T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SOSYAL ÇEVRE BİLİMLERİ
ANABİLİM DALI

ÖZEL ÇEVRE KORUMA BÖLGELERİ YÖNETİMİ VE SÜRDÜRÜLEBİLİR ÇEVRE KORUMA ANLAYIŞININ OLUŞUMUNA ETKİSİ:

DATÇA-BOZBURUN ÖRNEĞİ

Yüksek Lisans Tezi

Müge YILMAZ

Ankara-2010

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SOSYAL ÇEVRE BİLİMLERİ
ANABİLİM DALI

ÖZEL ÇEVRE KORUMA BÖLGELERİ YÖNETİMİ VE SÜRDÜRÜLEBİLİR ÇEVRE KORUMA ANLAYIŞININ OLUŞUMUNA ETKİSİ:

DATÇA-BOZBURUN ÖRNEĞİ

Yüksek Lisans Tezi

Müge YILMAZ

Tez Danışmanı
Prof. Dr. Nesrin ALGAN

Ankara-2010

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SOSYAL ÇEVRE BİLİMLERİ
ANABİLİM DALI

ÖZEL ÇEVRE KORUMA BÖLGELERİ YÖNETİMİ VE SÜRDÜRÜLEBİLİR ÇEVRE KORUMA ANLAYIŞININ OLUŞUMUNA ETKİSİ:

DATÇA-BOZBURUN ÖRNEĞİ

Yüksek Lisans Tezi

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Nesrin Algan

Tez Jürisi Üyeleri

Adı ve Soyadı	**İmzası**
……	……
……	……
……	……
……	……
……	……
……	……

Tez Sınavı Tarihi…….

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Bu belge ile, bu tezdeki bütün bilgilerin akademik kurallara ve etik davranış ilkelerine uygun olarak toplanıp sunulduğunu beyan ederim.Bu kural ve ilkelerin gereği olarak , çalışmada bana ait olmayan tüm veri, düşünce ve sonuçları andığımı ve kaynağını gösterdiğimi ayrıca beyan ederim.(19.08./2010)

Tezi Hazırlayan Öğrencinin
Adı ve Soyadı

……..

İmzası

……

TEŞEKKÜRLER

Bir yılı aşkın bir süredir hazırlamakta olduğum "Özel Çevre Koruma Bölgeleri Yönetimi ve Sürdürülebilir Çevre Koruma Anlayışının Oluşumuna Etki: Datça-Bozburun Örneği" konulu yüksek lisans tez çalışmamda beni doğru kaynak ve referanslara yönlendiren Y. Doç.Dr.Bülent Duru hocama, koruma alanları gibi çetrefilli bir konuda bana yol gösteren ve hiçbir yardımı esirgemeden teşvik eden ve destekleyen Prof.Dr. Nesrin Algan hocama, bütün akademik çalışma sürecim boyunca bana inanan ve her koşulada yanımda olan aileme, çalışmamın saha kısmını oluşturan ve Datça-Bozburun Bölgesinin çevre koruma yönetimi açısından geldiği son noktayı değerlendirmemde açıklamaları, ifadeleri ve kaynaklarıyla bana yardımcı olan Muğla Özel Çevre Koruma Müdürlüğü çalışanlarına ve Ahmet Eryiğit'e, DAÇEV'e yönetim kurulu üyesi Melda Omay Özdamar ve DAÇEV üyesi Oya Özgüven'e, Bozburun Belediyesi'ne ve Bozburun Belediye Başkanı Cemil Şener'e, Lodos Culture&Tourism& Yachting işletmecisi Salih Yiğit'e ve yöre halkına sonsuz teşekkürü bir borç bilirim.

İÇİNDEKİLER……i
KISALTMALAR……v
TABLOLAR.....xi
ŞEKİLLER…….....xii
GİRİŞ……...1
BİRİNCİ BÖLÜM:DOĞA KORUMADA TARİHSEL SÜREÇ, YÖNETSEL YAPI VE BİYOLOJİK ÇEŞİTLİLİK……11
A. Koruma Alanları İle İlgili Kavramsal Çerçeve …….15
1. Koruma Alanları Yönetim Kategorileri ve Sınırları…….21
2.Koruma Alanları Yönetimi ve Biyolojik Çeşitlilik……...38
B.Uluslararası Boyutuyla Koruma Alanları Yönetimi……...43
1.Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi…….45
2.CITES Sözleşmesi…….55
3.RAMSAR Sözleşmesi……...62
4.Bonn Sözleşmesi……...66
5.Paris Sözleşmesi……71
6.MARPOL Sözleşmesi……...76
7.Avrupa Konseyi Peyzaj Sözleşmesi……..79
8.Barcelona Sözleşmesi……82
9.Özellikle Afrika'da Ciddi Kuraklık ve/ve ya Çölleşmeye Maruz Ülkelerde Çölleşme İle Mücadele İçin Birleşmiş Milletler Sözleşmesi……...85
10.Bükreş Sözleşmesi……..88
C.Koruma Alanları Yönetimi Açısından Akdeniz Havzası ve Biyolojik Çeşitlilik .....……92
1.Uluslararası Doğa Koruma Birliği Akdeniz Merkezi (IUCN-Med)……94
2.Birleşmiş Milletler Çevre Programı Akdeniz Eylem Planı (UNEP/MAP)…..98

İKİNCİ BÖLÜM: TÜRKİYE'DE KORUMA ALANLARI, ÖZEL ÇEVRE KORUMA BÖLGELERİ VE BİYOLOJİK ÇEŞİTLİLİK…….103
A.Türkiye'de Koruma Alanı Statüsündeki Yerler……....104

1.Ex-situ Alanlar ve Koruma Çalışmaları……..105
2.In-situ Alanlar ve Koruma Çalışmaları……...107
B.Türkiye'de Koruma Alanları Açısından Kurumsal Yapı ve Yönetim…….110
1.Koruma Alanları Yönetiminden Sorumlu Merkezi Kurum ve Kuruluşlar…..110
1.1.Çevre ve Orman Bakanlığı……...110
1.2.Kültür ve Turizm Bakanlığı……..117
1.3. Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı……..119
2.Koruma Alanları Yönetimiyle İlgili Ulusal ve Uluslararası Alanda Faaliyet Gösteren Kuruluşlar……123
2.1.Türkiye Doğal Hayatı Koruma Derneği……...124
2.2.Türkiye Doğal Hayatı Koruma Vakfı……...125
2.3.Türkiye Çevre Vakfı……126
2.4. Doğa Derneği……127
2.5. Türkiye Tabiatını Koruma Derneği……129
2.6.Çevre ve Kültür Değerlerini Koruma Vakfı ……130
2.7 .Türk Deniz Araştırmaları Vakfı.……131
2.8. Kuş Araştırmaları Derneği ……133
2.9.Türkiye Erozyonla Mücadele Ağaçlandırma ve Doğal Kaynakları Koruma Vakfı ……...136
2.10.SAD-AFAG..……..137
3.Koruma Alanları Yönetimi ve Yerel Yönetimler……137
C.Özel Çevre Koruma Bölgeleri ve Biyolojik Çeşitliliği Koruma Çalışmaları…..139
1. Kaş-Kekova Özel Çevre Koruma Bölgesi……140
2.Fethiye-Göcek Özel Çevre Koruma Bölgesi……..141
3.Gökova Özel Çevre Koruma Bölgesi……142
4.Patara Özel Çevre Koruma Bölgesi……143
5. Köyceğiz-Dalyan Özel Çevre Koruma Bölgesi……144
6.Göksu Deltası Özel Çevre Koruma Bölgesi……145
7.Gölbaşı Özel Çevre Koruma Bölgesi……..146
8.Pamukkale Özel Çevre Koruma Bölgesi……147

9.Ihlara Özel Çevre Koruma Bölgesi……148
10. Foça Özel Çevre Koruma Bölgesi……149
11. Datça-Bozburun Özel Çevre Koruma Bölgesi……150
12. Belek Özel Çevre Koruma Bölgesi……...151
13. Tuz Gölü Özel Çevre Koruma Bölgesi……152
14. Uzun Göl Özel Çevre Koruma Bölgesi……152
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM: DATÇA-BOZBURUN ÖZEL ÇEVRE KORUMA BÖLGESİ……..153
A.Datça-Bozburun Özel Çevre Koruma Bölgesi Biyolojik Çeşitliliği……161
1.Tür Çeşitliliği Açısından Datça-Bozburun Yarımadası……163
2.Ekosistem Çeşitliliği Açısından Datça-Bozburun Yarımadası……181
2.1. Orman Ekosistemi……182
2.2. Deniz ve Kıyı Ekosistemi……186
2.3. Dağ Ekosistemi……202
B. Koruma Alanı Çeşitliliği Açısından Datça-Bozburun Yarımadası ve Yönetimi ……206
1.Doğal Sit Alanları……206
2.Arkeolojik Sit Alanları……...….209
3.Özel Çevre Koruma Kurumu Yönetimine Dahil Alanlar ……...210
C.Özel Çevre Koruma Bölgeleri Yönetiminin Bütünleşik Koruma Alanı Yönetimi Bakımından Durumu……...212
1.Özel Çevre Koruma Bölgeleri Yönetiminin Koruma Alanı Yönetim Çeşitleri Açısından Değerlendirilmesi…….212
2.Bütünleşik Koruma Alanı Yönetimi ve Özel Çevre Koruma Bölgeleri Yönetimi…….217
3.Koruma Alanı Yönetim Çeşitleri Açısından Datça-Bozburun Özel Çevre Koruma Bölgesinin Değerlendirilmesi…….....220
SONUÇ……..225
KAYNAKÇA……232
EK I Sözlük……....283

EK II Özel Çevre Koruma Bölgeleri……291
EK III Datça-Bozburun Özel Çevre Koruma Bölgesi Mülakat Soruları……...309
ÖZET……312
ABSTRACT……313

KISALTMALAR

AB	Avrupa Birliği
ACCOBAMS	Agreement on the Conservation of Cetaceans of the Black Sea, Medeterranean Sea and the contiguous Atlantic Sea (Atlas Okyanusu Sahasına Yakın ve Karadeniz ve Akdeniz'deki Memeli Deniz Hayvanlarını Korumaya Yönelik Anlaşma)
ACCOBANS	The Agreement on the Conservation of Small Cetaceans of the Baltic and North Seas (Küçük Memeli Deniz Hayvanlarının Korunmasına Yönelik Anlaşma
AEP	Akdeniz Eylem Planı
BÇS	Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi
BM	Birleşmiş Milletler
Bknz.	Bakınız
BSC	The Black Sea Commission (Karadenizin Kirliliğe Karşı Korunması Komisyonu)
CBD	Convention on Biological Diversity (Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi)
CBD-PoWPA	Convntion on Biological Diversity Programme of Work on Protected Areas (Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi Koruma Alanları Çalışma Programı)
CREHO	The Ramsar Regional Center for Training and Research on Wetlands in the Western Hemisphere (Batı Yarım Küredeki Ramsar Sulak Alanları Araştırma ve Eğitim Merkezi)
CMS	The Convention on the Conservation of Migratory Species of Wild Animals (Yabani Hayvanların ve Göçmen Kuş Türlerinin Korunması Üzerine Sözleşme)
CITES	Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Flora and Fauna (Nesli Tehlike Altında Olan Yabani Hayvan ve Bitki Türlerinin Uluslar arası Ticaretine İlişkin Sözleşme)

CLRAE	The Congress of Local Regional Authorities of Europe (Avrupa Konseyi Bölgesel ve Yerel Otoriteler Konseyi)
ÇEKÜL	Çevre ve Kültürel Değerleri Koruma Vakfı
DHKD	Doğal Hayatı Koruma Derneği
DHKV	Doğal Hayatı Koruma Vakfı
ed.	Editör
EEA	European Environment Agency (Avrupa Çevre Ajansı)
EcoQOS	Ecosistem Quality Objectives (Ekosistem Kalite Hedefleri)
FAO	Food and Agriculture Organization (Gıda ve Tarım Örgütü)
GDO	Genetiği Değiştirilmiş Organizmalar
GEF	Global Environment Facility (Küresel Çevre Fonu)
GEF-SGP	Global Environment Facility-Small Grants Programme (Küresel Çevre Fonu-Küçük Ölçekli Program)
GMBE	Gen Mühendisliği ve Biyoteknoloji Enstitüsü
IBAs	Important Bird Areas(Önemli Kuş Alanları)
ICCROM	International Centre for the Study of the Preservation and Restoration of Culturel Property (Uluslararası Kültürel Mülkiyetin Korunması ve Restorasyonu Çalışma Merkezi)
ICLEI	International Council for Local Environmental Initiatives (Uluslar arası Yerel Çevre Girişimleri Konseyi)
ICS-UNIDO	International Centre for Science and High Technology (Uluslararası Bilim ve İleri Teknoloji Merkezi)
ICOM	International Council of Museums (Uluslararası Müzeler Konseyi
ICOMOS	International Council on Monuments and Sits (Uluslararası Anıtlar ve Sitler Konseyi)
ICZM	Integrated Coastal Zone Management (Bütünleşik Kıyı Alanı Yönetimi)
IIEEP	International Institute for European Environmental Policy (Uluslar arası Avrupa Çevre Politikaları Enstitüsü)
IPAs	Important Plant Areas (Önemli Bitki Alanları)

IRBM	Integrated River Basin Management (Bütünleşik Nehir Havza Yönetimi)
IUCN	International Union for Conservation of Nature (Dünya Doğayı Koruma Birliği)
IUCN-Med	Centre for Mediterranean Cooperation (Uluslar arası Doğa Koruma Birliği Akdeniz Merkezi)
IULA	International Union of Local Authorities (Uluslar arası Yerel Yönetimler Birliği)
IULA-EMME	International Union of Local Authorities Section for Eastern Mediterranean and Middle East Region (Uluslar arası Yerel Yönetimler Birliği-Doğu Akdeniz ve Ortadoğu Bölgesi Bölümü)
ITTO	The International Tropical Timber Organization (Uluslararası Tropikal Kereste Örgütü)
İbid	Aynı yerde
İdem	Aynı yerde, aynı sayfada
KAD	Kuş Araştırmaları Derneği
KHK	Kanun Hükmünde Kararname
MAM	Marmara Araştırma Merkezi
MAP	Mediterranean Action Plan (Akdeniz Eylem Planı)
MCSD	Mediterranean Commission on Sustainable Development (Akdeniz Sürdürülebilir Gelişme Komisyonu)
MSSD	Mediterranean Strategy for Sustainable Development (Akdeniz Sürdürülebilir Gelişme Stratejisi)
MEDCOAST	Mediterranean Coastal Foundation
MED-PAN	Mediterranean Protected Area Network (Akdeniz Korunan Alanlar Ağı)
MED POL	Marine Pollution Monitoring Research Programme (Deniz Kirliliği İzleme ve Araştırma Programı)
MedRAS	Identifying Priority Representative Areas and Species in the Mediterranean Sea to Conserve (Akdenizde Koruma Amaçlı

	Öncelikli Tür ve Koruma Alanlarının Tespiti)
MCPFE	Ministerial Conference on the Protection of Forest in Europe (Avrupadaki Ormanların Korunmasına Yönelik Bakanlar Konferansı)
MEDSETCON	Mediterranean Sea Turtle Conservation Network (Akdeniz Deniz Kaplumbağalarını Koruma Ağı)
MEDWET	Mediterranean Wetlands Initiative (Akdeniz Sulakalanlar Inisiyatifi)
M.Ö.	Milattan Önce
M.S.	Milattan Sonra
MPA	Marine Protected Area (Deniz Koruma Alanı)
mm.	Milimetre
NAPs	Ulusal Eylem PlANLARI (National Action Plans)
NFPs	National Focal Points (Ulusal Odak Noktaları)
OECD	Organization for Economic Cooperation and Development (Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü)
ÖÇKB	Özel Çevre Koruma Bölgesi
ÖÇKK	Özel Çevre Koruma Kurumu
ÖFA	Önemli Fok Alanları
PALNet	Protected Areas Learning Network (Koruma Alanları Bilgilendirme Ağı)
PAP/RAC	Priority Actions Programme / Regional Activity Centre (Öncelikli Eylem Programı/ Bölgesel Faaliyet Merkezi)
RACs	Regional Activity Centres (Bölgesel Faaliyet Merkezleri)
REC	Regional Environment Centre (Bölgesel Çevre Merkezi)
RRC- CWA	The Ramsar Regional Centre for Training and Research on Wetlands in the Central and West Asia (Batı ve Orta Asya Ramsar Bölgesel Araştırma ve Uygulama Merkezi)
SAD-AFAG	Sualtı Araştırmaları Derneği Akdeniz Foku Araştırma Grubu
s.	sayfa

SAP -MED	Strategic Action Programme to Adress Pollution from Land-based Activities in the Mediterranean region (Akdeniz'in Kara Kökenli Faaliyetlerden Kaynaklı Kirlenmesinin Önelenmesine İlişkin Stratejik Eylem Programı)
SPAMI	Specially Protected Areas of Mediterranean Importance (Akdeniz'in Önemli Özel Koruma Alanları)
SPA/RAC	Specially Protected Areas/Regional Activity Centre (Özel Koruma Alanları Bölgesel Faaliyet Merkezi)
TÇV	Türkiye Çevre Vakfı
TEMA	Türkiye Erozyonla Mücadele Ağaçlandırma ve Doğal Kaynakları Koruma Vakfı
TTKD	Türkiye Tabiatını Koruma Derneği
TÜDAV	Türk Deniz Araştırmaları Vakfı
TÜGEM	Tarımal Üretim ve Geliştirme Genel Müdürlüğü
UNECE	United Nations Economic Commission for Europe (Birleşmiş Milletler Avrupa Ekonomik Komisyonu)
UNCCD	United Nations Convention to Combat Desertification (Birleşmiş Milletler Çölleşme İle Mücadele Sözleşmesi)
UNEP	United Nations Environment Programme (Birleşmiş Milletler Çevre Programı)
UNEP/MAP	United Nations Environment Programme Mediterranean Action Plan for the Barcelona Convention (Birleşmiş Milletler Çevre Programı Barcelona Sözleşmesi için Akdeniz Eylem Planı)
UNESCO	United Nations Educational, Scientific and Cultural Organisation (Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Organizasyonu)
UNFCCC	United Nations Framework Convention on Climate Change (Birlşemiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi)
UPOV	Uluslararası Yeni Bitkilerin Korunması Birliği (International Union for the Protection of New Varieties of Plants)

WCC	World Conservation Congress (Dünya Koruma Kongresi)
WCMC	World Conservation Monitoring Centre (Dünya Koruma Gözlem Merkezi)
WCPA	World Commission on Protected Areas (Dünya Koruma Alanları Komisyonu)
Weco-Wet	West African Coastal Zone Wetlands Network (Batı Afrika Kıyı Alanı Sulak Alanlar Ağı)
WDPA	World Database On Protected Areas (Korunan Alanlar Veri Tabanı)
WTO	World Trade Centre (Dünya Ticaret Örgütü)
WWF	World Wild Foundation (Dünya Doğal Hayatı Koruma Vakfı)

TABLO LİSTESİ

Tablo- 1 Koruma Alanı Terminolojisinin Zaman İçindeki Değişimi……..25
Tablo-2 Yetki Dağılımına Göre Koruma Alanları Kategorilerinin Gruplandırılması …28
Tablo-3 Karadeniz, Akdeniz ve Atlantik Kıyılarındaki Deniz Memeli Hayvanlarının Korunmasına İlişkin Anlaşma (ACCOBAMS)ve Koruma Planı…….69
Tablo-4 MARPOL Sözleşmesi Kapsamındaki Özel Alanlar……..…..78
Tablo-5 Çalışma Alanlarındaki Taksonların Fitocoğrafik Bölgelere Dağılımı…….122
Tablo-6 Türkiye'de Biyolojik Çeşitliliğin Korunması ve Sürdürülebilir Kullanımı Konusunda Yetki ve Sorumluluk Sahibi Ana Kurumlar ve Sorumluluklarının Özet Tanımı…….163
Tablo-7 Datça Bozburun'daki Taksonların Habitus, Endemik Tür ve TehlikeKategorilerine Göre Dağılımı…….....164
Tablo-8 Datça Bozburun'da Tehlike Kategorilerinde Yer Alan Bitki Taksonları……165
Tablo-9Yönetim Hedefleri ve IUCN Koruma Alanları Yönetim Kategorileri Matriksi……...214
Tablo-10 Koruma Alanları Yönetimi İşlevsel Rolleri ……..216

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil -1Akdeniz Bölgesi Ormanlık Alanlar…….93
Şekil -2 Akdeniz Biyolojik İklim Alanı İçerisinde Endemik Bitki Biyolojik Çeşitliliği Yüksek Olan Alanlar……93
Şekil- 3 Datça Bozburun Özel Çevre Koruma Bölgesi'nin sınırları……....100
Şekil -4Datça Bozburun Özel Çevre Koruma Bölgesi'nin konumu…….153
Şekil- 5Datça Bozburun Topoğrafik Haritası……154
Şekil -6 Datça Bozburun Su Kaynakları Haritası…….155
Şekil -7Datça Bozburun Toprak Yapısı……156
Şekil- 8 Datça Bozburun Yarımadaları Önemli Doğa Alanı Topoğrafya Haritası……..159
Şekil- 9 Datça Bozburun Yarımadaları Önemli Doğa Alanı Bitki Örtüsü Haritası……..161
Şekil -10 Datça Bozburun Öncelikli Tarım Alanları……161
Şekil -11 Datça Bozburun Tehlike Kategorisine Giren Bitkilerin Alandaki Dağılımı……162
Şekil -12 Datça Bozburun Kız Böceklerinin Dağılımı……...168
Şekil -13 Datça Bozburun Çekirge Türlerinin Dağılımı…….....170
Şekil- 14 Datça Bozburun Sinirkanatlı Türlerin Dağılımı……...170
Şekil- 15 Datça Bozburun İki Yaşamlı Türleri……..171
Şekil -16 Datça Bozburun Sürüngen Türleri……...……..172
Şekil 17 Datça Bozburun Kuş Türleri Dağılımı……173
Şekil -18 Datça Bozburun Özel Koruma Alanı'nda Caulerpa prolifera Türünün Tahrip Ettiği Alanlar……..178
Şekil -19 Datça Bozburun Özel Çevre Koruma Alanında Caulerpa racemorsa Türünün Tahrip Ettiği Alanlar……...190
Şekil- 20 MEDASSET Dağılım Haritası…….191
Şekil -21 İri Başlı Deniz Kaplumbağasının Kumsaldaki İzleri ……...196
Şekil -22 İri Başlı Deniz Kaplumbağası Üstündeki Kabuklu……...197

Şekil- 23 Akdeniz Foku Dağılım Alanları…….198
Şekil -24 Su Samuru (Lutra lutra)…….199
Şekil -25 Datça Bozburun Potansiyel Akdeniz Foku ve Su Samuru Alanları……201
Şekil -26 Datça Bozburun Hassas Zonlar……..201
Şekil- 27 Akdeniz Deniz Koruma Alanları……....211
Şekil -28 Hazar Denizi- Karadeniz ve Akdeniz Koridoru……....218

GİRİŞ

Doğanın bir parçası olan insanın, gezegendeki var olma mücadelesi yerkürenin varlığına oranla çok yenidir. Buna karşın son birkaç yüzyıl içerisinde yeryüzündeki doğal kaynakların kullanımı bütün yaşamsal süreçleri olumsuz yönde etkileyecek bir noktaya ulaşmıştır. Özellikle Sanayi Devrimi ile başlayan doğal kaynak kullanımı ve tüketimindeki hızlı ve yıkıcı değişim süreci ilerleyen zamanda doğal kaynakların paylaşımına ilişkin anlaşmazlıklar ve savaşlar nedeniyle daha da trajik boyutlara ulaşmıştır. Söz konusu gidişatı önlemek amacıyla 20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren doğal kaynakların koruma- kullanım dengesini önceleyen uluslararası düzeyde çevresel hedefler ve uygulamalara gereksinim duyularak bir dizi girişimde bulunulmuştur. Çevrenin koordineli bir şekilde korunması ve doğal kaynakların sürekliliğine yönelik kullanımını öngörmesi olarak bilinen süreç 1972 Birleşmiş Milletler Stockholm İnsan Çevresi Konferansı ile başlayan, 1992 Rio Birleşmiş Milletler Çevre ve Kalkınma Zirvesi ve 2002 Johannesburg Dünya Sürdürülebilir Kalkınma Zirvesi hedefleri ile devam eden döneme karşılık gelmektedir. Bu sürecin ana temasını ekonomik faaliyetlerin kaynaklar ve doğal süreçlerin devamlılığını gözetmesi koşuluyla gerçekleştirilmesini amaçlayan sürdürülebilir gelişme anlayışı ve sosyal, çevresel ve ekonomik göstergelerin koruma kullanma dengesini belirlediği görüşünü taşıyan sürdürülebilirlik anlayışı değerlendirmeleri oluşturmaktadır. Bu girişimler çevrenin sürdürülebilir bir biçimde korunması ve yönetilmesi amacıyla biyolojik çeşitlilik kaybı, kıyı ve deniz alanlarının kirliliği, orman alanlarının yok olması, toprak kaybı, kimyasal ve radyoaktif maddelerden kaynaklanan çevre kirliliği ve iklim değişikliği[1] gibi problem alanlarına eğilinlmesi ve bu alanlara ilişkin politikalar üretilmesinde etkili olmuştur.

[1] Steiner, A., Martonakova, H., Guziova ,Z. (ed.), "Environmental Governance Sourcebook : International Framework for Environmental Governance", UNDP Regional Bureau for Europe and Commonwealth of Independent States, Bratislava, 2003, s.85.
<<http://europeandcis.undp.org/environment/seeurope/show/3648A4A9-F203-1EE9-B32AA7B7D6E35F95 >> (31.03.2010).

Sürdürülebilirlik anlayışı çerçevesinde bu problemlerin olumsuz etkilerini en aza indirmek ve ortadan kaldırmak için uluslararası stratejiler, programlar, planlar, hukuksal düzenlemeler ulusal ve uluslararası alanda yönetim araçları , uluslararası kurum ve kuruluşlar, hükümetler, hükümet dışı örgütler, gönüllü kuruluşlar, uluslararası, ulusal ve bölgesel düzeyde söz konusu araçları kullanarak çözüm üreten aktörler konumunda olmuşlardır.

Çevre yönetimine koruma alanları özelinde bakıldığında sürdürülebilirlik yaklaşımına dayanarak uluslararası alandaki ilk kapsamlı stratejik girişimin, 1981 yılında Uluslararası Doğa Koruma Birliği (IUCN), Dünya Gıda Örgütü (FAO) , Doğa Hayatı Koruma Fonu (WWF) , Birleşmiş Milletler Uluslararası Çevre Programı (UNEP) koordinasyonunda gerçekleştirilen Dünya Koruma Stratejisi'nin kabulü olduğu görülür. Stratejide, üç temel amaç olan önemli ekolojik süreçlerin ve yaşam sistemlerinin desteklenmesi, genetik çeşitliliğin koruma altına alınması, türlerin ve ekosistemlerin sürdürülebilir şekilde kullanılması koşullarına dayanarak ulusal ve uluslararası düzeydeki öncelikli konular tanımlanmaktadır[2]. Uluslararası düzeyde genetik kaynak alanlarının korunmasına yönelik küresel program (a global programme for the protection of genetik resource areas) ve uluslararası nehir havzaları ve denizler için bölgesel stratejiler (regional strategies for international river basins and seas), tropik ormanlar ve kurak alanlar (tropical forests and drylands), net siyasi sınırlar içermemekle birlikte biyolojik çeşitliliğin korunması ve yönetimine ilişkin elde edilen veriler doğrultusunda koruma alanlarının oluşturulmasında öncelikli biyocoğrafi alanların değerlendirilmesi çalışmalarına katkı sağlamıştır[3].

Dünya Koruma Stratejisi'nin bir diğer önemli katkısı uluslararası alana yönelik hedefler doğrultusunda gerçekleştirilen program ve çalışmaların ulusal düzeyde uygulanmasına fırsat tanıması ve Ulusal Koruma Stratejisi önerisini getirmiş olmasıdır[4].

---

[2] " World Conservation Strategy: Living Resource Conservation for Sustainable Development", UNEP-IUCN-WWF, 1980, s. iv <<:http://data.iucn.org/dbtw-wpd/edocs/WCS-004.pdf >>, (31.3.2010).
[3]" Ibid, s.v ".
[4] Bahar Zafer, "Türkiye'de Doğa Koruma Alanları ve Doğal Sitlerin Belirleme ve Sınıflandırılmasında Kullanılacak Kriterlerin Saptanması Amacıyla İzmir/Kemalpaşa Örneklemesine Dayalı Yöntem Araştırması",(İzmir: Ege Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı,Yayımlanmış Doktora Tezi,1991),s.7.

Bu anlamda her ülkenin kendi Ulusal Koruma Stratejisi'ni gerçekleştirmesine olanak sağlayan öncelikler şu şekilde sıralanmaktadır:

- Ulusal ve ulus altı koruma stratejileri için bir sistemin oluşturulması
- Koruma ile kalkınmanın bütünleştirilmesi ve politika üretilmesi
- Çevresel planlama ve rasyonel kullanımın paylaşılması
- Yönetime ilişkin kapasitenin yasalar ve kurumlar açısından geliştirilmesi
- Yönetime ilişkin kapasitenin öğrenme ve araştırma açısından geliştirilmesi
- Koruma için eğitim ve katılıma yönelik teşviklerin oluşturulması
- Koruma temelli kırsal kalkınmanın gerçekleştirilmesi.

Sürdürülebilir kalkınmayı ölçüt alan bu uluslararası kurumsal işbirliğine dayanan çalışmanın ardından 1982 yılında Dünya Doğa Şartı kabul edilmiş ve ekolojik süreçlerin sadece ekonomik göstergelerle değil, sosyal ve çevresel göstergelerle birlikte ele alınması gerektiği savunulmuştur. Gelişme - çevre etkileşimini daha geniş bir düzleme taşıyan bu yaklaşımla birlikte sosyal, ekonomik ve çevresel faktörleri kapsayan sürdürülebilirlik ilkesi çevre yönetiminin öncelikli unsuru olmuştur. Bu gelişmeyi doğal kaynakların sürdürülebilir bir biçimde kullanımı sayesinde bugünkü kuşakların gereksinmelerini karşılarken gelecek kuşakların sağlıklı bir çevrede yaşama hakkının dolaylı olarak korunabileceğini ileri süren 1987 Brundtland Ortak Geleceğimiz Raporu izlemiştir.

1992 Rio Birleşmiş Milletler Çevre ve Kalkınma Konferansı'nda ise insanın sosyo- ekonomik faaliyetlerinin çevre üzerindeki etkisi yeniden ve daha geniş ölçekte değerlendirilmiş ve Zirve sonucunda beş ana belge[5] olan Rio Deklarasyonu, Gündem 21, Orman Prensipleri, Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi (UNFCCC) , Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi (CBD) kabul edilmiştir.Bunlar arasında Gündem 21, Rio Zirve'sinin eylem planı niteliğinde olup, Rio Zirvesi Prensiplerini

[5] Steiner, A., Martonakova, H., Guziova, Z., (ed),"Environmental Governance Sourcebook : International Framework for Environmental Governance",UNDP Regional Bureau for Europe and Commonwealth of Independent States, Bratislava, 2003, s.87.<<http://europeandcis.undp.org/environment/seeurope/show/3648A4A9-F203-1EE9-B32AA7B7D6E35F95 >>, (31.03.2010).

temel alarak oluşturulan BM Johannesburg[6] Sürdürülebilir Kalkınma Bildirgesi ile birlikte 2002 Johannesburg Dünya Sürdürülebilir Gelişme Zirvesinin yürütülmesi hedeflerini oluşturmaktadır.

Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi'nin kabul edilmesi koruma alanları yönetiminde yeni gelişmelerin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Uluslararası araçlar niteliğindeki Dünya Mirası Sözleşmesi (Paris Convention), UNESCO İnsan ve Biyosfer Rezervi Programı (UNESCO Programme of Man and Biospher Reserves), Sulak Alanlar Sözleşmesi (Ramsar Convention), CITES , Göçmen Türler Sözleşmesi (CMS), Barcelona Sözleşmesi (Barcelona Convention), Birleşmiş Milletler Çölleşme ile Mücadele Sözleşmesi'nin (UNCCD) koruma alanlarına yönelik etkinliği artmış, Sözleşmenin kabulüyle birlikte ekolojik süreçlere ilişkin koruma alanları programları ve yönetim çalışmaları daha da ayrıntılandırılmıştır.

21. yüzyıl koruma alanı anlayışına yeni bir bakış getiren bütünleşik koruma alanları yönetimi (integrated protected area management) anlayışının temelleri 2003 Durban V. Dünya Parkları Kongresi 'nden hemen önce kabul edilen Durban Eylem Planı çerçevesinde Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi Koruma Alanlarına İlişkin Çalışma Programı (CBD-PoWPA) ile gerçekleştirilmiştir. Çalışma programı ekolojik olarak ulusal ve bölgesel koruma alanları sisteminin temsili ve etkili yönetiminin 2010'a kadar karasal alanlar, 2012'ye kadar deniz alanları içerisinde etraflıca sürdürülmesini amaçlamaktadır[7]. Buradan hareketle programın yürütülmesi sürecinde ekosistem yaklaşımı (ecosystem approach) ve koruma alanları ağının kurulması, planlama ve yönetimde sit alanını baz alan koruma alanı planlaması ve yönetiminin uygulanması, koruma alanlarına yönelik tehditlerin neler olduğunun belirlenmesi uygulamaları etkindir. Eşit ve adil paylaşım ve katılımı sağladığı düşünülerek koruma alanlarından elde edilen sosyal faydanın geliştirilmesi ve yönetimin hedeflerine ulaşması için kapasite geliştirme , finansal desteğin devamlılığını garanti altına alma, kolaylaştırıcı çevresel -politikalar yaratma, yönetim standartları- (management standarts) ve etkili yönetimi

[6]" Ibid ,s. 88", (31.03.2010)
[7] Stolton,S., Ervin, J., Dudley, N.,"PARKS: Implementing The CBD POWPA, The Convention on Biological Diversity's (CBD)", Vol 17, No 1, WCPA, Switzerland, 2008, s.1, <<http://cmsdata.iucn.org/downloads/parks17_1_web.pdf >>, (31.03.2010).

(effective management) gerçekleştirme ve bilimsel metodları kullanma yürütmede gerekli görülmüştür[8]. Koruma Alanlarına İlişkin Çalışma Programı'nın kabulü ile birlikte Caracas Eylem Planı'ndan sonra yerel toplulukların koruma alanlarındaki önemi ekolojik olarak temsili (ecologically-representative) olma kriterine dayanarak daha öne çıkmış ve ulusal düzeydeki koruma alanları çeşitliliği (yerli koruma alanları, toplumsal koruma alanları gibi) de artmıştır[9].

Özel alanların kültürel, sosyal, ekonomik, bilimsel nedenlere dayanarak korunması için 2003 Durban V. Dünya Parkları Kongresi'nde koruma alanlarının yönetiminin tanımlanmasıyla birlikte su ve yaşam kaynakları ve bunların yer aldığı alanlardaki yönetim süreci o alandan sorumlu paydaşların yetkilerini eşit ve adil yönetime göre kullanmalarını esas kılmıştır. Koruma alanı anlayışına farklı bir bakış açısı getiren bu gelişme, ekosistem yaklaşımına dayanarak 2002 Johannesburg Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Zirvesi Yürütme Planında tanımlanan iyi yönetişim (good governance)[10] amaçlarının gerçekleştirilmesine olanak tanımıştır. Böylece paydaşların her biri için koruma alanları ortak sorumluluk alanına dönüşmüştür. Koruma alanlarının belirlenmesi ve yönetiminin ilerletilmesi için iyi yönetişimin açık, şeffaf ve sorumluluk gerektiren[11] karar alma süreçlerine, yetkinin ve kaynakların paylaşılmasına, çeşitli bilgi sistemlerinin onaylanması ve yerel olana ilişkin ilgi alanlarının paydaşlar nezdinde desteklenmesine ihtiyaç duyulduğunun altı çizilmiştir.

Koruma alanlarında iyi yönetişimin gerçekleştirilmesi için koruma alanları yönetiminin bölgesel düzeydeki koruma çalışmalarına bakıldığında genel ekolojik, coğrafi[12] ve politik zorluklara bağlı olarak ulusal ve uluslararası düzeydeki faaliyetlere nazaran ilgili problem alanları bakımından tartışmaya açık oldukları görülmektedir. Bölgesel alanların belirlenmesi ve kurulması aşamasında uluslararası yönetim

---

[8] "Ibid,s.2".
[9] Stolton, S., Ervin, J., Dudley, N.,"PARKS: Implementing The CBD POWPA, The Convention on Biological Diversity's (CBD)", Vol 17, No 1, WCPA, Switzerland, 2008, s.2. <<http://cmsdata.iucn.org/downloads/parks17_1_web.pdf >>, (31.03.2010).
[10] WCP Recommendation V.16, Good Governance of Protected Areas, s.175,<<http://cmsdata.iucn.org/downloads/recommendationen.pdf >>, (31.03.2010).
[11] " Ibid, s.176".
[12] "50 Years of Working for Protected Areas: Working at the global level", IUCN, Switzerland, 2010, s. 12, <<http://cmsdata.iucn.org/downloads/history_wcpa_15july_web_version_1.pdf >>, (01.04.2010).

birimlerinin büyük oranda söz sahibi olmasının söz konusu bölgelerde bulunan koruma alanları üzerindeki rolünü güçlendirmesi en önemli sebeptir. Bölgesel düzeyde koruma yönetimine dair yapılan çalışmalar örneklendirilerek istenirse Birleşmiş Milletlerin bölgesel düzeyde gelişmeyi önceleyen ve Avrupa'nın doğa koruma politikasını esas alarak oluşturulan Natura 2000 alanları verilebilir. Bu alanlar Habitat Direktifi ve AB Yabani Kuşları Koruma Direktifi[13] hedefleri doğrultusunda ender, hassas ve tehlike altındaki türlerin ve habitatların 21. yüzyıldaki[14] doğal kaynakların korunması girişimi olarak ekonomik faaliyetlerin bu kriterleri baz alarak desteklenebileceğini makul karşılayan bölgesel koruma ağıdır.

Bundan ayrı olarak koruma alanları nezdinde önem taşıyan biyomlar olarak kabul edilen, 1992 Caracas IV. Dünya Parları Kongresi'nde gerekliliği gündeme gelen deniz alanları ve bu alanlardaki koruma alanlarına ilişkin bir ağ oluşturulması çalışmaları, karasal alanlara ilişkin bölgesel stratejilerin geliştirilmesi ve bu bölgelerdeki koruma alanlarının deniz etkisi görülen bölgelerle birleştirilmesi, her bölgenin kendine özgü eylem planını hazırlaması koruma alanlarının bütünleşik yönetimi noktasında önemli atılımlar olarak[15] sıralanabilir.

Denizlerin koruma alanları açısından koruma sürecine dahil edilmesi ve koruma alanları statüsüne taşınmasına kadar geçen zaman aralığında pek çok konferans, anlaşma ve program belirleyici olmuştur. Bunlar arasında 1974 yılında Birleşmiş Milletler Çevre Programı (UNEP) güdümünde Bölgesel Denizler Programı (Regional Seas Programme) denizlere ilişkin ilk bölgesel düzeyde koruma faaliyeti olarak gösterilebilir. Akdeniz Havzası'nın korunmasını öncelikli tutan bu bölgesel program sayesinde Akdeniz'in Deniz Çevresi'nin Korunması ve Kıyı Alanlarının Sürdürülebilir

[13] "Council Directive 79/409/EEC of April 1979 on the conservation of wild birds", << http://europa.eu/legislation_summaries/environment/nature_and_biodiversity/l28046_en.htm >>, (24.05.2010).
[14] Gizem Caner, "Ulusal ve Uluslararası Doğa Koruma Kriterleri ve NATURA 2000", (İstanbul. Yıldız Teknik Üniversitesi, Fen Bilmleri Enstitüsü, Şehir ve Bölge Planlama Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, 2007),s.124, (01.04.2010).
[15] "50 Years of Working for Protected Areas: Working at the global level", IUCN, Switzerland, 2010, s. 12, <<http://cmsdata.iucn.org/downloads/history_wcpa_15july_web_version_1.pdf >>, (01.04.2010).

Gelişmesi İçin Eylem Planı (MAP) hazırlanmış, onu takiben[16] tüzel çerçevenin, Akdeniz Havzası genelinde sürdürülebilir gelişmenin ve kurumsal yapının oluşturulmasına yönelik çalışmalar şekillenmiştir.

1995'te Akdeniz Eylem Planı II olarak düzenlenen çalışmada sürdürülebilirliğin sağlanmasında ;

- çevre ve kalkınmanın bütünleştirilmesi,
- doğanın, peyzajın ve sitlerin korunması,
- deniz kirliliğinin değerlendirilmesi, önlenmesi ve giderilmesi,
- 1999 Malta İletişim Stratejisi'nin kabulüyle bilgi ve katılımı belirleyen durumların değerlendirilmesi

eylem planı aşamaları olarak yer almıştır.[17]

Çevresel sürdürülebilir kalkınma anlayışının Akdeniz Havzası'nı temel alan bütünleşik bir bakış açısıyla değerlendirilmiş bölgesel düzeydeki çalışmalarında UNEP dışında uluslararası yetkili birim olan IUCN' nin çalışmaları da kayda değerdir. IUCN'nin tarafların kararları doğrultusunda Dünya Mirası Sit Alanları, Ramsar Sözleşmesi kapsamındaki sulak alanlar ve Barcelona Sözleşmesi bünyesinde düzenlenen Akdeniz'de Önemli Özel Koruma Alanları Listesi (SPAMI) kapsamındaki[18]alanların yetersizliklerini ortadan kaldırmaya yönelik Koruma Alanları Yönetim Kategorileri sistemini kurması koruma alanları yönetiminde evrensel bir terminoloji yaratmıştır. Herhangi bir sözleşmeye ait hukuki tanımların ötesinde daha kapsayıcı bir biçimde koruma statülerini tanımlaması ve koruma alanları bakımından önemini vurgulaması açısından dikkate değerdir. Akdeniz Havzası açısından bakıldığında koruma alanları yönetiminin değerlendirilmesi SPAMI listesini[19] kapsayan koruma alanlarının her birinin sahip olduğu kendine has özelliklerinden hareketle IUCN kategori sistemi içerisinde (yönetim kategorileri arasından kategori II, kategori IV ve kategori V

[16]Ayşegül Mengi ,Nesrin Algan, ," Küreselleşme ve Yerelleşme Çağında Bölgesel Sürdürülebilir Gelişme", s. 97.
[17] "Ibid, s. 109".
[18] Use of the IUCN Protected Areas Management Categories in the Mediterranean Region, : Relitionship with international conventions", IUCN, 2007, s.78, <<http://cmsdata.iucn.org/downloads/categ_book.pdf >>, (02.04.2010).
[19]" Ibid, s.105".

kapsamındaki alanlara ilişkin çalışmalar) yer bulabilmektedir.

Akdeniz Havzası'ndaki koruma alanlarının koruma alanları yönetim kategorileri nezdindeki önemli ayrıntılardan biri Barcelona Sözleşmesi'ne taraf olan Türkiye'nin korumaya yönelik atama ve belirleme işlemlerinde benzer bir tanım için çeşitli kategorilere yer veriyor olması ve bunların IUCN [20]kategorilerinden birine karşılık gelip gelmediğine dair özel bir ifadenin bulunmuyor olmasıdır. Buna en iyi örnek koruma alanı yönetimi açısından bölgesel düzeyde Akdeniz Havzası'nın korunmasına karşı sorumluluk ifadesi niteliğindeki Barcelona Sözleşmesi'ne taraf olan Türkiye'nin Sözleşme hedeflerine dayanarak Bakanlar Kurulu Kararıyla tahsis ettiği Özel Çevre Koruma Bölgeleri'dir. Söz konusu bölgelerin IUCN Koruma Alanları Yönetim Kategorilerinde karşılığı bulunmamakla birlikte, koruma alanı yönetimindeki koruma statülerinden biri olarak değerlendirilmektedir. Ulusal mevzuat ile uluslararası Koruma Alanı Yönetim Kategorileri eşleştirildiğinde Özel Çevre Koruma Bölgeleri gibi Doğal Sit koruma[21] statüsünün ulusal mevzuatta tanımlandığı biçimde uluslararası alanda karşılığı olmadığı, Doğal Kaynak Koruma Alanı ve Yabanıl Koruma Alanları koruma statülerini karşılayan bir tanımın da ulusal mevzuatta yer almadığı görülmektedir. Özel Çevre Koruma Bölgeleri içerisinde, ya da diğer koruma statüsünde görünen alanlar içerisinde birden fazla statünün yer alması ve hatta bu statülerin çakışıyor olduğu düşünüldüğünde, ulusal mevzuata ve uluslararası anlaşmalara dayanılarak belirlenen koruma statülerinin uyumlaştırması, yer almayan koruma statülerinin (özellikle deniz ve kıyı alanlarını, step ekosistemini kapsayan,[22]) yasal düzenlemelerin eksik kalmış olması Türkiye'deki koruma alanı yönetiminde öncelikli sorunlardan biri olarak gösterilebilir.

Türkiye coğrafi yapısı gereği çeşitli yükseltiler ve düzlüklere sahip üç tarafı denizlerle çevrili bir yarım ada olduğu için, tür ve ekosistem özellikleri bakımından yüksek enderlik derecesine sahiptir. Uluslararası ve bölgesel düzeyde biyolojik çeşitlilik

[20]" Ibid, s.100".

[21]"Orman ve Biyolojik Çeşitlilik Kitabı: Bölüm 6 Koruma Yönetimi Uygulamaları", Ülgen, H., Zeyadanlı, U.,(ed.), Tablo 6.3. IUCN korunana alan kategorileri ve Türkiye Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü tarafından yönetilen koruma alanları statülerinin eşleştirilmesi (Zeydanlı ve ark. 2005)",2008, s. 133,<< http://www.dkm.org.tr/docs/kitap_pdf_tr/bolum6.pdf>> , s.133, (29.03.2010).

yönetiminin sürdürülebilirliğinin gerçekleştirilmesi açısından söz konusu problem noktalarının kesişim alanlarından birinin Özel Çevre Koruma Bölgeleri yönetimi olduğu incelenen araştırmalar sonucunda görülmüştür. Bu nedenle Özel Çevre Koruma Bölgeleri yönetimi ulusal düzeyde bütünsel koruma politikalarının oluşmasına katkı sağlayabilme potansiyeli taşıdığı düşünülmüş ve araştırma konusu seçilmiştir.

Tez çalışmasının Birinci Bölümünde koruma alanları statülerinin belirlenmesi tartışmalarına netlik getirmesi bakımından koruma alanının ortaya çıkışı, tanımlanması, sınıflandırılması süreci Türkiye'nin de taraf olduğu çok taraflı anlaşmalar kapsamına giren bölgesel ve uluslararası sözleşmeler bağlayıcılığında değerlendirilmiş, özellikle Barcelona Sözleşmesi hedeflerinin yürütme aracı olan Birleşmiş Milletler Çevre Programı Akdeniz Eylem Planı (UNEP/MAP) sorumluluğundaki özel koruma alanlarının (special protected areas), IUCN Akdeniz Merkezi (IUCN-Med) Akdeniz Havzası'na ilişkin çalışmalarıyla desteklenerek biyolojik çeşitliliğin bölgesel düzeydeki araçlarının neler olduğu ve koruma yönetiminde nasıl bir rol üstlendiği belirlenmeye çalışılmıştır.

Tezin İkinci Bölümünde, birinci bölümde belirlenen bölgesel düzeydeki yönetim ve politikayı koruma alanları temelindeki araçlar doğrultusunda Türkiye'de koruma statüsündeki biyolojik çeşitliliğin esasını oluşturan alan dışı (*ex-situ*) ve yerinde koruma (*in-situ*) ile ilişkili alanlar tanımlanmaya çalışılmış, merkezi, yerel ve hükümetlerarası ya da gönüllü çalışan kurum ve kuruluşların biyolojik çeşitlilik yönetimini iyileştirme girişimleri, yasal ve yönetsel yaklaşımları, bağlayıcılıkları, bu alanların korunması çalışmalarında öne çıkan pratikleri Özel Çevre Koruma Bölgeleri çalışmaları ile birleştirilerek değerlendirilmiştir.

Tezin Üçüncü ve son bölümünde Datça-Bozburun Özel Çevre Koruma Bölgesi'nin Datça ve Bozburun Yarımadalarının ekosistemi, koruma statü çokluğuna bağlı koruma alanı çeşitliliğine dayanarak uluslararası ve bölgesel koruma alanı yönetim hedeflerini gerçekleştirmesi ihtimalleri, iyi yönetişim anlayışına bağlı olarak bu bileşenlerin hangi araçlarla geliştirilebileceği tartışılmıştır.

---

[22] Filiz Demirayak, "Türkiye'de Korunan Alanlar İçin Yeni Bir Yaklaşımı: Ortaklaşa Yönetimi", (Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kent ve Çevre Bilimleri Anabilim Dalı, Yayımlanmamış

Tez EK I ve EK II kısmında sırasıyla doğa korumaya yönelik tanımlanmasında fayda görülen kavramlara ve Özel Çevre Koruma Kurumu idaresindeki özel çevre koruma bölgelerinin yönetimine dair gerçekleştirilen çalışmara genel hatlarıyla yer verilmiştir. Tez boyunca problem alanına ışık tutması açısından konu ile ilgili tezler, araştırma raporları ve uluslararası kuruluşların yayınları değerlendirmeye alınmıştır. Ön literatür taramasından sonra yöre 2009 Temmuz, Ağustos ve Eylül aylarında 10 günlük süreler ile ziyaret edilmiştir. Datça-Bozburun Özel Çevre Koruma Bölgesi yönetiminden sorumlu Muğla Özel Çevre Koruma Bölgesi'nde görevli Su Ürünleri Mühendisi Ahmet Eryiğit, Bozburun Datça Çevre ve Turizm Derneği (DAÇEV) yönetim kurulu üyesi Melda Omay Özdamar, yine dernek üyelerinden Oya Özgüven ile Temmuz ve Ağustos ayı içerisinde görüşmeler gerçekleştirilmiş ve Eylül ayı içerisinde ise Bozburun Belediye Başkanı Cemil Şener, Belediyenin Fen İşleri Müdürlüğü, Bozburun Sevenler Girişimi eski üyesi, yat turizmimi işletmecisi Salih Yiğit ve tersanelerde çalışan tersane işçileri ve kaptan, pansiyon işletmecileri ve yöre halkı ile birebir görüşme yapılmış ve Tez'in EK III kısmında öne çıkan sorunlar ortak noktalar üzerinden değerlendirmeye alınmıştır.

Doktora Tezi, 2006) s.181.

BİRİNCİ BÖLÜM: DOĞA KORUMADA TARİHSEL SÜREÇ, YÖNETSEL YAPI VE BİYOLOJİK ÇEŞİTLİLİK

Doğa korumanın tarihsel arka planına bakıldığında insanlık tarihi kadar eski olduğu söylenebilir. M.Ö. 10.000 civarında tarımsal üretime geçilmesiyle birlikte yerel toplulukların özel kutsal alanlar olarak tanımladıkları, insan kullanımından uzak tutulan, zaman içerisinde ruhani ve maddi olarak fayda sağlanan, çeşitli ritüellerin sergilenmeye başlandığı bu alanlar doğa korumanın ilk örneği olarak gösterilmektedir. M.Ö. 252 yılına gelindiğinde Hindistan İmparatoru Asoka'nın kendinden önceki yönetimlerin önemli bulduğu kayıt altına alınmış yerler, memeliler, kuşlar, balıklar, ormanlar için koruma alanları oluşturduğu bilinmektedir.[23] M.S. 684'de günümüzde koruma alanı çeşitliliği açısından ayrı bir özelliğe sahip olan ve Dünya Mirası listesinde de yer alan dünyanın en büyük sitlerinin bulunduğu bugünkü Endonezya'nın Sumatra Adası'nda Kral Srivijaya tarafından ilk doğal rezervler oluşturulmuştur.1079'da Kral William tarafından kırsal kesimdeki insanların avlanmasını önlemek amacıyla yasal bir yaptırım olarak kraliyet avlanma sahası olan, günümüzde hala koruma alanı değeri taşıyan ve 2005 yılında milli park statüsüne kavuşan Yeni Orman ilan edilmiştir.1865'te Amerika Birleşik Devletleri Kongresinde Yosemite (California) koruma alanlarının ulusal düzeydeki modeli olarak kurulmuş ve resmi anlamda 1872'de Yellowstone için ilk kez ulusal park ismi kullanılmıştır.[24]

Doğa korumaya yönelik 20. yüzyıl içerisindeki kurumsal yapılaşmaya bakıldığında 1903 yılında İngiltere'de ilk hükümet dışı kuruluş niteliğini taşıyan Kraliyet Yaban Faunayı Koruma Derneğinin (The Society for the Protection of the Wild Fauna of the Empire) kurulduğu ve 1948 yılında Dünya Koruma Birliği (WCC) temellerinin atıldığı görülmektedir. Bu gelişmeleri takiben 1961 yılında hükümet dışı bir

---

[23] S.Chape, M.Spalding, M.Jenkins, (ed)," The World's Protected Areas: Status, Values and Prospects in The 21st Century", UNEP-WCMC,University of California Press, 2008, s. 16, <<http://books.google.com.tr/books?id=HuaGXdMTTmcC&printsec=frontcover&dq=World+Protected+Areas+Values+and+prospects&source=bl&ots=DakChaMTQ9&sig=iXK-fzuGNlh4owaGjT_B89LKnlw&hl=tr&ei=PefeS_JSlJQ4yJm19AY&sa=X&oi=book_result&ct=result&resnum=4&ved=0CCEQ6AEwAw#v=onepage&q=World%20Protected%20Areas%20Values%20and%20prospects&f=false >>, (29.03.2010).

organizasyon olan ve uluslararası korumaya öncülük eden Dünya Doğal Hayat Fonu'nun (World Wildlife Fund) kurulması, 1972'de Stockholm İnsan Çevresi Konferansı'nı takiben BM Çevre Programı kurulması gösterilebilir.[25]

20. yüzyılın ilk yarısından itibaren koruma alanlarının gelişimi açısından önemli yasal düzenlemeler ve gelişmeleri

"

- Yabani Fauna ve Floranın Kendi Doğal Koşullarında Korunmasına İlişkin Londra Sözleşmesi (Londra,1933),
- Batı Yarım Kürede Yaban Hayatın Himaye Altına Alınması ve Doğanın Korunması Üzerine Sözleşme (Washington, 1942),
- Balina Avcılığının Kontrolü İçin Uluslararası Sözleşme (Washington, 1946),
- Kuşların Himayesi İçin Uluslararası Sözleşme (Paris, 1950),
- Antarktika Paktı (Washington, 1959),
- Dünya Koruma Birliği tarafından Birinci Dünya Parklar Kongresi'nin düzenlenmesi (Seattle,1962),
- Antarktika'nın Fauna ve Florasının Korunması İçin Anlaşma Tedbirleri (Brüksel, 1964),
- Belli bir anlaşma hükmüyle bağlayıcılığı olmayan uyumlaştırıcı yasal düzenleme (soft law) olarak Avrupa Diploması: Avrupa Komitesi Bakanlar Konseyi Önergeleri (1965),
- Doğanın ve Doğal Kaynakların Korunmasına İlişkin Afrika Sözleşmesi (Cezayir, 1968),
- İnsan ve Biyosfer Rezervi Programı (1970),
- Özellikle Su Kuşları Yaşama Ortamı Olarak Uluslararası Öneme Sahip Sulak Alanlar Hakkında Sözleşme (Ramsar, 1971),
- Dünya Doğal ve Kültürel Mirasının Korunmasına İlişkin Sözleşme (Paris, 1972),
- Nesli Tehlikede Olan Yabani Hayvan ve Bitki Türlerinin Uluslar arası Ticaretine İlişkin Sözleşme (Washington, 1972),
- Birleşmiş Milletler İnsan Çevresi Konferansının düzenlenmesi, Stockholm Bildirgesinin kabulü ve UNEP 'in kurulması (Stockholm, 1974) ,
- II. Dünya Ulusal Parklar Kongresi'nin düzenlenmesi (Yellowstone, 1972),
- Belirli bir anlaşma hükmüyle bağlayıcılığı olmayan uyumlaştırıcı yasal düzenleme olarak Avrupa Biyogenetik Rezervler Ağı:Avrupa Komitesi Bakanlar Konseyi Önergesi (1976),
- Akdeniz'in Kirlenmeye Karşı Korunması İçin Sözleşme (Barcelona, 1976),
- IUCN Koruma Alanları Yönetim Kategorilerinin oluşturulması (1978),
- Deniz Çevresinin Kirlenmeye Karşı Korunması Üzerine İşbirliği İçin Kuveyt Bölgesel Sözleşmesi (Kuveyt, 1978),
- 1978 'de ilgili Protokolle düzenlenmiş Denizlerin Gemiler Tarafından Kirletilmesinin Önlenmesine İlişkin Uluslararası Sözleşme (MARPOL 73/78),
- Yabani Hayvanların Göçmen Türlerinin Korunmasına İlişkin Bonn Sözleşmesi (

[24] "Idem ", (29.03.2010).
[25] "Ibid, s.8" ,(29.03.2010).

Bonn, 1979),

- Yabani Kuşların Korunması Üzerine Avrupa Birliği Konsey Direktifi (1979),
- Avrupa'nın Yaban Hayatı ve Doğal Yaşama Ortamlarının Korunmasına İlişkin Bern Sözleşmesi (Bern, 1979),
- UNEP, IUCN ve WWF işbirliği ile Dünya Koruma Stratejisi'nin oluşturulması (1980),
- Avrupa Yerel Topluluklar ve ya Yönetimler Arasındaki Sınır Ötesi İşbirliği Çerçeve Sözleşmesi (1981)[26],
- Antarktika'daki Deniz Yaşam Kaynaklarının Korunması Üzerine Sözleşme(Canberra, Avustralya, 1980),
- IUCN Ulusal Parklar ve Koruma Alanları Komisyonu tarafından Dünya çapındaki ilk geniş kapsamlı koruma alanı veri tabanının hazırlanması ve yayımlanması (1981),
- Güneydoğu Pasifik Kıyı Alanı ve Deniz Çevresinin Himayesi İçin Sözleşme (Lima, 1981),
- Batı ve Orta Afrika Bölgesi'nin Deniz ve Kıyı Çevresinin Gelişmesi ve Himayesinde İşbirliği İçin Sözleşme (Abidjan, Fildişi Sahili, 1981),
- III. Dünya Ulusal Parklar Kongresi'nin düzenlenmesi (Bali, 1982),
- Aden Körfezi Çevresi ve Kızıl Deniz'in Korunması İçin Bölgesel Sözleşme (Cidde, 1982),
- Birleşmiş Milletler Denizler Hukuku Sözleşmesi (Montego Bay, 1982),
- Akdeniz Özel Çevre Koruma Bölgelerine İlişkin Protokol (Cenova, 1982),
- Büyük Karayipler Bölgesi'nin Deniz Çevresinin Geliştirilmesi ve Korunması İçin Sözleşme (Kartagena , 1983),
- Üçüncü Dünya Ulusal Parklar Kongresi'nin düzenlenmesi (1983),
- Miras Park Alanları ve Rezervleri Üzerine ASEAN Deklarasyonu (Bangok, 1984),
- Doğal Kaynaklar ve Doğanın Korunması Üzerine ASEAN Anlaşması (Kuala Lumpur, 1985),
- Doğu Afrika Bölgesi'nde Yabani Fauna Flora ve Koruma Alanlarına İlişkin Protokol(Nairobi, 1985),
- Doğu Afrika Bölgesi'nin Kıyı ve Deniz Çevresinin Geliştirilmesi, Yönetilmesi ve Korunması İçin Sözleşme (Nairobi, 1985),
- Güney Pasifik Bölgesi Çevresinin ve Doğal Kaynaklarının Korunması İçin Sözleşme (Yeni Kaledonya, 1986),
- Bruntland Ortak Geleceğimiz Raporu'nun yayımlanması (1987),
- Güney Pasifik Kıyı ve Deniz Koruma Alanlarının Yönetimi ve Korunması İçin Protokol (Kolombiya, 1989),
- Büyük Karayipler Bölgesinin Deniz Çevresinin Gelişmesi ve Korunması İçin Sözleşmeye Dair Yaban Hayatı ve Özel Koruma Alanlarına İlişkin Protokol (Kingston, 1990),
- UNEP, UNDP ve Dünya Bankası tarafından Küresel Çevre Fonu'nun (GEF) oluşturulması (1991),
- Antarktika Anlaşması Çevre Korumasına Yönelik Protokol (Madrid, 1991)
- Birleşmiş Milletler Çevre ve Gelişme Zirvesinin düzenlenmesi (Rio de Janeiro, 1992),

[26]Demir, N.,"Avrupa Konseyi Sözleşme ve Şartlarının Avrupa Birliği Kopenhag Kriterlerine Göre Değerlendirilmesi",s.159, << http://eab.ege.edu.tr/pdf/6_2/C6-S2-M14.pdf>>, (24.05.2010).

- IV. Dünya Ulusal Parklar ve Koruma Alanları Kongresi'nin düzenlenmesi (Caracas, 1992),
- Baltık Denizi Deniz Çevresinin Korunması Üzerine Sözleşme (Helsinki 1992),
- Oslo ve Paris Sözleşmeleri- Kuzey Atlantik Deniz Çevresinin Korunması İçin Sözleşme (Paris, 1992),
- Karadeniz'in Kirlenmeye Karşı Korunması Sözleşmesi (Bükreş, 1992),
- Yabani Fauna ve Flora Doğal Yaşam Alanlarının Korunmasına İlişkin Avrupa Konseyi Direktifi-Habitat Direktifi (Bürüksel, 1992),
- Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi (Rio, 1992),
- Orta Amerika Yabanıl Alanlarının Himayesi ve Biyolojik Çeşitliliğinin Korunması İçin Sözleşme (Managua, 1992),
- Viktorya Gölü İçin Üç Tafralı Çevresel Yönetim Programının Hazırlanması Üzerine Sözleşme (Dar-es –Salaam, 1994),
- Afrika-Avrasya Göçmen Su Kuşlarının Korunması Üzerine Anlaşma (Lahey, 1995),
- Akdeniz'de Özerl Koruma Alanları ve Biyolojik Çeşitliliğin Korunmasına İlişkin Protokol (Barcelona, 1995),
- Dünya Biyosfer Rezervleri Ağının Yasalara Uygun Hale Getirilmesi (Sevile, 1995),
- Güney Afrika Yaban Hayatı Protokolü (Maputo, 1999),
- Avrupa Konseyi Avrupa Peyzaj Sözleşmesi (Floransa, 2000),
- Birleşmiş Milletler Yeni Bin Yıl Gelişme Hedefleri'nin kabulü (2000),
- 2010 biyolojik çeşitlilik hedeflerinin belirlendiği Johannesburg Dünya Sürdürülebilir Gelişme Zirvesi'nin düzenlenmesi (2002),
- Koruma alanlarının sürdürülebilir gelişme açısından öneminin vurgulandığı V. Dünya Parkları Kongresi'nin (Durban, 2003) düzenlenmesi,
- Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi bileşenlerinden In-situ korumanın yürütülmesi yönünde desteklenmesi için kapsamlı koruma alanları çalışma programının kabul edildiği Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi Taraflar Konferansı Yedinci Toplantısının düzenlenmesi-Durban İttifakı (2004),
- IUCN Dünya Koruma Kongresi'nin (Durban+5) düzenlenmesi (Barcelona,2008) "[27]

şeklinde maddeleştirmek mümkündür.

Doğa Korumanın yasal bir zemine oturması ve sistematik bir şekilde yürütülmesini kolaylaştıran bütün bu gelişmeler doğrultusunda bir takım sonuçlara ulaşılmıştır. Söz konusu sonuçlar koruma alanlarının koruma ve sürdürülebilir insan kullanımına yönelik yeniden düşünülmesi, gelişme planlarında bu bakış açısının hakim olması, kültürel değerlerin koruma çalışmalarının bir parçası kabul edilmesidir. Böylelikle sürdürülebilir kalkınma hedeflerinin başarılması konularında koruma alanlarının anahtar rol üstlendiği ve koruma alanları politikalarının ana noktasını oluşturdukları kanaatine varılması mümkündür.[28]

Koruma alanları için önemli yasal düzenlemelerin aynı zamanda doğa korumaya

[27] "Ibid ,s.23", (29.03.2010).

yönelik çalışmaların kapsamı açısından birbirini bütünleyici bileşenler olarak da ele almak yerinde olur. Bunun için koruma alanları yönetiminin biyolojik çeşitlilik yönetimiyle olan bağını açıklamak ve koruma alanları yönetim kategorilerinin belirlenmesinde, amaç ve çıktılarının kavranması bakımından kavramsal çerçeveye kısaca değinmek gerekmektedir.

A. Koruma Alanları İle İlgili Kavramsal Çerçeve

Uluslararası alanda Dünya Koruma Kongresi'nin 2008'de Barcelona'da gerçekleştirilmesi ile birlikte koruma alanı politikalarına dair daha önceki kazanımlar koruma yönetiminin haritası olarak tabir edilen üç temel ilkede[29] toparlanmıştır. Bütün sektörleri kapsayacak biçimde biyolojik çeşitliliğin ve ekosisteme yönelik hizmetlerin devamının sağlanması, eşitliğe ve adalete ilişkin politikaların koruma sürecinden ayrı tutulmak yerine onun tamamlayıcı bir unsuru olarak desteklenmesi, çeşitliliğe, yaratıcılığa doğayla olan ilişkiler aracılığıyla meydana gelen değişime adapte olabilmeyi öngörmesi, koruma yönetiminde yeni bir dönemin de başlangıcı sayılmıştır. Yeniliğin günümüz dünyasında her şeyin esasını oluşturduğu ve yönetişim sürecinin bu doğrultuda gerçekleştirilen bütün çalışmaların çıktısı olduğu düşünülerek etkili korumanın (effective conservation) etkili yönetişimin[30] (effective governance) rotasının çizilebileceğinde hem fikir olunmuştur.

2004 yılına kadar koruma alanlarını kategori sisteminin düzenlenmesi, geçen zaman içerisinde olumsuz etmenler (iklim değişikliği, çölleşme, turizm baskısı, kimyasal maddelerden kaynaklı kirlenme, nüfus artışı gibi) nedeniyle yeni koruma alanlarının oluşturulmasındaki boşlukların artmaya devam ediyor olması ve uluslararası düzeyde bütünleştirici hedeflerin bu zorluklara karşı kullanımında bir tedbir olarak[31] temsili koruma alanları ağının[32] kurulması önerisi gündeme gelmiştir. Temsili koruma alanlarının bütününde bölgesel düzeydeki çalışmaları da tetikleyerek, ulusal ve

---

[28] "Ibid,s.5".
[29] McNeely, A.J., Mainka, S.A., "Conservation for a New Era:A MAP for Conservation in a New Era", IUCN, Switzerland, 2009, s.177,<<http://data.iucn.org/dbtw-wpd/edocs/2009-026.pdf>> , (4.4.2010).
[30]" Ibid,s.181".
[31]" Ibid,s.57".

uluslararası çalışmalardaki koruma yönetimi açığını yakalayabilme şansını daha da fazlalaştırabileceği düşünüldüğünde, bütünleşik koruma alanı yönetimi (integrated management of protected area), ekosistem yaklaşımı[33], bütünleşik kıyı alanı yönetiminin[34] iyi yönetişimin[35] başarılmasında birbirleriyle olan bağının anlaşılması için tanımlanması gerekmektedir. Ama öncesinde yönetim ve koruma yönetiminin gerçekleştiği alanlara karşılık gelen tanımların karşılaştırmasının yapılmasında fayda vardır.

Doğa koruma faaliyetleri içinde **yönetim** ve **alan** kavramının özellikle vurgulanması gerekmektedir. Uluslararası literatürde koruma alanları ve biyolojik çeşitliliğin yönetilmesinde öne çıkan bu iki kavram için farklı kullanımlar yer almaktadır. Tanımlar içerisinde de belirtildiği üzere yönetim kavramı kapsamında **yönetişim (governance)**[36] ve **yönetim (management)**[37] , **idare (administration)** tanımları çeşitlendirilmiştir. Yönetim (management) kavramı ile belirli bir organizasyondan sorumlu kişilerin sorumlu oldukları konuya ilişkin faaliyetlerine karşılık gelen etkili olan mekanizmalar kastedilirken, yönetişimde (governance) çevre sorunlarının ulusal sınırlarının ötesine çıkması ve uluslararası bir boyut kazanmasına , yani küreselleşmesine, bağlı olarak tekil yönetim erkinden öte çoklu yönetim erkine dayalı yönetim sürecine geçiş kastedilmektedir. Bu anlamda yönetişim (governance) anlayışıyla birlikte yönetim süreci etkin kamu hizmeti,[38]bağımsız yargı ve modern hukuk düzeni, kamu fonlarının kullanılmasına dair denetim sisteminin etkinliği, kamu yönetiminde hukuk kuralları ve insan haklarına saygı, çoğulcu kamu yönetimi temel bileşenlerine sahip özel sektör, hükmet dışı kuruluşlar, uluslararası kurum ve kuruluşlar,

---

[32] "representative protected areas network" olarak tanımlanan bu alanlar Biyilojik Çeşitlilik Sözleşmesi hedeflerinin dünya genelinde yaygınlaşmasında iyi yönetilen koruma alanları sistemi şeklinde açıklanmaktadır.<<http://wwf.panda.org/what_we_do/how_we_work/protected_areas/ >>, (11.08.2010).
[33] "Bknz., EK I".
[34] "Ibid".
[35] "Good Governance" yönetişimde ekosistem yaklaşımnın başarılı bir şekilde gerçekleştirilmesi için güvenilir kaynak ve ekonomi politikalarının, idari kurumların sorumluluk aldığı bir işleyiş ile gerçekleştirilmesini ifade etmektedir. << http://www.cbd.int/ecosystem/sourcebook/beginner-guide/ <<, (11.08.2010).
[36] Governance,<<http://www.askoxford.com/concise_oed/governance?view=uk >>, (4.4.2010)
[37] Management, <<http://dictionary.cambridge.org/define.asp?key=48505&dict=CALD&topic=boss-and-manager >>, (04.04.2010).
[38] Küresel Çevresel Yönetişim (İyi Yönetişim) , s.12, (05.04.2010).

zirve kararlarına dayalı stratejik programlar, yürütme planları, ve yönetim çeşitliliğinin artmasına bağlı olarak hem yatay hem de dikey erişim alanı yaratma , heterarşi [39] kurma, potansiyeli taşıyan bir yaklaşımı olup, yönetimi (management) de kapsadığı söylenebilir. Diğer **idare (administration)**[40] kavramında ise yönetim mekanizmalarından öte ilgili konu ve kuruma ilişkin görevin gerçekleştirilmesi olarak karşılık bulmaktadır.

Bu tarz kavramsal ve tanımsal nüanslar **alan** kavramı için de geçerlidir. Araştırmanın konusu paralelinde çevre yönetimi terminolojisi açısından **(zone), (region), (place)** ve **(area)** tanımları yoğun olarak hem planlama hem yönetim hem de politika geliştirme süreçlerinde **alan** kavramı ile genelleştirilmektedir. İlgili tanımlar, "farklı amaçlarla kullanıldığı ya da farklı özelliklere sahip olduğu için çevresindekilerden ayrılan alan" anlamında **(zone)**[41] , dünya üzerindeki özel bir parça olarak alan anlamında **(region)**[42] , bir alan, kasaba ya da yapı anlamında **(place)**[43] ülke ya da toprak parçası olarak özel alan anlamında **(area)** şeklinde ayrışmaktadırlar. Ulusal terminolojide **alan**[44] kavramı, "düz, açık ve geniş yer, meydan, saha" gibi yakın anlamlı kelimelerle karşılık bulmaktadır. **Alan** kavramı dışında kullanılan ve çokça adı geçen bir başka kavram **bölge**dir. En genel anlamıyla **bölge**[45], "sınırları idari, ekonomik birliğe, toprak, iklim ve bitki özelliklerinin benzerliğine ve ya üzerinde yaşayan insanların aynı soydan gelmiş olmalarına göre belirlenen toprak parçası, mıntıka" olarak tanımlanmıştır**. Alan** kavramına göre **bölge** kavramının idari özellikler taşıyan, yönetsel ve politik ve hatta ekonomik özelliklerinin öne çıktığı bir kavram olduğu söylenilebilir. Bu ayrım her ne kadar çevrenin yönetimi ve politikaları açısından epistemolojik boyutuna dahil olsa da pratikteki çalışmaların doğru sonuçlara varmasına dolaylı yoldan etki etmektedir.Bütün bu kavramsal tanımlamalar hukuki metinler içerisinde de belirli düzenlemelerle ilgili hukuki metin kapsamında genel tanımından farklı olarak yer

---

[39]"Ibid, s.26".
[40]"Administration", << http://dictionary.reverso.net/english-definition/administration >>, (05.04.2010).
[41] "Zone", <<http://dictionary.cambridge.org/define.asp?key=92233&dict=CALD&topic=weather-and-climate-general-words >>, (02.03.2010).
[42] <http://dictionary.cambridge.org/results.asp?searchword=region > > (02.03.2010).
[43]"Place", <<http://dictionary.cambridge.org/define.asp?key=60343&dict=CALD&topic=home >>, (02.03.2010).
[44]"Alan",< <http://www.tdkterim.gov.tr/bts/?kategori=verilst&kelime=alan&ayn=tam >>, (02.03.2010)

alabilmektedir.Özel Koruma Bölgeleri hukuki tanımı için Bölge[46], 383 sayılı Özel Çevre Koruma Bölgeleri'nin Kurulması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'de "Bakanlar Kurulu tarafından kara ve deniz sınırları belirtilen Özel Çevre Koruma alanı" tanımı ile korunması gereken özel alanlar Bölge adı altında tanımlamaktadır. Özellikle Özel Çevre Koruma Bölgeleri koruma statüsü için bakıldığı zaman Barcelona Sözleşmesi çerçevesinde özel koruma alanları[47] (special protected areas) tanımlamasında kullanılan alan (area), Türkçe bölge olarak çevrilmekte ve bölge uluslararası alanda kavramsal olarak (region) tanımı ile karşılık bulmaktadır. Bundan ayrıca kavramsal kullanımda (area) alan Türkçe bölge kavramı ile anlamlandırılırken Özel Çevre Koruma Kurumu İngilizce metinlerinde (special protected area) tanımlamasını kullanmaktadır. Bu kavramsal bakış açısında uluslararası terminoloji açısından karışıklık yaratan bir durumdur. Kuşkusuz baskın olan terminolojinin dünya üzerinde bulunan herhangi bir yerdeki tanımlar ve kavramlarla birebir örtüşmesi beklenemez. Ancak anlamsal farklılıkların belirlenip en uygun kavramsal karşılığın benimsenmesinde, yönetime ilişkin paradigmaların şekillenmesinde en azından çalışılan konu ve içeriği açısından tanımsal farklılıklar önemli ipuçları sunabilmektedirler. Bu noktada koruma kavramına karşılık gelen üç önemli terim olan conservation, protection ve preservation arasındaki anlamsal farklılıklara yer verilmesi açıklayıcı bulunmuştur.

Uluslararası alanda koruma kavramını karşılayan tanımlardan biri olan **protection** "protect" fiilinden gelmektedir. Protect, " bir şeyi ya da birini felaketten ya da zarar görmesin diye emniyet altında tutmak" anlamına gelmektedir. Doğa korumaya ilişkin terminolojide sıkça kullanılan bir sıfat olan "protected" daha çok tehdit ve tehlike altındaki türlerin koleksiyonunun yapılması, avcılığı gibi durumlara karşı güvence altına alınması olarak karşılık bulmaktadır. Buna dayanarak **protection** olarak nitelenen korumanın zarar görmeye yatkın olan türlerin korunması, yani belirgin bir tehdide karşı

---

[45] "Bölge",<http://www.tdkterim.gov.tr/bts/?kategori=verilst&kelime=b%F6lge&ayn=tam >>, (02.03.2010).
[46] 383 sayılı Özel Çevre Koruma Bölgelerinin Kurulması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname,(R.G.13.11.1989 tarih ve 20341 sayı),<< http://www.ockkb.gov.tr/yukle/dosyalar/mevzuat/04.swf >>, (03.03.2010).
[47] "Bknz. EK I".

önlemin alınarak korunması anlamına geldiğini söylemek mümkündür[48]. İkinci tanım olan **preservation** bir şeyin orginal haliyle iyi şartlar içerisinde muhafaza edimesi anlamını taşımaktadır. Protection'dan farklı olarak mevcut konumun sürekliliğinin sağlanması anlamında bir koruma olduğu söylenilebilir.[49] Üçüncü tanım olan **conservation** ise özellikle çevresel ve kültürel önemi olan bir şeyin zarar görmesini önlemek amacıyla korumak olan "conserve"[50] eylemini karşılayan tanım olarak verilmektedir. "Conserve" fiili içeriğine bakıldığında **conservation** tanımın "protection" ve "preservation"dan farklı olarak kültürel önem arz eden şeylerin de korunması gerektiği vurgusunu içermekte olduğu görülmektedir. Esas itibariyle koruma kavramıyla karşılık bulan bu üç kavramın da doğa koruma faaliyetleri ve yönetiminde anlamsal farklılıklarla ne denli belirleyici ve farklı sonuçlar yaratabileceği ortaya çıkmaktadır.

1992 Caracas Eylem Planı'nın[51] yayımlanması ile birlikte dünya çapında koruma alanlarının belirlenmesinde bilimsel, politik ve finansal olarak nasıl destek olunabileceği sorularına cevap aranmasıyla koruma alanlarının bütünleşik yönetimi anlayışı ortaya çıkmıştır. Bu anlayış ölçüsünde 1992 Rio Zirvesini takiben 1995'te Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Gelişme Komisyonunun[52] (UNCSD) alanlardaki doğal kaynakların planlanması ve yönetiminde bütünleşik bir yaklaşımı sağlamak için ortaya koyduğu bölgesel düzeyde hazırlanmış eylem planları, toplantı ve çalışma programlarının organize edilmesi, kritik alanlarda ulusal ve uluslararası işbirliğinin geliştirilmesi, uluslararası düzeyde insan ihtiyaçları ve alandaki kaynaklara yönelik etkileşimin bütünleşik bir sistem içerisinde tasarlanması, her ulusun kendi alan kullanım sistemini geliştirmesi ve bu sistemi yürütmesine dair çizelgesinin oluşturulması hedeflerinde

---

[48] "Protect",<< http://oxforddictionaries.com/view/entry/m_en_gb0668030>>, (11.08.2010).
[49] "Preservation", << http://www.ldoceonline.com/dictionary/preservation >>, (11.08.2010).
[50] "conserve", << http://oxforddictionaries.com/view/entry/m_en_gb0173440#m_en_gb0173440 >>, (11.08.2010).
[51] "Integrated Protected Area Management, Caracas: the problems and the challenges identified", Kluwer Academic,The Netherlands, ed. Walkey, M., Russel, S., 1999,s. 12, <http://books.google.com.tr/books?id=6_22P7xAu5UC&printsec=frontcover&dq=Integrated+protected+area+amangement&source=bl&ots=Fl36GL83G&sig=lgntgOTLKAXQNkLZd3AToWniiAE&hl=tr&ei=VsG5S6e6DI3H-Qb_tJy2Dw&sa=X&oi=book_result&ct=result&resnum=5&ved=0CBwQ6AEwBA#v=onepage&q=&f=false >>, (05.04.2010).

koruma alanları politikasının daha geniş düzleme taşınma çabası olarak bir sonraki basamağı sayılmaktadır. Bu sayede Rio Zirve'si ve Caracas Eylem Planının kazanımı olan biyolojik çeşitlilik kaybıyla mücadele iklim değişikliği konularının değerlendirilmesi ile olan bağı ve kaynak kullanımında diğer doğal kaynakların sürdürülebilir gelişme hedefleri doğrultusundaki kaynak yönetiminin kıyı ve deniz alanlarındaki biyolojik çeşitliliği önceleyen yönetimi **bütünleşik kıyı alanı yönetimi**[53] uygulamaları olarak yerini almıştır.

Kıyı, deniz ve kara alanlarının sürdürülebilir gelişme hedeflerine dayalı yönetiminde Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesinin esasını oluşturan koruma (conservation), sürdürülebilir kullanım[54] ve genetik kaynaklardan yararlanılarak ortaya çıkan faydanın adil ve eşit bir şekilde paylaşılmasına ilişkin süreçlerin birbirleri arasında dengelenmesi amacı güden **ekosistem yaklaşımı** Sözleşmenin önerdiği faaliyetler için öncelikli sistem olarak belirlenmiştir.

Ekosistem yaklaşımı Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi kapsamında "biyolojik çeşitlilik yönetiminin merkezinde bulunan ve korumanın ve sürdürülebilir kullanımın eşit bir şekilde teşvik edildiği, kara parçalarının, su ve kaynakların bütünleşik yönetimine ilişkin bir strateji" olarak tanımlanan[55] yaklaşımdır. Biyolojik çeşitlilik yönetimi ve koruma alanları yönetimi açısından ekosistem yönetiminin sosyal bir süreç olduğunu, kurumların sosyal , ekonomik gereksinimlerinde ekosistemi temel alan kaynak yönetimini, kaynakların eşit ve sürdürülebilir kullanımı için doğanın sınırlarını ve doğal ekosistem fonksiyonlarının bir arada tutularak çalışılmasını savunan bütünleşik koruma alanı yönetiminin yürütülmesinde, ekolojik ağlar ve koruma alanları[56] arasındaki çalışmalarda birleştirici ve bağlayıcı bir etkiye sahip olduğu görülmektedir.

İyi yönetişim "ilgili insanlar ve ülkeler tarafından özgürce seçilen, kendi tabiatları gereği saygı değer kabul edilen tüzük, doğal kaynak hukuku, koruma alanları mevzuatı ve politikaları ve/ya da kültürel çalışmalar ve geleneksel yasalara karşılık

---

[52] "Ibid.,s.17", (05.04.2010).
[53] "Bknz., EK I".
[54] COP 7 Decition VII/11, <<http://www.cbd.int/decision/cop/?id=7748 >>, (05.04.2010).
[55] Global Environment Outlook, GEO4 Environment for Development, UNEP, 2007, s.518 , <<http://www.unep.org/geo/geo4/report/GEO-4_Report_Full_en.pdf >>, (31.03.2010).
[56] "Ibid, " (05.04.2010).

gelen ilke ve değerlerin oluşturduğu yönetim sistemidir."[57]Bir diğer biçimde elde edilen faydanın adil bir şekilde yerli ve yöresel toplulukların, diğer yönetimden sorumlu paydaşların arasında dağıtılmasını ve koruma alanlarının belirlenmesi ve yönetilmesi aşamalarında sivil toplumun katılımının desteklendiği yönetişim şeklinde tanımlanabilir[58].Kaynaklara ilişkin güvenilir çevresel bilgiler içermesi, yönetim kurumlarının ve ekonomi politiğin insanların gereksinimlerine karşı sorumlu olma anlayışını taşıyor olması, sektörler arası işbirliğinin[59] sağlanmasıyla her düzeyde biyolojik çeşitliliğin korunması esaslarının yerine getirilmesinde adres ekosistem yaklaşımı olmaktadır. Sektörler arası işbirliğinin kuvvetlendirilmesi ise ekosistem yaklaşımına dayanarak iyi yönetişim hedeflerinin koruma politikalarında, planlamasında ve yönetiminde kilit rol üstlenmesine neden olmaktadır.

1.Koruma Alanları Yönetim Kategorileri ve Sınırları

Koruma alanları politikasının tartışmaya açılması altmış yılı aşkın bir süreyi kapsamaktadır. İlk kez doğal fauna ve floranın özellikle Afrika'da kendi ortamında korunmasını hedefleyen Londra Sözleşmesi (1933)[60] ile başlayan süreç Batı'da Yaban Hayatının Korunması Sözleşmesi ile devam etmiş ve 1962'den itibaren uluslararası alanda IUCN Dünya Koruma Alanları Komisyonu (World Commission on Protected Areas) Dünya Parkları Kongresinin düzenlenmesi ile doğal sit alanları, koruma alanları ve parkların durumunun uluslararası alanda değerlendirilmesi sistemli bir hal almıştır. 1962'de düzenlenen ve her on yılda bir olmak üzere şimdiye dek beş önemli kongrede koruma alanları ve ulusal parklara ilişkin sorunlara yönelik kararlar ve çözüm önerileri

---

[57] Dudley,N.(ed),Guidelines for Applying Protected Area Management Categories,World Conservation on Protected Areas, 2008, s.26, << http://data.iucn.org/dbtw-wpd/edocs/PAPS-016.pdf >>, (05.04.2010).
[58] Anonim,<< http://www.iucn.org/about/union/commissions/wcpa/wcpa_what/wcpa_governance/ >>, (05.04.2010).
[59] COP 7 Decition VII/11,<<http://www.cbd.int/decision/cop/?id=7748 >>, (05.04.2010).
[60] Origins and history of the Convention: the road to Maputo, The early origins, The 1933 London Convention, An Introdution to the African Convention on the Conservation of Nature and Naturel Resources, IUCN Environmental Law Centre, 2004, s.3, << http://books.google.com.tr/books?id=KLjYYMfla9YC&pg=PA3&lpg=PA3&dq=Convention+Relative+to+the+Preservation+of+Fauna+and+Flora+in+their&source=bl&ots=9vG2VO9QR1&sig=cCXiwcGYvA3DBtFjtgYZf6WVA_k&hl=tr&ei=bH36S9DxFM2YOP-smJUM&sa=X&oi=book_result&ct=result&resnum=10&ved=0CEcQ6AEwCQ#v=onepage&q=Convention%20Relative%20to%20the%20Preservation%20of%20Fauna%20and%20Flora%20in%20their&f=false >>, (24.05.2010).

geliştirilmiş ve yapılan çalışmalar gözden geçirilmiştir. Bu kongreler daha çok UNEP, IUCN, WWF, FAO, ilgili ev sahibi hükümetlerinyer aldığı, eylem planlarının oluşturulduğu kongrelerdir.[61]Birebir hukuki bağlayıcılığı olmasa da kongre sonucunda alınan kararlarla oluşturulan eylem planlarının koruma alanları politikalarında evrensel bir sistem oluşmasına zemin hazırlandığı söylenebilir.Buna en iyi örnek ise 1992 Caracas Dünya Parkları Kongresi'nide, kendisinden birkaç ay sonra düzenlenen 1992 Rio Zirvesi'nde kabul edilen Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi'nin içeriğini oluşturan başlıkların tartışılmış olmasıdır.[62]Koruma alanları ve ulusal parkların yönetiminin daha etkili bir hale getirilmesi çabalarını değerlendirebilmek açısından uluslararası kongrelerin seyrine göz atmak gerekmektedir.

1962 IUCN Dünya Koruma Alanları Komisyonu Seattle Birinci Dünya Parkları Kongresi ulusal parkların daha etkili bir biçimde uluslararası alanda anlaşılması ve gelişiminin teşvik edilmesi amacı doğrultusunda düzenlenmiştir. Bu kongrenin düzenlenmesi ile birlikte parklara ilişkin farklı görüş açıları değerlendirilmiştir.[63] Kongrenin içeriğini insanların yaban hayatı üzerindeki etkileri, nesli tükenmekte olan türler, parklar ve yabanıl alanların estetik ve manevi önemi, sınırdaki ulusal parkların uluslararası alandaki gözetimi, turizmin ekonomik yöndeki faydaları, bilimsel çalışmalar içerisinde ulusal parkların oynadığı rol, park yönetimine dair uygulamadaki sorunlar oluşturmaktadır. Kongrede sit alanlarına ve tür korumaya ilişkin konular, kurumlara dair sorunlara yer verilmiş olsa da henüz koruma alanlarına bütünsel bakış açısı hakim değildir.[64]

1972 İkinci Dünya Milli Parklar Kongresi "Ulusal Parklar Daha İyi Bir Dünyanın Mirasıdır" teması ile dünyanın en eski parklardan biri olan Yellowstone Milli Parkı'nda düzenlenmiştir. Toplantının bir ayağı Yellowstone Milli Parkı'nda bir ayağı

---

[61] Convening the Global constituency: World Parks Congress, 50 Years of Working for Protected Areas, << http://cmsdata.iucn.org/downloads/history_wcpa_15july_web_version_1.pdf >>,s.13, (24.04.2010).
[62] "Ibid , s.6", (24.04.2010).
[63] Previous World Parks Congress ,<<http://www.environment.gov.za//Documents/Documents/2003May21_1/previous_wpc_21052003.html >> (10.03.2010)
[64] Adrian Phillips**,** Stewardship Of Heritage Areas,Turning Ideas On Their Head, The New Paradigm For Protected Areas**,** Brenda Barret, Nora Mitchel (ed),Volume:20,No:2,2003, s. 13, << http://www.uvm.edu/conservationlectures/vermont.pdf >>, (10.03.2010)

Grand Teton Milli Parkı'nda devam etmiştir. İçerik itibariyle yaban hayatın korunmasına ilikin sorunlara, kutup bölgeleri, denizlerdeki çevresel sorunlara ve bilimsel düzenlemelere, ulusal park ve ona eş düzeydeki rezervlerin teşvik edilmesi konularına yer verilmiştir. yer verilmiştir. İlk kongreye ilişkin çözüm önerileri daha ayrıntlı bir biçimde ele alınmış, karara bağlanmıştır. Koruma alanları konusunda uluslararası park sisteminin[65] kurulması önerisi getirilmesi açısından koruma alanlarını evrensel boyuta taşındığı söylenilebilir.

1982 Bali Üçüncü Dünya Parkları Kongresi "Kalkınma İçin Parklar" teması ile koruma alanlarının sürdürülebilir toplum içerisindeki etkisine vurgu yapmış ve geniş koruma alanlarına ilişkin konular masaya yatırılmıştır. Bu kongrede karasal koruma alanlarına ilişkin bir ağ oluşturulması, su kaynakları ve deniz alanlarındaki koruma alanlarının öneminin artması, koruma alanlarındaki geliştirme çalışmalarında ihtiyaç duyulan ekolojik ve yönetim eşitliğinin koruma alanları yönetim kategorileriyle uyumluluk arz etmesi, özel doğa koruma alanlarının sürdürülebilir kalkınmayı gerçekleştirmede önemli olduğu, finansal bakımdan koruma alanlarının desteklenmesi, kapasitelerinin arttırılması, toplumun ihtiyaçlarının koruma alanlarına yönelik başlatılan bütün çalışmalarda belirleyici olması, uluslararası alanda IUCN aracılığıyla koruma alanları üzerine küresel bir programın hazırlanmasının aciliyeti konuları üzerinde durulmuştur. İlk iki kongreden ayrılan yönü ise sürdürülebilir kalkınma faktörünü kullanmasından dolayı 1992 Rio Zirvesi'ne[66] zemin hazırlaması ve 1962'deki Kongre'de ilan edilen ulusal park kavramı yerine koruma alanı kavramının kullanılmasının ilanı gösterilebilir[67].

Latin Amerika'daki ilk Ulusal Park Kongresi 1992 "Yaşam için Parklar" temasıyla Caracas Dördüncü Dünya Parkları Kongresi olmuştur. Koruma alanı tartışmalarının uluslararası düzeye taşındığı Kongrede, sosyal, politik, ekonomik ve kültürel sorunları koruma alanları merkezinde değerlendirilmeye alınmıştır. Bu şekilde

---

[65] Previous World Parks Congress, <<http://www.environment.gov.za//Documents/Documents/2003May21_1/previous_wpc_21052003.html >>, (10.3.2010).
[66] "Idem."
[67] "50 Years of Working for Protected Areas: Working at the global level", IUCN, Switlerland, 2010,s.5, <<http://cmsdata.iucn.org/downloads/history_wcpa_15july_web_version_1.pdf >>, (01.04.2010).

toplumsal eşitlik, kültürler arası diyaloğun inşa edilebileceği fikrini savunan mesajlar iletilmiştir. Deniz koruma alanlarının uluslararası düzeyde oluşturulmasında somut adımların atılması, gelişme hedeflerine dayanarak koruma alanlarına ilişkin fonların arttırılması Kongre'nin öncelikli konuları seçilmiştir. Sürdürülebilir kalkınma hedefleriyle sistemli olarak gerçekleştirilmek istenen öncelikli konular Kongre'nin en önemli çıktısı olan Caracas Eylem Planı ile somutlaştırılmıştır. Eylem planında koruma alanlarının planlama sistemi ile bütünleştirilmesi[68], yerel topluluklar ve ilgili sektörlerin katılımıyla desteğin arttırılması, kapasitenin geliştirilmesi, uluslararası alanda yürütmeye dair işbirliğinin güçlendirilmesi kriterleri gözetilmiştir.

2003 Durban Beşinci Dünya Parkları Kongresi'nde bir önceki kongrenin konusu olan koruma alanlarının tinsel ve kutsal değerleri, yerli ve yöresel toplulukların koruma alanlarının yönetimindeki etkinliği, koruma alanlarının oluşturulması ve sınırlarının tayin edilmesinde kurumlar arası ortaklık gibi konular yeniden daha ayrıntılı bir şekilde değerlendirmeye alınmıştır. Belki de Kongre'nin en belirleyici özelliğinin koruma alanlarının sınıraşan durumunu gözeterek koruma alanlarına ilişkin yönetim tiplerinin oluşturulması olduğu söylenilebilir.[69]Koruma alanlarının gelecek kuşaklara biyolojik çeşitliliğin sürdürülebilir bir biçimde korunmasıyla miras bırakılması yolunda evrensel bir değer taşıdıkları yorumu getirilerek "Sınırların Ötesindeki Fayda" teması kullanılan Kongre sonunda Durban Eylem Planı hazırlanmıştır.[70]Eylem planı çerçevesinde koruma alanlarının ve koruma alanlarında yaşayan insan topluluklarının çevresel değişimler karşısında daha etkili bir koruma için neler yapabileceklerini sorgulayan ve bunu uluslararası alana taşımayı hedefleyen bir plan olarak koruma alanlarına ilişkin çalışma programı (programme of work on protected areas) hazırlanmış, bu sayede koruma çalışmalarının Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi hedefleriyle birlikte yürütülmesiyle koordineli bir faaliyet olarak değinilmiş ve konu ile ilgili nelerin yapılabileceği kısmen

[68] Previous World Parks Congress, <<http://www.environment.gov.za//Documents/Documents/2003May21_1/previous_wpc_21052003.html >>, (10.3.2010).
[69] Durban World Parks Congress,Protected Areas Programme,IUCN, Vol14, No: 2,2004, s.18, << http://cmsdata.iucn.org/downloads/parks_17_2_web.pdf >>, (10.03.2010).
[70] South Africa: The Proud Host of The 5th World Parks Congress,

de olsa değerlendirilmiştir.[71]

Tablo- 1 Koruma Alanı Terminolojisinin Zaman İçerisindeki Değişimi

Koruma Statülerinin Düzenlenmesinde Etkili Olan Faaliyetler	**Koruma Statüsü**
1933 Yabani Fauna ve Floranın Kendi Doğal Koşullarında Korunmasına İlişkin Londra Sözleşmesi	Ulusal park, mutlak doğa rezervleri, fauna ve flora rezervleri, avcılığı ve koleksiyonculuğu yasaklanmış rezervler
1942 Batı Yarım Kürede Yaban Hayatın Himaye Altına Alınması ve Doğanın Korunması Üzerine Washington Sözleşmesi	Ulusal park, doğal rezerv, tabiat anıtı, mutlak yabanıl rezerv
1962 Ulusal Parklar ve Koruma Alanları Komisyonu (CNPPA)/Dünya Koruma Alanları Komisyonu (WCPA)	Ulusal park ve eşiti olan rezervler listesinin ilanı
1966 IUCN Birleşmiş Milletler Koruma Alanları Listesinin hazırlanması	Ulusal park, bilimsel rezerv, doğal anıt
1978 Uluslararası Koruma Alanı Kategori Sisteminin oluşturulması	Bilimsel rezerv/mutlak doğa rezervleri, ulusal park, tabiat anıtı/doğal sınırlar, doğa koruma rezervleri/ yönetilen doğa alanı rezervleri/doğal yaşam barınakları, korunan peyzaj alanı, kaynak rezervi, doğal biyotik alan/ antropolojik rezerv, çok amaçlı kullanılan yönetim alanı/ yönetilen kaynak alanı , biyosfer rezervi, Dünya Mirası sit alanları (doğal sitler)
1994 IUCN ve Dünya Koruma Gözlem Merkezi'nin (WCMC) ortaklaşa koruma alanları üzerine rehber yayınlaması	Koruma alanı tanımının yapılması ve koruma alanları yönetim kategorilerinin mutlak koruma, ulusal park, tabiat anıtı, habitat ve tür yönetim alanları, korunan karasal ve denizel peyzaj alanı, kaynak koruma alanı yönetimi şeklinde düzenlenmesi

Kaynak:[Dudley,N.(ed), Guidelines for Applying Protected Area Management Categories: Discribing Different Approaches" World Conservation on Protected Areas, 2008, <<http://data.iucn.org/dbtw-wpd/edocs/PAPS-016.pdf>> , (06.04.2010).][72]

Koruma alanları politikalarının uluslararası düzeydeki çözümleri çıkış noktası kabul edilerek gerçekleştirilen her faaliyette dolaylı olarak koruma alanları yönetim

<< http://www.environment.gov.za//Documents/Documents/2003May21_1/wpc_sa_host_21052003.html >>, (11.03.2010).

[71] Roger Crofts, Parks:Protected Areas Programme, Protected Areas:From Durban Onwards, ,Vol 17, No:2, Durban+5,Paul Goriup(ed), IUCN,2008,s.7, << http://cmsdata.iucn.org/downloads/parks_17_2_web.pdf >>, (12.03.2010).

[72] Tüm dünyada ortak bir koruma alanı yönetim kategorisi modelinin oluşumuna dek Koruma Alanı Yönetim Kategorilerinin hangi korUma statülerinden yola çıkarak düzenlendiği ve değiştiğini açıklayıcı bir biçimde göstemek amacıyla tarafımdan oluşturulmuştur. Söz konusu tarihlerdeki farklı tanımlar o dönemin doğa korumaya yönelik bakış açısını ve algısını yansıtması açısından önemli görüldüğü için şematize edilerek yer verilmesi uygun bulunmuştur.

kategorilerinin yönetimde homojenlik yaratan bir model olarak etkinliğinin artmasını sağlamıştır.Veri analizinin koruma planları ve yönetimleri ile çeşitlenmesinin sonucunda koruma statülerinin ve o statülere evrensel kriterlere uygun bir biçimde dahil edilecek alanların sınırlarının belirlenmesi, modelin esnek bir biçimde işlerliğini kolaylaştırmıştır. Bunun en belirgin göstergesi olarak koruma statülerinin 20. yüzyıl içerisindeki değişimi gösterilebilir.

IUCN tarafından 1962 Seattle I. Dünya Parkları Koruma Kongresi'nde Birleşmiş Milletler Koruma Alanları listesi adı altında ilk basit koruma alanları listesi yayınlanmış, 1972 yılında II. Dünya Parkları Kongre'sinde koruma alanlarının çeşitli amaçları belirlenmiş, 1978'de ise Ulusal Parklar ve Koruma Alanları Komisyonu (CNPPA)[*] ve Uluslararası Doğa Koruma Birliği tarafından koruma alanlarının yönetim hedeflerini temel alarak ilk koruma alanları yönetim kategorileri modeli oluşturulmuş, 1984'te kategoriler revize edilmiş, 1992 Caracas Dünya Parkları Kongresi ardından koruma alanları tanımının yapılmasıyla birlikte model yeniden düzenlenmiş ve 2003 Durban Dünya Parkları Kongresi kararlarıyla yönetim tiplerinin kabul edilmesi ve biyolojik çeşitlilik çalışmalarına uyumlaştırılması bakımından yeniden gözden geçirilmiş ve en son halini almıştır.[73]

1978 yılında IUCN Ulusal Parklar ve Koruma Alanları Komisyonu tarafından hazırlanan ve teklif edilen Koruma Alanları İçin Kategoriler, Hedefler ve Kriterler raporunda on kategori yer almaktadır. İlerleyen zamanda deniz koruma alanlarının geliştirilmesi ihtiyacının ortaya çıkması, kategoriler arasındaki sınırlarda belirsizliklerin olması, bazı kategorilerin sahip olunan şartlar gereği dünya çapında yorumlamaya daha açık olması gibi nedenlerle yeni bir anlayışla doğal çevre ve insan aktivitelerine göre düzenlenmesi kararına varılmıştır. Koruma kategorilerinin sürdürülebilir kalkınma yaklaşımını dikkate alarak düzenlemiş olması bu dönemin belirleyicisidir.IUCN'nin 1978'de belirlediği Koruma Alanları Yönetim Kategorileri aşağıda verilmiştir:

[*] (Ulusal Parklar ve Koruma Alanları Komisyonu (CNPPA) Dünya Parkları Komisyonu'nun (WCPA) o dönemdeki karşılığıdır.),"Ibid", (06.04.2010).
[73]"Ibid., s.4" ,(06.04.2010).

“

- I.Bilimsel Rezerv/ Mutlak Doğa Rezervleri
- II.Ulusal Park:
- III.Tabiat Anıtı/Doğal Sınırlar:
- IV.Doğa Koruma Rezervleri/ Yönetilen Doğa Rezervleri/ Doğal Yaşam Barınakları
- V.Korunan Peyzaj Alanı
- VI.Kaynak Rezervi
- VII.Doğal Biyotik Alan/ Antropolojik Rezerv
- VIII.Çok Amaçlı Kullanılan Yönetim Alanı/ Yönetilen Kaynak Alanı
- IX.Biyosfer Rezervleri
- X.Dünya Mirası Sit Alanları (Doğal Sit Alanları)”[74]

Bu dönemde henüz koruma alanı tanımı yapılmamıştır. Bir koruma alanın birden fazla kategori içerisinde yer alıyor olmasına bağlı olarak da Ulusal Parklar ve Koruma Alanları Komisyonu (CNPPA) ve IUCN arasında kategorilerin gruplaştırılmasını ve yetki dağılımının paylaşılmasını gerektirmiştir[75].

1984 yılına gelindiğinde IUCN Ulusal Parklar ve Koruma Alanları Komisyonu bu kategorilerin tartışıldığı, yerel halklar, yabanıl alanlar, denizel ve karasal koruma alanlarını içeren bir taslak hazırlamış, 1990 yılında da Ulusal Parklar ve Koruma Alanı Komisyonu ile birlikte 1978 yılına ait sistemdeki son beş kategorinin temel alınarak kabulünde karar kılınmıştır.1992 Caracas Dördüncü Dünya Parkları kongresinde koruma alanları kategorilerine ilişkin evrensel bir sisteme olan gereksinimde fikir birliği sağlanarak bir rehber hazırlanmıştır [76]Bu rehbere göre koruma alanları yönetim hedefleri

[74] Dudley,N.(ed),s.4
[75] “Idem.”
[76] Guidelines for Protected Area Management Categories, Interpretation And Application of The Protected Area Management Categories In Europe, 2000,s.10, << http://data.iucn.org/dbtw-wpd/edocs/1999-048-2.pdf >>, (06.04.2010).

“

- Bilimsel araştırma
- Yaban hayatın korunması
- Tür ve genetik çeşitliliğin koruma altına alınması
- Çevresel hizmetlerin sürdürülmesi
- Kendine has doğal ve kültürel özelliklerin korunması
- Turizm ve rekreasyon
- Eğitim
- Doğal sistemlerdeki kaynakların sürdürülebilir kullanımı
- Alanın kültürel ve geleneksel vasıflarının sürdürülmesi” [77]

Tablo-2 Yetki Dağılımına Göre Koruma Alanları Kategorilerinin Gruplandırılması (1978)

GRUP A: Ulusal Parklar ve Koruma Alanları Komisyonu ‘nun (CNPPA) özel sorumluluğu altındaki kategoriler	**GRUP B:** IUCN’ne göre önemli olan ,ancak sadece CNPPA’nın kapsamında olan diğer kategoriler	**GRUP C:** Uluslararası programların parçası olan kategoriler
I. Bilimsel Rezerv	**VI.** Kaynak Rezervi	**IX.** Biyosfer Rezervi
II. Ulusal Park	**X.** Antropolojik Rezerv	
III. Doğal Anıt/ Doğal Sınırlar		**X.** Dünya Mirası Sit Alanları (Doğal Sit Alanları)
IV. Doğa Koruma Rezervi	**XI.** Çok Amaçlı Kullanılan Yönetim Alanı	
V. Korunan Peyzaj Alanı		

[77] “Ibid, s.11”

[Kaynak: Roger Crofts, "Parks:Protected Areas Programme, Protected Areas:From Durban Onwards", ,Vol 17, No:2, Durban+5,Paul Goriup(ed), IUCN,2008,s.7, <<http://cmsdata.iucn.org/downloads/parks_17_2_web.pdf >>, (06.04.2010)][78]

olarak belirlenmiştir. Bu hedefler doğrultusunda düzenlenen altı önemli koruma alanı yönetim kategorisinin kategorileştirilmesinde yönetim hedeflerinin temel oluşturduğu, bir kategoriyi belirlemenin o kategorinin yönetimindeki etkililiğine karşılık gelmediğini, kategori sisteminin uluslararası olduğunu vurgulaması açısından düzenleyici olmuştur.[79]IUCN tarafından 1994'da düzenlenen son haliyle Koruma Alanları Yönetim Kategorileri ve Yönetim Esasları şu şekilde sıralanmaktadır

"

- I.Mutlak Koruma[80] [Kategori Ia :Mutlak Doğa Rezervleri, Kategori Ib: Yabanıl Alan]
- II.Ulusal Park [Ekosistem koruması ve himaye altına alınması]
- III.Doğal Anıt [doğal niteliklerin korunması]
- IV.Habitat/ Tür Yönetim Alanı[yönetim faaliyetleri süresince koruma]
- V.Korunan Karasal veya Denizel Peyzaj [Denizel ve karasal peyzajın korunması ve rekreasyonu]
- VI.Yönetilen Kaynak Koruma Alanı [doğal kaynakların sürdürülebilir kullanımı]

2003 Durban Dünya Parkları Kongresi, 2004 Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi Kuala Lumpur VII. Taraflar Konferansı, 2004 Bangok Dünya Koruma Kongresi 1994'teki düzenlemelere yönetişim yaklaşımının katılmasıyla birlikte koruma alanları kapsamı genişlemiştir. "[81]

Öncelikli yönetim hedeflerine dayanarak IUCN Genel kurulu tarafından Buenos Aires'te düzenlenen toplantıda koruma alanları kategori sistemi altı ana kategoriye indirgeyen sistem ve özelliklerine birbirlerinden ayrılan noktaların görünür kılınması açısından kısaca değinmek yerinde olur.

---

[78] Koruma Alanı Yönetim Kategorilerinin yetki dağılımında her biri ayrı bir özellik taşıyan ve söz konusu dönemde ortak bir koruma alanı tanımı yer almadığı için yönetim hedeflerinin ilgili kategori ile sınırlı kaldığı sınıflandırmada ortak bir yönetim hedefinin yönetimi kolaylaştırmak için ne derece gerekli olduğunu göstermek amacıyla tarafımdan eklenmesi uygun bulunmuştur.

[79] "Idem."

[80] "Strict Protection", << http://data.iucn.org/dbtw-wpd/edocs/1999-048-2.pdf <<, (11.08.2010).

[81] "Idem."

“

I.Mutlak Doğa Koruma Alanı

Mutlak doğa koruma alanları Kategori Ia mutlak doğa rezervleri[82] ve Kategori Ib yabanıl alanları[83] kapsamaktadır. Eski sistem içerisinde Bilimsel rezervler/mutlak doğa rezervlerine karşılık gelmektedirler.[84]

Kategori Ia Mutlak doğa rezervleri, deniz ve kara alanlarındaki temsili nitelikte sayılabilecek türler ve örnek ekosistemlerin yer aldığı alanları kapsamaktadır. Korumayı ve temsili ekosistemlerin himaye altına alınması amacıyla insan kullanımına açık ve neden oldukları etkiye dayanarak sıkı önlemlerin alındığı alanlardır[85]. Bu alanlarda koruma eyleminin öncelikli hedefi bölgesel ulusal ve uluslararası düzeyde korumanın gerçekleştirilmesi üzerinedir. Mutlak doğa rezervleri insan etkisinden uzak kalmış az sayıda koruma niteliği taşıyan alanların belirlenmesi ve bu hedefler doğrultusunda korunması açısından koruma alanları yönetiminde önemli bir yere sahiptir. Bu nedenle yönetim hedefleri genellikle uzun vadeli amaçları içermektedir. İlgili koşulun sağlanmasına bağlı olarak da hükümet, mesleki kuruluşlar, özel kuruluşlar, koruma ve araştırma amacıyla kurulmuş üniversiteler yönetiminden sorumlu birimler olabilmektedir.

Kategori Ia Mutlak Doğa Rezervleri’ni Diğer Koruma Kategorilerinden Ayıran Kısımlar:

- Kategori Ia’daki alanlar Kategori Ib’deki alanlara göre daha az sıkı korunan yerlerdir.
- Kategori II ‘deki koruma alanları derecelendirme sistemi koruma alanları ve ekosistem himayesini bir arada tutan bir derecelendirmedir bu açıdan Kategori Ia’daki derecelendirme ve bölgelendirme başlıkları bunun dışındadır.
- Kategori III herhangi bir doğal özellik üzerine odaklanıp ona göre yönetim hedefleri belirlerken, Kategori Ia bütün ekosistem ve ekosistem süreçlerini içerecek hedefler belirlemektedir.
- Kategori IV ‘teki koruma alanları tür ya da habitatın belirli bir bölümünü himaye altına almak için kurulurken, Kategori Ia daha genel hedefler taşımaktadır.
- Kategori V kültürel ve deniz peyzaj alanları olarak sürekli insan yerleşimine açık

[82]“ Catagory Ia: Strict Nature Reserve”, << http://www.unep-wcmc.org/protected_areas/categories/eng/i.pdf >>, (06.04.2010).
[83] “Category Ib: Wilderness Area”, <<http://www.unep-wcmc.org/protected_areas/categories/eng/i.pdf >>, (06.04.2010).
[84] “Idem”.
[85]Dudley, N.(ed),”Category Ia:Strict Nature Reserve”, s. 13, (06.04.2010).

alanlar iken, Kategori Ia da bu durum söz konusu değildir.

- Kategori VI biyolojik çeşitliliğin korunduğu doğal alanları içeren yerler olup, Kategori Ia'daki alanlarla uyuşum göstermemektedirler ve Kategori Ia Kategori VI'daki alanların sınırları içerisinde belirli bir kısım olarak bulunabilmektedirler.[86]

Kategori Ib yabanıl alanlar, doğal karakterlerini koruyan ve bu amaçla yönetilen habitatların bulunduğu geniş alanları içermektedir. Bu alanlar gelecek kuşakların yararlanmasına fırsat sağlayacak şekilde önlemlerin alındığı, yerli insan topluluklarının gereksinimlerini karışlayacak şekilde yaşamlarını kolaylaştırmayı amaçlayarak, rekreasyon çalışmaların ve bilimsel araştırmaların yapılabildiği insan kullanımına açık alanlardır. Yabanıl alanlar kapsam bakımından mutlak doğa rezervlerinin altında yer almaktadırlar.

Kategori Ib Yabanıl Alanları Diğer Koruma Kategorilerinden Ayıran Kısımlar:

"

- Kategori Ia da insan kullanımına açık olmayan sadece ziyaretle sınırlanmış görece küçük alanlar yer alırken, Kategori Ib yöresel ve yerli toplulukların bu alanlar içerisinde yaşamlarını sürdürülebildikleri alanlardır.
- Kategori II de yer alan alanlarla büyüklük ve ekosistemin himaye altına alınması hedeflerinde benzerlik göstermelerine karşın Kategori Ib'deki alanlar Kategori II deki alanlara göre insan kullanımı bakımından daha sınırlı alanlardır.
- Kategori Ib deki alanlar Kategori III 'teki alanlara göre daha büyük ve insan kullanımı açısından daha sınırlı alanlar olmakla birlikte Kategori III te bulunan önemli bir doğal niteliği himaye altına alma amacı Kategori Ib'de bulunmamaktadır.
- Kategori IV'te görece küçük ve biyolojik çeşitliliğin sürdürülmesi ile ilintili ekosistem fonksiyonları bulunmayan alanlarken Kategori Ib bu özellikleri taşımaktadır.
- Kategori V'te kültürel ve denizel peyzaj alanları yer alırken, Kategori Ib'de kültürel özelliklere rastlamamakta ve alanlar olabildiğince doğala yakın nitelikler taşımaktadır.
- Kategori VI'daki alanlarda sürdürülebilirliği sağlamak için yönetim rejimlerinin ve zonlama çalışmalarının yapılması önlenirken, Kategori Ib'deki alanlarda kısmen de olsa yerli insanların sınırlı düzeydeki geleneksel kullanımına izin verilmektedir."[87]

[86] Dudley, N.(ed),"What maske Category Ia unique?", s.13, << http://data.iucn.org/dbtw-wpd/edocs/PAPS-016.pdf >>, (06.04.2010).
[87] Dudley, N.(ed), "What maske Category Ib uique?", s.15, << http://data.iucn.org/dbtw-wpd/edocs/PAPS-016.pdf >>, (06.04.2010).

II. Ulusal Park

Bütün olarak rekreasyonel, tinsel, bilimsel, çevresel ve kültürel uyumluluk gösteren yönetimden sorumlu kuruluş tarafından zararlı kullanımları içermeyecek biçimde tasarlanmış bugün ve gelecek kuşaklar için ekolojik bütünlüğün korunduğu doğal kara ya da deniz alanlarıdır[88].Bu alanlar tek bir koruma alanı içerisinde korunamayan türlerinin korunmasında ve geniş ölçekli biyolojik çeşitlilik koridorlarının tasarlanması bakımından önemli bir basamaktır. Genellikle koruma alanlarını çevreleyen aynı zamanda tampon görevi gören çeşitli derecelerdeki kara parçalarıdır. Yönetim bakımından uzun vadeli hedefleri karşılayabilen kuruluşlar ve yerel halkın aktif olduğu konseyler yetki sahibidir.

Kategori II Ulusal Parkları Diğer Koruma Kategorilerinden Ayıran Kısımlar:

“

- Kategori II genelde ziyaretçi sayısının kontrol altında tutulduğu iç alanları (core zone) içermekte ve bu alanlar Kategori Ia ‘daki alanlarla benzerlik taşımaktadır.
- Kategori II ‘deki ziyaret alanları demir yolu, tatil evi gibi alanları içermektedir ve Kategori Ib’deki yabanıl alanlardan farklıdır.
- Yönetim anlamında Kategori II bütün ekosisteme odaklanırken Kategori III tek bir doğal özelliğe odaklanmaktadır.
- Kategori II ekosistem düzeyinde ekolojik bütünlüğü sürdürmeyi amaçlarken Kategori IV özgün türleri ve habitatları koruma altına almayı hedeflemektedir. Kategori II’deki alanlar Kategori IV’teki alanlara göre görece daha büyüktür.
- Kategori II ‘deki alanlar temsili nitelik taşıyan doğal sistemler ya da restorasyon sürecindeki doğal sistemler iken Kategori V deki alanlar kültürel peyzaj alanı özelliğini kaybetmeyen alanlardır.
- Kategori II’ deki alanlar Kategori VI’daki gibi varlığını sürdürmesine ilişkin ya da küçük rekreasyonel amaçlar dışında kaynak kullanımına izin verilmeyen alanlardır.[89]

III. Doğal Anıt

Yüksek ziyaret edilme kapasitesine sahip korunma bakımından kendine

[88] Dudley, N.(ed) ,“Category II: National Park”, s. 16”, (06.04.2010).
[89]Dudley, N.(ed), “What makes Category II unique?”, s.17, << http://data.iucn.org/dbtw-wpd/edocs/PAPS-016.pdf >>, (06.04.2010).

has özellikler taşıyan küçük alanlardır. Koruma amaçlı niteliklerinin bütünleştirilerek çevresiyle kolay bir şekilde ilişkilendirilebilecek genişlikte olmaları alanların belirlenmesi açısından önemlidir. Bu alanların doğal olmasından kasıt doğadan kaynaklı olduğu kadar insan yapımını da içeriyor olmasıdır. Kategori III 'deki koruma alanları genel olarak, doğal jeolojik ya da jeomorfolojik özellikler, kültürel etkiye sahip doğal özellikler, doğal-kültürel sit alanları, ekoloji ile ilişkisi olan kültürel sit alanlarından oluşmaktadır. Bu alanlar bölge yerel halkı, ulusal düzeydeki hükümet, kar amacı gütmeyen kuruluş ya da özel bir grup tarafından kendine has özellikleri doğrultusunda yönetilebilmektedir.[90]

Kategori III Tabiat Anıtı'nı Diğer Koruma Alanı Kategorilerinden Ayıran Kısımlar:

- Kategori III 'teki alanlarda Kategori I'deki alanlara göre ziyaret ve rekreasyon faaliyetlerine yönelik araştırma ve gözlem desteklenmektedir. Ayrıca bu alanlar doğal ya da bozulmuş alanlar olmamalarına karşın kültürel nitelikte ya da kara alanının bir kısmı olarak tasarlanabilmektedirler.
- Kategori III'te Kategori II'den farklı olarak ekosistemin bütününe yönelik bir yönetim yer almamaktadır. Fakat Kategori II'deki alanlara göre daha küçük ve karmaşık yönetim süreçlerine sahip alanlardır.
- Kategori III'teki alanlarda Kategori IV'deki alanlardaki gibi önemli tür ve habitatların himaye altına alınması gibi bir koruma faaliyeti yer almamaktadır.
- Kategori V'teki alanlara göre Kategori III'teki alanlar daha sıkı bir koruma yaklaşımıyla yönetilmektedirler.
- Kategori III'te Kategori VI'daki gibi sürdürülebilir kaynak yönetimi hedefi yer almamaktadır.[91]

IV.Habitat/ Tür Yönetim Alanı

"Özel türlerin ve habitatların sık ve aktif müdahalelerle koruma alanı talep etmeksizin gereksinimlerinin karşılandığı alanlardır. Bu alanlara yönelik başlıca hedef türlerin ve habitatların korunması ve bozulan ya da yok olma tehlikesi taşıyanların eski haline getirilmesidir"[92]. Habitat ve türlere ilişkin onarma çalışmaları uluslararası, ulusal ve bölgesel düzeyde fauna ve floranın

[90]Dudley, N.(ed), "Naturel Monument", s.17,<< http://data.iucn.org/dbtw-wpd/edocs/PAPS-016.pdf >>, (06.04.2010).
[91] Dudley, N.(ed) ,"What maske Category III unique?",s.18, << http://data.iucn.org/dbtw-wpd/edocs/PAPS-016.pdf >>, (06.04.2010).
[92]" Dudley, N.(ed), "Category IV:Habitat/Species Management Area", s.19", << http://data.iucn.org/dbtw-wpd/edocs/PAPS-016.pdf >>, (06.04.2010).

iyileştirilmesi şeklinde gerçekleşmektedir. O nedenle türe özgü koruma[93] (protection of particular specias), habitatların korunması[94] (protection of habitats), hedef türlerin devamlılığını sağlamaya yönelik aktif yönetim[95] (active managmeent to maintaining target speacias), tamamen ya da kısmi doğal nitelikler taşıyan ekosistemlerin aktif yönetimi[96] (active management of natural or semi-natural ecosystems) , kültürel olarak tanımlanmış ekosistemlerin aktif yönetimi[97] (active management of culturally defined-ecosystems) gibi çeşitli yaklaşımların kullanımına uygun alanlardır[98]. Bu alanlar tür ve ekosistemlerin uygun yaklaşımlar çerçevesinde onarılması ve koruma altında tutulmasıyla koruma alanlarında ekolojik boşlukları tamamlayıcı bir görev üstlenmekte ve bu açığı kapatmaktadırlar. Ulusal ve yerel hükümetler, özel gruplar, kar amacı gütmeyen kuruluşlar ve bireyler tarafından yönetilebilmektedirler.[99]

Kategori IV Habitat Tür ve Yönetim Alanları'nı Diğer Koruma Kategorilerinden Ayıran Kısımlar:

- Kategori IV 'teki alanlarda ikincil bir hedef olarak bilimsel araştırmalar gerçekleştirilebildiği için Kategori Ia'daki alanlar gibi insan kullanımına kapalı sıkı korunan alanlar değillerdir.
- Kategori IV 'teki alanlar habitat ve tür bakımı ve korunmasına eğilinilen alanlar olmasına karşın IUCN'nin belirlediği Kategori Ib'deki yabanıllık tanımı içerisinde yer almamakta ve yönetim hedeflerini gerçekleştirmek bakımından da çok küçük alanlar olduğu için Kategori Ib'deki yönetim ile uyuşmamaktadır.
- Kategori II'deki alanlarda bütün ekosistem bileşenleri değerlendirilirken, Kategori IV'te sadece tür ve habitatların korunmaya ve onarılmaya gereksinimi olan kısımlarına eğilinilmektedir.
- Kategori IV'teki alanlar Kategori III'teki biçimsel ve kültürel nitelik taşıyan sit alanlarını temel alan alanlara göre daha doğal niteliklere sahip alanlardır.

[93] "Protection of Particular Specias" olarak uluslararası literatürde karşılık bulan türe özgü koruma tehlike altındaki hedef türün korunması anlamına gelmektedir.,"Ibid, s.19", (11.08.2010).
[94] Bir ekosistemin parçası olan habitatların iyileştirilmesi ve sürdürülebilir kılınması anlamında kullanılmıştır.,"Idem", (11.08.2010).
[95] Bir türün içindeki çeşitli popülasyonların sürekliliğinin sağlanması, genellikle habitat alanlarını, destekleyici beslenme alanlarını ya da diğer aktif yönetim sistemlerini içeren alanalr kast edilmektedir., "Idem".
[96] Devamlılığının sağlanması için çok küçük ya da tamamen değiştirilmiş doğal ya da yarı doğal habitatlar ifade edilmektedir.Bu alanlarda eğer habitat gereği eksiklik ya da ihtiyaç varsa ekosistemi tamamlayıcı çalışmalar yapılabilmektedir.
[97] Biyolojik çeşitlilik için eşsiz kültürel süreçlerin biyolojik çeşitlilik koruma ile paralel yönetildiği yönetim biçimin karşılamaktadır., "Idem".
[98] "Idem."
[99] "Idem."

- Kategori IV'te hedef tür ve ekosistemler koruma altına alınırken Kategori V'te sosyo-kültürel süreçlerin de bulunduğu bütün deniz ve kara peyzaj alanını kaplayan bir koruma gerçekleşmektedir. Kategori IV'te sosyo-kültürel süreçler yer almamaktadır. Kategori IV'teki alanlar Kategori V'teki alanlardan farklı olarak tür ve habitat korumada bir yönetim yaklaşımından çok yönetim planının parçası olarak geleneksel yaklaşımın kullanıldığı faaliyetleri kapsamaktadır.
- Kategori VI'daki alanlardan farklı olarak Kategori IV'te doğa koruma ile sürdürülebilir kaynak kullanımı arasında bağ öncelikli tutulmaktadır. Kategori VI'da türlerin ve habitatların devamlılığının sağlanması esastır ve Kategori IV'teki alanlara göre daha geniştirler.[100]

V.Korunan Karasal/ Denizel Peyzaj Alanı

Doğa korumanın bilimsel, kültürel ekolojik ve biyolojik önemli değerlerle ilişkilendirildiği, doğa ve insan tarafından zaman içerisinde oluşturulmuş koruma ve sürdürülebilirlik açısından büyük önem taşıyan alanlarıdır[101].Bu alanların öncelikli hedefi önemli denizel ve karasal peyzaj alanlarının doğa koruma ve diğer değerlerle ilişkilendirilerek geleneksel yönetim pratikleriyle şekillendirilmesidir. İnsan etkisi, canlı ve cansız etkileşimleri kapsadığı için bu alanlar bir takım özelliklere sahiptir. Bu alanların esas özelliklerini önemli habitatlarla, fauna ve floranın kültürel özellikleriyle ilişkilendirilmiş, belirgin bir öngörünüm kalitesine sahip kıyı, ada , denizel ve karasal peyzaj alanları, insan ve doğa etkileşimiyle oluşmuş onarılması mümkün etkileşim alanları, tarımsal ve orman sistemleri ya da insan yerleşim alanları gibi karasal ve denizel peyzaj alanı ile ilişkili eşsiz ve geleneksel alan kullanım örnekleri oluşturmaktadır.Bu alanlar koruma alanlarının tasarlanmasında ve diğer koruma mekanizmaları içerisinde denizel ve karasal peyzaj alanı ölçeğinde koruma ile yönetim sürecinin tamamlayıcı bir parçasını oluşturmaktadırlar.[102]Ayrıca biyolojik çeşitliliği korunmasında eşsiz öneme sahip alanlardır. Bu anlamda türlerin ve habitatların kültürel yönetim sistemleri olmaksızın devamlılığının sağlanamayacağı anlayışıyla geliştirilmesi, yönetişim modelleri, alan kullanımı ile korumaya yönelik hedeflerin daha geniş alanlara taşınabileceği bir yapının desteklenmesi, tarımsal ve sucul ortama ait biyolojik çeşitliliğin geleneksel yönetim sistemleri ile ilişkilendirilerek korunması başlıca katkıları olarak gösterilebilir.Toplumsal ya da özel olarak farklı rejimlerle yönetilen otoritelerce idare edilebilen alanlardır.Bu rejimler planlama ve kontrol konusunda destekleyici niteliğe sahip olmak durumundadır.[103]

---

[100]Dudley, N.(ed), "What makes Category IV unique?", s.20, << http://data.iucn.org/dbtw-wpd/edocs/PAPS-016.pdf >>, (06.04.2010)
[101] "Idem."
[102] "Idem. "
[103] "Category V: Protected Landscape/Seascape", << http://data.iucn.org/dbtw-wpd/edocs/1999-048-2.pdf >>, (11.08.2010).

Kategori V Korunan Karasal ve Denizel Peyzaj Alanı'nı Diğer Koruma Kategorilerinden Ayıran Kısımlar:

- Kategori V Kategori Ia'dan farklı olarak araştırmayı öncelikli tutmak yerine insan ve doğa etkileşiminin gerçekleştirilmesine ilişkin fırsatlar öne sürmektedir ve insan kullanımına bu nedenle açıktır.Kategori Ib'de zararlı görülen yönetim müdahaleleri Kategori V için geçerli değildir.
- Kategori II'de alanın doağal yakın olması amacıyla insan etkisi olabildiğince azaltılmaya çalışılırken, Kategori V'te insan ve doğa etkileşiminin devamlılığına dair öneriler geliştirilmektedir.
- Kategori V'te çok çeşitli sınıraşan peyzaj alanları ön plana çıkarken, Kategori III'te daha kendine has, nadir, anıtsal özellik taşıyan alanlar yer almaktadır
- Kategori V biyoljik çeşitliliği önemseyerek bütün karasal ve denizel peyzaj alanlarının koruma altına alınmasını hedeflerken, Kategori IV hedef tür ve habitatların koruma altına alınmasını hedeflemektedir ve Kategori V'e göre daha küçük alanları kapsamaktadır.
- Kategori V'te insan ve doğa etkileşiminin uzun vadede şartlara göre değişimi vurgulanırken, Kategori VI'da doğa koruma ve doğal alanlar arasındaki bağlanıtı ön plana çıkmaktadır. Kategori VI'da avcılık, doğal kaynak yönetimi gibi çevresel ürünlerin sürdürülebilir kullanımına dikkat çekilirken, Kategori V'te tarım, ormancılık ve turizm gibi yoğun kullanımlara dikkat çekilmektedir. Bu anlamda Kategori VI, Kategori V'e göre daha doğaldır."[104]

VI.Yönetilen Kaynak Koruma Alanı

Ekosistemlerin ve habitatların kültürel değerler ve geleneksel doğal kaynak yönetim sistemleri ile ilişkilendirilerek korunduğu alanları kapsamaktadır. Genel olarak geniş alanlardır. Bu alanlara ilişkin öncelikli hedef doğal ekosistemlerin ve doğal kaynakların sürdürülebilir kullanımına yöneliktir. Ama bu hedefi taşımasına karşın geniş ölçekli endüstriyel ürünlerin elde edilmesi gibi bir durum söz konusu değildir. Bu alanlar doğal ekosistemlerin korunması için değiştirici etkisi az uygulama ve geleneksel kullanımlara izin verilen alanlar olarak tahsis edilmektedirler. Belirlenmiş olmalarının yanında daha çok kıyıları ve büyük denizleri, sulak alan sistemlerini, tropik ormanları, çölleri ve kurak alanlar gibi geniş doğal alanları içermektedir. Ekolojik ağlar, birden fazla koruma alanı koridorlarla bağlanmış alanlar olabilmektedirler. Koruma faaliyetlerinde diğer koruma kategorilerinde yürütülen çalışmalarla uyum içerisinde olmasına özen gösterilmektedir. Bu alanlarda yöre halkının katılımını

[104]Dudley, N.(ed), "What makes Category V unique?", s. 21, << http://data.iucn.org/dbtw-wpd/edocs/PAPS-016.pdf >>, (06.04.2010).

dikkate alan hükümet dışı örgütler, hükümetin desteklediği özel topluluk, kişiler tarafından yönetilebilmektedirler.[105]

Kategori VI Kaynak Koruma Alanı Yönetimi'ni Diğer Koruma Kategorilerinden Ayıran Kısımlar:

- Kategori VI ekosistem ve karasal peyzaj alanı düzeyinde biyolojik çeşitliliği korumayı gerçekleştirmektedir ve bunu için bilimsel araştırma önceliklidir. Bu nedenle Kategori Ia'dan farklı olarak mutlak korumanın uygulandığı söylenilemez.
- Kategori Ib ile birlikle ekolojik süreçler, geniş habitatların korunması ve doğal kaynakların sürdürülebilir kullanımı gibi çevresel hizmetlerin sürdürülmesin çalışmaları ortak hedefleri iken, Kategori Ib'de öne çıkan yabanıllık kapsamına daha küçük ve duruma bağlı olarak koruma hedefinde yer aldığı ve genelde sürdürülebilir kullanımın öne çıktığı görülmektedir.
- Kategori VI'da Kategori II'ye oranla turizm ve rekreasyonel faaliyetler ikincil hedefler arasında yer almaktadır ve doğal kaynakların sürdürülebilir kullanımı yönünde ekosistemi bütün olarak korumayı hedeflemektedir. Bu yönüyle Kategori II'den ayrılmaktadır.
- Kategori VI 'da Kategori III'ten farklı olarak kendine özgü doğal ve kültürel özellikler taşıyan koruma anlayışını doğal kaynakların sürdürülebilir kullanımı çerçevesinde yer vermektedir.
- Kategori IV aktif yönetimi daha öncelikli tutarken Kategori VI doğal kaynakların sürdürülebilir kullanımını ilerletmeyi öncelikli tutmaktadır. Bu özelliği sebebiyle ekolojik süreçlerin korunması ve ilerletilmesi bakımından Kategori IV'e göre daha uygun alanlardır.
- Kategori V'e oranla Kategori VI doğal kaynakların sürdürülebilir yönetiminde ekosistemlerin etkisi ağır bastığı için daha doğaldır. Kategori V'teki alanlar insan doğa etkileşiminin uzun vadedeki sonuçları olarak oluşan kalıntıları içermektedir.[106]

Bütün koruma kategorileri kendi kapsamındaki alanlarda kullanımı bakımından tamamlayıcı olmalarının yanında doğallık dereceleri bakımından farklılık göstermektedirler[107]. Ama koruma alanı bakımından önemli olan dengeye oturtulmuş bir sistemde bütün kategorilerin kullanımının genel hatlarıyla yer alması olduğu belirtilmelidir.**"**[108]

[105] Category VI:, <<http://www.unep-wcmc.org/protected_areas/categories/eng/vi.pdf>>, (07.04.2010)
[106] Dudley, N.(ed), s.23
[107] "Ibid. ,s. 24", (07.04.2010).
[108] "Idem ."

2.Koruma Alanları Yönetimi ve Biyolojik Çeşitlilik

Koruma alanında iyi bir yönetim sağlanmasında yönetim döngüsünü oluşturan altı temel bileşenin yer aldığı ileri sürülmektedir. Bu altı bileşen uzun vadeli hedeflere karşılık gelen girdiler ile belirlenen çalışma programı ya da faaliyetlerin arasındaki önemin anlaşılması ve o süreçte koruma alanı yönetiminin etkili şekilde yönetilmesini sağlamak amacıyla oluşturulmuş koruma alanı yönetim etkililiği (managemet effectiveness of protected areas) değerlendirme sistemidir[109]. Sistem üç ana tema olan tasarı, yeterlik/uygunluk ve dağıtım kapsamında toparlanmıştır[110].

Koruma Alanı Yönetim Etkililiği Değerlendirme Sistemi

- **Tasarlama/Planlama**
  - ✓ **Bağlam:** Statüler ve tehditler bakımından bulunulan nokta ne?
  - ✓ **Planlama:** Nerede olunması gerekiyor ve istenilen yere nasıl ulaşılmalı?
- **Yeterlik/ Uygunluk**
  - ✓ **Girdiler:** Neye gereksinim duyuluyor?
  - ✓ **Süreç:** Yönetime ilişkin nasıl hareket edilmeli?
- **Dağıtım**
  - ✓ **Çıktılar:** Ne yapıldı ve hangi ürünler ve hizmetler üretildi?
  - ✓ **Girdiler:** Ne başarılmış oldu?

Birbirleri arasında bir sirkülasyon yaratan bu aşamalar değerlendirme hedeflerinin ana hatlarının oluşturulması, plan değerlendirme süreçleri ve metodlarının seçilmesi ve geliştirilmesi, değerlendirmenin tamamlanması, sonuçların tamamlanması, açıklanması ve analizini içeren değerlendirme sürecinin koruma alanı ve koruma alanları sisteminde değerlendirilmesi süreçlerini şekillendirmektedir[111].

"Koruma alanları açısından gerek koruma alanlarının tahsisinde gerek

[109] "Evaluating Effectiveness:A Framework for evaluating management effectiveness", (ed): Hockings, M., Stolton, S., Leverington, F., Dudley,N.,Courrau, J., WDPA, Best Practise Protected Area Guidelines Series, No: 14, << http://data.iucn.org/dbtw-wpd/edocs/PAG-014.pdf >>, s. 11, (07.04.2010).
[110] "Idem."
[111] "Ibid., s.31", (07.04.2010).

yönetiminde başta yönetim planları olmak üzere[112] işlevsel planları (operational plans), ortaklıklara ilişkin planlar (corporate plans), iş planları (business plans) , bölgelendirme planları (zonning plans), sektörel planlar (sectoral plans), gelişme planları (development plans) , sit yönetim planları (site management plans), koruma planları (conservation plans) ve master planlar (master plans) her kuruluşa ait yönetim hedeflerinin değerlendirilmesi bakımından planlama sürecine dahil edilmektedirler. Planlama sürecinde koruma alanlarından sorumlu paydaşların karar vermesine, politika üretmesine yönetim planlarının diğer planlarla olan etkileşimden elde edilen veriler katkı sağlamaktadır. Yönetim planları özellikle koruma alanları yönetim sürecinde mevzuata cevap verebilmesi amacıyla koruma alanının yönetiminden sorumlu kişiler ve birimler tarafından hazırlanmaktadır. Böylesine bir amacı baz alarak hazırlanan planlar eksikliği kapattığı ölçüde bir nevi yasal bir statü ve yaptırıma sahip belgeler olarak kabul edilmektedir. Bu nedenle koruma alanları projelerinde yönetim planlarının bir anlaşmanın parçası ya da tamamlayıcısı olarak oluşturulmaları önem arz etmektedir[113]. İyi ve güvenilir bir biçimde planlanmış koruma alanları sisteminde etkili yönetimin[114] karakteristiğini (effective management) koruma alanlarındaki açık ve kendine özgü hedefler şekillendirmektedir. Yöneticilerin değerlendirmeye ilişkin çalışmalarında planların ve hedeflerin uygunluk taşıması ve güncellenmesi eğer koruma alanlarına özgü değerler plan içerisinde yer alıyorsa mümkün olmaktadır. Yönetim etkililiği değerlendirme sistemi (system of management effectiveness evaluation) ile birlikte bu süreç düzenli bir biçimde oluşturulabilmiştir."[115]

Koruma alanları yönetiminde biyolojik çeşitliliğin sürdürülmesinde esas nokta toplumun ihtiyaçlarını karşılayacak biçimde türlerin ya da ekosistemin dengelenerek korunmasına dayanmaktadır. Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi'nin yürütülmesinde koruma alanlarındaki temsili ekosistemlerin tamamlanmasına dönük faaliyetler bu amacı karşılayan uygulamalar olarak gösterilebilir. Söz konusu uygulamaların gerçekleştirilmesinde örtüşmeyen ya da uyuşmayan noktalar ortaya çıkabilmektedir. Uyuşmazlıkları saptayıp neler yapılması gerektiğini tasarlayabilmek için ekolojik boşluk

[112] " Guidelines for Managemenet Planning of Protected Areas:Other Plans associated with the Management Plan", (ed): Thomas,L.,Middleton, J., <<http://data.iucn.org/dbtw-wpd/edocs/PAG-010.pdf >>, s. 8, (07.04.2010).
[113] "Ibid., s. 10", (07.04.2010).
[114] Özel koruma alanı tahsisinde gönüllülük, yardımsever bakış açısının hakim olduğu şartların yer aldığı, iyi toplumsal ikişkiler içerisinde ve işbirliğine dayalı yönetim koşullarının bulunduğu yönetim kast edilmektedir. Özel koruma alanlarının nitleikli tahsisini sağlamak amaçlı bu kriterler getirilmektedir., Dudley, N.(ed), s.32.

analizi adı verilen bir yöntem kullanılmaktadır. Bu yöntem en genel anlamıyla "koruma alanı içerisinde yeterince korunmayan biyolojik çeşitliliği ya da diğer etkili ve uzun vadeli koruma tedbirlerini tanımlama" çabasıdır.[116] Bu yönteme dayanarak IUCN tarafından koruma alanlarında üç farklı boşluk türü belirlenmiştir. Bunlar;

"

- **Temsili Boşluklar** (Representation Gaps): Koruma alanına dahil olan ekosistem ya da bir türün varlığına dair eksik kayıtların olması ya da hiç olmaması
- **Ekolojik Boşluklar** (Ecological Gaps):Bir türün ya ekosistemin yaşam döngüsü içerisinde korunması açısından önemli olan olayların ya da yerlerin belirlenmesinde koruma alanları sisteminin başarısız olması
- **Yönetsel Boşluklar** (Management Gaps): Eksik ve elverişsiz yönetim yüzünden koruma alanlarını coğrafi olarak çevreleyen biyolojik çeşitlilik elementlerinin korunmasında başarısız olunması."[117]

şeklinde sıralanabilir.

Koruma alanları kategorilerinde biyolojik çeşitliliğin korunması bakımından biri bir diğerinden daha üstün olmamakla birlikte türlerin korunmasında ve ekolojik süreçleri öncelikli koruma amaçları içerisinde yer alan kara ve deniz alanlarını kapsayan bölünmemiş alanlarda biyolojik çeşitlilik daha belirgin olmaktadır.[118]

Johannesbug Zirvesi Yürütme Planı'nda "her bir ülke için uluslararası düzeyde iyi yönetişimin sürdürülebilir gelişme için hayati önem taşıdığı" nın belirtilmesi ve takiben Durban V. Dünya Parkları Kongresi'nin düzenlenmesi koruma alanları açısından iyi yönetişimin sağlanmasına yardımcı olabilecek yönetişim tiplerinin (governance types) oluşmasını sağlamıştır[119]. Bu anlamda iyi yönetişimin gerçekleştirilmesinin biyolojik çeşitliliğin korunması ve yönetiminden bağımsız olamayacağı düşünüldüğünde bu çalışma kapsamında yönetişim tiplerinin değerlendirilmesinin yararlı olacağı

---

[115]" Ibid., s. 11", (07.04.2010).
[116] Dudley, N.(ed), <<http://data.iucn.org/dbtw-wpd/edocs/PAPS-016.pdf >>s. 44, (07.04.2010).
[117]" Idem".
[118] "Ibid" ,(7.4.2010).
[119] "International Environmental Governance: Preface", (ed): Scanlon, J., Burhenne- Guilmin, F., IUCN Environmetal Law Programme, No: 49, IUCN, 2004, s.vii , <<http://data.iucn.org/dbtw-wpd/edocs/EPLP-049.pdf >>, (07.04.2010).

düşünülmektedir.

“

- **Hükümete Dayalı Yönetişim**: Yönetim ulusal, ulus altı, kentsel ve belediye biçiminde olabilir. İdari grup koruma alanları yönetimine dair bütün sorumluluk, yükümlülük ve yetkiyi taşımaktadır. Koruma alanındaki toprak ve su kaynaklarına da sahip olan yönetsel yapı koruma hedefleri belirler ve kaynaklara ilişkin yönetim planlarını geliştirir ve güçlendirir. Ulus altı ve belediye düzeyindeki idari yapılar özel alanlar ve koruma alanlarındaki kaynaklarla, alanın yönetimiyle ilgili hedefleri belirlemekle yükümlüdür. Bazı durumlarda planlamada ya da günlük yönetim taslaklarında özel işletmeler, hükümetler arası örgütler ya da toplumlar gibi devletler arası örgütler görevlendirmektir. Devletin yasal sistemi ve yönetimi altında koruma alanlarının kurulmasında, oluşturulmasında ya da yönetsel kararların alınmasında paydaşlara danışmak ve haber vermek öncelikli olabilir de olmayabilir de. Sorumluluğa yönelik alınan tedbirler ülkeden ülkeye değişim göstermektedir.[120]

- **Paylaşımcı Yönetişim**:İlgili çoğunluktaki hükümet ve hükümet dışı aktörler arasında yetki ve sorumluluğun paylaşıldığı karmaşık kurumsal mekanizmalar ve süreçler işlemektedir. Paylaşımcı yönetim diğer bir adıyla yönetişim olarak da bilinmekte ve başka isimlerle de karşılık bulabilmektedir. İşbirliğine dayalı bir yönetim içerisinde karar alma yetkisi ve sorumluluğu diğer paydaşların danışabilmesi ve bilgilenebilmesi amacıyla hukuk ve ya siyaset yoluyla bu görevleri yerine getirebilecek bir organa verilmektedir. Katılım, işbirliği içerisindeki yönetimde koruma alanları kararı ve yönetimi için gelişmiş teknik raporların güvenilirliğinde çeşitli paydaşların bulunduğu topluluk içerisinden seçilmiş karar alma mekanizmasına sunulan eninde sonunda onay almak için desteklenebilir olmalıdır.Katılımcı yönetim pek çok aktörün aynı idari yapı içerisinde karar alma yetki ve sorumluluğu ile yer aldığı bir yönetim biçimidir.Alınan kararlar doğrultusunda fikir birliği sağlama ya da sağlamamaya gereksinim duyulabilinir.Her şekilde, yönetim için alınmış bir kararın yürütülmesinde gerekli olan görevlendirme şahsi ya da idari yapı onayı doğrultusunda olacaktır.Bu yönetim biçiminin alakalı olduğu bir diğer durum başka yerel aktörleri ya da birden fazla hükümetin yetkisini kapsayan sınıraşan koruma alanlarıdır.[121]

- **Özel Yönetişim**:Bireysel, kooperatif, hükümet dışı organizasyon, tüzel idare ya da sahipliğinde kar amacı güden ya da gütmeyen planlar altında yönetilen yönetişim biçiminden oluşmaktadır.Tipik örneği bir alan

[120] Dudley,N.(ed), s.26, (8.4.2010).
[121] “Idem”, (08.04.2010).

üzerinde kesin koruma yetkisine sahip hükümet dışı örgütlerdir.Bundan ayrıca pek çok toprak sahibi bu alanların estetik ve ekolojik değerlerini sürdürebilmesi amacıyla koruma faaliyetlerini sürdürmektedir. Avlanma ve ekoturizm gibi kazançlarda vergilendirme ve giderlerdeki azalma bu yönetim biçimini desteklemektedir. Her biçimde koruma alanı ve kaynak yönetim yetkisi uygulanabilir mevzuatı sunan, kararlar yerine yönetim planları ve geriye kalan kısımları geliştiren ve güçlendiren, koruma hedeflerini tanımlayan toprak sahiplerine dayanmaktadır.Hükümete dayalı bir onayın bulunmadığı durumlarda özel koruma alanlarının topluma karşı olan sorumluluğuna sınırlama getirilebilir.Uzun vadeli güvenlik gibi bazı durumlarda sorumluluk hükümetin özel teşvikleri ile değiştirilerek akit edilebilir.[122]

- **Yerel Topluluk ve Yerli Halklar Vasıtasıyla Yönetişim**:Bu yönetim biçiminin iki önemli bileşeni bulunmaktadır.Birincisi, yerli halklara ait alanlar ve topraklar yerli halkların kendisi tarafından kurulmuştur ve işlenmektedir ve ikincisinde de yine toplumsal koruma alanları yerel topluluklar tarafından kurulmuştur ve işlenmektedir.Bütünüyle ayrışmamış , yerleşik ya da belirli bir nüfus hareketliliğine sahip yerli halklar ve toplulukları oluşturan toplumun alt kümesidir. bu bileşenler her iki yerleşik ve devingen insan ve topluluklarla ilişkilidir.IUCN bu yönetim biçimini, yönetim yetki ve sorumluluğunun yerli insanlara ve/ya da tamamiyle yasal yasadışı, geleneksel ya da meşru kurumlar ya da kurallar vasıtasıyla yöresel topluluklara dayanan yönetim şeklinde tanımlamaktadır.Toprak ya da deniz kaynaklarında toplu olarak sahipliğin olduğu ve yönetildiği yerlerde bazı kaynaklar bir klanın egemenliğinde olabilmekte ya da bireysel denetim altında yönetilebilmektedir. Farklı yerli halklar ve ya topluluklar aynı alanda farklı zaman aralıklarında bulunabilmektedirler. Söz konusu alanlarda kültürel ve manevi değerlerden oluşan bir kurallar örüntüsü mevcuttur. Geleneksel kurallar ve örgütlenme doğal kaynakları çoğu kez yönetimi yasal bir dayanak görmeden ya da iktidar izni olmadan yönetmektedir. Bu nedenlerden dolayı karmaşık bir yapıya sahiptir.Ama tüm bunlara rağmen yerli halklar ya da yöresel topluluklar devletlerin listeler halinde sunduğu ve yasal bir isim verdiği koruma alanlarının kanuna dayalı yetkisini kabul etmektedirler.Her ne yapıda olursa olsun, yönetim planları yerli halklar ve yöresel toplulukların kontrolünde olan alanların, koruma alanlarına dair hedefleri gerçekleştirmeyi amaçlayan kurumlar ve yönetmeliklerce tanımlanabilir olmasına gereksinme duymaktadır."[123]

[122] "Idem " , (08.4.2010).
[123] "Idem", (07.04.2010).

Her biri farklı yönetim otoritesine ve sorumluluğuna sahip yönetişim tipleri, yönetim kategorilerinin tanımlanması ve belirlenmesinde, koruma hedeflerinin gerçekleştirilmesi açısından yönetimin etkililiğinin sağlanmasında, yönetişim kalitesini bu şekilde arttırarak iyi yönetişimin koruma alanları yönetiminde oluşturulmasında kolaylaştırıcı bir görev üstlenmektedir[124]

B. Uluslararası Boyutuyla Koruma Alanları Yönetimi

Uluslararası alanda deniz çevresi, hava, su kaynakları, katı atık, doğal varlıkları kapsayan pek çok anlaşma ve sözleşme kimi çevrelerce esnek yasalar (soft law) ve güçlü yasalar (hard law) olarak iki ayrı grupta değerlendirmeye alınmaktadır. Bu anlayışa göre kanunlar, sözleşmeler ve uyulması zorunlu kurallar hukuki bakımdan bağlayıcılığı esas kabul edilen düzenlemelere, konferanslar sonucunda alınan kararlar ve tavsiye kararları güçlü yasaları destekleyen ama hukuki olarak yaptırımı bulunmayan düzenlemelere karşılık gelmektedir. Ulusal mevzuat açısından bakıldığında Anayasa'nın 90. Maddesi'nde " usulüne göre yürürlüğe konulmuş milletlerarası anlaşmalar kanun hükmündedir. Bunlar hakkında Anayasa'ya aykırılık iddiası ile Anayasa Mahkemesine başvurulamaz. Usulüne göre yürürlüğe konulmuş temel hak ve özgürlüklere ilişkin milletlerarası anlaşmalarla kanunların aynı konuda farklı hükümler içermesi nedeniyle çıkabilecek uyuşmazlıklarda milletlerarası anlaşma hükümleri esas alınır" yükümlülüğü ile açıklık getirilmeye çalışılmıştır. Bu bakımdan ulusal alanda yürütülmesi ögörülen koruma politikaları açısından uluslarasası alandaki hukuki yaptırıma dair tartışmalı görüşlerin dışında Anayasa'nın ilgili 90. Maddesi'ne dayanarak kararların ve tavsiye kararlarının ekosistem yaklaşımının benimsendiği bütünleşik çevre yönetimi anlayışında ayrıntılı bir biçimde değerlendirilmesi ve üsütünde durulması önem taşımaktadır.[125]

Koruma alanlarının bölgesel nitelikteki eşsiz ekosistemler ve temsili tür ve örneklerin korunduğu alanlar olarak oluşturulmasının esas teşkil ettiği düşünüldüğünde uluslararası alanda öncelikle üç önemli hukuki adımla tanımlanmış üç önemli amacın akla geldiği belirtilmelidir. Bunlar:

[124] "Ibid. s. 28", (07.04.2010).

- Bir ekosistemi tipinin uluslararası düzeyde tehlike altında olması (Ramsar),
- Uluslararası düzeyde önem taşıyan sit alanları (Ramsar ve Dünya Mirası Sit alanları),
- Sınırötesi göç eden önemli türlerin bulunduğu sit alanları (Göçmen Türler Sözleşmesi-CMS).

Biyolojik çeşitlilik kaybının önlenmesine dair Sözleşme kapsamında özellikle 2010 hedeflerinin teması sayılan işbirliğininin, sözleşmeler, kurumlar ve süreçler ölçüsünde genişletilmesi için yönetsel mekanizmalarından biri olan işbirliği ve ortaklık mekanizmasının kurulması bölgesel ve uluslararası ılımlı ve güçlü yasal adımların işbirliği içerisinde çalışmasının uluslar arası alanda kimi taraflarca daha da etkili olacağı öne sürülmektedir.

Ulusal ölçekte bakıldığı zaman, Türkiye'nin uluslararası alanda yaptırımı olan esnek ya da güçlü yasal nitelikayrımına tabi pek çok anlaşmaya taraf olduğu görülmektedir. Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi kapsamında sürdürülen çalışmalarda Bern Sözleşmesi, Cartagena Protokolü, Barcelona Sözleşmesi, CITES Sözleşmesi, Göçmen Türlere İlişkin Sözleşme, Sulak Alanlar Sözleşmesi, Dünya Mirası Sözleşmesi, Bükreş Sözleşmesi, Çölleşme ile Mücadele Sözleşmesi, İklim Değişikliği Sözleşmesi koordineli olarak uluslararası alanda ortaklığa sahip yasal adımlardır ve tez konusu kapsamında bölgesel ve uluslararası yaptırıma sahip öne çıkan güçlü hukuki adımlar olarak yerini almaktadır. Uluslararası alandaki bu gelişmeler, ulusal düzeydeki açıklıkları daraltarak istenilen seviyeye erişme doğrultusunda tarafların kararlarının yeniden gözden geçirilmesiyle ve kapasite geliştirme çalışmalarıyla bir anlamda ulusal düzeydeki koruma politikaları sorunlarına mercek tutabilecek mekanizmalar oldukları söylenilebilir. Türkiye'deki koruma politikaları ve biyolojik çeşitlilik koruma çalışmaları ve koruma alanlarının ilgili koruma statülerindeki yaptırımlarını netleştirilerek sorunlu alanlarda bütünleşik bir koruma politikasının oluşturulması, bölgesel düzeydeki çalışmalara yön vermesi bakımından değerlendirilmesinde fayda görülmüştür.

---

[125] Algan, N. ve Dündar, A.K., "Türkiye'nin Çevre Konusunda Verdiği Sözler", Türkiye Bilimler Akademisi Raporları, Sayı: 8, Ankara, 2003, s.15

1. Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi :

Sözleşme, biyolojik çeşitliliğin korunması, tamamlayıcı öğelerin sürdürülebilir şekilde kullanımı, genetik kaynakların kullanımından elde edilen faydanın adil ve eşit bir biçimde paylaşılması temel hedeflerinden yola çıkarak dünya üzerindeki ekolojik süreçlerin işleyişini kontrol altına alabilmek amacıyla 1992 Rio de Janeiro Birleşmiş Milletler Dünya Zirve'sinde imzaya açılmıştır.[126]

Biyolojik çeşitlilik içerik olarak yeryüzündeki doğal biçimlere ait çeşitliliğin tamamını kapsamaktadır. Bu nedenle korumaya yönelik çalışmalar yeryüzündeki yaşamsal faaliyetlerin sürdürülmesinde her bir organizmaya ait kalıtsal bilgi çeşitliliğini içeren genetik çeşitlilik[127], her bir türün içerdiği genetik farklılığı kapsayan tür çeşitliliği ve tarımsal faaliyet alanlarını, nehirleri, gölleri, dağları, sulak alanları, ormanları, çölleri kapsayan ekosistem çeşitliliği üzerinden gerçekleştirilmektedir.

Ekolojik ilişkiler ağı ve yeryüzünde yaşayan canlıların evrimsel süreçlerini kapsayan tarihsel boyutu olmak üzere iki önemli nitelik taşımaktadır. Sahip olduğu niteliklere dayanarak ekosistem çeşitliliğinin canlı ve cansız bütün öğeleri kendi içerisinde bir bütün olarak barındırdığı için sürdürülebilirlik yaklaşımı açısından kilit nokta olduğunun altını çizmek gerekir.[128]

Her biri kendine özgü olan ekosistemlerin çeşitliliğine ilişkin çalışmalarda uygulama açısından genel geçer bir tanımlama ya da coğrafi sınır belirleme zorluğu bulunmaktadır. O yüzden farklı amaçlar ve farklı konular özelinde yapılan göreli çalışmalar söz konusu sistemlerin anlaşılmasında bir rota çizebilmektedir. Somut anlamdaki çalışmalar için gerekli olan ve göreliliği sağlayan ekosistem içerisindeki kademelendirme sistemidir. Bu sisteme göre bütün yeryüzü ve yaşam alanını kaplayan kısım biyosferi, biyosferin karasal alanlardaki farklılaşması olan ve fiziksel koşullarıyla birlikte tüm bitki, hayvan ve organizmaları kapsayan bir bütünlük içerisinde tutan biyomları meydana getirmektedir. Biyomlardan farklı olarak habitatlar ise, ekosistemler

[126]Sustaining Life on Earth, <<http://www.cbd.int/convention/guide.shtml >>, (26.03.2010).
[127] İ.Tekeli (et.al),Dünya'da ve Türkiye'de Biyolojik Çeşitliliği Koruma, Türkiye Bilimler Akademisi Raporları (TÜBA) Sayı:13, 2006,s. 17, (27.03.2010).
[128] "Ibid,s. 19", (27.03.2010).

içerisindeki cansız bileşenleri kapsamaktadır.[129]

Biyolojik çeşitliliğin sürdürülebilirliğinin sağlanmasında koruma alanlarının "kendine özgü koruma hedeflerini gerçekleştirmek amacıyla yönetmek, tahsis etmek üzere coğrafi olarak tanımlanmış alanlar[130]" olması IUCN'nin tanımladığı koruma alanları yönetim kategorilerinde tam karşılığı olmasa da, kendine has yönetim hedeflerinin bir parçası olarak değerlendirilmektedir. Devletlerin Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi kapsamındaki tanımı doğrultusunda sınırlarını belirledikleri bu alanların yönetilmesinde, hem uluslararası hem de ulusal düzeyde işleyen bir mekanizma olduğu düşünüldüğünde görevleri bakımından işlerliği dikkate alınmak durumundadır. Bu noktada uluslararası ve ulusal düzeydeki sorumlulukların tanımlanması önemlidir. Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi kapsamında bakıldığında ulusal ve uluslararası düzeydeki sorumlulukların şu şekilde tanımlandığı görülmektedir:

> **" Biyolojik Çeşitliliğin Uluslararası Düzeyde Korunmasına İlişkin Sorumluluklar[131]**
>
> - **Taraflar Konferansı (COP):** Sözleşmenin bel kemiğini oluşturan yönetsel yapıdır. Sözleşmeye ilişkin süreçlerin gözden geçirilmesi, yeni önceliklerin tanımlanması, üyelere ilişkin çalışma planlarının oluşturulması, sözleşmeye ilişkin değişiklik yapılması, üye ülkeler tarafından ilerleme süreçlerinin gözden geçirilmesi, diğer uluslararası organizasyonlar ve anlaşmalarla işbirliği içerisinde olunması başlıca görevidir. Yardımcı diğer organlar; **Takas Mekanizması** (clearing-house mechanism), **Bilimsel, Teknik ve Teknolojik Tavsiyelere İlişkin Bağımlı Ortaklıklar**, **Sekreterya**.
> - **Tematik Programlar ve programlama tekniğine** (cross-cutting) **ilişkin konular:** Ekosistem yaklaşımı ile biyolojik çeşitliliğin sürdürülebilir kullanımının sözleşme yönündeki politikalar ve uygulamalarla üye ülkeler arasında sıklıkla paylaşılmasını kapsamaktadır. Sözleşme üyeleri bu şekilde gelişim planlarının biyolojik çeşitlilik ile ile nasıl ilgili olduğu, ve sınır aşırı işbirliğinin nasıl işlediği, yerli halklar ve yöresel toplulukların ekosistem yaklaşımı içinde nasıl yer aldığına bakarlar.
> - **Mali ve Teknik Destek:** Gelişmekte olan ülkelerin Sözleşme'nin hedeflerini gerçekleştirebilecek program ve projeleri kapsayan

[129] "Ibid, s. 20", (27.03.2010).
[130] Dudley,N.(ed), s.4., (06.03.2010).
[131] "Sustaining Life on Earth, International Action",
<<http://www.cbd.int/convention/guide.shtml?id=intaction>>, (07.03.2010).

kapasite geliştirme çalışmalarında iki taraflı ve çok taraflı anlaşmaların uygulanması açısından mali ve teknik desteğe ihtiyacı vardır.

- **Biyolojik Güvenlik Protokolü:** Cartagena Protokolü olarak bilinen protokol, genetiğiyle oynanmış tarımsal ürünlerin ithalatının devletler tarafından yapılıp yapılmayacağını genetiği ile oynanmış ürünler üzerine değişen uygulama ve bilgileri kolaylaştıran bir mekanizma olan Biyolojik Güvenlik İşleyiş Mekanizmaları (biosafety clearing-house) aracılığıyla dünya toplumları arasında alınan kararlarla uygulanmasını onaylamayı amaçlamaktadır.
- **Genetik Kaynakların Faydalarını Paylaşmak:** Müzakereler ile beraber ulusal bağımsızlığa ilişkin bütün genetik kaynakları onaylanması ve ülkenin kökenine göre değerli biyolojik çeşitlilik kaynaklarına erişimin "çok taraflı anlaşma terimleri" içerisinde dikkate alınması ve "öncesinde bildirilen kabuller"in konu edilmesi
- **Geleneksel Bilgi:** Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi yerli halklar ve yöresel tolulukların biyolojik kaynaklarla olan gelenksel bağı ve bağlılığı ve ihtiyaçlarını biyolojik çeşitiliğin sürdürülebilir kullanımından elde edilen faydanın topluluklar arasında paylaşılmasını garantiye almayı uygun bulmaktadır.Üye ülkeler geleneksel bilgi ve pratiklerie ilişkin "ilgi , bakım ve devamlılık" sağlanmasını, toplulukların daha geniş katılımıyla birlikte buna ilişkin talebin arttırılmasını, kullanım açısından elde edilen faydanın eşit bir biçimde paylaşılmasını desteklemeyi garantilemektedir.

    - **Biyolojik Çeşitliliğin Ulusal Düzeyde Korunmasına İlişkin Sorumluluklar[132]**

- **Hükümetler** , doğarudan yetki hakkına sahip oldukları kara ve su alanlarının biyolojik çeşitliliğinin korunması ve özellikle doğal kaynakların kullanımında yol gösterici olması için oluşturulmuş kuralların kritik liderlik rolünün desteklenmesi için ihtiyaç duyulan organdır.Hükümetlerin birincil olarak etkiledikleri sektörler ve anlaşmaya ilişkin sorumluluklar şu şekilde sıralanmaktadır:
    - ✓ Ormancılık, tarım, balıkçılık, enerji, ulaşım ve şehir plancılığı,
    - ✓ Korunması ve sürdürülebilir kullanımı için gerekli olan önemli biyolojik çeşitlilik bileşenlerinin tanımlanması ve gözlemlenmesi,
    - ✓ Koruma alanları çevresinde güvenli çevresel gelişmenin ilerletilmesinin yanında biyolojik çeşitliliğin korunması amacıyla koruma alanlarının sağlamlaştırılması,
    - ✓ Biyolojik çeşitliliğin sürdürülebilir kullanımında yerel

[132] "Sustaining Life on Earth, National Action", << http://www.cbd.int/convention/guide.shtml?id=nataction >>, (07.03.2010).

topluluklar ve yerli halklar arasında bağ oluşturan geleneksel bilginin sürdürülmesi, korunması ve ona riayet edilmesi,

- ✓ Habitat, tür ve ekosistemleri tehdit edebilecek zararlı türlerin oluşumunun kontrol altına alınması ve bu türlerin ortadan kaldırılması,
- ✓ Yöre sakinleri ile işbirliği içerisinde tehlike altındaki türlerin iyileştirilmesinin sağlanması ve ekosistem tahribatının giderilmesi, rehabilite edilmesi,
- ✓ Biyoteknoloji kullanılarak değiştirilmiş organizmalarda risk durumunun kontrol edilmesi,
- ✓ Özellikle biyolojik çeşitliliği tehdit eden kalkınma planlarının çevresel etkilerinin değerlendirilmesinde toplumsal katılımın teşvik edilmesi,
- ✓ Biyolojik çeşitlilik ve korumanın gerekliliğine ve önemine dair insanlar arasındaki farkındalığın ve eğitimin arttırılması,
- ✓ Her bir ülkenin biyolojik çeşitlilik hedeflerine nasıl çözümler ürettiğinin raporlaştırılması.

- **Araştırma**; başarılı bir ulusal biyolojik çeşitlilik stratejisi izlenmesinde biyolojik çeşitliliğin nasıl ortaya çıktığının, değeri ve öneminin ve neyin tehdit altında olduğunun araştırılması yönünde kullanılması atılan ilk adımdır. Hükümetlerin bu araştırmalar sonucu ortaya koydukları hedefler doğrultusunda kendi koruma stratejilerini uygulamaları gerekmektedir.
- **Sürdürülebilir kullanım;** Her bir ülke kendi biyolojik çeşitliliğini koruma çalışmalarını farklı biçimlerde gerçekleştirmektedir. Sözleşme içeriğinde İn-situ, ex-situ koruma öncelikli koruma girişimleridir ve "biyolojik çeşitliliğin sürdürülebilir kullanılması yönünde ekosistem yaklaşımı" bir sistem olarak kullanılmaktadır. Bu kullanımlara, Uganda'nın 1994'de yöre halkının turizmden ek gelir sağlaması amacıyla yaban hayatı alanlarının korunmasına ilişkin bir program hazırlaması ve bu programın zaman içinde pek çok Afrika ülkesinde kullanılır hale gelmesi, Costa Rica'da 1996'dan itibaren orman yöneticileri ve özel toprak sahiplerinin zararını karşılamakla yükümlü olduğu ormanlık alanların bu mülkiyet hakkı ile devamlılığının ve artışının sağlandığı Orman Kanununun desteklenmesi, Vancover'ın batısındaki Clayqout Sound adası, Kanada'da yerel düzeyde yerli halkları kapsayan orman, deniz ve kıyı ekosistemleri içeren ekosistem yaklaşımının yürütülmesine yönelik uyumlaştırıcı yönetiminoluşturulması verilebilir.
- **Rapor;** Sözleşmeye katılım sağlayan her bir hükümet anlaşmaların

yürütülmesine ilişkin nelerin gerçekleştirildiğini, Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesine ilişkin amaçların toplantılara nasıl bir etkide bulunduğunu rapor etmekle görevlidir.Bu raporlar katılımcı ülkelerin her birinin hükümeti tarafından onaylanması için idari bir mekanizma olan Akit Taraflar'a sunulur. Raporlar bütün uluslar tarafından revize edilebilir.Sekreterlik raporların bütün ülkeler için daha istikrarlı ve karşılaştırılabilir olması ve dünya üzerindeki toplumların son gelişmelere ilişkin daha net bilgilere ulaşabilmesi için ulusal hükümetlerle birlikte çalışır.Raporlar bu anlamda Sözleşme'nin hedeflerine ilişkin düzünlenen toplantıların ilerleme sürecini gösteren anahtar araçlar niteliğindedir.**"**

Sözleşme kurumsal anlamda altı ana kısımdan oluşmaktadır. Taraflar Toplantısı bu yapının yürütmeye ilişkin en önemli kısmını oluşturmaktadır. Bugüne kadar Cartagena Biyogüvenlik Protokolü'nün imzalanmasıyla birlikte Taraflar Konferansı (COP) bünyesinde toplam dokuz toplantı gerçekleştirilmiştir. Her biri ayrı temaya parmak basan toplantıları şu şekilde sıralamak mümkündür:

"

- BÇS Taraflar Birinci Olağan Toplantısı (1994): Mali mekanizmalara yol gösterecek, orta vadeli çalışma programı
- BÇS Taraflar İkinci Olağan Toplantısı (1995): Deniz ve kıyı biyolojik çeşitliliği; genetik kaynaklara erişim; biyolojik çeşitliliğin sürdürülebilir kullanımı ve koruma ; Biyogüvenlik
- BÇS Taraflar Üçüncü Olağan Toplantısı (1996): Tarımsal biyolojik çeşitlilik, finansal kaynaklar ve mekanizmalar; teşhis, gözlem ve değerlendirme; fikri mülkiyet hakları
- BÇS Taraflar Dördüncü Olağan Toplantısı (1998): Su ekosistemine dahil alanlar; Sözleşmeye ilişkin girişimlerin gözden geçirilmesi; Madde 8 ve ilgili konular (geleneksel bilgi) ; faydanın paylaşılması
- BÇS Taraflar Beşinci Olağan Toplantısı (2000): Verimsiz alanlar; Akdeniz; kurak, yarı kurak çayırlıklar ve bozkır ekosistemi; Turizmi içeren sürdürülebilir kullanım; genetik kaynaklara erişim
- BÇS Taraflar Altıncı Olağan Toplantısı (2002): Orman ekosistemleri; tehlikeli türler; kar paylaşımı, 2002-2010 Stratejik Planı
- BÇS Taraflar Yedinci Olağan Toplantısı (2004):Dağ ekosistemleri, koruma alanları, teknoloji transferi ve teknoloji işbirliği
- BÇS Taraflar Sekizinci Olağan Toplantısı (2006): Ada biyolojik çeşitliliği, kurak ve yarı kurak alanların biyolojik çeşitliliği, Küresel

Taksonomi İnisiyatifi, Fayda paylaşımı ve erşimi (Madde 15), Madde 8 (j) ve ilgili hükümler, iletişim, eğitim ve kamusal farkındalık Madde 13

- BÇS Taraflar Dokuzuncu Olağan Toplantısı (2008): Tarımsal biyolojik çeşitlilik, bitki korumasına yönelik küresel strateji, yabancı istilacı türler, orman biyolojik çeşitliliği, tedbirler, Ekosistem yaklaşımı, Stratejik Planın yürütülmesi süreci ve Milenyum Gelişme Hedeflerine İlişkin 2010 hedefleri süreci, mali kaynaklar ve mekanizmalar."[133]

Gerçekleştirilen toplantılar arasında Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi'nin yürütülmesinde 1995-1997 arası dönemde kabul edilen Orta Vadeli Program[134] zaman içerisinde Uzun Vadeli Esas Çalışma[135] Programına dönüşmüştür. Bu dönemde gerçekleştirilen toplantılar sözleşmenin yürütülmesinde birincil basamak olmuştur. Dördüncü ve yedinci konferansa kadar olan altı yıllık süreyi kapsayan ikinci dönemde, kararlar yeniden gözden geçirilmiş ve bu sürecin bir parçası olan, temeli beşinci konferansta atılan Sözleşme hükümlerinin geleceğine yönelik daha uzun dönemli bir çalışma programı hazırlanmıştır.[136]

Deniz alanlarının korunmasına yönelik ilk adım 1998 Jakarta İkinci Taraflar Konferansı Toplantısında Deniz ve Kıyı Biyolojik Çeşitliliğinin Sürdürülebilir Kullanımı ve Korunması Karar II/10 ile belirlenmiştir. Ulusal ve uluslararası alanda farklı yönetsel mekanizmaları işbirliği içerisinde çalışmasıyla bütünleşik deniz ve kıyı alanı yönetimi uygun bir sistem olarak kabul edilmiştir. Başta mercan kayalıkları olmak üzere deniz ve kıyı biyolojik çeşitliliğini etkileyen faktörlere ilişkin çözüme giden yolda paydaşlar ve kurumlar arası işbirliği teşvik edilmiştir.[137] Toplantıda Karar II/7 içerisinde kurumlar arası işbirliği temasına dayanarak Sözleşme'nin 6. Maddesi ve 8. Maddesine değinilmiştir. Bilgi alış verişi ve uygulamalara yönelik paylaşımın nasıl gerçekleştirileceği sorunlarına cevap aranmış ve yönetsel bakımdan yürütme yetkisine

---

[133] "Convention on Biological Diversity:Convention Badies", << http://www.cbd.int/convention/ >>, (07.03.2010).
[134] "middle-term programme of work", << http://www.cbd.int/decision/cop/?id=7118 >>, (07.03.2010).
[135] "long-term programme of work", << http://www.cbd.int/decision/cop/?id=7118 >>, (07.03.2010).
[136] "Conferance of the Parties/ Akit Taraflar Toplantısı- (COP)", << http://www.cbd.int/convention/ >>, (07.03.2010).
[137] " COP 2 Decition II/10: Conservation and Sustainable Use of Marine and Coastal Biological Diversity", <<http://www.cbd.int/decision/cop/?id=7083>> (22.03.2010).

sahip sekreterliğin gerekliliği vurgulanmıştır.[138] 1998 Bratislava Dördüncü Taraflar Toplantısı'nda Karar IV/5'te Deniz ve Kıyı Biyolojik Çeşitliliğinin Sürdürülebilir Kullanımı ve Korunmasını içeren çalışma programına yer verilmiştir. Karar kapsamında Sekreteryanın Sulak Alanların Önemine İlişkin Uluslararası Sözleşme ile özellikle su kuşları habitatına, Sulak Alanlar Sözleşmesi Genel Sekreterliği ve Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi Sekreterliği ve her iki sözleşmeye ilişkin Taraflar Konferansı Toplantı kararları ile koordinasyon içinde bulunması gerektiğinin aciliyeti vurgulanmış ve mercan kayalıklarına yönelik işbirliği çalışmalarının önemi tartışılmıştır.[139]Bunlardan ayrı olarak gelişmekte olan ülkelerdeki küçük adacıkların kıyı ve deniz biyolojik çeşitliliğinin değerlendirilmesi toplantı içinde bir diğer konu başlığı olarak yerini almıştır.[140]

Sözleşme kapsamında özellikle bitişik kara ve deniz alanlarındaki girişimlerin restorasyonu ve sürdürülebilir kullanımı açısından 8. Maddedeki in-situ korumanın[141] koruma alanlarının oluşturulması ve yürütülmesinde temel oluşturuyor olması, az sayıda ülkenin koruma alanları programını benimsenmiş olması, koruma alanları sisteminin de yeryüzündeki bütün biyomları içermiyor oluşu gibi yönetimde zorluk yaratan boşlukların çözümlenmesi amacıyla 2004 yılında Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi koruma alanları çalışma programı[142] kabul edilmiştir.[143]

Karasal alanda koruma alanlarının kurulması, sürdürülebilirliğinin sağlanması ve desteklenmesine dair 2010 hedefleri ve deniz alanlarının etkili biçimde yönetilmesi, 2010 hedeflerini gerçekleştirmek amacıyla ekolojik olarak bölgesel ve ulusal düzeyde işbirliği içerisinde yürütülmesi, Taraflar Toplantısı karar VII/ 28 ile düzenlenmiştir. 2004-2006 arası dönemde programın yürütülmesine ilişkin faaliyetlerde önemli ilerlemeler kaydedilmiş, gelişmekte olan ülkelere yönelik teknik kapasite ve finansal kaynak eksikliğinin yaşanması sorununa 2006 Curitiba Sekizinci Taraflar Konferansı

---

[138] "COP 2 Decitions", <<http://www.cbd.int/decisions/cop/?m=cop-02 >>, (22.03.2010).
[139] "COP 4 Decition IV/5: Conservation and sustainable use ot marine and coastal biological diversity, including a programme of work", <<http://www.cbd.int/decision/cop/?id=7128 >>, (20.03.2010).
[140] "Idem".
[141] "Article 8 in-situ conservation",<< http://www.cbd.int/convention/wg8j.shtml >>, (20.03.2010).
[142] "CBD programme of work on protected areas", << http://www.cbd.int/protected/pacbd/ >>, (22.03.2010).

Toplantısında Tarafların ve örgütlerin sorumlulukları üzerinden açıklık getirilmeye çalışılmıştır.[144]Koruma alanları çalışma programının etkili bir biçimde yürütülmesi için önemli olan kapasite geliştirme ve mali kaynak probleminin giderilmesinde her bölgenin farklı kriter ve göstergelere sahip olması çeşitli metodların değerlendirilmesini de beraberinde getirmiştir.[145]Sonuçta 2004-2006 arası dönemin ekolojik boşlukların doldurulması yönünde geliştirilen stratejiler ile koruma alanlarının daha ayrıntılı bir şekilde işlenmesi için temel planların yeniden gözden geçirildiği ve geliştirildiği dönem olduğunu söylemek mümkündür.[146] 2008 yılından itibaren koruma alanları çalışma programı önceki safhada elde edilen sonuçlar doğrultusunda oluşturulmuş, 2010/2012 ve 2015 hedefleri ise koruma alanları çalışma programı açısından daha da ayrıntılı hale getirilerek aşama aşama düzenlenmiştir. Bu hedefler koruma alanları çalışma programı içerisinde şu şekilde yer bulmuştur:

"

- Koruma Alanları Çalıma Programına İlişkin Hedefler (2005)

- Mali kaynakların ve ihtiyaçların ortaya çıkışının değerlendirilmesi,
- Koruma Alanları Çalışma Programına İlişkin Hedefler (2006)

- Ulusal koruma alanları hedefleri ve göstergelerinin oluşturulması,
- Koruma alanlarının bozulmamış ya da parçalanmamış , büyük öneme sahip doğal alanlar, büyük tehdit altındaki alanlar dahilinde genişletilmesi ve kurulması,
- İçsu ekosistemlerine bağlı temsili alanların belirlenmesi,
- Korumanın potansiyel formlarını ve ortaya çıkışının gözden geçirilmesi,
- Kara ve deniz alanları içerisindeki koruma alanlarının bütünleştirilmesi girişimlerinin değerlendirilmesi,
- Kanuni boşlukların ve engellerin tanımlanmasının garanti edilmesi,
- Kapasite gereksinimlerinin değerlendirilmesi ve kapasite geliştirmenin oluşturulması,

---

[143] "Protected Areas", <<http://www.cbd.int/protected/ >>, (22.03.2010).
[144] "UNEP/CBD/COP/8/29",<< http://www.cbd.int/decision/cop/?id=11043 >>, (22.03.2010).
[145] "UNEP/CBD/COP/8/29", <<http://www.cbd.int/doc/meetings/cop/cop-08/official/cop-08-29-en.pdf >>, (22.03.2010).
[146] "Ibid".

- Yönetim etkiliğinin değerlendirilmesi için gösterge ve standartların geliştirilmesi,
    - Koruma Alanları Çalışma Programına İlişkin Hedefler (2008)
- Denizdeki temsili alanların belirlenmesi,
- Deniz ve kara alanları içerisindeki koruma alanlarının bütünleştirilmesine yönelik adımların garanti edilmesi,
- Önemli tehditlerin olumsuz etkilerini hafifletmek ve önlemek amaçlı tedbirlerin garanti edilmesi,
- Fayda ve maliyetin karşılıklı olarak eşit bir biçimde paylaşılmasını amaçlayan mekanizmaların kurulması,
- Yerli halklar ve yerel toplulukların etkili katılımının garanti edilmesi,
- Çevrenin yetki sahiplerince desteklenmesinin garanti edilmesi,
- Uygun mali, teknik ve başka kaynakların garanti edilmesi,
- Ülke seviyesinde sürdürülebilir mali planların yürütülmesi,
- Kamusal farkındalığın oluşturulması,
- En iyi uygulamalar, standartlar ve kriterlerin geliştirilmesi,
    - Koruma Alanları Çalışma Programına İlişkin Hedefler (2009)
- Koruma alanlarının boşluk analizleri ile belirlenmesi ve oluşturulması,
- Kanuni boşluk ve engellerin belirlenmesi,
    - Koruma Alanları Çalışma Programına İlişkin Hedefler (2010)
- Karasal koruma alanlarının oluşturulması,
- Sınıraşan koruma alanlarının oluşturulması ve güçlendirilmesi,
- Tedbirleri taahhüt ve tazmin edecek yaklaşımların belirlenmesi,
- Kapsamlı kapasite geliştirme programlarının garanti edilmesi,
- Elverişli teknolojilerin garanti edilmesinin transfer edilmesi,
- Yönetim etkililiğine ilişkin bir sistem oluşturulması,
- Yönetim etkililiği değerlendirmesinin garanti edilmesi,
- Koruma alanlarının durumu, eğilimi ve taşıdığı risklerin etkili bir şekilde kaydedilmesinin garanti edilmesi,

    - Koruma Alanları Çalışma Programına İlişkin Hedefler (2012)
- Deniz koruma alanlarının oluşturulması,
- Yönetim etkililiğinin gerçekleştirilmesi,
    - Koruma Alanları Çalışma Programına İlişkin Hedefler (2015)
- Koruma alanlarının deniz ve kara içerisinde genişletilerek bütünleştirilmesi"[147]

Söz konusu hedeflerle bağlantılı olarak sürdürülebilir kullanım (Madde 6 ve Madde 10), ex-situ koruma (madde 9), restorasyon ve rehabilitasyon (Madde 8.f ve Madde 14.2) biyolojik çeşitliliğin yürütülmesinde önemli olan biyolojik çeşitlilik araştırması (Madde 7), etki değerlendirmesi (Madde 14) , geleneksel bilgi hükümleri (Madde 8 .j) teşvik edici tedbirler (Madde 11) , kamusal eğitim ve bilinçlenme (Madde 13) , araştırma ve eğitim (Madde 12) önceliklerini içeren Biyolojik Çeşitlilik Koruma Alanları Çalışma Programı (PoWPA)[148] için 2010 Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi 10. Taraflar Toplantısı öncesinde IUCN bünyesinde programın yürütülmesine ilişkin tehditler ve fırsatlar alınan kararlar ışığında ileriye dönük olarak analiz edilmiştir.[149]

Hükümetler, hükümetlerarası örgütler ve koruma alanlarından sorumlu birimlerin yürütmeye ilişkin vaadlerinin eksikliği durumunda ülkelerin hedefleri ve vaadlerinin açıkça anlaşılabilir olmayışı, politik konumun değişkenliği, bölgesel işbirliğinin olmayışı, koruma alanlarının ulusal anlamda önceliğinin zayıf olması ve koruma alanlarının faydasının, fayda ve hizmetlerinin, sürdürülebilir kalkınmaya katkısının anlaşılırlığının eksik olmasına bağlanmıştır.[150]Bu anlamda koruma alanları çalışma programı dolayısıyla sorumlu odak noktalarının bu alanlara ilişkin raporlama süreçlerinin, yürütme açısından en önemli uygulama olduğu belirtilmiştir.Yürütmeye

[147] Zedan, Hamdallah (et.al.),"Targets n the programme of work on protected areas", Protected Areas for Achieving Biodiversity Targets, CBD, 2005, s.24, << http://69.90.183.227/doc/publications/news-pa-supplement-en.pdf >>, (24.05.2010).
[148] "Protected Area Provisions in CBD", <<http://www.cbd.int/protected/background.shtml>>, (08.04.2010).
[149]"Future of the CBD Programme of Work on Protected Areas: The Six Key Elements of Success", WCPA, 2009, s. 6, << http://cmsdata.iucn.org/downloads/the_future_of_the_powpa_final_10_9_09.doc >>, (08.04.2010).

yönelik stratejilerin bölgesel kalkınma ve işbirliğini baz alarak gerçekleştirilmesi, karın paylaşılması ve ekonomik değerlendirmenin teşvik edilmesi bulunan diğer çözüm önerileri arasındadır.[151]

Koruma alanlarının önceliklerinin ve planlarının bölgesel ve ulusal düzeyde bütünleştirilmesinin olmadığı durumlara ise genellikle sektörler arası koordinasyon eksikliği, karmaşık ulusal mevzuat ve politika sistemi, çok yönlü paydaş koordinasyon sisteminin eksikliği, şeffaflık ve karar alma süreçlerindeki eksiklik sebep olarak gösterilmiştir. Çözüm olarak bölgesel desteğin arttırılarak bölgesel ve ulusal ağların, Powpa Dostluğu'nun (Friends of PoWPA) ortaklığı sağlanarak koruma alanları yönetiminin geliştirilebileceği öngörülmüştür.[152]

2.Nesli Tehlikede Olan Yabani Hayvan ve Bitki Türlerinin Uluslararası Ticaretine İlişkin Sözleşme (CITES):

Yabani fauna ve flora ile tehlike altındaki türlerin uluslararası ticaretine ilişkin sözleşme olan CITES, ilgili bitki ve hayvan türlerinin tehdit altında olmadan dolaşımını yerine getirmek üzere 1963'te Dünya Koruma Birliği (şimdi adıyla Uluslararası Doğa Koruma Birliği/IUCN) üyeleri toplantısında hemfikir olunan kararlarla kabul edilmiş, 1975'te de yürürlüğe girmiştir. Sözleşme, ulusal düzeydeki mevzuatı kendi hükümlerinin yürütülmesini garantiye alacak şekilde teşvik edebilir niteliktedir.[153]

Sözleşme, çevresi için tehdit oluşturmayan bitki ve hayvan türlerinin ticaretinin güvenilir bir şekilde gerçekleşmesini amaçlamaktadır. Özellikle yok olma tehlikesi altındaki türler açısından ticarete ilişkin düzenlemeler önem taşımaktadır.[154]İthalat , ihracat, yeniden ihraç etme ve deniz kaynaklı türlerin sunumu Sözleşmenin yetki sahibi olduğu bir lisans sistemi ile CITES Sözleşmesi içerisindeki Ekler listesinde yer alan

---

[150] "Future of the CBD Programme of Work on Protected Areas: Appendix 1: PoWPA Implementaiton Challenges and Recommendation, WCPA, 2009, s.15, <<http://cmsdata.iucn.org/downloads/the_future_of_the_powpa_final_10_9_09.doc >>, (08.04.2010)
[151] Ibid, s. 15, (08.04.2010).
[152] "Ibid, s.15", (08.04.2010).
[153] "What is CITES?",<< http://www.cites.org/eng/disc/what.shtml >>, (20.11.2009).
[154] "Idem".

türlerin özellikleri ve belgelendirme durumları şu şekilde listelenmiştir.[155]

" **CITES EK I, EK II, EK III Listelerindeki Türler ve Ticaretine İlişkin Kıstaslar**

EK I:

Genel Bilgi

- Uluslararası ticaret sebebiyle tehlike altında olan ve nadir bulunan türlerdir
- Uluslararası ticaret genellikle yasaklanmıştır
- Buna rağmen üreme kapasitesi olan ve yapay olarak yeniden üretilebilen örnekler ve bilimsel araştırma durumları için koruma öncelikli türlerin ticareti mümkün olabilir

İzinler

- Her türlü alım- satım için takip edilmesi gerekenler:
- CITES ithalat çıkış ruhsatı ithalat yapan ülke tarafından verilmelidir
- CITES ihracat çıkış ruhsatı ihracat yapacak ülke tarafından verilmelidir
- **Genellikle ilk olarak sağlanması gereken ithalat iznidir**.

EK II:

Genel Bilgi

- Ticareti tanzim edilmediği takdirde nadir olmayıp tehlike altında olan, fakat iyileştirilebilen türlerdir.
- Ruhsatların kontrolüyle uluslararası ticareti mümkündür.

İzinler

- İlave edilmesi gereken türler:
- CITES ihracat çıkış ruhsatı ihracat yapacak ülke tarafından verilmelidir

EK III:

Genel Bilgi

- Devlet kayıtları içerisinde kullanılan fakat yeterince tehlike altında olmayan türlerdir
- Ruhsatların kontrolüyle uluslararası ticareti mümkündür.

İzinler

- İlave edilmesi gereken türler:
- Eğer devlet kaydından ihraç edilmişse CITES ihraç çıkış ruhsatı ihracat yapacak ülke tarafından verilmelidir.
- Ya da;
- Eğer başka bir devletten ihraç edilmişse kaynak gösterir belge ya da yeniden ihraç edilebilirlik sertifikası verilmelidir."

9. Taraflar Konferansı'nda (1994) Sözleşmenin etkililiği yeniden gözden geçirilerek ileriye dönük ne tür planların gerçekleştirilebileceği ve Sözleşme'nin hedeflerinin bütünüyle başarılmasında ve desteklenmesinde nelere ihtiyaç duyulduğu saptanmaya çalışılmıştır. 10. Taraflar Konferansı'nda (1997) ise mevcut gözden

[155] " Summary Table-Permits "<<http://www.ec.gc.ca/nature/default.asp?lang=En&n=2958484A-1 >>, (08.04.2010).

geçirmenin bir sonucu olarak daha etkili yürütülmesi için eylem planı hazırlanmıştır. 11. Taraflar Konferansı'nda ise etkili yürütme için önemli bir basamak teşkil edecek olan 2005'e doğru Stratejik Vizyon stratejik planı ve Eylem Planı onaylanmıştır.13. Taraflar Konferansı'nda Karar 13.1 Stratejik Vizyon'un kabul edilmesiyle Stratejik Plan ve Eylem Planı 2007'ye kadar uzatılarak geçerli kılınmıştır. Bu durum Johannesburg Sürdürülebilir Gelişme Hedeflerinin biyolojik çeşitlilik kaybının 2010 'a kadar önemli ölçüde azaltılması amacına kısmen katkı sağlarken 2013'e doğru Stratejik Vizyon'un oluşmasını da beraberinde getirmiştir.[156] Bu gelişim çizelgesine bakıldığında Stratejik Plan'ın yetki sahibi olduğu konular ve hedefler şu şekilde sıralanabilir:

" 2008-2013 Stratejik Vizyonu Yetkisi Altındaki Konular[157]

- Birleşmiş Milletler Gelişme Hedefleri'nin CITES ile ilişkili olan kısımlarına katkı sağlamak,
- Dünya Sürdürülebilir Gelişme Zirvesi (Johannesburg) hedefleri olan biyolojik çeşitliliğin 2010 yılına kadar önemli ölçüde azaltılmasına katkı sağlamak,
- Bütün yaşama tabi olan uluslararası ekosistemin tamamlayıcı parçası olarak yaban hayatının korunmasına katkı sağlamak,
- Üretici ve tüketici ülkelerde ekonomik, sosyal ve kültürel faktörlerin rol oynaması,
- Koruma politikalarının ve uygulamalarının geliştirilmesi yönünde sivil toplumla bağların genişletilmesi ve şeffaflığın arttırılması,ve
- Uluslararası ve tutarlı, mutabık olunan bilimsel olayları temel alan yaklaşımın uluslararası ticaretinin sürdürülemezliğine konu olan yabani fauna ve flora türlerinin herhangi birine karşılık gelen bilimsel olayları temel alan tutarlı ve uluslararası alanda mutabık olunan bir yaklaşımı garanti altına almak

2008-2013 Stratejik Vizyon Hedefleri[158]

- **Hedef 1**- Sözleşme İle Uyumluluk Sağlanmasını, Uygulanması ve Yürütülmesini Garanti Altına Almak:

✓ Kendine özgü politikalar, prosedür ve mevzuat aracılığıyla Tarafların

[156] "CITES Strategic Vision: 2008-2013", <<http://www.cites.org/eng/res/14/14-02.shtml>>, (08.04.2010)
[157] "Idem".
[158] "Idem".

Sözleşme altındaki yükümlülüklerine uymalıdır.

- ✓ Taraflar şeffaf, güvenli, pratik, uyumlu ve kullanımı kolay prosedürleri bir arada tutmalı ve gereksiz yönetsel mesuliyetleri azaltmalıdır.
- ✓ Sözleşme, Taraflar Konferansı tarafından kabul edilen kararlarla tutarlı bir şekilde ulusal düzeyde yürütülmelidir.
- ✓ **Ek**ler tam olarak türlerin koruma gereksinimlerini yansıtmalıdır.
- ✓ Zarar vermeyen gereçlerle uygulanabilir en iyi bilimsel bilgi temel alınmalıdır.
- ✓ Paylaşılmış yabanıl yaşam kaynakları Taraflar işbirliği içerisinde yönetilmelidir.
- ✓ Taraflar Sözleşmeyi, yasa dışı yabani hayvan ticaretini azaltmaya yönelik uygulamalıdır.
- ✓ Taraflar ve Sekreterlik alan içinde yeterli kapasite geliştirme programlarına sahip olmalıdır.

- **Hedef 2**- Sözleşmenin Yürütülmesi ve Etkinliği Yönünde Gerekli Finansal Kaynaklar ve Tedbirleri Sağlamlaştırmak:

- ✓ Taraflar ve Sekreterlik alan içinde yeterli kapasite geliştirme programlarına sahip olmalıdır.
- ✓ Ulusal ve uluslararası düzeyde elverişli kaynakların Sözleşmenin uygulanması ve yürütülmesine ilişkin rızaları garantiye alacak etkili kaynaklar teminat altına almalıdır.
- ✓ Finansal kaynaklar, Sözleşme'nin etkililiğini garantileyecek yeterliliğe sahip olmalıdır.

- **Hedef 3**- Karşılıklı Destekleyici Tutarlı Metodlar, Çok Taraflı Aygıtlar ve CITES Tarafından Garanti Altına Alınan Biyolojik Çeşitlilik Kaybı Oranının Önemli Ölçüde Azalmasına Katkı Sağlamak:

- ✓ Halen devam etmekte olan öncelik tanınan aktiviteler için kaynaklar azaltılmaksızın sürdürülebilir kalkınma projeleri ve CITES e ilişkin korunmanın desteklenmesi amacıyla diğer ilgili kurumların ve uluslararası finansal mekanizmaların CITES ile işbirliği fazlalaştırılmalıdır.
- ✓ CITES in hedefleri ve rolüne ilişkin farkındalık küresel ölçekte arttırılmalıdır.
- ✓ İlgili uluslararası çevresel, ticari ve kalkınma kurumları ile ilgili işbirliği fazlalaştırılmalıdır.
- ✓ Sürdürülebilir düzeyde bağlantılandırılmış yabani fauna ve floraya ilişkin

uluslararası ticaret garanti altına alınarak sürdürülebilir gelişme hedefleri ve milenyum gelişme hedefleri yönünde CITES in katkısı fazlalaştırılmalıdır.

- ✓ Ticari amaçlı kullanımı içeren, sürdürülebilir olmayan ticaret nedeniyle tehlike altındaki türlere yönelik uyum ve işbirliğine dayanan yaklaşımı gerçekleştirmek amacıyla Doğal kaynaklar ile uluslar arası organizasyonlar ve anlaşmalar, Taraflar ve Sekreterlik işbirliği güdümünde olmalıdır."

CITES bünyesinde tür korumaya kapsamında mersin balığı, maun ağacı, ITTO-CITES ortaklığında ahşap malzeme yapımına yatkın ağaç türleri üzerine program, Afrika kirazı, doğan, fil, büyük maymunlar, tropik deniz kaplumbağası gibi çalışmalar yer almaktadır. Bunlar dışında yaban hayvanlarının ticaretine yönelik politikanın yeniden gözden geçirilmesi, deniz kaynaklı girişlere ilişkin konular, ekonomik teşvik ve CITES kapsamında tanımlanmamış buluşlara ilişkin çalışmalar yapılmaktadır.[159]

CITES Sözleşmesi kapsamında bahsi geçen tür koruma çalışmalarının yanında deniz ortamındaki türlerin taşımacılığı son yıllarda önem kazanan konular arasındadır. Bunun son birkaç yıl içerisinde bu kadar öne çıkmasının nedeni bugüne kadar tanımlanmamış fakat yapılan araştırmalarla deniz ortamında ekonomik olarak değer taşıdığı saptanan bazı türlerin varlığının artık biliniyor olması ve bunun kontrol altına alınması girişimleridir. Bu türlerin CITES Sözleşmesi ile olan fonksiyonel bağı, "Deniz Kaynaklı Giriş"[160] tanımlamasından ne kast edildiği Sözleşme açısından olduğu kadar deniz ekosisteminin korunması açısından dikkate değerfaaliyetlerdir. Devletlerin bilimsel otoritelerince Sözleşme'nin EK I ve EK II listelerinde yer alan türlerin deniz yoluyla girişin zarar verici ya da tehlike yaratacak biçimde olmamasını bildirmek, devletin yönetim otoritelerinin hassas canlı türlerinin uygun bir şekilde korunmasına yönelik hazırlıklar yürütmek, bu türlerin öncelikle ticari amaçlı kullanılmadığı, bu türlerin tedavi ve sağlığına ilişkin risklerin en aza indirilmesi konusunda inandırıcı

[159] "What is CITES?",<< http://www.cites.org/eng/disc/what.shtml>>, (08.04.2010).
[160] Franckx, E., "Applications of the term *Introduction from the sea* ", <<http://www.cites.org/eng/news/meetings/IFS-05/term_IFS.pdf >>, (08.04.2010).

olmak deniz ortamından alınan canlı türleri için olmazsa olmaz koşullardır. [161]

Herhangi bir devletin yetki hakkı olmaksızın deniz çevresinden ya da içinden alınmış tür ve ya örnek türlerin ülke dışına taşınması" Deniz Kaynaklı Giriş olarak açıklamaktadır. [162]Bu tanıma karşılık gelen türler Sözleşme kapsamında şu şekilde listelenmiştir.

Eğer bayrağına bakılmaksızın bütün gemileri tutma (bir gemiden diğer gemiye numunelerin yüklendiği limanları içerir) durumu söz konusuysa, Numunelerin ilk giriş yaptığı ülke tarafından CITES EK I-II ölçüsünde ülkeye girişten sorumlu otoriteler tarafından sorumlu birimlerce "deniz kaynaklı giriş" yapıldığına dair izin ve sertifika hususuna dikkat edilmesi gerekmektedir. Aynı şekilde giriş yapan numunelerin ihracatında CITES EK I ölçüt alınarak ilgili otoritelerce ithalat ve ihracat ruhsatı verilir ve bu ruhsatın alınmasında "Deniz Kaynaklı Girşi" sertifikasının bir kopyası zorunlu tutulur. İhracat izni verilirken CITES EK II listesi ölçüt alındığında Transit geçiş yolu ya da gümrüklerde diğer ülkeye hareket etmeyi bekleyenlerin kontrol edilmesi şartı aranır. Transit geçiş yolu üzerinde ya da gümrükte bir ülkeden diğerine gitmek üzere bekleyenlerin kontrolü durumunda CITES EK I ya da EK II ölçüt alınarak "Deniz Kaynaklı Giriş" sertifikası (bir ülkede gidilecek en son yer olan yönetim otoriteleri tarafından sonuçlandırılır) gümrük temyiz kağıdı için öncelikli geçiş yolları ya da Gümrük Otoritelerinin geçiş Ülkelerini önceleyen Gümrük Temyiz Kağıdının sunulması şartı aranmaktadır.[163]

İkinci bir durum olarak eğer Madde 14(4)1 Haziran 1975'te yürürlüğe giren Müzakere, sözleşme ya da uluslararası anlaşmaya ait herhangi bir Tarafın CITES Sözleşmesine başvurmasının istisnai tutulduğu, kayıt altına alınmış EK II de yer alan deniz türlerinin korunmasına ilişkin gereçlerin gemiler tarafından Ülkerlere taşınması ve müzakere, sözleşme ve uluslararası anlaşma gereçleri ile uyumluluk göstermesi söz

---

[161] Deniz yoluyla taşınarak karasal alana yasal prosedürler eşliğinde ulaştırılan türler için kullanılan terimdir.,"Idem".

[162] "Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Fauna and Flora: Interpretation and implementation of the Convention, Annex 1, Listed Species taken in the marine environment not within the jurisdiction of a State", 11th Meeting of the Conference of Parties Gigiri (Kenya), 10-20 April, 2000, s. 7, <<http://www.cites.org/eng/cop/11/doc/18.pdf >>, (8.4.2010).

[163]" Idem".

konusuysa, numunelerin ilk olarak giriş yaptığı ülkelerin kullanımında sadece CITES EK II ölçütü dikkate alınır. Bu numunelerin ihracatında ise CITES EK II ölçüt alınarak Madde 14(5) girişin yapılacağı ülkedeki yönetim otoritesi tarafından yayınlanan belgeleme (Gümrük tarafından örneklerin ilk kez tasfiye edildiği ve yerleştirildiği Ülkeler) ve müzakere, sözleşme ve uluslararası anlaşma gereçleri ile uyumluluk göstermesi koşulu ile izine tabi tutulur.[164]

EK I ve EK II listesinde yer alan Akdeniz havzası için önemli olan Akdeniz foku [165](Monachus monachus) , su samuru[166] (Lutra lutra), deniz kaplumbağası (Caretta caretta)[167] ve Akdeniz Havzası içerisinde Datça-Bozburun ÖÇKB özelinde önemli olan diğer deniz canlıları ticari amaçlı ticareti ve kasti yaralama ve öldürülmesi, bulunduğu habitat içerisindeki bozulmaları ve dolayısıyla alan korumaya yönelik zorlukları çoğaltabileceği gerekçesiyle dikkate alınması şarttır.

CITES, nesli tehdit altındaki bitki ve hayvan türlerinin ticaretinigaranti altına almayı hedeflediği için Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi kapsamındaki tür koruma anlayışı ile doğrudan ilişkilidir.Tür ve ekosistemin bir bütün olarak ele alınması gerektiği düşünüldüğünde IUCN Koruma Alanları Yönetim Kategorileri Kategori I ve Kategori IV ün CITES kriterleri dahilinde yer aldığını vurgulamak gerekmektedir.Özellikle Barcelona Sözleşmesi bağlayıcılığındaki ÖÇKB'lerin Kategori IV içerisinde yer aldığı düşünüldüğünde havan ve bitki ticaretinin kontrolü daha da önem kazanmaktadır.

13-21 Mart 2010 tarihleri arasında Katar'da gerçekleştirilen 15. Taraflar Konferansı Toplantısında EK I, EK II listelerinde yer alan ve nesli tükenmekte olup ya da temsili nitelik taşıyıp uluslararası ticaretine ilişkin çalışmaların gerçekleştirildiği tür korumaya ilişkin illegal ticaret, EK I ve EK II de yer alan türlerin markalanması, ticari amaçla yetiştirilmiş, EK I'deki türlere ait kayıt ve izleme uygulamaları, ulusal ticaret

---

[164] "Idem".
[165] "Mediterranean monk seal", << http://wildlife-archipelago.gr/wordpress/marine-mammals/mediterranean-monk-seal-monachus-monachus/ >>, (24.05.2010).
[166] "Lutra lutra", << http://www.cites.org/eng/resources/ID/fauna/Volume1/A-112.004.023.004%20Lutra%20lutra_E.pdf >>, (24.05.2010).
[167] "CITES species database", << http://sea.unep-wcmc.org/isdb/CITES/Taxonomy/tax-species-result.cfm?Genus=Caretta&Species=caretta&source=animals&tabname=all ><, (24.05.2010).

kotalarına ilişkin düzenlemeler, Sözleşmeye taraf olmayan ülkelerle yapılan ticaret, Taraflar arası işbirliği ve çoklu tedbirlerin oluşturulması, adlandırma ve taksonomiye ilişkin çevre sözleşmeleriyle yapılması gereken uyumlaştırmalar gibi konu başlıkları ele alınmıştır.Bunlar arasından Türkiye'nin de 2003'te taraf olduğu Uluslararası Atlantik Ton Balıklarını Koruma Sözleşmesi-ICCAT kapsamındaki Atlantik Ton Balığı'nın CITES EK I listesine alınmasına dair Monako'nun öneri sunması, Afrika fillerinin EK II listesine alınarak ölen hayvanların fil dişlerinin bir seferliğine satışa sunulması, nesli tehlike altına girme riski taşıyan yüzgeçleri gıda sektöründe kullanılan bazı köpek balıkları türlerinin EK II listesine dahil edilmesi, EK II listesinde yer alan kutup ayısının EK I'e alınması toplantının tartışma konusu olmuş ve oy çokluğuyla ilgili öneriler red oy çokluğuyla sonuçlanmıştır.[168]

3. Özellikle Su Kuşları Yaşama Ortamı Olarak Uluslararası Öneme Sahip Sulak Alanlar Hakkında Sözleşme (RAMSAR):

1971'de İran'da imzaya açılan Ramsar Sulak Alanlar Sözleşmesi, taraf olan üye ülkelerin kendilerine ait kara parçalarına ilişkin ekolojik karakterlerin sürdürülmesi, sulak alanların uluslararası alanda önemi ve bu alanların sürdürülebilir kullanımına yönelik planlamanın devam ettirilmesi yükümlülüklerini içeren uluslararası çok taraflı anlaşmadır.[169]Ramsar Sözleşmesi Birleşmiş Milletler Çok Taraflı Çevre Anlaşmaları'na bağlı olmayan küresel ölçekte bir çevre sözleşmesidir. Buna rağmen çok taraflı anlaşmalar arasında "biyolojik çeşitlilik grubu" ile ilişkili bilimsel ve teknik çalışmaları kapsayacak şekilde çalışan bir ortak pozisyonundadır.[170]

Sulakalanlar Sözleşmenin 1. Maddesi'nde belirtildiği şekliyle" bataklık alanlarını, çayırlıkları, turbalık alanları ve suları, doğal ya da yapay, sürekli ya da süreksiz, durağan ya da akıcı, taze, tuzlu ya da tatsız suları, hafif gel-git ile derinliği altı

---

[168]" CITES Sözleşmesi 15. Taraflar Konferansı", Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü, Çevre ve Orman Bakanlığı,<< http://www.milliparklar.gov.tr/DKMP/AnaSayfa/resimliHaber/10-03-29/CITES_S%C3%B6zle%C5%9Fmesinin_15_Taraflar_Konferans%C4%B1_Toplant%C4%B1s%C4%B1_Katar_da_Yap%C4%B1ld%C4%B1.aspx?sflang=tr >>, (06.05.2010).

[169] "About the Ramsar Convention", <<http://www.ramsar.org/cda/en/ramsar-about-about-ramsar/main/ramsar/1-36%5E7687_4000_0__ >>, (09.04.2010).

[170] "Idem".

metreyi geçmeyen deniz sularını içeren alanları " kapsamaktadır.[171]

Koruma alanları ile olan bağını dolaylı yoldan sağlayan Ramsar sit alanları, İnsan ve Biyosfer rezervleri ve Dünya Mirası Sit alanları gibi kendi kuralları çerçevesinde kategorize edilip tanımlanmamaktadır. Dokuzuncu Ramsar Taraflar Konferansı'nda bu sit alanlarını belirlemede IUCN Kategori sistemi kullanılması kararı alınmıştır. Bu anlamda Ramsar sit alanlarının farklı kategorilerde kullanımları içeren farklı yönetim hedeflerine sahip değişik yönetsel alanlardan oluştuğu söylenilebilir.[172]

Ramsar alanlarının koruma alanları ile birleştiği noktada IUCN Kategori sistemi, bu sit alanlarındaki farklı pek çok durumu iki aşamalı yaklaşım kullanarak değişik biçimde desteklemeye çalışmıştır. Söz konusu aşamalar:

"

- Bütün Ramsar sit alanlarının bir ya da daha fazla kategori içerisinde tanımlanıp tanımlanmaması gerektiği, bunun gerçekleştirilmesi için de üç teorik olasılığa başvurulabileceğine değinilmektedir.
  - ✓ Bütün Ramsar alanları için sadece bir yönetim otoritesi bulunmalı, öncelikli yönetim hedeflerinde olduğu gibi kanunlar tarafından sınıflandırılmalıdır. Alan tek bir otorite ile atanabilir.
  - ✓ Ancak ayrılmış alanlarda olduğu gibi yasal olarak yönetim hedeflerinin belirlendiği iki ve ya daha fazla Ramsar sit alanının oluşturulmasında tek bir otorite yer almaktadır.
  - ✓ İki ya da daha fazla yönetsel otorite için Ramsar sit alanlarını oluşturan farklı yönetim hedefleriyle ayrılan alanlardan, iki ya da daha fazla yönetsel otorite sorumludur.
- Ramsar sit alanları kısımlarının özel kategorilere göre seçildiği aşama"[173]

olarak sıralanmaktadır.

Bazı sulak alanlar sınırların dışına çıkmaktadır. Sınıraşan Ramsar Alanları olan bu alanlar, sınırlar arasına yayılmış ekolojik açıdan önemli alanlardır.Bu nedenle her iki sınıraşan Ramsar sit alanının da sorumlu otoriterlerce işbirliği içerisinde yönetilmeleri gerekmektedir. Bu durum sözleşmenin 5. maddesinde belirtilmiştir.Aynı madde

---

[171] " World Wetlands Day Join the worldwide Ramsar community in commemorating the aniversary of the Convention, The Ramsar Convention, What are wetlands?",<<http://www.ramsar.org/cda/en/ramsar-pubs-manual/main/ramsar/1-30-35_4000_0__#cap1>>, (09.04.2010).
[172] Dudley,N.(ed),s. 73, (09.04.2010).
[173] "Idem".

içerisinde bu alanlardaki tür korumaya da bugün ve ileriye dönük politikaları ve sulak alanların korunması nizamlarını koordine etme yönünde çaba sarf edilmesinin önemli olduğu açıklanmıştır.[174]

Zengin fauna ve florasından dolayı önemli ekolojik süreçleri içeren, yöresel toplulukların faydalanmasını sağlayacak nitelikteki bu alanlar, Tarafların makul kullanım (wise use) olarak bilinen sürdürülebilir kullanım hedeflerini gerçekleştirmesi amacıyla Sözleşmenin onay verdiği dört ana yükümlülüğe karşı sorumludurlar.

"

- Uluslararası Öneme Sahip Sulak Alanlar Listesi: Ramsar Sözleşmesi 2. Madde'nin EK I'inde listelenmiş olan alanlar ekolojik, botanik, hidrolojik ya da zoolojik öneme sahip alanlardır. Taraflar söz konusu listedeki sit alanlarının tanımlanması açısından bilimsel kriterler geliştirmişlerdir. Bu kriterler doğrultusunda da insan etkileri, teknolojik gelişmeler ve kirlilik gibi etmenlerle bozulmalar ve değişmeler gösteren alanların olabildiğince kısa zamanda belirlenip sürdürülebilir kullanım çerçevesinde gerekli önlemlerin alınması çalışmalarını yapmakla görevlidirler.

- Makul kullanım (Wise Use): Sözleşme'nin 3. Maddesi'ne göre anlaşma Tarafları kendi ulusal alan kullanım planlarını içeren sulak alan korumanın " sulak alanların kendi alanlarında makul kullanımı" şartının içermesi ve olabildiğince en kısa sürede tamamlanan planlama çalışmaları ile bunu gerçekleştirilmesini kapsamaktadır.

- Rezervler ve işlenmesi . Sözleşme'nin 4. Maddesi'nde Ramsar sulak alanlar listesini içersin ya da içermesin, Taraflar sulak alanlarda doğal rezervlerin kurulmasını garanti altına almak durumundadırlar.Bu sayede sulak alanlar saha çalışmalarının yönetimi, denetlenmesi ve ilerletilmesini de kolaylaştırabileceklerini ummaktadırlar.

- Uluslararası İşbirliği:Sözleşme'nin 5. Maddesi'nde anlaşma Tafralarının Sözleşme'de yer alan diğer akit taraflar ile fikir birliği sağlayarak ortak su sistemleri, sınır aşırı sulak alanlar, ortak türler konusunda yürütmenin gerçekleştirilmesini kapsamaktadır."[175]

Ramsar Sözleşmesi'nin yürütülmesinde Tafralar Konferansı, Daimi Komite, Bilimsel ve Teknik Gözden Geçirme Paneli gibi etkin olan birimlerden birisidir.

[174] "World Wetlands Day Join the worldwide Ramsar community in commemorating the aniversary of the Convention, The Ramsar Convention, International Cooperation-Article 5 of the Convention", <<http://www.ramsar.org/cda/en/ramsar-pubs-manual/main/ramsar/1-30-35_4000_0__#cap1 >>, (09.04.2010).

Sekreterya, uluslararası anlaşmalar arasındaki koordinasyonu sağlamak bakımından aktif bir yönetim izlerken, biyolojik çeşitlilikle ilişkili Sözleşmelerin gereksinimlerini çalışma hedefleri ve çalışma gruplarına katılımı harmonize edebilecek mali kaynakları ve personele yardımcı olarak bunu gerçekleştirmeye çalışmaktadır.[176] Koruma alanları bakımından tehdit altındaki sit alanlarının biyolojik çeşitliliğinin korunması ve temsili nitelikteki alanların oluşturulması süreci tür ve habitat yönetimi açısından belirleyici bir role sahiptir.

Uluslararası ve ulusal düzey dışında on yılı aşkın bir süredir kurumsal işbirliğini uygulayan bölgesel koruma işbirliği çalışmalarından da bahsetmek mümkündür.

Ramsar alanlarının yönetilmesinde bölgesel işbirliği sağlayan inisiyatifler[177]:

- Akdeniz Sulak Alanlar İnisiyatifi (MedWet/ KararVIII/30)
- Batı Afrika Kıyı Sulak Alanlar Ağı (WacoWet): Bölgesel ve bölgeler arası kapasite ve işbirliği geliştirme ağıdır.
- Batı Yarım Küredeki Ramsar Sulak Alanları Araştırma ve Eğitim Merkezi (CREHO): MedWet'i takiben kurulmuştur.Bölgesel kurumların işbirliğine ilişkin hazırladığı rehber açısından önemlidir.
- Merkez Asya ve Batı'daki Sulak Alanlar Üzerine Eğitim ve Araştırma Merkezi (RRC-CWA)

Sözleşme kapsamında MedWet, CREHO ve Yüksek Andlar Stratejisi, WacoWet ve RRC-CWA yıllık raporlarda daimi komite tarafından gözden geçirilmektedir.

MedWet koruma alanları açısından Akdeniz Havzası'ndaki sulak alanların rezerv kaybının ortadan kaldırılması ve bozulmaların önlenmesi amacıyla korunmasını hedeflemektedir. Bu hedefi gerçekleştirmek üzere Uluslararası Su Kuşları ve Sulak Alanlar Araştırma Bürosuyla ortaklaşa çalışılarak bölgede 1992-1996 yılları arasında MedWet1 projesi gerçekleştirilmiştir. MedWet1 projesinin parçası olarak da Akdeniz Sulak Alanlar Stratejisi oluşturulmuştur. MedWet bölge içerisindeki geniş katılım

---

[175]" Ibid".

[176] "Protected Areas", Cooperative Activities, << http://www.cbd.int/cooperation/related-conventions/activities.shtml >>, (24.05.2010).

sağlayan ve görüşmelerin yapılarak sonucunda küresel anlamda Ramsar Sözleşmesi Stratejik Planı'nı temel alan Akdeniz üzerindeki ilk büyük proje olma özelliği taşımaktadır. İlerleyen zamanda inisiyatif gelişerek Akdeniz Sulak Alanları Komisyonu'nu oluşturmuştur.Kurum hükümetler arası, hükümet dışı organizasyonlar, uluslararası sözleşmeler ve sulak alanlara ilişkin merkezler ile koordineli çalışmalar yaparak 1999'da Ramsar Sözleşmesi'nin bölgeler arası yürütmesinden sorumlu birimine dönüşmüştür.MedWet Sekreteryası Ramsar Sözleşmesi karar VII/20 doğrultusunda oluşturulmuş Ramsar Sekreteryasına bağlı bir birim olarak çalışmalarını sürdürmektedir.[178]

Ramsar, sulak alanların ve kaynakların nasıl daha makul bir biçimde kullanılabileceği ve bunun için ulusal ve uluslararası işbirliği mekanizmalarını teşvik etmeyi amaçlayan bir Sözleşme olarak Biyolojik çeşitlilik Sözleşmesi hedeflerinden ekosistem yaklaşımı ile birebir ilişkili olduğunu söylemek mümkündür. Bu noktada koruma alanları yönetim kategorileri yönetim hedefleri açısından ise Ramsar'ın, IUCN Kategori I, Kategori V, Kategori IV kapsamındaki alanlarda daha ağırlıklı bir yetkiye sahip olması gerektiği ileri sürülebilir.

Türkiye Ramsar Sözleşmesi bağlamından kronolojik sıraya göre Göksu Deltası, Burdur Gölü, Manyas Gölü, Seyfe Gölü, Sultan Sazlığı, Ulubat Gölü, Kızılırmak Deltası, Gediz Deltası, Akyatan Lagünü, Meke Tuzlası, Yumurtalık Lagünü, Kızören Obruğu, Kuyucuk Gölü olmak üzere toplam on üç Ramsar Sit alanına sahiptir. Bu alanlar arasından Göksu Deltası aynı zamanda Özel Çevre Koruma Bölgesi Statüsü de taşımaktadır.

4. Yabani Hayvanların ve Göçmen Kuş Türlerinin Korunması Üzerine Sözleşme (Bonn):

Yaban Hayatın ve Göçmen Türlerin Korunması Sözleşmesi olarak bilinen Bonn Sözleşmesi, kendi sahalarında yer alan göçmen kuş türlerini, kara ve denizdeki türleri korumak amacıyla kabul edilmiştir. Birleşmiş Milletler Çevre Programı himayesinde

---

[177] "World Wetlands Day Join the worldwide Ramsar community in commemorating the aniversary of the Convention, Regional Cooperation and Inısiatives",<<http://www.ramsar.org/cda/en/ramsar-pubs-manual/main/ramsar/1-30-35_4000_0__#cap1>>, (09.04.2010).
[178] "Idem".

uluslararası ölçekte yaban hayatını ve habitatlarını korumakla görevli olduğu için uluslararası anlaşma niteliği taşımaktadır. Sözleşme içerisindeki EK I'de yok olma tehlikesi altında bulunan göçmen türler listesi ve EK II' de uluslararası işbirliğinden önemli ölçüde fayda sağlanan ve ihtiyaç duyulan göçmen türler listesi yer almaktadır.[179] Bu anlamda bölge devletlerinin bölgesel ve uluslararası düzeydeki anlaşmaları katılımını teşvik etmektedir. Sözleşme koruma amacıyla Göçmen Kuşlar Sözleşmesi (Bonn ya da CMS) içerisinde kayıt altına alınan Avrupa'daki Yarasalara İlişkin Popülasyon, Atlas Okyanusu sahasına yakın , Karadeniz ve Akdeniz'deki Memeli Deniz Hayvanları, İrlanda ve Kuzey Denizi, Kuzey Doğu Atlas Okyanusu, Baltık Denizi'ndeki Küçük Memeli Deniz Hayvanları, Wadden Denizi'ndeki Foklar, Afrika, Avrasya Göçmen Su Kuşları, Albatroslar ve Fırtına Kuşları, Goriller ve onların habitatlarını korumayı amaçlamaktadır.[180]

Bu çalışmalara ek olarak, pek çok Mutabakat Metni[181] (Memoranda of Understanding) bünyesinde Göçmen Kuşlar Sözleşmesine dayanarak korunmasına gerek duyulanlar kayıt altına alınmıştır. Bunlar örnek olarak Sibirya Turnası , İnce Gagalı Çulluk, Afrika'nın Atlas Okyanusu Sahil Şeridindeki Deniz Kaplumbağaları, Hint Okyanusu ve Güney Doğu Asya'daki Deniz Kaplumbağaları ve Yaşam Alanları, Büyük Toy Kuşunun Orta Avrupa Popülasyonu, Bukhara Geyiği, Su Bülbülü, Afrika Filleri'nin Batı Afrika'daki Popülasyonu, Şayga Antilobu, Pasifik Adaları Civarındaki Memeli Deniz Hayvanları ve Habitatları, Avustralya Köpeği ve Habitatları, Akdeniz Foku'nun Doğu Atlas Okyanusu'ndaki Popülasyonu, Kızıl Başlı Kaz (Arjantin ve Şili), Güney Amerika'nın Güney Kısmında Yaşayan Çayır Kuşları, Batı Afrika'daki Küçük Memeli Deniz Hayvanları ve Denizayısı, Büyük And Flamingoları ve Habitatları[182] verilebilir.

1990'dan itibaren Göçmen Türleri Koruma Sözleşmesi şemsiyesi altında yarasalar, kuşlar, geyikler, yunuslar ve balinalar, deniz kaplumbağaları ve foklar için düzinelerce uluslararası anlaşma karara bağlanmıştır. Sözleşme altında yer alan , memeli

---

[179] "Ibid".
[180] "Introduction to the Convention on Migrotary Species", <<http://www.cms.int/about/intro.htm>>, (09.04.2010).
[181] "Memoranda of Understanding", << http://www.cms.int/species/index.htm >>, (09.04.2010).
[182] "Idem".

ve deniz hayvanlarının İrlanda ve Kuzey Denizi, Kuzey-Doğu Atlas Baltık Denizi'ndeki Küçük Memeli Deniz Hayvanlarının Korunması Programı çerçevesinde korunmasına yönelik iki bölgesel anlaşma imzalanmıştır.

Bunlardan birini Küçük Memeli Deniz Hayvanlarının Korunmasına Yönelik Anlaşma (ASCOBANS) , bir diğerini de Atlas Okyanusu Sahasına Yakın ve Karadeniz ve Akdeniz'deki Memeli Deniz Hayvanlarını Korumaya Yönelik Anlaşma (ACCOBAMS) oluşturmaktadır.[183]

ACCOBAMS özellikle Karadeniz ve Akdeniz'deki deniz kaplumbağalarına ilişkin tehditleri ortadan kaldırmak ve bu türlere ilişkin bilgilerin çoğaltılmasını sağlamayı hedefleyen bir anlaşmadır. Deniz memeli hayvanlarının yaşam alanları olan denizler açısından da deniz koruma alanlarının araç olarak koruma hedefleri doğrultusunda kullanılabileceğini vurgulamaktadır. Coğrafi alan bakımından Karadeniz ve Akdeniz'deki denize ait bütün suları, körfezleri, denizleri ve deniz sularıyla bağlantılı olan iç kısımlardaki suları, Akdeniz'e sınırı olan ve doğuda Çanakkale Boğazı batıda Akdeniz'in Cebeli Tarık Boğazı'nın batısında kalan ve Atlantik'e sınır alanlarını içermektedir.[184]Bu sınırlar kapsamındaki alanlarda korumanın gerçekleştirilebilmesi için bir koruma planı hazırlanmıştır.

ACCOBAMS toplantıları TUDAV'ın üyeliği doğrultusunda 2003 yılından bu yana yürütülen toplantılarla Akdeniz deniz alanındaki yunus, fok, köpekbalığı gibi deniz memelilerinin daha doğal şartlarda yaşayabilmesine imkan sağlayan deniz koruma alanlarına dair çalışmalar, gürültü kirliğinin bu türler üzerinde yarattığı etki (bu genelde ses titreşimine karşı hassas olan yunus gibi deniz memeli türlerinin yönlerini bulamaması ve başka sorunlara neden olmaktadır.), ACCOBAMS Koruma Planı çerçevesinde ona uygun olarak Akdeniz'deki yunuslara ve Karadeniz'deki deniz memelilerine dair koruma planı çalışmaları değerlendirmeye alınmaktadır.[185]

---

[183] "Offering tailored global and regional solutions", <<http://www.unep.org/regionalseas/Partners/MEAs/CMS/default.asp >>, (09.04.2010).
[184] "Agreement area", << http://www.accobams.org/index.php?option=com_content&view=article&id=1078:agreement-area&catid=68:presentation&Itemid=1 >>, (10.04.2010).
[185] ACCOBAMS Toplantıları, << http://www.tudav.org/new/projects.php?pid=26 >>, (24.05.2010).

Tablo-3 Karadeniz, Akdeniz ve Atlantik Kıyılarındaki Deniz Memeli Hayvanlarının Korunmasına İlişkin Anlaşma (ACCOBAMS)ve Koruma Planı

Ulusal Mevzuatın Kabulü ve Uygulanması
a) Deniz memeli hayvanlarının korunması üzerine balıkçılığın elverişsiz etkilerinin minimuma indirecek tedbirlerin geliştirilmesi ve yürütülmesi **b)** Denizde bir yerde atık haline gelmiş ya da sürüklenmiş balıkçılık faaliyetine ilişkin donanımların önüne geçilmesi amacıyla ve tesadüfen bu donanımlarla yakalanan deniz kaplumbağalarının hayatta kalmalarını garanti altına almak koşuluyla hemen salınmasına ilişkin yönetmeliklerle düzenlenmesi ve sunulması **c)** Deniz sporları, turizm ve deniz kaplumbağa avcılığı gibi aktivitelerle bağlantılandırılan şartların oluşturulmasında olduğu gibi analaşma alanı içerisindeki deniz kaplumbağaları ve habitatlarını etkileyen faaliyetlerin ilerleyen zamanda devam etmesine ya da yasaklanmasına, izin vermesini desteklemek amacıyla etki değerlendirmesinin dikkate alınması **d**) Deniz memeli hayvanlarını kötü bir biçimde etkilediği düşünülen kirlenmenin denizdeki yayılımına yönelik kendine özgü yasal araçlar sistemi ile onaylanıp titizlikle standartlaştırılması **e)** Anlaşma hükümlerinin yürütülmesi göz önünde bulundurularak ulusal kurumsallaşmanın yaratılması ve güçlendirilmesine ilişkin çaba gösterilmesi
İnsanlar ve Deniz Kaplumbağaları Arasındaki Etkileşimin Değerlendirilmesi ve Yönetilmesi
Taraflar insanlar ve deniz kaplumbağaları arasındaki doğrudan ve dolaylı ilişkiler olan endüstriyel ve turistik aktivitelere, kara kökenli deniz kirleticileri ve balıkçılığa ilişkin bilgileri analiz etmek ve toplamak için uluslararası örgütlerleişbirliği içerisinde olmalıdırlar.Gerekli görüldüğünde, Taraflar kendilerine özgü iyileştirici tedbirler almalıdır ve bu tip aktiviteleri düzenleyici ve yönetici rehberler ve kurallar geliştirmelidirler.
Habitat Koruması
Deniz memeli hayvanları için önemli yaşam alanı oluşturan ve habitat olarak korunmuş alanların yerini tutan özel koruma alanları oluşturmak ve yönetme için çaba göstermelidir.Bu alanlar Akdeniz'in Kirlenmeye Karşı Korunması Barcelona Sözleşmesi, ilgili protokoller ve kendine özgü araçlarla oluşturulmalıdır.
Araştırma ve Denetleme
a) Özellikle başarısız alanlar olarak bilinen ve türlere ilişkin veri azlığı yaşanan koruma tedbirlerinin ayrıntılandırılmasını kolaylaştırmak amacıyla Anlaşma içeriğindeki türlerin seyrini ve durumunu denetlemek **b)** İnsan faaliyetlerinin düzenlendiği önemli alanları tanımlama için anlaşmada yer alan türlerin bulunduğu alanlardaki bakım, üreme ve göç rotalarını belirlemek amaçlı işbirliği yapmak **c)** Anlaşma içeriğinde yer alan türlerin beslenme gereksinimlerini değerlendirmek ve buna uygun teknikleri içeren balıkçılık yönetmelikleriyle uyumlaştırmak **d)** İnsan faaliyetleriyle ilişkili olarak mevcut potansiyel tehlikeleri tanımlamak ve esas etkilerini belirlemek amacıyla ölmüş, zor durumda olan, incinmiş hasta hayvanlar üzerine sistematik araştırma programları geliştirmek **e)** Deniz memeli hayvanları nüfusunu denetlemek amacıyla pasif akustik tekniklerin geliştirilmesini kolaylaştırmak

[Kaynak: [1]" ACCOBAMS: Annex 2, Conservation Plan",
<< http://www.cms.int/species/accobams/acc_cp.htm >>, (10.04.2010)]

Deniz ortamındaki memeli hayvanların korunmasına yönelik son dönemde uluslararası alanda iki önemli gelişme yaşanmıştır. Bu gelişmelerden birisi 2009'da Tunus'ta düzenlenen Güney Akdeniz Ülkeleri'ndeki Deniz Memelilerinin Korunması Anlaşmasının yürütülmesine bağlı olarak düzenlenen Bienaldir.

Tablo-3 Karadeniz, Akdeniz ve Atlantik Kıyılarındaki Deniz Memeli Hayvanlarının Korunmasına İlişkin Anlaşma (ACCOBAMS)ve Koruma Planı **(devamı)**

Kapasite Geliştirme, Bilgilerin Toplanması ve Yayımı, Eğitim ve Uygulama
a) Deniz memeli hayvanları ile ilişkili yakalama, tutma ve salgınlara bağlı olgular üzerine gözlemlere ilişkin veri toplama sistemini geliştirmek **b)** Deniz memeli hayvanları ile ilişkili arama ve kurtarma merkezleri, bilimsel ve hükümet dışı organizasyonlar ve ulusal otoritelerin listelerini hazırlamak **c)** v Deniz memeli hayvanları için faydalı olan ve deniz kaplumbağalarının korunmasında potansiyel önem taşıyan deniz alanlarındaki var olan ya da yönetilen koruma alanlarına ilişkin yönetim kurulu oluşturmak **d)** Deniz memeli hayvanlarını içeren ulusal ve uluslar arası mevzuat için bir yönetim kurulu oluşturmak **e)** Deniz memeli hayvanlarını koruma aktiviteleri üzerine ya da aynı amaca hizmet eden yayımların hayata geçirilmesine katkıda bulunacak bölge altı ya da bölgesel haber bülteni hazırlamak **f)**paragraf a) daki ve paragraf d) nin üstündeki kısımlardaki bilgileri içeren kendine özgü bölgesel ve ya bölge altı veri bankaları kurmak **g)** Deniz kullananlara dağıtmak amacıyla kılavuzlar tanımlamaya, haberdar olmaya ve bilgi edinmeye yönelik hazırlık yapmak **h)** Deniz memeli hayvanlarının kurtarılmasına yönelik veterinerlikle bağlantılı tavsiyeleri içeren temel bölgesel bilgilerin hazırlanması **ı)** Acil durumlara cevap verebilecek inceleme, kuruluş, taşımacılık ve ilk yardım teknikleri, koruma teknolojileri üzerine ayrıntılı olarak eğitim programları yürütmek ve geliştirmek
Acil Durumlara Karşı Cevap Verebilme
a) Büyük kirlilik sonuçları gibi önemli durumlar ya da salgınların Anlaşma kapsamındaki deniz kaplumbağalarına yönelik tehditler ortaya çıkmasın diye acil eylem planlarının yetkili birimlerle işbirliği içerisinde yürütülmesini hazırlamak **b)** İncinmiş ya da hastalanmış deniz kaplumbağaları için gerekli kurtarma operasyonları kapasitesinin değerlendirilmesi **c)** Bu çalışma içerisinde yer alan laboratuarları ya da yönetimden sorumlu merkezlerin için yol gösterici yasalar hazırlamak

Konferansta bu bölgelerdeki türlere ilişkin bilgiye erişim, tanımlamadaki potansiyel boşluklar, halen eksik ve dağınık verilerin bulunduğu bölgede koruma faaliyetleri için hangi türlerin ve alanların öncelik taşıdığı etkili bir yürütmenin oluşturulabilmesinde hangi yaklaşımların kullanılması gerektiği, ACCOBAMS anlaşmasının yürütülmesi amacıyla koruma faaliyetlerinin geliştirilmesinin teşvik

edilmesi konuları tartışılmıştır.[186]

Bonn Sözleşmesi yabani hayvanların korunması ve özellikle koruma faaliyetlerinde göçmen türlerden kaynaklı geniş bir coğrafyanın sorumluluğundan ötürü tür, habitat ve ekosistem çeşitliliğini göz önünde bulundurma yükümlüğü getirmektedir. Bu nedenle tehditlerin seyri hakkında doğru verilere dayanarak yok olma tehlikesi yüksek olan türlere karşı tam korumanın oluşturulmasını hedefleyen bölgesel çok taraflı anlaşmalar, korumaya dayalı işbirliği çalışmalarını öncelikli tutmaktadır.Biyolojik çeşitliliğin korunması açısından tür ve ekosistemin korunmasıyla doğrudan ilişkili olduğu için IUCN koruma alanı yönetim kategorileri Kategori IV, Kategori V ve Kategori VI kapsamındaki alanlarda daha yoğun çalışmalar izlenmesi gerektiğini söylemek mümkündür.

İkinci gelişme ise bilimsel nitelik taşıyan 2009'da Hawai'de düzenlenen Deniz Memelilerinin korunmasına yönelik ilk Deniz Koruma Alanları Konferansıdır. Konferans yönetim taktikleri ve ağ oluşturma fırsatlarındaki değişim açısından önemlidir.Yunuslar ve balinalar öncelikli türler seçilmiş, bu türlerin yaşam alanları ve sıcak noktalar, deniz koruma alanları ağının ulusal ve uluslararası alanda yaratılmasına dünya çapında gereksinim duyulduğu tartışılmıştır.[187]

5.Dünya Kültürel ve Doğal Mirasının Korunmasına İlişkin Sözleşme (UNESCO-Paris):

İnsanlık için dünya üzerinde göze çarpan değeri bilinen doğal ve kültürel tarihi mirasın korunması, tanımlanması ve muhafaza edilmesini teşvik etmek amacıyla Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültürel Örgütünün öncülüğünde 1972'de somutlaştırılmış uluslararası sözleşmedir.[188] Sözleşme'nin yürütülmesinden sorumlu birim olan Dünya Mirası Komitesi tanımsal ve yürütmeye ilişkin kıstasların düzenli bir

[186] " Frist Bienal Conference on Cetacean Conservation in South Mediterranean Countries (CSMC1),Tunisia, 2009, <<http://www.accobams.org/index.php?option=com_content&view=article&id=85:first-biennial-conference-on-cetacean-conservation-in-south-mediterranean-countries-csmc1&catid=3:accobams-news&Itemid=37 >>, (10.04.2010).

[187] The world's first conference on marine protected areas form arine mammals, << http://www.accobams.org/index.php?option=com_content&view=article&id=86:the-worlds-first-conference-on-marine-protected-areas-for-marine-mammals&catid=3:accobams-news&Itemid=68 >>, (24.05.2010).

biçimde oluşturulduğu Dünya Mirası Sözleşmesi'nin Yürütülmesi Hazırlık Rehberine uygun olarak belirlemektedir.[189]Komitenin çalışmalarında destek sağlamak amacıyla bir çok birim yer almaktadır. Kültürel Varlıkların Korunması ve Restorasyonu İçin Uluslararası Merkez (ICCROM), Uluslararası Sit Alanları ve Anıtlar Konseyi (ICOMOS) ve IUCN-Dünya Koruma Birliği'nin yer aldığı bu birimlerin rolleri revize edilmiş haliyle yayımlanan 2008 Dünya Mirası Sözleşme'sinin Yürütülmesi Hazırlık Rehberi içerisinde belirlenmiştir. Buna göre:

"

- Dünya Mirası Sözleşmesi'nin kendi uzmanlık alanları içerisinde yürütülmesi üzerine tavsiyede bulunmak,
- Komite kararlarının yürütülmesi, toplantı gündeminde ve Komite'nin belgelendirmesinin hazırlanmasında Sekreterliğe yardımcı olmak,
- Küresel Eğitim Stratejisi, Periyodik Raporlandırma, Dünya Mirası Kuruluşu'nun etkili bir şekilde kullanımının güçlendirilmesi, Dünya Mirası Statüsündeki varlıkların korunması ve Uluslararası Yardım'a ilişkin tekliflerin gözden geçirilmesini denetlemek,
- IUCN ve ICOMOS tarafından Dünya Mirası Listesi'ne yönelik mülklerin değerinin belirlenmesi durumunda güncel değerlendirme raporlarını Komite'ye iletmek,
- Dünya Mirası Komitesi toplantılarını ve Büro içerisindeki tavsiye kapasitesini kontrol etmek,"[190]

ile yükümlüdür.

UNESCO kültürel miras listesinin belirlenmesinde bir takım kriterler göz önünde bulundurulmaktadır. Daha çok doğal ve kültürel varlıkların ayırımını kolaylaştırmak için oluşturulmuş bu kriterler şu şekilde sıralanmaktadır:

i. İnsanın yaratıcı doğasına ilişkin temsili bir baş yapıt olması,

ii. Teknoloji ve mimari alana ilişkin gelişmeler, heykeltıraşlık, mimarlık planı, ve ya peyzaj alanı projesi olarak dünya üzerindeki kültürüel alanları içeren ya da tüm zamanları birbirine bağlayan insan değerlerinin önemli değişim aracı olarak gösterilmesi,

---

[188]<< http://whc.unesco.org/en/about/ >>, (09.04.2010).
[189] " The Operational Guidelines fort he Implementation of the World Heritage Convention", << http://whc.unesco.org/en/guidelines/ >>, (09.04.2010).
[190]" Ibid,s. 8", <<http://whc.unesco.org/archive/opguide08-en.pdf >>, (09.04.2010).

iii. Yaşamakta olan ya da yok olmuş kültürel bir geleneğin ya da uygarlığın tanıklık ettiği eşsiz bir parçasını sunması,

iv. Tamamlanmamış çeşitte örneği olan yapılar,mimari ya da teknolojik takımlar, ya da insan tarihinde önemli dönemleri örnekleyen gravürler olması,

v. Kara ya da denizde kullanılan kültür ya da kültürlerin temsilcisi ya da büyük değişimlerin etkisi altında değer kazanan insanın çevre ile etkileşimlerine dair tamamlanmamış geleneksel insan yerleşim alanlarından bir örnek olması,

vi. Doğrudan doğruya yaşanan olaylarla, geleneklerle, inançlarla ilişkili uluslararası öneme sahip literatür çalışmaları,

vii. Doğal ve estetik güzelliği bakımından ender doğal olayları ya da alanları içeren eşsiz örnekler olması,

viii. Yaşama dair kanıtlar, dünya üzerinde devam etmekte olan önemli coğrafik değişimler ya da önemli jeomorfolojik ya da fizyografik özellikleri taşıyan dünya tarihine ait en nadide temsilcileri olması,

ix. Bitki ve hayvan toplulukları ve deniz kıyı ekosistemi, su kaynaklarının ve kara parçalarının değişimi ve evrimi içerisinde devam etmekte olan biyolojik ve ekolojik süreçlere ait önemli örnekler olması,

x. Evrensel değerde Bilimsel ve korumaya ilişkin tamamlanmamış tehdit altındaki türleri içine alan biyolojik çeşitlilik in-situ koruma alanlarının en önemli örneklerini içermesi"[191]

Bu kriterler 2002 ve 2005 tarihli rehber içerisinde farklı yer almaktadır.

2002 Tarihli Rehbere Göre;
- ✓ Kültürel Kriterler;(i), (ii), (iii), (iv), (v), (vi)
- ✓ Doğal Kriterler;(i), (ii), (iii), (iv)

2005 Tarihli Rehbere Göre;
- ✓ Kültürel Kriterler;(i), (ii), (iii), (iv), (v), (vi)
- ✓ Doğal Kriterler; (viii), (ix), (vii), (x)

Doğal sit alanlarından tam olarak ne kast edildiği, bunların koruma alanları ile olan ilişkisi tartışmalarına 2008 Dünya Mirası Sözleşmesinin Yürütülmesine İlişkin

[191] "The Criteria for Selection", <<http://whc.unesco.org/en/criteria/>>, (09.04.2010).

Yürütme Rehberi'nde[192] (Operational Guidelines) bu konuya yer ayrılmıştır. Bu alanlar Dünya Mirası Listesi kriterleriyle ilişkili olan ilgili bütün şartları taşıyorsa Dünya Mirası listesi üzerinde gösterilebilmektedirler. Buradan anlaşılması gereken ise, Yürütmeye İlişkin Hazırlık Rehberi değerlendirmesi olan resmi olarak kayıt altına alınmış Dünya Mirası listesindeki bütün açıklayıcı gerekli elementleri içermesi, sit alanının önemini ortaya koyan süreçlerin ve özelliklerin tamamının temsil edilmesini garanti altına alacak ölçülere sahip olması, gelişmenin kötü etkileri ve ihmal nedeni ile kayıplar taşımaması koşullarını sağlamasıdır. Dünya Mirası Listesi'nin seçiminde etkili olan kriterler koruma teması üzerinden tartışmaya açılmış ve özellikle son iki kriter olan (ix) ve (x) biyolojik çeşitlilik ve ekosistem kapsamında bulunduğu için koruma alanlarıyla doğrudan ilişkili olan kriterler olarak belirlenmiştir. Bunun dışında listedeki (vii) ve (viii) kriterleriyle birlikte Dünya Mirası Deniz Sit Alanlarının kapsamı belirlenmiş olmaktadır. Yürütme Rehberinde sit alanının koruma alanı olması gerektiği söylenmemekte ya da koruma alanları yönetim kategorilerine karşılık geldiği anlamına gelmektedir.Rehber içerisinde sit alanı olarak kast edilen Dünya Mirası Listesi 'ne yönelik koruma dışında, sit alanlarının herhangi bir koruma rejimi içerisinde olmaması durumudur.Böylelikle yasal olarak korunuyor olup olmamalarına bakılmaksızın Dünya Mirası Doğal Sit Alanları'nın koruma alanına denklik gösterebilecek şekilde yönetilebileceği mümkün kılınmaktadır.Bu noktada IUCN- Dünya Koruma Birliği'nin diğer birimler gibi yükümlü olduğu tavsiye niteliğindeki rolü olarak altı çizilebilir.[193]

Deniz Dünya Mirası Sit Alanları alt kategorisinde "deniz" olarak tanımlanan yer deniz değerinin temel alındığı, deniz koruma alanıyla karanın birleştiği yer, denizin dahil olmadığı kıyı, deniz potansiyeli taşıyan kültürel miras kriteri[194] özelliklerine sahip olmalıdır. Deniz alanlarına ilişkin Dünya Mirası Sözleşmesi çerçevesinde bu amaçların gerçekleştirilmesine yönelik deniz biyolojik çeşitliliği, Devletlerin bu alanlara dair oluşturdukları ağlar ve öncesinde açıklandığı gibi koruma alanları ile olan ilişkileri

[192]Dudley,N.(ed), "Operational Guidelines", << http://data.iucn.org/dbtw-wpd/edocs/PAPS-016.pdf >>, (09.04.2010).
[193] "Idem", (09.04.2010).
[194] "World Heritage Marine Programme: The future 2010-2013",IUCN, Switzerland,26 January 2010,s. 7, <<http://whc.unesco.org/uploads/activities/documents/activity-13-7.pdf>>, (09.04.2010).

üzerine çalışmalar bulunmaktadır[195].

Bu çalışmalardan biri UNESCO Dünya Miras Alanları Merkezi (World Heritage Center) tarafından 2002 yılında hazırlanan Dünya Deniz Miras Alanları Biyolojik Çeşitliliği'ni İlerletmeye Yönelik Çalışma Programı gösterilebilir. Bölgesel alanların öncelikli tutulduğu çalışmada göze çarpan evrensel değerlere[196] sahip Asya'nın doğusu dışında kalan bölgeler[197], Pasifik, Latin Amerika ve Karayipler, Batı Afrika, Doğu Afrika, Ortadoğu üzerindeki alanlarda sit alanlarının endemizm derecesi, tür zenginliği, Dünya Mirası kültürel alanlarına dahil olup olmadığı, nadir bulunan tür ya da habitatların varlığı, hayati önem taşıyan ekosistem süreçlerini içeriyor olup olmadıkları kriterlerine dayanarak değerlendirilmesi çalışmasıdır.[198]

Deniz alanlarına yönelik bir diğer çalışma 2008 yılında IUCN ve UNESCO Dünya Miras Alanları Komisyonu işbirliğinde uluslararası koruma alanlarına yönelik Dünya Mirası Sözleşmesi 32. dönemsel Dünya Mirası Komitesi toplantısının analizi gösterilebilir. Bu çalışmada Dünya Mirası Komitesi ve IUCN bünyesindeki WDPA'nın düzenlediği verilere dayanarak bütün koruma alanları içerisinde doğal Dünya Mirası Sit Alanları'nın dünya üzerindeki yayılımı büyük mercan resiflerinin[199] içerecek biçimde deniz alanları %20.9, kara alanları % 6.3 , bütün alanlar %7.8 lik bir kısmı kaplamaktadır[200]. Ülke ölçeğinde bakıldığı zaman bu oran Türkiye için WDPA 'nın koruma alanı olarak belirlediği bütün liste içerisinde doğal Dünya Mirası Sit Alanları % 0.22'lik bir yüzdeye karşılık gelmektedir. Aynı şekilde IUCN'nin belirlediği koruma alanları yönetim kategorileri içerisinde doğal Dünya Mirası Sit Alanları %0.76'lık bir orana sahiptir.[201]

---

[195] "Worls Heritage Marine Programme", <<http://whc.unesco.org/en/marine-programme/>>, (09.04.2010).
[196] "Proceeding of the World Heritage Marine Biodiversity Workshop,Annex 2. Introduction to the workshop process" , (ed), Hillary, A., Kokkonen, M., Max, L., Viet Nam, February 25-March 1 2002, s. 72, <<http://whc.unesco.org/uploads/activities/documents/activity-13-2.pdf>>, (09.04.2010).
[197] "Outeast asia", s.72, << http://data.iucn.org/dbtw-wpd/edocs/PAPS-016.pdf >>, (09.04.2010).
[198] "Outstanding universal value", s. 72, << http://data.iucn.org/dbtw-wpd/edocs/PAPS-016.pdf >>, (09.04.2010).
[199] "Great barrier reef", s.72, << http://whc.unesco.org/uploads/activities/documents/activity-13-5.pdf >>, (09.04.2010).
[200] Badman, T., Bomhard, B.,"World Heritage and Protected Areas", IUCN,2008,, << http://whc.unesco.org/uploads/activities/documents/activity-13-5.pdf >> s.6 , (09.04.2010).
[201] "Ibid., s. 10", (09.04.2010).

UNESCO 2010-2013 Dünya Mirası Deniz Programı adı altında deniz miras alanlarının geleceğine yönelik kapasite geliştirme ve iletişimin arttırılması hedefleri belirlenmiştir. Eksikliklere dayanarak program kapsamında denizin tanımı öncelikle deniz değerlerine sahip olması, deniz koruma alanı ve karanın bağlantılı olması, kıyı alanı (deniz alanı olmayan yer), deniz potansiyeli taşıyan kültürel miras kriterleri ölçüsünde düzenlenmiştir.[202]

6.Denizlerin Gemiler Tarafından Kirletilmesinin Önlenmesine Ait Uluslararası Sözleşme (MARPOL 73/78):

Denizlerin Gemiler Tarafından Kirletilmesinin Önlenmesine Ait Uluslararası Sözleşme 2 Kasım 1973'te kabul edilmiş, 1978 ve 1997'deki[203] protokolle değişiklik yapılmıştır. Sözleşmede gemilerden kaynaklı kirliliği en aza indirmeyi ve önlemeyi hedefleyen yönetmelik tesadüfü ve sıradan kirlenme işlemlerinin her ikisi için güncel altı teknik EK içermektedir:

- EK I Denizlerin Gemilerden Kaynaklanan Petrol ve Petrol Türevi Maddelerle Kirletilmesinin Önlenmesine Dair Hükümler[204](2 Ekim 1983'te yürürlüğe girmiş, yeniden gözden geçirilmiş haliyle 1 Ocak 2007'de yürürlüğe girmiştir)[205]
- EK II Denizlerin Gemilerden Kaynaklanan Zehirli Sıvı Madde Atıkları İle Kirletilmesinin Önlenmesine Dair Hükümler[206] (6 Nisan 1987'de yürürlüğe girmiş, yeniden gözden geçirilmiş haliyle 1 Ocak 2007'de yürürlüğe girmiştir)[207]

---

[202] "World Heritage Marine Programme: The future 2010-2013",IUCN, Switzerland,26 January 2010,s.7 , <<http://whc.unesco.org/uploads/activities/documents/activity-13-7.pdf>>, (09.04.2010). (09.04.2010).

[203] "Prevention of Marine Litter Pollution Under IMO Conventions",s., 49, <<http://www.unep.org/regionalseas/marinelitter/publications/workshops/nowpap/presentation/imoconventions.pdf >>, (11.04.2010).

[204] "MARPOL 73/78 Sözleşmesi İle İlgili Eğitim ve Bilgilendirme Notu", <<http://www.denizcilik.gov.tr/tr/egitim/dugm/MARPOL_73.doc >>, (11.04.2010).

[205] "International Convention fort he Prevention of Pollution from Ships, 1973, as modified by the Protocol of 1978 relating thereto (MARPOL)", <<http://www.imo.org/Conventions/contents.asp?doc_id=678&topic_id=258 >>, (11.04.2010).

[206] "MARPOL 73/78 Sözleşmesi İle İlgili Eğitim ve Bilgilendirme Notu", <<http://www.denizcilik.gov.tr/tr/egitim/dugm/MARPOL_73.doc >>, (11.04.2010).

[207] "International Convention fort he Prevention of Pollution from Ships, 1973, as modified by the Protocol of 1978 relating thereto (MARPOL)", <<http://www.imo.org/Conventions/contents.asp?doc_id=678&topic_id=258 >>, (11.04.2010).

- EK III Denizlerin Gemilerle Taşınan Ambalajlı Zararlı Maddelerle Kirletilmesinin Önlenmesine Dair Hükümler[208](1 Temmuz 1992'de yürürlüğe girmiştir)
- EK IV Denizlerin Gemilerden Kaynaklanan Pis Sular İle Kirletilmesinin Önlenmesine Dair Hükümler[209] (27 Eylül 2003'te yürürlüğe girmiş, yeniden gözden geçirilmiş haliyle 2004'te kabul edilmiştir.)[210]
- EK V Denizlerin Gemilerden Kaynaklanan Çöplerle Kirletilmesinin Önlenmesine Dair Hükümler[211](31 Aralık 1988'de yürürlüğe girmiştir)[212]
- EK VI Gemilerden Kaynaklanan Hava Kirliliğinin Önlenmesine Dair Hükümler[213](1997'de kabul edilmiş, 19 Mayıs 2005'te yürürlüğe girmiştir)[214]

Ülke Taraflarının EK I ve EK II 'yi kabul etmesi zorunludur, ancak diğer eklerin kabul edilmesi Tarafların isteğine bağlıdır.[215]

Sözleşme'nin EK V listesi içerisinde karakteristik özelliğinden ve trafiğinden dolayı denizin çöplerden kaynaklı kirliliğinin önlenmesi için okyanus coğrafyası ve ekolojik şartlarla teknik nedenlerin ilişkilendirildiği özel metodların kabul gördüğü deniz alanları özel alan (special area)[216]olarak tanımlanmaktadır[217]. Özel alanların kullanımının kontrolünde ise bayrağın zorunlu tutulduğu gemilerdeki kullanımında bütün plastikler, çöpler ve çöplerle karışık halde bulunan atıklar her yerde yasaklanırken yiyeceklerden kaynaklı atıkların karadan 12 mil uzaklığa kadar olan kısımda (Karayiplerde 25mm alana yayılmışsa 3 mil uzaklıkta) kullanımı yasaklanmıştır. Özel

---

[208] "MARPOL 73/78 Sözleşmesi İle İlgili Eğitim ve Bilgilendirme Notu", <<http://www.denizcilik.gov.tr/tr/egitim/dugm/MARPOL_73.doc >>, (11.04.2010).
[209] "Idem".
[210] "International Convention fort he Prevention of Pollution from Ships, 1973, as modified by the Protocol of 1978 relating thereto (MARPOL)", <<http://www.imo.org/Conventions/contents.asp?doc_id=678&topic_id=258 >>, (11.04.2010).
[211] "MARPOL 73/78 Sözleşmesi İle İlgili Eğitim ve Bilgilendirme Notu", <<http://www.denizcilik.gov.tr/tr/egitim/dugm/MARPOL_73.doc >>, (11.04.2010).
[212] "International Convention fort he Prevention of Pollution from Ships, 1973, as modified by the Protocol of 1978 relating thereto (MARPOL)", <<http://www.imo.org/Conventions/contents.asp?doc_id=678&topic_id=258 >>, (11.04.2010).
[213] "MARPOL 73/78 Sözleşmesi İle İlgili Eğitim ve Bilgilendirme Notu", <<http://www.denizcilik.gov.tr/tr/egitim/dugm/MARPOL_73.doc >>, (11.04.2010).
[214] "International Convention fort he Prevention of Pollution from Ships, 1973, as modified by the Protocol of 1978 relating thereto (MARPOL)", <<http://www.imo.org/Conventions/contents.asp?doc_id=678&topic_id=258 >>, (11.04.2010).
[215] http://www.imo.org/Conventions/contents.asp?doc_id=678&topic_id=258#5
[216] "Special area", << http://www.unep.org/regionalseas/marinelitter/publications/workshops/nowpap/presentation/imoconventions.pdf >>, (11.04.2010).

alanların dışındaki kullanımların kontrolünde bu iki kurala mürettebata ait seyyar eşyalar, kaplama ve ambalaj gereçleri karadan 25 mil ilerisine kadar kullanımı yasaklanması kuralı da eklenerek özel alanlar ve çevresinin kirliliğe karşı korunmasına ilişkin önlemler tasvir edilmiştir.[218]

Tablo-4 MARPOL Sözleşmesi Kapsamındaki Özel Alanlar

EK I (Petrol)	**EK II (Kimyasal yığınlar)**	**EK V (Çöpler)**	**EK VI (Hava kirliliği)**
Akdeniz	Baltık Denizi	**Akdeniz Deniz alanı**	Baltık Denizi
Karadeniz	**Karadeniz**	**Karadeniz**	Kuzey Denizi
Baltık Denizi	Antarktika Bölgesi	Baltık Denizi	
Kızıldeniz		**Kızıldeniz**	
Körfez Alanı		**Körfez Alanı**	
Aden Körfezi		Kuzey Denizi	
Antarktika Bölgesi		**Karayipler Bölgesi**	
		Antarktika Bölgesi	

[Kaynak: [1] "Prevention of Marine Litter Pollution Under IMO Conventions",s., 50<< http://www.unep.org/regionalseas/marinelitter/publications/workshops/nowpap/presentation/imoconventions.pdf >>, (09.04.2010)].

Tablodaki koyu renkle belirtilen bölgeler ağırlıklı olarak etki altındaki bölgeleri temsil etmektedir. Bu noktada petrolden kaynaklı kirlenmede Kızıldeniz, Aden Körfezi ve Körfez Alanı başta gelirken, kimyasal yığınlardan kaynaklanan kirlilikte Karadeniz ve çöplerden kaynaklı kirlilikte Akdeniz Deniz alanı, Karadeniz, Kızıldeniz, Körfez Alanı, Karayipler Bölgesi ağırlıklı olarak etki altındaki bölgelerdir. Baltık Denizi ve Kuzey Denizi ise hava kirliliğinden de etkilenmektedir.

2006 yılında denizlerin kirliliğe karşı korunmasına yönelik Uluslararası Denizcilik Örgütü (IMO) ve UNEP ortaklığında Deniz Kirliliği'ne Karşı Mücadelede Bölgesel İşbirliği adı altında bir forum düzenlenmiştir. Forum, 2002 yılında bölgesel denizler programı, uluslararası ve bölgesel kuruluşları bir araya getirmesi ve bölgesel

[217] "Prevention of Marine Litter Pollution Under IMO Conventions",s., 50, <<http://www.unep.org/regionalseas/marinelitter/publications/workshops/nowpap/presentation/imoconventions.pdf >>,(09.04.2010).

işbirliğinin geliştirilmesi için gerekli olan unsurlar üzerine değerlendirmelerin yer aldığı önemli bir çalışma olarak görülmektedir. Bu programa göre bölgesel işbirliğine dair sistem ve araçların, Bölgesel Faaliyet Merkezlerinin (Regional Activity Centres-RACs) bölgesel işbirliğini yürütmedeki rolü, çalışma konuları çerçevesinde sorumluluk ve işbirliğinin, acil konuların, ortaya çıkan zorlukların ve diğer başlıkların geliştirilmesi temaları esastır. Forum'da denizin kirlenmesinde öncelik taşıyan petrol yayılımının denizdeki istilacı türler, okyanus atıkları, deniz yığınları , su yönetimine bağlı atıklar gibi kritik konulara referans teşkil etmesi bakımından kirliliğin oluşmasında özel önem taşıdığı vurgulanmıştır.[219]

7. Avrupa Konseyi Peyzaj Sözleşmesi:

Floransa Sözleşmesi olarak da bilinen Avrupa Peyzaj Sözleşmesi Sözleşme 20 Ekim 2000'de kabul edilmiş, 1 Mart 2004'te de yürürlüğe girmiştir. Avrupa'daki Peyzaj alanlarının özellikle bütün boyutlarıyla ilgili olan uluslararası ilk anlaşmadır.[220]

Sözleşmenin yenilikçi amaçları arasında prensiplerinin, herkes için refah, sürdürülebilir gelişme, peyzaj politikasındaki demokrasinin artışına bağlı tutulmaktadır. Peyzaj Sözleşmesi'nin yürütülmesindeki temel mekanizmalar ise kurumsal araçlar, kültür ve envanterler, birleştirici araçlar olduğu söylenilebilir.[221]

Avrupa Peyzaj Sözleşmesinin onayı peyzaj koruması , peyzaj yönetimi ve planlaması ya da yeni peyzaj alanlarının oluşturulması sözleşme şartlarının ilan edilmesi yönünde özel bir sorumluluk getirmiştir .[222] Söz konusu alanların korunması, yönetilmesi ve planlanmasında Taraf ülkelerin Kıta Avrupası ile işbirliğini sağlamak

---

[218] "Ibid, s.51", (09.04.2010).
[219]<< http://www.imo.org/includes/blastDataOnly.asp/data_id%3D16039/UNEPIMOReport-Final-JUL06.pdf>> ,s. 3, (09.04.2010).
[220] "The European Landscape Convention", <<http://www.coe.int/t/dg4/cultureheritage/heritage/landscape/default_EN.asp>>, (11.04.2010).
[221] Prof,Prieur, M., "Integration of the Landscape in Land Use Planning Policy in Reliation to the New European Landscape Convention, , Innovative Objectives and Principles of the LandscapeConvention", University of Limoges, 2004, <<http://www.fao.org/fileadmin/templates/giahs/Presentations/Annex20_MichelPrieur_european_landscape_convention.pdf >>, (12.04.2010).
[222] http://www.iucn-uk.org/News/LatestNews/tabid/72/default.aspx?article=Landscape+Convention%203

amacıyla ulusal düzeyde bir takım tedbirlerin alınması uygun görülmüştür.

Tarafların anlaşmalarını kolaylaştıran artarda kabul edilen ulusal düzeydeki bu beş özel tedbire Sözleşme içerisinde şu şekilde yer verilmiştir:

"

- Farkındalık Artışı: Peyzaj alanlarının fonksiyon ve dönüşümünün sivil toplum, özel organizasyonlar, kamusal otoriteler hakkındaki karşılığını göz önünde bulundurarak anlamayı elverişli hale getirmek,
- Eğitim Öğretim ve Uygulama: Peyzaj alanı tahmini ve Peyzaj alanı işlemleri dahilindeki uzmanların eğitimini, peyzaj politikası, korunması, yönetim ve planlaması üzerine disiplinler arası eğitim programlarını kamusal ve özel sektör ve ilgili derneklerdeki profesyonelleri hedef alarak, ilgili konu alanları peyzaj alanları koruması sorularını ve peyzaj alanları ile ilgili değerler, yönetim ve planlamayı kapsayan okul ve üniversite kurslarını tedarik etmek
- Teşhis ve Tahmin: Peyzaj alanlarına dair daha iyi bilgiye erişmeye dair koşullarla ilgili olanları geliştirmek, Avrupa'ya mensup cemiyetler arasında tanzim edilmiş metodlara ve tecrübelerdeki değişim vasıtasıyla peyzaj alanının teşhis ve tahmin ile ilgili çalışmalara rehberlik etmek,
- Peyzaj alanı Kalite Hedeflerini Düzenlemek: Kamuya danışıldıktan sonra tahmin ve teşhisi yapılmış peyzaj alanları için kalite hedeflerini tanımlamak
- Peyzaj alanı Politikasının Yürütülmesi: Peyzaj alanlarının planlanması, yönetimi, korunması amacıyla politika gereçlerini tanıtmak"[223]

Bunlar dışında sınıraşan peyzaj alanlarına dair, Taraflara gerektiği yerde ortak peyzaj programların hazırlanması ve uygulanmasına ilişkin karar alabilme yetkisi (Madde 9) tanınmıştır. Ayrıca Sözleşme içerisinde herhangi bir devlet ya da Avrupa Topluluğu'nun kabul, onay ve karar almasına bağlı olarak Sözleşme'nin uygulanacağı toprak ve ya toprak parçasının belirlenmesinde Avrupa Konseyi Genel Sekreterliği'ne bildirilmek (madde 15) koşuluyla toprağı genişletilebilme[224] hakkı verilmiştir.

Sözleşme gereği peyzaj bölgelerinin ulusal ve yerel otoriteler arasında aracı olması bakımından özel önem taşıdığı söylenilebilir. Bu nedenle planlama, ulusal peyzaj politikalarına dair farklı tedbirlerin alınması ve yürütülmesinde bölgesel koordinasyon

[223] Dejeant-Pons,M., "Content and scope of the convention, National measures", << http://www.pcl-eu.de/project/convention/mag.php >>, (12.04.2010).
[224] "Avrupa Peyzaj Sözleşmesi, (R.G. 27.07.2003 tarih ve 25181 sayı), << http://www.milliparklar.gov.tr/DKMP/Files/Mevzuat/hukuk/sozlesme/sozlesme.htm >>, (09.04.2010).

anlaşmazlıkların aşılmasında çıkış noktası olarak belirlenmiştir. Avrupa Peyzaj Sözleşmesi Akit Taraflar Birinci Konferansı'nda (2001) Sözleşme'nin bölgeler ve yerel otoritelere dair işbirliğine yönelik bölgesel peyzaj alanı belirlemesi için biyolojik çeşitlilik ve peyzaj alanı arasında önemli bir bağlayıcılık üstlenmesi açısından 1994 Avrupa'daki Yerel ve Bölgesel Otoriteleri Daimi Konferansı (Congress of Regional and Local Authoroties of the Council of Europe-CLRAE) 3. Akdeniz Bölgesi Konferansı Üzerine kararlarının kabulü (Resolution 256 -1994- on the 3rd Conference of Mediterranean Regions) ile Akdeniz Peyzaj Alanı Şartı'nın (Mediterranean Landscape Charter) oluşturulması bu girişimlerden biri olarak gösterilebilir.[225] Avrupa Peyzaj Sözleşmesi Akit Taraflar İkinci Konferansı'nda (2002) Avrupa'nın uluslararası işbirliğini açısından diğer uluslararası organizasyonlarla program ve politikaların yürütülmesi, aynı doğrultuda çok yönlü yardım ve bilgi alış-verişinin sağlanması, sınır ötesi peyzaj alanları değerlendirmeye alınmıştır[226].

Avrupa Peyzaj Sözleşmesi Akit ve İmzacı Devletler Toplantısı'nda[227] (2004) Katalonya Peyzaj alanı Toplantısı (2004) ve Akdeniz Peyzaj Alanı Çalışma Programı toplulukların alan kullanımına yönelik farklı otoritelerin ve organizasyonların işbirliğine yön veren çalışmaların Konferans içersindeki önemine vurgu yapılmıştır[228].

---

[225]" The European Landscape Convention, First Conferance of the Contracting and Signatory States to the Eurpean Landscape Convention, Appendix 7 ,Statemention 'The Role of Local Regional Authorities Towards the Adoption and the Implementation of the European Landscape Convention, a proposal from local and regional elected representatives", 19 December 2001,T-FLOR 1 (2001) 19, s. 50, <<http://www.coe.int/t/dg4/cultureheritage/heritage/landscape/ReunionConf/1eConference/T-FLOR-2001-19-report_en.pdf >>, (12.04.2010).

[226] "The European Landscape Convention, Second Conference of the Contracting and Signatory States to the European Landscape Convention, Appendix 13, Overview of Medium-Term Approach to The Work Programme", 10 January 2003, T-FLOR 2 (2002) 27,<<http://www.coe.int/t/dg4/cultureheritage/heritage/landscape/ReunionConf/2eConference/T-FLOR-2002-27-Report_en.pdf>> s. 75, (12.04.2010).

[227] " The European Landscape Convention, First Conferance of the Contracting and Signatory States to the Eurpean Landscape Convention, Appendix 7 ,Statemention 'The Role of Local Regional Authorities Towards the Adoption and the Implementation of the European Landscape Convention, a proposal from local and regional elected representatives", 19 December 2001,T-FLOR 1 (2001) 19, s. 50, <<http://www.coe.int/t/dg4/cultureheritage/heritage/landscape/ReunionConf/1eConference/T-FLOR-2001-19-report_en.pdf >>, (12.04.2010).

[228] European Landscape Convention , Conference on the European Landscape Convention, Declaration of the Authonomous Communities On The European Landscape Convention Presented By the Spanish Ministry of Environment", s. 31, <<http://www.coe.int/t/dg4/cultureheritage/heritage/landscape/ReunionConf/3eConference/TFLOR-2004-14-report_en.pdf >>, (12.04.2010).

Sözleşme'nin en etkili dayanak noktalarından birini kuşkusuz restorasyon süresince asıl alanlar ve koridorlar arasındaki bağlantıyı kolaylaştıracağı düşünülerek Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi'ni takiben kurulan Pan-Avrupa Biyolojik Çeşitlilik ve Peyzaj Çeşitliliği Stratejisi (PEBLDS) ve Pan-Avrupa Ekolojik Ağı çalışmaları oluşturmaktadır. Avrupa Konseyi'nin 2010 Sonrası Biyolojik Çeşitlilik Vizyon ve Hedefleri: Avrupa'daki koruma alanları ve ekolojik ağların rolü isimli konferansında söz konusu çalışmaları ilerletmeyi amaçlayan girişim olarak gösterilebilir.Koruma alanlarına dair diploma çalışması, peyzaj alanları ve ekosistemlerin yönetilmesi ve korunmasında kendine has özelliklerinin yaşatılmasını sağlaması bakımından bu çalışmaları destekleyici girişimdir.[229]

8. Akdeniz'in Kirlenmeye Karşı Korunması Sözleşmesi (Barcelona):

Akdeniz'i Kirlenmeye Karşı Koruması Sözleşmesi 1975 yılında 16 Akdeniz Ülkesi ve Avrupa Topluluğunun Birleşmiş Milletler çatısı altında şimdiye kadarki ilk Bölgesel Deniz Programı olan Akdeniz Eylem Planı'nın onaylanmasının ardından 16 Şubat 1976'da imzalanmış,12 Şubat 1977'de yürürlüğe girmiştir.[230]. Denizdeki kirliliğin önüne geçilmesi amacıyla hazırlanmış Akdeniz Eylem Planı (MAP) 1995 yılında Akdeniz Kıyı Alanlarının Sürdürülebilir Gelişimi ve Deniz Çevresinin Korunması İçin Eylem Planı (MAP II) şeklinde revize edilerek ve Sözleşme'nin Akdeniz Kıyı Bölgesi ve Deniz Çevresinin Korunmasına Dair Sözleşme adıyla katılımcı Taraflarca değiştirilip imzalanarak bütünleşik kıyı planlaması ve yönetimi amacına göre düzenlenmiştir.

Sözleşme Akdeniz Havzası'nın kirliliğni önlemeyi, azaltmayı, deniz ortamında bu kirlilikle mücadele etmeyi, sürdürülebilir kalkına sürecine katsı sağlayacak biçimde bütün tedbirleri almayı, sürdürülebilir kalkınmaya yönelik hedeflerde sorumlu danışma organı olan Akdeniz Sürdürülebilir Kalkınma Komisyonu tavsiyelerine uymayı,katkıda bulunmak içinse ihtiyatlı olma ve kirleten öder ilkelerini uygulamayı, çevresel etki

[229] " What is the European Diploma of Protected Areas?", <<http://www.coe.int/t/dg4/cultureheritage/nature/Diploma/What_en.asp>>, (12.04.2010).
[230]"Barcelona Convention", << http://www.unep.ch/regionalseas/regions/med/t_barcel.htm >>, (12.04.2010).

değerlendirmesini yapmayı, işbirliğini desteklemeyi, kıyı bölgeleri bütünleşik yönetimini desteklemeyi, biyolojik çeşitliliği korumayı, çevreye zarar vermeyen teknolojilerin kullanımını, transferini sağlamayı öncelikli tutmaktadır. [231]Sözleşme kapsamında yedi protokol[232] yer almakla birlikte Akdeniz Eylem Planı ve Barcelona Sözleşmesi'ni takiben bazıları revize edilmiş haliyle şu şekildedir:

Bunlar:

- Akdeniz'de Gemilerden ve Uçaklardan Boşaltma ve ya Yakmadan Kaynaklanan Kirliliğin Önlenmesi ve Ortadan Kaldırılması Protokolü 10 Haziran 1995'teimzaya açılmış, 2004'te yürürlüğe girmiştir. Türkiye Barcelona Sözleşmesi değişiklikleri ile aynı tarihlerde protokolü imzalamış, onaylamış ve değişiklikleri kabul etmiştir.Sözleşme 22.09.2002 tarih ve 24854 sayı ile Resmi Gazetede yayımlanmış 18.09.2002'de yürürlüğe girmiştir.[233]

- Gemilerden Kaynaklanan Kirliliğin Önlenmesinde ve Fevkalade Hallerde Akdeniz'in Kirlenmesinde Yapılacak İşbirliğine Ait Protokol 25 Ocak 2002'deimzaya açılmış, 17 Mart 2004'te yürürlüğe girmiştir. Türkiye'de, 20.05.2003 tarih ve 25113 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmış, 20.05.2003'te yürürlüğe girmiştir .[234]

- Akdeniz'in Kara Kökenli Kaynaklardan Dolayı Kirlenmeye Karşı Korunması Protokolü Türkiye'de 7 mart 1996'da imzaya açılmış, 22.09.2002 tarih ve 24854 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmış ama henüz yürürlüğe girmemiştir.[235]

- Akdeniz'de Özel Koruma Alanları ve Biyolojik Çeşitliliğe İlişkin Protokol 24 Kasım 1996'da kabul edilmiş, 12 Aralık 1999'da yürürlüğe girmiştir. Türkiye 10 Haziran 1995'te imzalamış,18 Eylül 2002'de onaylamıştır.[236]

- Akdeniz'in Kıta Sahanlığının , Deniz Yatağının ve Altındaki Toprağın İncelenmesi ve Kullanılmasından Kaynaklanan Kirliliğin Önlenmesine İlişkin Protokol 14 Ocak 1994'te kabul edilmiş, henüz yürürlüğe girmemiştir.Türkiye

---

[231] Akdeniz'in Kirlenmeye Karşı Korunması Sözleşmesi, R.G. 22.08.2002 tarih ve 24854 sayı

[232] "Protocols",<<http://www.unepmap.org/index.php?module=content2&catid=001001001>>, (13.04.2010).

[233] Çevre Alanında Uluslararası Sözleşme Protokol ve Süreçler,<< http://www.did-cevreorman.gov.tr/duyuru-doc/uaant.xls >>, (13.04.2010).

[234]" Idem".

[235] "Ibid".

[236] " Signatures and Ratification of the Barcelona Convention for the Protection of the Marine Environment and the Coastal Region of the Mediterranean and its Protocols as at April 2010",<<http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:Hd3M1XtehRoJ:195.97.36.231/dbases/webdocs/BCP/StatusOfSignaturesAndRatifications.doc+http://195.97.36.231/dbases/webdocs/BCP/StatusOfSignaturesAndRatifications.doc&cd=1&hl=tr&ct=clnk&gl=tr >>, (13.04.2010).

eski Protokolü aynı tarihte imzalayıp onaylamamıştır. [237]

- Tehlikeli Atıklara İlişkin Protokol:Akdeniz'de Tehlikeli Atıkların Sınır Ötesi Faaliyetlerinden Kaynaklanan Kirliliğinin ve Kullanımının Önlenmesine İlişkin Protokol 1 Ocak 1996'da kabul edilmiş, 19 Ocak 2008'de yürürlüğe girmiştir. Türkiye 1 Haziran 1996'da imzalamış,3 Nisan 2004'te onaylamıştır.[238]

- Bütünleşik Kıyı Yönetimi İçin Protokol (ICZM):Akdeniz'de Bütünleşik Kıyı Yönetimine İlişkin Protokol 21 Ocak 2008'de kabul edilmiş, henüz yürürlüğe girmemiştir. Türkiye'nin İmzalayıp onaylamasına ilişkin verilerde yer almamaktadır.[239]

- Sözleşmenin ana hedeflerini ise[240:]

- Deniz kirliliğini belirlemek ve kontrol etmek,

- Deniz ve kıyılardaki doğal kaynakların sürdürülebilir yönetimini garanti altına almak,

- Çevreyi sosyal ve ekonomik gelişme dahilinde bütünleştirmek ,

- Kirliliğin azaltılması ve önlenmesi süresince kıyı alanları ve deniz çevresini korunmak, olabildiğince uzun bir sürede, kara ya da denizde kirliliğin ortadan kaldırılması,

- Doğal ve kültürel mirası korumak,

- Akdeniz'e kıyı Devletler arasındaki dayanışmayı güçlendirmek,

- Yaşam kalitesinin ilerletilmesine katkıda bulunmak,

şeklinde sıralamak mümkündür.

Akdeniz deniz kirliliğinin azaltılması çalışmalarına paralel olan biyolojik çeşitlilik koruma çalışmalarında ise Akdeniz bölgesi genelinde Johannesburg Zirvesi hedeflerinin ekosistem yaklaşımı çerçevesinde oluşturulmasına yönelik Akdeniz'de Deniz ve Kıyı Biyolojik Çeşitliliğinin Korunması İçin Stratejik Eylem Planı (SAP BIO) göze çarpmaktadır. İçerik bakımından Plan'ın özellikle sınıraşan ve bölgeler arası düzeyde deniz ve kıyı biyolojik çeşitliliğinin korunması gibi konularda ve genel olarak biyolojik çeşitliliğin Akdeniz ülkelerinde yüksek düzeyde kullanımı için uluslararası

[237] "Ibid".
[238] "Ibid".
[239] "Ibid".

anlaşmalarla uygunluğunu sağlama alan nitelikler taşıdığını vurgulamak gerekir.[241]

9.Özellikle Afrika'da Ciddi Kuraklık ve/ve ya Çölleşmeye Maruz Ülkelerde Çölleşme İle Mücadele İçin Birleşmiş Milletler Sözleşmesi(UNCDD):

İlk olarak 1977'de Birleşmiş Milletler Çölleşme ile Mücadele Konferansı'nda Çölleşme ile Mücadele Eylem Planı olarak hazırlanmış, daha sonra 1994'te Hükümetlerarası Anlaşmalar Komitesi (Intergovernmental Negotiating Committee-INCD) sadece Afrika bölgesine hitap edecek şekilde kabul edilmiştir. Aynı yılın Ekim ayı içerisinde Paris'te imzaya açılmış, 26 Aralık 1996'da yürürlüğe girmiş,14 Ocak 1997'te sözleşme 60 ülke tarafından onaylanmıştır.[242]

Çölleşme, Sözleşme içerisinde iklim farklılıkları ve insan etkisine bağlı olarak kurak, yarı kurak, verimsiz nemli alanlar, çölleşmeyle mücadele ise sürdürülebilir bütünsel alan gelişmesi amacıyla bozulmanın azaltıldığı ya da önüne geçildiği, alanların bozulan kısımlarının rehabilite edildiği, çölleşmiş alanların ıslah edildiği faaliyetleri bütünün kapsamaktadır. Çölleşme ile mücadele edilen bölgeler Afrika, Asya, Latin Amerika ve Karayipler, Kuzey Akdeniz, Merkez ve Doğu Avrupa, Etkilenen Diğer Ülkeler biçiminde gruplanan beş bölge Sözleşme'nin EK'ler kısmında ayrı ayrı değerlendirilmiştir.[243]

Sözleşmenin EK IV kısmı Kuzey Akdeniz Bölgesi ile ilgili amaçları, bölge ile ilgili koşulları, sürdürülebilir kalkınmanın gerçekleştirilmesi için gerekli stratejik planı, ulusal eylem planının hazırlanması, yerine getirilmesi ve yükümlülüğü, esasları, bölge içi ve bölgesel katılım programları ve bunların koordinasyonu, bölgelerin finansal

---

[240] "The Convention's main Objectives", <<http://www.unepmap.org/index.php?module=content2&catid=001001004 >>, (12.04.2010).
[241]"Biodiversity", <<http://www.unepmap.org/index.php?module=content2&catid=001003004>>, (12.04.2010).
[242] " The United Nations Convention to Combat Desertification: A New Response to an Age-Old Problem, Convention Provisions and Priorities", <<http://www.un.org/ecosocdev/geninfo/sustdev/desert.htm >>, (12.04.2010).
[243] "Convention on Combating Desertification, Regional profiles", <<http://www.unccd.int/regional/menu.php >>, (13.04.2010).

destekten yoksunluğuna dair hükümleri içeren maddelerden oluşmaktadır.[244]

İçinde Türkiye'nin de yer aldığı bu bölge, yarı kurak iklimsel şartlardan geniş alanların etkilendiği, yüksek ve ani yağış miktarının ve çeşitliliğinin görüldüğü, yüzey buzlanmasına ve erozyona yatkın zayıf toprak alanlar, denize dik uzanan ve çeşitlilik gösteren peyzaj alanları, ekonomik faaliyetlere bağlı olarak kıyı alanlarındaki insan baskısının artması, sürdürülebilir olmayan su kaynakları yönetimi ve kirlilik, ormanlarla kaplı geniş alanların yangın sebebiyle yok olması karakteristik özellikleri olarak belirtilmektedir. Bu özellikler doğrultusunda bölgedeki çölleşmeyi tetikleyici unsurların harekete geçmesini engellemek amacıyla hazırlanan Bölgesel Eylem Planı (regional action plan) su, toprak ve biyotik kaynakların korunması, çölleşmenin yayılmasının daha da anlaşılması için koruma değer ve ilkeleri doğrultusunda ilerletilmesi, EK IV Akit Tarafların ulusal eylem planlarının uyumlaştırılması ve çölleşme ile mücadelede işbirliğini ilerletmesi, Avrupa Komisyonu'nun Akdeniz bölgesi çevresel gelişimi bakımından öncelikli konuların tanımlanarak gerekli bilginin sağlanması, kendine has problemler için bölgesel işbirliğini hafifletmeye yönelik kurulan ağın Avrupa Komisyonu tarafından oluşturulması hedeflerini içermektedir.[245]Ulusal eylem planı düzeyinde Türkiye, uluslararası ve hükümet dışı kuruluşların işbirliğinde Çölleşme İle Mücadele Eylem Planı 2006'yı hazırlamıştır.[246]Türkiye aynı zamanda İtalya, Portekiz İspanya ve Yunanistan ile bölge altı (sub-regional) grubu içerisinde yer almaktadır.Ulusal planın işlerliğinin sağlanması bakımından bu işbirliğine yönelik eylem planı önem taşımaktadır.[247] 2002 Akdeniz Ulusal Eylem Programı (DIS/MED) EK IV kapsamına giren alt bölgeye yönelik UNCDD sekreterliğinin sorumlu olduğu eylem planıdır.Bu nedenle bölgenin ihtiyacı olan bilgi sistemi ve planlama gereçlerini temin

---

[244] " Elaboration of an International Convention to Combat Desertification in Countries Experiencing Serious Drough and/or Desertification, Particularly in Africa, Annex IV: Regional Implementation Annex For The Northern Mediterranean", <<http://www.unccd.int/convention/text/pdf/conv-eng.pdf>>, (12.04.2010).

[245] "Sub-national Action Programme, Group of Annex IV Countries, Terms of Reference of the Regional Action Programme",<<http://www.unccd.int/actionprogrammes/northmed/subregional/2001/terms_of_reference-eng.pdf >>, (12.04.2010).

[246]"National Action Programmes",<< http://www.unccd.int/actionprogrammes/northmed/northmed.php#top>>, (12.04.2010).

etmek, çölleşme ile mücadele politikalarını destekleyecek şekilde bölge ülkelerindeki ulusal yönetimi geliştirmek ve ilerletmek, sosyo-ekonomik ve fiziksel süreçleri gözlemleyebilen bilgi sistemi kurarak bilgi alış-verişini kolaylaştırmak Akdeniz bölgesi özelinde bölgesel ve ulusal eylem planlarının uyumlaştırılması amaçlarıdır.[248]

2003 yılından itibaren Küresel Çevre Fonu (GEF) ve Birleşmiş Milletlere Bağlı Gelişme Yardım Ofisi (Official Development Assitance) Sözleşme'nin finansal desteğini Ülkelerin önceliklerini baz alarak ortaklaşa yürütmektedir. 2004 CBD 7. Akit Taraflar Konferansı Toplantısı'nda CBD ile koordineli bir şekilde çalışan diğer ilgili sözleşmelerle ve CBD bünyesindeki ulusal biyolojik çeşitlilik stratejileriyle ulusal eylem planları, UNCDD bünyesindeki ulusal eylem programları ve İklim Değişikliği Sözleşmesi (UNFCC) bünyesindeki ulusal adaptasyon eylem planlarının uyumlaştırılması için İdari sekreterliğin kurulmasını önerisi getirilmiştir. Bunun sonucunda Afrika'da GEF, UNFCC ve UNCDD İdari Sekreterliği ve CBD İdari Sekreterliği işbirliğinde Rio Sözleşmeleri ve Diğer Biyolojik Çeşitlilikle İlişkili Sözleşmelerin Tarımsal Biyolojik Çeşitlilik , Yarı Kurak ve Kurak Alanlar Çalışma Programı'nın Yürütülmesi İçin Afrika Bölgesel Çalışma Programı ile bir araya gelinmiştir.Böylelikle biyolojik çeşitlilik ve diğer sözleşmelerle ilişkili paydaşların ulusal düzeyde işbirliği içerisinde çalışmaları, değişimi olumlu yönde sağlayabilecek çalışma programlarına ağırlık verme kararı alınmıştır.[249]

2007 8. Akit TaraflarToplantısı'nda düzenlenmesiyle birlikte on yılı kapsayan, Sözleşme içerisindeki önemli zorluklara, bütün UNCDD paydaşları arasında yeni politik yaklaşımlar ve finansal desteklerle fırsatları değerlendirmek ve geliştirmek için (2008-2018) Stratejik Yürütme Planı hazırlanmıştır. Uluslararası düzeyde paydaşlara sorumluluk getiren bu plan içerisinde, özellikle nüfusa bağlı yaşam şartlarının

---

[247] "Combating desertification in the North Mediterranean", <<http://www.unccd.int/publicinfo/factsheets/pdf/Fact_Sheets/Fact_sheet_14eng.pdf >> ,(12.04.2010).

[248]" Second Annex IV Subregional Report fort he Implemnetation of the UNCCD, Grek National Committee for Combating Desertification, Athens, 2002, <<http://www.unccd.int/cop/reports/northmed/regional/2002/sub-regional_report-eng.pdf >>,s. 7, (13.04.2010).

[249] "Report of the Convention on Biological Diversity to the third session of the Committee fot the Review of the Implementation of the Convention (CRIC 3) of UNCCD ",s. 2, << http://www.unccd.int/cop/reports/un/2004/cbd-eng.pdf >>, (13.04.2010).

iyileştirilmesi, ekosistemi etkileyen şartların iyileştirilmesi, UNCDD etkili yürütülmesi süresince uluslararası faydanın somutlaştırılması, ulusal ve uluslararası aktörler arasında etkili bir ortaklığın sağlanabilmesi için kaynak akışının desteklenmesi gibi öncü dört stratejik hedef önemsenmektedir.[250]

10. Karadeniz'in Kirliliğe Karşı Korunması Sözleşmesi (Bükreş):

Karadeniz'in Kirliliğe Karşı Korunması Sözleşmesi deniz taşımacılığı ve kara kökenli kirleticilerin neden olduğu kirliliğin önlenmesi, deniz yaşam kaynaklarının sürdürülebilir bir biçimde korunması, insan gelişiminin sürdürülebilir şekilde sağlanması için Karadeniz'e kıyısı olan ülkelerin katılımıyla 1992'de imzalanmış bölgesel nitelikteki sözleşmedir. Sözleşmenin politik tedbirleri arasında yasal ve düzenleyici araçlar kullanılarak öncelikli kirletici kaynakların belirlenip nehirlerin kanallardan kaynaklanan kirliliğini önüne geçilmesi, sorumlu balıkçılık anlayışının özellikle korunan topraklarda desteklenerek biyolojik çeşitliliğin korunması, ekolojik olarak güvenilir teknolojilerin kullanılması, kamunun ilgisinin çevre konularına çekilmesi, yeşil turizmin ve sürdürülebilir yaşamın desteklenmesi yer almaktadır.[251]Sözleşme'nin EK'ler kısmında zararlı maddeler şu şekilde belirtilmiştir:

"

- EK I: Organotin bileşikler, DDD, DDT, DDE, PCB gibi organohalojen bileşikler, dirençli organofosfor bileşikler, civa ve civa içeren bileşikler, tetrojenik, mutajenik ve kanserojenik niteliklere sahip olduğu kanıtlanmış direnç gösteren zehirli maddeler, kullanılmış petrol yağları, suda batan, su yüzeyinde kalan dirençli sentetik maddeler, radyoaktif yakıt içeren maddeler ve atıklar, kurşun ve kurşun bileşenleri.

- EK II: Denize deşarj işlemi sırasında sağlığa zarar veren EK I'de yer almayan biyosid ve türevleri, siyanür, florid ve fosfor elementi, patojenik mikroorganizmalar, biyolojik olarak derecelendirmeye girmeyen deterjanlar ve onları içeren sıvı maddeler, alkalin ve acid bileşenleri, kanalizasyon atıkları

[250] "UNCCD towards new decade", <<http://www.unccd.int/publicinfo/factsheets/pdf/Fact_Sheets/Fact_sheet_16eng.pdf >>,(13.04.2010).
[251]" The Commission on the Protection of the Black Sea Against Pollution Permanent Secreteriat, Main Policy Measures", <<http://www.blacksea-commission.org/_mission.asp >>, (13.04.2010).

- EK III: EK II ve ilgili protokolle (Karadeniz Deniz Çevresinin Boşaltmalar Nedeniyle Kirlenmesinin Önlenmesine İlişkin Protokol) sınırlı olan konuları kapsamaktadır. Bunlar atık bileşenlerinin karakteristiği, atık bileşenleri ve onların zararlılarının karakteristiği, deşarjın gerçekleştiği sit alanı ve onu kapsayan deniz çevresinin karakteristiği, atık teknolojilerinin mevcudiyeti, deniz suyu kullanımı ve deniz ekosisteminin zayıflaması ihtimali şeklindedir."[252]

Sözleşme kapsamında dört protokol bulunmaktadır. Bunların üçü Sözleşme'nin kabul tarihinde kabul edilen diğeri yakın zamanda onaylanan protokoldür ve amaçları şu şekildedir:

"

- Karadeniz Deniz Çevresinin Kara kökenli Kirleticilerden Kaynaklanan Kirlenmeye Karşı Korunması Protokolü (1992): Deniz ve kıyı ekosisteminde sağlıklı işleyen bir ekosistem sürecinin garantiye alınması bakımından kirleticilerin olabildiğince geniş bir alanda kontrol altına alınıp ortadan kaldırılmasını amaçlamaktadır.[253] Protokol Türkiye'de 6.3.1994 tarihli ve 21869 sayılı resmi gazetenin yayımlanmasıyla yürürlüğe girmiştir.[254]Bu protokol 2009 yılında Karadeniz Deniz Çevresi'nin Kara Kökenli Kirleticiler ve Faaliyetlerden Korunmasına İlişkin Protokol olarak değiştirilmiştir. Sözleşme'nin 7. maddesine dayanarak Karadeniz deniz çevresini, bataklıklar, kıyı lagünleri, kıyı suları, tuzlu suları, Karadeniz ile bağlantılı su kaynakları içeren korumayı öngörmektedir.

- Karadeniz Deniz Çevresinin Petrol ve Diğer Zararlı Maddelerle Kirlenmesine Karşı Acil Durumlarda Yapılacak İşbirliğine Dair Protokol (1992): Sözleşme'nin 9. maddesi gereğince Katılımcı Tarafların Karadeniz'in deniz çevresinin kalın petrol tabakası ve zararlı atıkların neden olduğu boşaltmadan kaynaklı ya da diğer tesadüfü durumlardan ötürü oluşan kirlilik tehlikesini önlemek amacını taşımaktadır. Protokol Türkiye'de 6.3.1994 tarihli ve 21869 sayılı resmi gazetenin yayımlanmasıyla yürürlüğe girmiştir.[255]

- Karadeniz Deniz Çevresinin Boşaltmalar Nedeniyle Kirlenmesinin Önlenmesine İlişkin Protokol(1992): Sözleşme'nin 10. maddesini içeren

[252] " Convention on the Protection of the Black Sea Against Pollution", <<http://www.blacksea-commission.org/_convention-fulltext.asp>>, (13.04.2010).
[253] Mission,<< http://www.blacksea-commission.org/_mission.asp >>, (24.05.2010).
[254] Çevre Alanında Uluslararası Sözleşme Protokol ve Süreçler,<< http://www.did-cevreorman.gov.tr/duyuru-doc/uaant.xls >>, (13.04.2010).
[255] Algan, N. ve Dündar, A.K., "Türkiye'nin Çevre Konusunda Verdiği Sözler", Türkiye Bilimler Akademisi Raporları, Sayı: 8, Ankara, 2003, s.118.

Taraf ülkelerin sınırları dahilinde Sözleşme'ye taraf olmayan ülkelerin doğal yolla denize boşaltım yapmasının engellenmesi ve boşaltmadan kaynaklı kirlenmeleri önleyici tedbirler almak (madde 10) amacını taşımaktadır. Türkiye 17.05.1994' te taraf olmuştur.(21937 sayılı Resmi Gazete)[256]

- Karadeniz'de Biyolojik Çeşitliliğin ve Peyzajın Korunması Protokolü (2002):Biyolojik çeşitlilik ve peyzaj çeşitliliğini Karadeniz ve çevresinde sürdürülebilir biçimde yönetmek, korumak amacını taşımaktadır. Bu noktada Karadeniz Havzası'nın bir parçası olan Azov Denizi'nin biyolojik çeşitlilik ve peyzaj çeşitliliğinin korunması, Katılımcı Taraflar tarafından belirlenen sulak alanları içeren kıyı şeridi, Karadenizden güneyde Dalyan ve Kelağra burnuna kadar olan sular, deniz yatakları, tatlı su kaynakları özellikle belirtilen korunması gerekli alanlar arasındadır.[257]Türkiye'de Karadeniz'e üye ülkelerle birlikte aynı tarihte bu protokolü imzalamıştır.[258]

Karadeniz deniz çevresinin kirliliğinin önlenmesi girişimleri ilk kez 1960'larda başlamış olmasına rağmen günümüzde bölgeyi tehdit eden unsurlar çok da değişmemiştir. Sözleşme'nin yürütülmesini kolaylaştırması bakımından hazırlanmış olan Karadeniz Stratejik Eylem Planı (BS SAP) bölgede alg popülasyonun artması, ağır kimyasal ve zararlı atıklara bağlı olarak biyolojik toplulukların bu kirlilikten etkilenmesi, yasadışı balık avlanması nedeniyle zarar gören habitatların ileriye dönük hedefler doğrultusunda yönetilmesine olanak tanıyan bir araç konumundadır.[259] 1997'de taraf devletlerin kıyı alanlarının kirliliğe karşı korunması için önlemler geliştirmelerini sağlayan ulusal stratejik eylem planının gerekliliği Stratejik Eylem Planı içerisinde belirtilmiştir. Akit taraflar işbirliğinin sağlanması hükümlerinde İstanbul Komisyonu'na bölgeler arası işbirliği mekanizması politikalarını ve faaliyetlerini destekleyici bir Sekreterlik görevi ile yürütme yetkisi tanınmıştır. Bu anlamda stratejik eylem planının yürütülmesi misyonuna sahip olması bakımından komisyonla bağlantılı Sözleşme EK I'inde yer alan hükümler çerçevesinde Danışma Grupları oluşturmuştur.

2002 yılında Sofya Bakanlar Deklarasyonu'nun kabülüyle öncesinde var olan ulusal çevre mevzuatına ilişkin yetki hakkı ve farklı politik faaliyetlerin oluşmasına

---

[256] "Idem".
[257] " Convention on the Protection of the Black Sea Against Pollution", <<http://www.blacksea-commission.org/_convention-fulltext.asp>>, (13.04.2010).
[258] "Karadeniz'de Biyolojik Çeşitliliğin ve Peyzajı Korunması", << http://www.blacksea-commission.org/_publ-Newsletter08-TR-16.asp >>, (14.04.2010).
[259]"Black Sea Environment",<< http://www.blacksea-commission.org/_environment.asp>>, (13.04.2010).

yardımcı olacak bölgesel düzeydeki mekanizmaların eksikliği gibi sorunların Karadeniz'e kıyısı olan devletler nezdinde çözüme ulaştırılmıştır. Bunda 2007'de Sınıraşırı Tanı Analizi (Transboundary Diagnostic Analize-TDA)'nin güncellenmesinin payı da vardır.Bu düzenleme ile birlikte 2009 yılında sınıraşan çevre sorunları çözüme kavuşturmayı hedefleyen BS SAP oluşturulmasını da beraberinde getirmiştir.Uzun, kısa ve orta vadeli hedeflerin çok uluslu düzeyde gerçekleştirilmesini içeren Ekosistem Kalite Hedefleri'ni (Ecosistem Quality Objectives-EcoQOS) dikkate alarak hazırlanmış bir plandır.O nedenle 2007 Karadeniz Stratejik Eylem Plan içerisinde Bütünleşik Kıyı Alanı Yönetimi (ICZM), Ekosistem yaklaşımı, Bütünleşik Nehir Havza Yönetimi (Integrated River Basin Management-IRBM) yaklaşımına bağlı olarak yürütülmesi tasarlanmıştır.[260] Bölgesel işbirliğinin ise, ihtiyat, sürdürülebilirlik ilkesi, kirleten öder, yıkıcı faaliyetler, bilgiye erişim, kamusal katılım ve şeffaflık, önleyici faaliyetler ilkesinin kabulü, çevresel ve sağlık şartlarını içermesi gereken ilgili politikalar ve programlar, temiz teknolojinin kullanımı ve ilerletilmesi, sürdürülebilir tarımsal kullanımı içeren faaliyetler, ekonomik araçların sürdürülebilir kalkınma ölçüsünde kullanımı gibi koşullar çerçevesinde gerçekleştirilmesi öngörülmüştür.[261]

2002-2007 arası dönemi kapsayan ve Karadeniz Komisyonu İstanbul'un ev sahipliği yaptığı Karadeniz'in Korunması ve Rehabilitasyonu İçin Stratejik Eylem Planı'nın Yürütülmesi'ne (Implementation of the Strategic Action Plan fort he Rehabilitation and Protection of the Black Sea) ilişkin raporun EK II Politik faaliyetler kısmında Karadeniz'deki koruma alanları listesi içerisinde yaban hayatı koruma alanı (wildlife conservation area) ve doğal koruma sit alanı* (natural preservation site), Ramsar alanı koruma statüsündeki Kızılırmak Deltası, yaban hayatı koruma alanı , doğal koruma sit alanı ve uluslararası öneme sahip sulak alan (internationally important

[260]"Strategic Action Plan fort he Environmental Protection and Rehabillitation of the Black Sea, Key management approaches" , Sofia, 17 April 2009,<< http://www.blacksea-commission.org/_bssap2009.asp >> , (13.04.2010).

[261] "Strategic Action Plan fort he Environmental Protection and Rehabillitation of the Black Sea, The basis for cooperative action" , Sofia, 17 April 2009,<< http://www.blacksea-commission.org/_bssap2009.asp >> , (13.04.2010).

* Doğal koruma anlamına gelen bu terimde conservation yerine preservation teriminin kullanılmasının nedeni Karadeniz bölgesi içerisinde kültürel değer taşıyan sit alanlarının da kayda değer bir varlığa sahip

wetland) koruma statüsündeki Yeşilırmak Deltası deniz koruma alanı yasal statüsü bulunmayan Türkiye'de Karadeniz'e kıyısı olan ve deniz koruma alanı olma özelliği taşıyan alanlar olarak yerini almaktadır.[262] Bundan ayrıca henüz IUCN kategori sistemindeki karşılığı belirlenmemiş oyun rezervi (game reserve) Acarlar gölü, doğa rezervi Sarıkum, IUCN Ia koruma kategorisinde doğa rezervi Hacıosman Ormanı, IUCN kategorisindeki karşılığı belirlenmemiş rekreasyon alanı, Küçükkertil Ormanı, Camgöl Ormanı, Kuztepe Ormanı, Meryemana Ormanı Karedeniz havzası kapsamındaki diğer koruma alanlarıdır.[263]

C.Koruma Alanları Yönetimi Açısından Akdeniz Havzası ve Biyolojik Çeşitlilik

Akdeniz Havzası oluşumu itibariyle dağlık yapısı ve insan faktörüne bağlı olarak alan kullanımı açısından geniş ölçekte habitat ve tür çeşitliliğinin (damarlı bitkiler, yabani bitkiler, sürüngenler, memeliler) yer aldığı ve yüksek endemizm nedeniyle uluslararası alanda biyolojik çeşitlilik bakımından sıcak noktalardan biri kabul edilen önemli bir alanı kapsamaktadır.

İnsan faaliyetlerinin etkisiyle habitatın zarar görmesi ya da yok olması, zararlı türlerin yayılım göstermesi, kirliliğe bağlı olarak canlıların bağışıklık sisteminin bozulması, balıkçılık, avcılık ve tarımsal yasadışı faaliyetler, doğal ya da kazaya bağlı ölümler, iklim değişikliğine bağlı olarak tahribatların artması gibi nedenlerle endemik türlerin büyük bir kısmı yok olma tehlikesi taşımaktadır.[264]Tatlı su biyomu kirliliğe en açık olan alanlardan biri olarak Havza genelinde ortaya çıkmaktadır. Ayrıca türlerin yok olmasının yanında mevcut türlerin yeterince korunamıyor oluşu Havzanın biyolojik

---

olduğunu kültür ve doğa korumayı bir arada ele alan preservation teriminin kullanılmasından anlamak mümkündür.

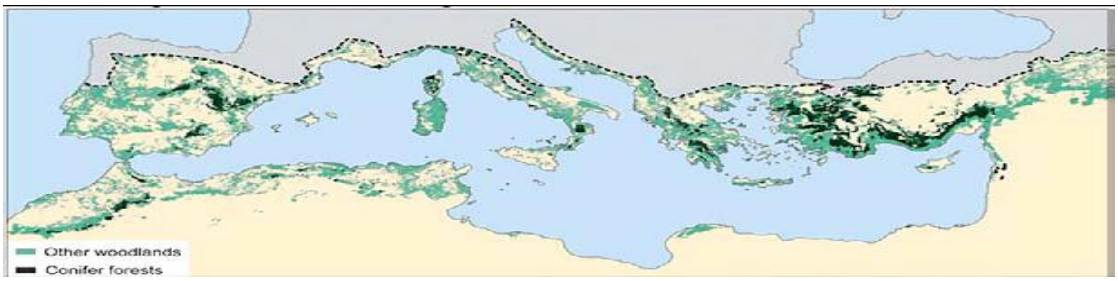
[262] "Implementation of the Stretegic Action Plan fort he Rehabilitation and Protection of the Black Sea: A report by the Commission on the Protection of the Black Sea Against Pollution", İstanbul, 2009, s. 176 <<http://ps-blacksea-commission.ath.cx/ministerialmeeting2009/documents/implementation%20of%20SAP%202002-2006/SAP_IR_.pdf >>, (13.04.2010).

[263] "Ibid,s. 169", (13.04.2010).

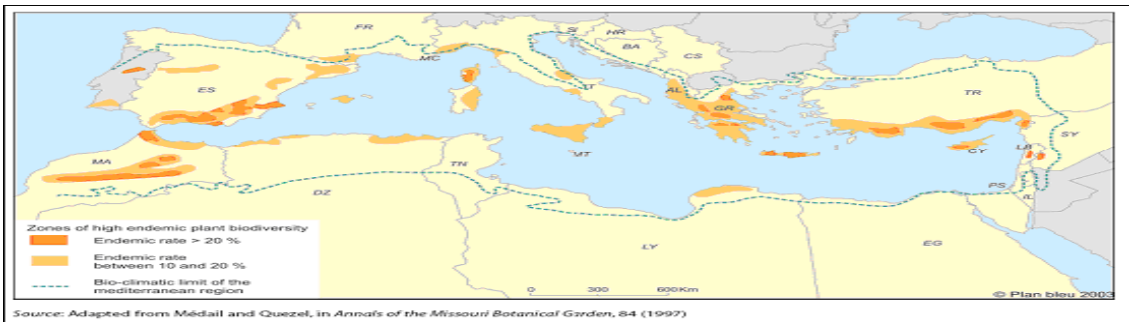
[264] " IUCN Centre for Mediterranean Cooperation, Regional Situation Analysis,Mediterrnean Species: Diversity and Survival", IUCN,June 2007, s 13, <<http://cmsdata.iucn.org/downloads/regional_situation_analysis.pdf >>, (13.04.2010).

çeşitliliğinin korunmasındaki aciliyetleri arttırmaktadır. Ormanlık alanlar su taşkınları ve toprak kaybı gibi olumsuzlukları önlemenin yanında bölge, kendi içerisinde insan refahını sağlayacak önemli ekosistem bileşenlerine sahip bulunmaktadır. Rehabilitasyon, restorasyon ve yeniden ormanlaştırma çalışmalarım ise toprak kaybı ve çölleşme ekseninde değerlendirmeye alınmaktadır.[265]Su kaynakları için bakıldığında kullanımın ağırlıklı olarak tarımsal faaliyetler için olduğu görülmektedir. Akdeniz Havzası'nın sulak alanların büyük bir kısmının da suyun direnajı ve farklı bir yol izlemesi nedeniyle kaybolduğu söylenilebilir.[266]

Şekil -1Akdeniz Bölgesi Ormanlık Alanlar[267]

Şekil -2 Akdeniz Biyolojik İklim Alanı İçerisinde Endemik Bitki Biyolojik Çeşitliliği Yüksek Olan Alanlar[268]

Akdeniz Havzası'nda koruma alanlarının durumu planlama ve yönetim

[265] <<http://cmsdata.iucn.org/downloads/regional_situation_analysis.pdf>> s. 14 , (13.04.2010).
[266] <<http://cmsdata.iucn.org/downloads/regional_situation_analysis.pdf >>s. 15, (13.04.2010).
[267] " IUCN Centre for Mediterranean Cooperation, Regional Situation Analysis, Mediterrnean Forests", IUCN,June 2007, s 14, <<http://cmsdata.iucn.org/downloads/regional_situation_analysis.pdf >>, (14.04.2010).
[268] "Ibid, s.12".

faktörleri, koruma alanlarının seçiminde koordinasyon eksikliğinin yaşanması ve bu yüzden farklı seçim kriterleri ve metotların uygulanarak hedeflerde çeşitliliğin oluşması, gözlemler ve değerlendirmelere dayanarak koruma alanları bütünselleştirilmesine olanak veren alanların pek çok durumda tanımlanmamış olması, yönetişim süreci içerisinde koruma alanlarının belirlenmesi ve yönetilmesinde önemli etkiye sahip yerel topluluklarının katılımının pek çok Akdeniz Ülkesinde yetersiz oluşu, finans mekanizmalarının koruma alanlarına fon ayırabilecek ölçüde gelişkin olmayışı, koruma alanlarının sürdürülebilir gelişme yönünde yönetilmesini sağlayacak fikir oluşturma mekanizmalarının eğitim ve kapasite geliştirme çalışmalarının eksikliğinden ötürü yetersiz oluşu, uluslararası peyzaj alanlarının bütünleşik yönetimi etki altındaki bütün alan düşünülerek yönetiminin sadece ekosistem yönetimi yaklaşımı ile sınırlandırılmış olması gibi bir dizi zorluk yüzünden koruma önlemlerinin arttırılması gereken alan durumunda olduğu belirtilmektedir.[269]

Bütün bu açmazlar düşünüldüğünde Havza genelinde biyolojik çeşitliliğin ve koruma politikalarının önemi daha da artmaktadır. Akdeniz Havzası'nın biyolojik çeşitliliğinin koruma alanları yönetimi ölçeğinde korunmasını uluslararası alanda desteklemesi bakımından IUCN Akdeniz Programı ve UNEP Akdeniz Eylem Planı hedefleri değerlendirilmeye alınmıştır.

1.Uluslararası Doğa Koruma Birliği Akdeniz Merkezi (IUCN-Med):

1996 Dünya Koruma Kongresi ile IUCN Akdeniz Program Ofisi'nin kuruluşunu takiben 2001'de IUCN Akdeniz İşbirliği Merkezi kurulmuş ve Akdeniz bölgesinde uzun vadede doğal kaynakların sürdürülebilir kullanımı ve korunmasına etkide bulunan faktörleri saptamaya yönelik bilginin kullanımı, koruma pratikleri ile destekleme, bölgede IUCN'ye üye olan ve Komisyonun bölgede desteklenmesi ve güçlendirilmesini sağlama, bölgesel ve uluslararası düzeydeki Akdeniz politikalarının birlikte

[269] "Ibid, s.17 ".

yürütülmesini ilerletme amaçları doğrultusunda faaliyete başlamıştır[270].

Deniz alanlarının biyolojik çeşitliliğinin korunmasında ve biyolojik çeşitlilik kaybının ölçülmesinde deniz koruma alanlarının[271] henüz ekolojik olarak tahrip olmamış örnek alanlar olmaları nedeniyle bir araç olabileceği öngörüsünden yola çıkarak bu alanlarda Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi hedeflerini yerine getirme çalışmaları yapılmaktadır. RAC/SPA, WWF, MedPAN ve ACCOBAMS işbirliğinde bölgesel ulusal ve sit temelli çalışmalar yürütülmekte ve karmaşık zor vakalar daha uzmanlık alanı gerektiren IUCN Küresel Deniz Programı, WCPA-Deniz ve Akdeniz Grupları, Tür Kurtarma Komisyonu[272], Akdeniz Tür Programı[273], Ekosistem Yönetim Komisyonu, İş Dünyası ve Biyolojik Çeşitlilik Programı[274]desteğiyle giderilmeye çalışılmaktadır. Ulusal, bölgesel ve sit temelli öncelikli çalışma listesi şu şekilde tanımlanmaktadır:

"

- Bölgesel Düzeydeki Çalışmalar: Deniz koruma alanlarının daha etkili hale getirilmesi için ekolojik ağın kurulması, koruma alanları , habitatlar ve biyomlar altındaki ve bunlara bağlı çalışmalarla ilgili bilginin geliştirilmesi, bölgesel ağ ve bilgi değişiminin desteklenmesi,

- Ulusal Düzeydeki Çalışmalar:Deniz koruma alanları için ulusal stratejiler geliştirmek, teknik kapasitesini arttırmak, Deniz koruma alanlarının yönetilmesi ve oluşturulması amacıyla kurumsal ve yasal sistemlerinin geliştirilmesi,

- Sit Temelli Çalışmalar:Deniz koruma alanı sit alanlarının sosyo-ekonomik şartları ve deniz biyolojik çeşitliliğinin değerlendirilmesi, değerlendirmelere dayanan yönetim planlarının geliştirilmesi, kıyı toplumları ile bağlantılı deniz koruma konuları üzerine farkındalığın

---

[270]" The origins of the IUCN-Med Programme",<<http://www.iucn.org/about/union/secretariat/offices/iucnmed/iucn_med_programme/>>, (14.04.2010).
[271] "Marine Protected Areas", << http://www.iucn.org/about/union/secretariat/offices/centre_for_mediterranean_cooperation_iucn_med/iucn_med_programme/marine_programme/marine_protected_areas/ >>, (12.08.2010).
[272] "About the Species Survival Commission", << http://www.iucn.org/about/work/programmes/species/about_ssc/ >>, (12.08.2010).
[273] "Mediterranean Species Programme", << http://www.iucn.org/about/union/secretariat/offices/centre_for_mediterranean_cooperation_iucn_med/iucn_med_programme/species/ >>, (12.08.2010).
[274] "Bussiness and Biodiversity", << http://www.iucn.org/about/union/secretariat/offices/centre_for_mediterranean_cooperation_iucn_med/iucn_med_programme/business_and_biodiversity/ >>, (12.08.2010).

arttırılması“ [275]

Akdeniz bölgesi biyolojik çeşitlilik bakımından temsili nitelik taşıyan bir alan olduğundan tür koruma çalışmaları önem taşımaktadır. Özellikle politika geliştirme ve çözüm üretme noktasında türlere ilişkin güvenilir verinin sağlanması gerekmektedir. IUCN-Med Akdeniz Tür Programını bölgedeki türlerin korunması ve yönetilmesine ilişkin kapasitenin arttırılması, Akdeniz türlerine ilişkin bilimsel verinin ve erişimin Eylem Planı ve ya Kırmız Liste (IUCN Red List) gibi koruma araçlarını, korumaya yön verebilecek şekilde geliştirilmesi, ağların IUCN üyelerini ve Tür Koruma Komisyonu çalışmalarını desteklenmesi çerçevesinde yürütmektedir[276].Bu sayede tatlı su, deniz ve karasal alandaki tür habitatlarının korunması ve rehabilite edilmesi gerçekleşmektedir.

Söz konusu hedefler doğrultusunda gerçekleştirilen türlere ilişkin koruma çalışmaları açısından zararlı türler ve önemli biyolojik çeşitlilik alanı sayılabilecek alanlara ilişkin çalışmalar bölge açısından IUCN-Med programı eşgüdümünde öne çıkan konulardır. Akdeniz bölgesindeki korunması açısından biyolojik çeşitliliğin korunması için uluslararası öneme sahip alanlar ve önemli bitki alanlarının belirlenmesi, ulusal düzeyde ağ oluşturulması ve korunması çalışmalarında bir araç olarak kullanılması nedeniyle koruma ve planlama çalışmalarında önemli biyolojik çeşitlilik alanlarının başlangıç noktası kabul edildiği söylenilebilir.[277]Habitat kaybı gibi tür kaybı ile birlikte ekolojik sistem içerisinde özel türler ortaya çıkabilmektedir. Yabancı türlerin yayılımının hız kazanmasıyla beraber ekolojik tahribatların boyutu daha da büyüyebilmektedir.[278]IUCN-Med yabancı türlerin nitelikleri, bu türlerin etkisiz hale getirilmesi çalışmaları için Tür Kurtarma Komisyonu ile koordineli olarak çalışmaktadır.

---

[275] “ Conserving Marine Biodiversity”,<< http://cmsdata.iucn.org/downloads/marine_conservation_lr.pdf >>, (14.04.2010).
[276] “Mediterranean Species Programme”, <<http://www.iucn.org/about/union/secretariat/offices/iucnmed/iucn_med_programme/species/ >>, (14.04.2010).
[277] “Key Biodiversity Areas”, <<http://www.iucn.org/about/union/secretariat/offices/iucnmed/iucn_med_programme/species/key_biodiversity_areas/ >>, (14.04.2010).
[278] “Invasive Species”, <<http://www.iucn.org/about/union/secretariat/offices/iucnmed/iucn_med_programme/species/invasive_species/>>, (14.04.2010).

Ekosistemlere ilişkin çalışmalara bakıldığında ise ormanlar, kurak alanlar, dağlar ve koruma alanları konularında IUCN-Med'in çalışmalarının bulunduğu söylenilebilir. Ormanlık araziler turizm, tarımsal faaliyetler gibi çeşitli arazi kullanım pratikleri nedeniyle ya da orman yangınları yüzünden bölgede ormanlık alanlar git gide azalmaktadır. Ayrıca coğrafi yapısından kaynaklı olarak erozyon veya alanların ekosisteminin yer altı suyu deşarjı, su taşkınları nedeniyle bozulması, toprak kaybının yaşanması, ormansızlaşmanın bölgenin iklim özelliklerini değişime uğratması ve iklim değişikliğinin etkisini daha hissedilir boyuta ulaşmasını beraberinde getirmesi sorunları, peyzaj alanı restorasyonu, iklim değişikliği adaptasyon çalışmaları olmak üzere azaltılması ve önlenmesine ilişkin tedbirler üzerinden gerçekleşmektedir[279]. Bölgede ekosistem yaklaşımı çerçevesinde dikkate alınması gereken konular arasında ekosistem su döngüsünde önemli bir rolü olan dağlar, iklim değişikliği ya da doğal alanların tahribat sonucu ve pek çok faktörle ilişkili olarak artış gösteren kurak alanlar yer almaktadır.

Ekosistemin işlerliğinin sağlanmasında önemli etkiye sahip koruma alanlarının ise çok taraflı anlaşmalara bağlı olarak sayısının artmasıyla birlikte Havza özelinde de çeşitlendiği söylenilebilir. Bu alanların bir kısmı koruma alanları ağı oluşturulmasına rağmen yeterince korunamazken, diğerleri yerel toplulukların katılımı ön plana çıkarılarak koruma alanlarında sürdürülebilir kaynak yönetimini gerçekleştirilebilmektedir. Bu nedenle koruma alanları ağının bütün Havza genelinde oluşturulması ve yönetilmesi bakımından korumaya bağlı olarak gelişen tür ve ekosistem çeşitliliğinin ve peyzaj alanı çeşitliliğinin bir dengeye oturtulması, bölgeler arası yerinde yönetim (inter-situ management), tampon alanların etkili bir şekilde geliştirilmesi gibi rezervlerin sınırlarına ilişkin esnek bölgelendirme çalışmaları, ekosistemdeki insan kullanımından kaynaklı parçalanmalar dikkate alınarak koruma alanları sistemi geliştirilmeye çalışılmaktadır.[280] Akdeniz bölgesinin sürdürülebilir

[279] " Forests and Water",<<http://www.iucn.org/about/union/secretariat/offices/iucnmed/iucn_med_programme/terrestrial_ecosystems___livelihoods/forests/forests_and_water/ >>, (14.04.2010).

[280] "Protected Areas",<<http://www.iucn.org/about/union/secretariat/offices/iucnmed/iucn_med_programme/terrestrial_ecosystems___livelihoods/protected_areas/>>, (14.04.2010).

kalkınma hedefleri doğrultusunda biyolojik çeşitliliğinin devamlılığını sağlayacak yenilikçi yaklaşımlara 2008 Barcelona Dünya Koruma Kongresi'ni takiben hazırlanan IUCN Sürdürülebilir Geleceği Şekillendirmek 2009-2012 Programı'nın bir parçası olarak yer verilmiştir.Bölgenin kıyı alanlarının biyolojik çeşitlilik bakımından oldukça zengin alanlar olması program doğrultusunda deniz koruma alanları ağının oluşturulması çalışmalarını öne çıkarmıştır[281].

2.Birleşmiş Milletler Çevre Programı Barcelona Sözleşmesi İçin Akdeniz Eylem Planı (UNEP/MAP):

Akdeniz Havzası ekosisteminin korunması ve kirliliğin önlenmesi hedeflerinin yürütülebilmesi bakımından Dünya Zirvesi ve Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Komisyonu kararları doğrultusunda bölgesel düzeyde sürdürülebilir kalkınmanın etkili bir biçimde sağlanabilmesi için Akdeniz Sürdürülebilir Gelişme Komisyonu (Mediterranean Commission on Sürdürülebilir Development), deniz kirliliğinin değerlendirilmesi ve kontrol edilmesi amacıyla Akdeniz Deniz Kirliliği Programı (MEDPOL), Bölgesel Faaliyetler Merkezi (RACs) ve her devletin Sözleşme ile ilgili birebir irtibat birimleri olan Akdeniz Eylem Planı Odak Noktaları (MAP Focal Points) Akdeniz Eylem Planı'nın danışma organı olarak çalışmaktadır.

Akdeniz Sürdürülebilir Gelişme Komisyonu ulusal ve yerel, ulusal ve uluslararası gündemi oluşturan önemli konuların hayata geçirilmesinde bir danışma birimi olarak görev almaktadır. Akdeniz Eylem Planı'nın kurumlar ve bölgeler arası işbirliği içerisinde yürütülmesini ülke bazında sağlayabilmek için Komisyon tarafından Akdeniz Sürdürülebilir Kalkınma Stratejisi (Mediterranean Strategy for Sustainable Development) oluşturmuştur[282].2005 TaraflarToplantısı'nda kabul edilen strateji ulusal karar mekanizmaların ve kalkınma konuları, uluslararası anlaşmaların yürütülmesi

[281] "IUCN Centre for Mediterranean Coopereation, Intersessional Programme 2009-2012, The Mediterranean: Status and Trends", IUCN-Med Intersessional Programme, June 2008, s. 4, << http://cmsdata.iucn.org/ >> , (14.04.2010).
[282] "The Mediterranean Commission on Sustainable Development (MSCD)", <<http://www.unepmap.org/index.php?module=content2&catid=001017002>>, (12.04.2010).

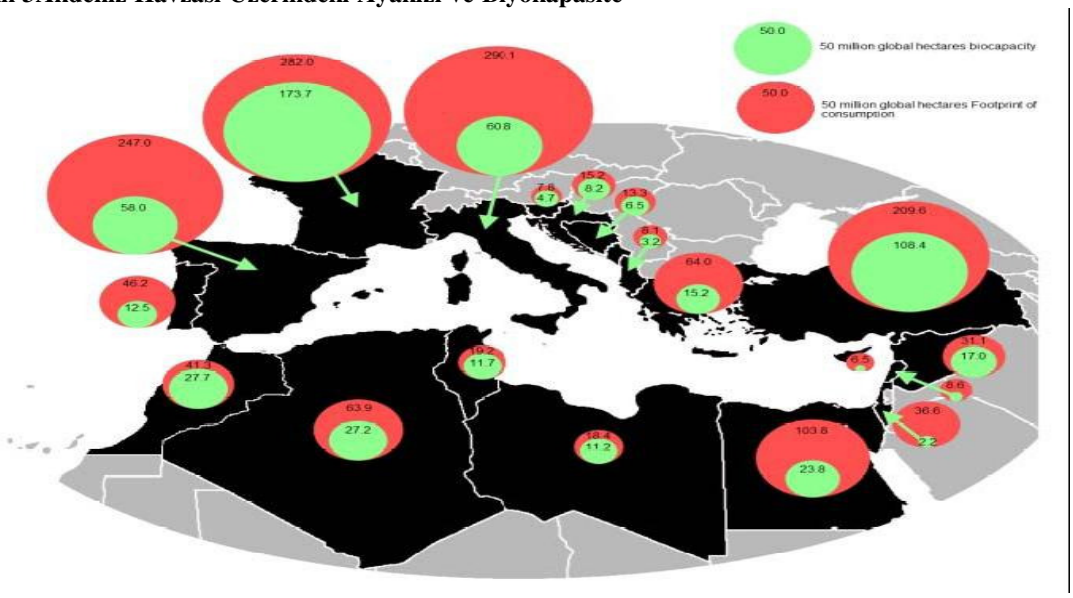
yönünde Sürdürülebilir Kalkınma Komisyonu'nun yol haritası niteliğini taşımaktadır. Komisyonca saptanan öncelikli eylem alanlarının her biri için amaçlar ve faaliyetler belirtilmiştir. Kapasitenin geliştirilmesi, bilginin yönetilmesi, kaynakların dağılımı ve hareketliliğinin sağlanması, paydaşların ortaklığının sorumluluk alanı olarak görülmesi, Ulusal Sürdürülebilir Kalkınma Stratejileri (National Strategies for Sustainable Development-NSSD) ile Sürdürülebilir Gelişme Komisyonu hedeflerinin bütünleştirilmesi bölgesel ve ulusal düzeydeki yürütme esasları olarak tasarlanmıştır. 2005 yılında NSSD'nin hazırlanmasıyla birlikte teknik ve finansal boyutta ilgili ülkelerin desteklenmesi, konsensüsün sağlanması, farkındalığın arttırılması ve fırsatların ortaklık ekseninde değerlendirilmesine olanak sağlamıştır. Bu girişimi bölge düzeyinde her yıl NSSD'nin gözden geçirildiği 2006 Kalkınma ve Ekonomik İşbirliği Örgütü (OECD) ve Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Komisyonu (UNCSD) Sürdürülebilir Kalkınmanın Kurumsallaştırılması Çalışma Programı'nın (Workshop on İnstitutionalising Sustainable Development) düzenlenmesi takip etmiştir[283]. Merkezi Sofya'da bulunan bir diğer önemli merkez olan Mavi Plan Bölgesel Aktivite Merkezi'nin (Blue Plan Regional Activity Centre-BP/RAC) kentleşme, nüfus, turizm, tarım, enerji gibi unsurlardan hareketle Havza'nın kirlenmeye karşı korunması hedefleri 2010 sürdürülebilirlik hedefleri doğrultusunda Havza genelindeki biyolojik kapasite ve insan baskısını arasındaki etkileşimde hükümetlerarası örgütler, hükümetler, uluslararası kuruluşlar ve diğer paydaşların daha etkili çözümler üretmesi üzerine düzenlenecek olan Ayakizi Forumu 2010- 21. yüzyılın Kazananlarının Buluşması toplantısı ile 2030 yılına kadar olan sürecin değerlendirilmesi merkezin 20 yıllık sürece dair çalışmalarının nasıl bir seyir izleyeceğini ortaya koymaktadır.[284]

Akdeniz'in kirliliğe karşı korunması hedefini önceleyen MED POL, kıyıları ve kıyı yaşam alanlarının bozulmasına neden olan faaliyetler, belediyelerin atık su kullanımı ve atık suyun işlenmesi, katı atıkların kullanımı, hava kirliliğine yol açan

[283]"Mediterranean Strategy for Sustainable Development (MSSD)", <<http://www.unepmap.org/index.php?module=content2&catid=001017002001>>, (12.04.2010).
[284] Foot Print Forum 2010, Global Footprint Network, << http://www.planbleu.org/actualite/Mediterranean_Invite_withWWF-UNESCO-Plan%20Bleu.pdf >>, (24.05.2010).

kaynaklara ilişkin faaliyetler, denizlerdeki zararlı nitrojen konsantrasyonunun salınımı, radyoaktif maddelerin taşınıp saklanması ve kullanımı gibi Akdeniz'in kirlenmesinde son derece etkili olan sebeplerin ortadan kaldırılmasına yönelik eylem planları hazırlanmasında Akdeniz'e kıyı ülkelerin yükünü hafifletme amacıyla oluşturulmuştur.[285] Barcelona Sözleşmesi Akit Taraflar Stratejik Eylem Programı (SAP MED) MEDPOL içerisinde doğrudan kirlilikle mücadeleyi temel alan bir eylem planı olarak kabul edilmiştir.

Şekil 3Akdeniz Havzası Üzerindeki Ayakizi ve Biyokapasite[286]

Eylem planı kirliliğin ortadan kaldırılmasına yönelik öncelikli alanın belirlenmesi ve bir çizelge içerisinde sistemli bir şekilde çalışmalar yürütülmesi hedefini taşımakta ve bu da Akdeniz'in Kara Kökenli Kirleticiler ve Faaliyetlerden Kaynaklanan Kirliliğe Karşı Korunması Protokolü (Land-based Protocol) ve 1995 UNEP Küresel Eylem Planı düzenlemelerine dayandırılmaktadır. En önemli özelliği şehir çevresinin ve endüstriyel faaliyetlerin kirliliğin ortadan kaldırılması yönünde belirlenmesi

[285]" MEDPOL, A Strategic Action Plan to reduce land-based pollution in the Mediterranean", <<http://www.unepmap.org/index.php?module=content2&catid=001017003>>, (12.04.2010).

sorumluluğu taşımasıdır. Stratejik Eylem Planı hedefleri doğrultusunda politikaların ve eylemlerin her bir ülke özelinde tanımlanabilmesi amacıyla 2001-2005 Akdeniz Projesi'ni (Mediterranean Project) çıkış noktası alarak 2004-2005 arası dönemde Ulusal Eylem Planları (National Action Plans-NAPs) hazırlanmıştır. Ortakların hareketliliği, sınıraşırı alanlar için öncelikli temel konu ve aktivitelerin tanımlanması, hükümet dışı örgütler ve paydaşların rolünün kesinleştirilmesi, raporlaştırma ve gözlemleME sisteminin ayrıntılandırılması, bütünleşik yönetim hedeflerinin oturtulması, kurumsal bir sistemin geliştirilmesi, ilkeler, tedbirler, yaklaşımların SAP bünyesinde yürütülmesi çalışmalarından hareketle belirlenmesini kapsayan plan, uzun vadede Avrupa Komisyonu'nca hazırlanan[287] Avrupa inisiyatifi Horizon 2020 çerçevesinde politikaların ve kirliliğin bölgesel düzeyde azaltılması faaliyetleri için ulusal ve uluslararası destek fonlarının oluşturulması çalışmaları benimsenmiştir. Akdeniz Eylem Planı ile işbirliği içerisinde yürütülmesine bağlı olarak kirliliğin azaltılmasına yönelik hükümetlere ulusal ve uluslararası kuruluşlara ilişkin dolaylı yoldan yükümlülük getiren çalışılmalar bütünü olduğu söylenilebilir.[288]

Bölgesel Aktivite Merkezleri altı merkezden oluşmaktadır. Bunlar:

- Mavi Plan Bölgesel Faaliyet Merkezi (BP/RAC-Fransa): Çevrenin sosyal ekonomik gelişme hedefleriyle Akdeniz'e kıyı olan ülkeler açısından ilişkilendirilerek öngörüde bulunması amacıyla çalışma yürüten merkezdir.
- Bölgesel Faaliyet Merkezi Öncelikli Eylem Programı(PAP/RAC-Hırvatistan):Kıyı alanı yönetim programı hazırlamak ve bütünleşik kıyı alanı yönetimine dair çalışmalar yapmakla yükümlü merkezdir.
- Özel Koruma Alanları Bölgesel Faaliyet Merkezi (SPA/RAC-Tunus):Akdeniz bölgesinde yaşayan türlerin biyolojik çeşitliliğini inceleyen ve sürdürülebilirliğinin sağlanması yönünde yönetim planları hazırlamakla, farkındalığı arttırmaya dönük kampanyalar yürütmekle yükümlü merkezdir.Biyolojik çeşitliliğin korunması ve alan korumaya dair süreçler bu merkez tarafından yürütülmektedir.
- Akdeniz Kirliliğine Acil Müdahale Bölgesel Faaliyet Merkezi

---

[286] Bildiri metni içerisinde yer alan grafik için bir başlık bulunmamakta olup tarafımdan eklenmiştir.,Idem., << http://www.planbleu.org/actualite/Mediterranean_Invite_withWWF-UNESCO-Plan%20Bleu.pdf >>, (24.05.2010).

[287]" Welcome to Horizon 2020", <<http://ec.europa.eu/environment/enlarg/med/horizon_2020_en.htm >>, (24.05.2010).

[288]"Idem".

(REMPEC-Malta): Akdeniz'deki önemli deniz kirliğine sebep olan vakalarda MAP ve IMO himayesi altında ülkeler arası işbirliğini sağlamakla görevli merkezdir.

- (INFO/RAC-İtalya): Bölgesel faaliyet merkezlerinin birbirleriyle ve MAP Sekreterliği ile teknik ve iletişimsel boyutta destek sağlayan merkezdir.
- Temiz Üretim Bölgesel Faaliyet Merkezi (CP/RAC-İspanya): Akdeniz bölgesindeki endüstri kuruluşlarının endüstriyel atıklarının azaltmasına sağlayacak biçimde ilerletmek, daha temiz üretim teknolojilerinin kullanılmasını yaygınlaştırmak ve teşvik etmek amacıyla faaliyet yürüten merkezdir.

Merkezi Atina'da bulunan Akdeniz Eylem Planı Koordinasyon Birimi (MAP Coordination Unit-MEDU) UNEP ile Yunasitan arasında yapılan anlaşmaya göre MAP Sekreterya'sının mali ve lojistik desteğini sağlayıp bir nevi ev sahibi ülke pozisyonunda olarak yasal yaptırıda bulunma yetkisini eline almıştır. Bu nedenle diğer önemli toplantı ve programlarda , bölgesel faaliyet merkezlerinin yönetilmesinde ana yönetim birimi olarak öncelikli bir rolü olduğunu belirtmek gerekmektedir.

İKİNCİ BÖLÜM: TÜRKİYE'DE KORUMA ALANLARI, ÖZEL ÇEVRE KORUMA BÖLGELERİ VE BİYOLOJİK ÇEŞİTLİLİK

Türkiye'de koruma alanlarının doğal ve kültür varlıkları yönünden korunmasına ilişkin koruma statüleri ulusal ve uluslararası düzeyde gerçekleştirilen yasal düzenlemelerle oluşturulmuştur. Fakat koruma yönetimi anlayışı, içinde Özel Çevre Koruma Bölgeleri koruma statüsünün de dahil olduğu, koruma-kalkınma-dengesini ön planda tuttuğu için koruma alanlarının yönetilmesinde sürdürülebilir bir koruma politikasının yerleşmesi gecikmiş ve eksik kalmıştır. Ulusal alanda koruma politikaları biyolojik çeşitliliğin sürdürülebilirliğinin ihmal edilmeden koruma-kullanım dengesinde yürütülmesi çabaları doğrultusunda özellikle Ulusal Biyolojik Çeşitlilik ve Eylem Planı'nın (UBÇEP) oluşturulması, çevre sorunlarının yönetimi ve çözümünün açıklığa kavuşturulması için benzer şekilde hazırlanan Ulusal Çevre Eylem Planı (UÇEP) , Ulusal Gündem 21'in strateji ve politikaları düzenleyici bir şekilde uygulanması yönündeki kısıtlı çalışmalar, Çölleşme ile Mücadele Sözleşmesi Ulusal Odak Noktası koordinasyonunda hazırlanan Çölleşme ile Mücadele Ulusal Eylem Planı, Çevre ve Ormancılık Şurası Kararları doğrultusunda hazırlanan Ulusal Ormancılık Programı gibi çalışmalarla sınırlıdır. Her biri koruma politikalarına sürdürülebilirlik çerçevesinden bakan eylem planları ve programların gecikmelerinin ve hatta yasallaşamamalarının bir sonucu olarak ekosistemdeki boşlukların değerlendirmeye alındığı daha dar ölçekte (sit alanı, biyolojik koridorlar, tampon bölgeler, öneli biyolojik çeşitlilik alanları) bölgesel, yerel düzeydeki çalışmalar istenilen seviyeye ulaşamamış, çevresel bozulmaların önüne geçilememiş, koruma politikalarına alternatif çözüm üretilmesi sadece gönüllü kuruluşların çalışmaları ölçüsünde gerçekleşmiştir. Mevcut genel durum ulusal düzeyde iyi yönetişimin gerçekleştirilmesi açısından göze çarpan eksikliklerin başında gelmektedir. Merkezi yönetimin karar alma ve yürütme sürecinde korumaya ilişkin konu ile ilgili diğer paydaşlara oranla yaptırımının yüksek olması sonucunu da beraberinde getirmektedir. O nedenle ulusal koruma politikalarının bölgesel koruma yönetimi ve politikalarıyla desteklenerek bu yetkinin dağılımının sağlanması gerekmektedir. Bu noktada yapılması gereken Akdeniz ve Karadeniz 'e kıyısı olan Türkiye'nin bölgesel

anlaşmalarda ön görülen coğrafi sınırlara yönelik koruma politikaları üretiminde hiyerarşik karar alma mekanizmasını çok yönlü ve taraflı bir mekanizmaya dönüşmesinde sağlıklı ve güvenilir veri tabanının oluşturulmasına katkı sağlaması ve koruma statüsünün belirlenmesi ve yönetimindeki anlaşmazlıkların giderilmesinde bölgesel ve yerel düzeyde çalışmaların daha da arttırılması gerektiği düşünülerek koruma statüsü taşıyan alanlar ve bu alanların birbirleriyle kesişim noktaları ve idari yetkiler önemsenmelidir. Bu noktada biyolojik çeşitliliğe ilişkin in-situ ve ex-situ koruma çalışmalarının seyri önem taşımaktadır.

A.Türkiye'de Koruma Alanı Statüsündeki Yerler

Türkiye sahip olduğu coğrafi konumu, fiziki şartları gereği biyolojik çeşitliliğin gözetilmesinde önde olması gereken bir ülkedir. Ancak koruma politikalarında genel olarak bakıldığında tür, ekosistem yönetiminde sürdürülebilirliğin ve korumanın sağlanmasında ve geliştirilmesinde sahip olunan doğal kaynakların ekonomik sebepler öncelikli tutularak korunmaya çalışılması anlayışı tehlike ve risklerin göz ardı edilmesine neden olmakta ve bu kaynakların güvenilir biçimde korunması ve desteklenmesini sekteye uğratarak ciddi zararlar vermektedir. Çevresel farkındalığı belirli bir düzeyde tutan kalkınma planları dışında bu zamana kadar, hükümetler arası örgütlerin programlarına göre ayrılan fonlarla gerçekleştirilen çalışmalar hariç tutulduğunda, ulusal düzeydeki doğal kaynak kullanımı pratiklerinde koruma anlayışının öne çıktığını söylemek pek mümkün değildir.Onca uluslararası yasal düzenlemeye taraf olunmasına karşın ulusal düzeyde de uyumlaştırma çalışmalarının gerçekleştirilemeyişi, bölgesel ve yerel düzeydeki uygulamalardan elde edilen çıktılar ve sonuçların çözüm üretmede somut bir yol olabileceği fikrini uyandırmaktadır. Koruma yönetimi anlayışını, yapılanmasını ve politikasını kısıtlı tutan eksik bilgilerin yeni sonuçlarla desteklenmesine olanak sağlayabilecek alan çalışmalarının ulusal düzeyde güçlendirilmesinde koruma statüsüne sahip alanların koruma statüsü bakımından çeşitliliğinin bulunduğu alanlarda gerçekleştirilmesi önemlidir. Böylelikle birden fazla sorunun bir arada bulunduğu müdahale noktalarında etkili yönetimin sağlanması ve işbirliği yollarına ilişkin tablo daha da netleşebileceği düşünülmektedir. Bu noktada

Biyolojik Çeşitlilik Sözleşme'nin ve Türkiye'de koruma politikalarının oluşmasının[289] bir gereği olarak *in-situ* ve *ex-situ* koruma çalışmaları ve kapsamındaki koruma statülerinin değerlendirilmesi önemlidir.

1.*Ex-situ* Alanlar ve Koruma Çalışmaları

Türkiye kuzey bölümü Avrupa –Sibirya, güney ve batı kısımları Akdeniz, orta ve doğu kısmı İran-Turan olmak üzere dört biyocoğrafi bölgeye sahiptir[290].Bu bölgeler arasından Akdeniz ve İran-Turan biyocoğrafi bölgeleri tür çeşitliliğinin en yoğun olarak görüldüğü alanlar olarak gösterilmektedir. Tarımsal biyolojik çeşitliliğin de yoğun olmasını sağlayan bu duruma karşın mevcut step ekosistemi ve tarımsal biyolojik çeşitliliği tehdit eden bir takım unsurlar mevcuttur.Toprağın kullanımına ilişkin olan bilinçsiz sulama ve ürün yetiştirme metodları, tarımsal verilerin bilinçsiz kullanımı, yerli türlerle yabancı türlerden melez türler elde edilmesi, kadastro ve imar çalışmalarındaki yetersizlikler, step ekosisteminde ise alt ve üst yapı çalışmalarının olumsuz etkisi, ekonomik değeri olan bitkilerin gereğinden fazla tüketilmesi, aşırı otlatma faaliyetlerin başlıca unsurlar olduğunu söylemek mümkündür.[291]

Bitki tür koruma çalışmaları Türkiye'de biyolojik çeşitliliğin korunması bakımından ilkler arasında gösterilebilen *ex-situ* koruma çalışmaları ile 1930 yılında Orman Bakanlığı öncülüğünde başlatılmıştır. Onu takiben 1933-1960 arası dönemde Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi çalışmaları sayesinde genetik çeşitliliğe sahip çok sayıda bitki tohum örneğine dair çalışmalar ilerletilmiş ve 1960 yılı itibariyle bu çalışmalar Yeşilköy Tarımsal Araştırma Enstitüsü'nde toparlanmıştır. Genetik kaynaklara ilişkin çalışmaların sistemli bir boyuta ulaşması 1963 yılında İzmir Bitki Araştırma ve İntridüksiyon Merkezi'nin ,bugünkü adıyla Ege Tarımsal Araştırma Enstitüsü, Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü[292] (FAO) ve Türkiye işbirliğindeki anlaşmaya dayanarak kurulması ile gerçekleşmiştir.Uzun süreli (temel koleksiyonlar) ile kısa ve orta süreli (aktif koleksiyonlar) biçiminde korumaya alınmıştır.Ulusal düzeyde

[289] Bayır,A.,Uzun, İ.,"Horticultural Biodiversity in Turkey, Biogeography and Biodiversity", 2009,s. 541 <<http://journals.usamvcj.ro/horticulture/article/viewFile/4418/4108>>, (15.04.2010).
[290] "Ibid,s. 537", (15.04.2010).
[291] "Ibid,s. 539", (15.04.2010).
[292] " Bitki Genetik Kaynakları Çalışmaları", Ege Tarımsal Araştırma Enstitüsü, Bitki Genetik Kaynakları Bölümü, No:3,<<http://www.etae.gov.tr/yayin-ek/tanitim-bro/3-bgk-tanitim-bro.pdf>>, (15.04.2010).

toparlanan koleksiyon nitelik olarak araziye ait yabani ırkları, ekonomik öneme sahip yabani bitki türlerini ve endemik bitki türlerini kapsamaktadır.[293]1973 yılına dek yürütülen projeler 1976 yılında Tarım Bakanlığınca yapılan çalışmalar doğrultusunda Ulusal Bitki Genetik Kaynakları Araştırma Projesi adı altında bütünleştirilmiş ve aynı isimle genetik ve bitki kaynaklarının belirlenmesi tasnifi ve paralel olarak yaşam alanında *(in-situ)* ya da alan dışında *(ex-situ)* korunması ölçüsünde devam ettirilmiştir.[294] 1992-1997 yılları arasında DPT tarafından yürütülen Türkiye Endemik Bitkileri Projesi bu amaç doğrultusunda geçtiğimiz on beş yıl içerisinde gerçekleştirilen kapsamlı projelerden birisidir.

Ex-situ koruma kapsamında faaliyetlerin geliştirildiği alanlar genel olarak koleksiyon bahçeleri, gen bankaları, tohum bankaları, hayvanat bahçeleri ve botanik bahçelerinden oluşmaktadır. Türkiye'de *ex-situ* koruma statülerine örnek olabilecek yerler arasında İstanbul Nezahat Gökyiğit Botanik Bahçesi, Yalova Karaca Arboretumu, 1936 'da Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarla Bitkileri Bölümü bünyesinde kurulan Osman Tosun Gen Bankası, Ege Üniversitesi Botanik Bahçesi, İstanbul Üniversitesi Atatürk Arbetorumu, İstanbul Üniversitesi Botanik Bahçesi sayılabilir.[295]Bu alanda halen devam etmekte olan TAGEM-Ege Tarımsal Araştırmalar Enstitüsü işbirliğinde Ulusal Gen Bankası çalışması, TKB bünyesinde Yalova, İzmir,Tekirdağ, Gaziantep, Malatya, Erzincan'da bulunan yaklaşık 16 adet Tarla Koruma Gen Bankası ve Osman Tosun Gen Bankası çalışması, Çevre ve Orman Bakanlığı Orman Tohumları Islah ve Araştırma Müdürlüğü Orman ağaçları için ex-situ koruma çalışmaları, kızılçam, karaçam, sarıçam,Halep çamı, fıstık çamı, toros sediri, doğu ladini, sığla ağacını kapsayan 8 türde 169 tohum bahçesi çalışması, 19 türde 35 adet olmak üzere tohum plantasyonları çalışmaları, 5 türde 13 adet olmak üzere klon

[293] Ulusal Biyolojik Çeşitlilik Stratejisi ve Eylem Planı, Çevre ve Orman Bkanlığı, Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü, Ankara, 2008, s.44 ,<<http://www.bcs.gov.tr/documents/UBSEP-2007.pdf >> (15.04.2010).
[294] Dünya'da ve Türkiye'de Biyolojik Çeşitliliği Koruma, İ.Tekeli (et.al.),Türkiye Bilimler Akademisi Raporları (TÜBA) Sayı:13, 2006, s. 92
[295] Ulusal Biyolojik Çeşitlilik Stratejisi ve Eylem Planı, Çevre ve Orman Bkanlığı, Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü, Ankara, 2008, s.45 ,<<http://www.bcs.gov.tr/documents/UBSEP-2007.pdf >> (15.04.2010).

parkları çalışmaları yer almaktadır.[296]

Söz konusu koruma çalışmalarında sorumlu merkezi kuruluş Tarım Bakanlığı bünyesinde gerçekleştirilen ve biyogüvenliği sağlama çalışmaları olarak kabul edilebilen tohum ve gen bankalarının[297] 2009 yılında Bakanlıkça öneriye sunulup Bakanlar Kurulu Kararıyla kabul edilen Türkiye Tarım Havzalarının Üretim ve Destekleme Modeli ile güçlendirilmesi öngörülmektedir.[298]

2.*In-situ* Alanlar ve Koruma Çalışmaları:

In-situ koruma, türlerin kendi habitatları içerisinde korunması çalışmalarından ibaret olup ulusal ve uluslararası yasal düzenlemeler ve projeler kapsamında oluşturulmuş milli park, tabiat parkı, tabiat koruma alanı, tabiat anıtı, yaban hayatı geliştirme sahası, yaban hayatı üretme istasyonu, muhafaza ormanı, gen koruma ormanı, tohum meşcereleri, özel koruma bölgeleri, Ramsar alanları, doğal sit alanları, doğal varlıklar, gen koruma ve yönetim alanları, Natura 2000 alanları, Zümrüt ağı alanlarından oluşmaktadır. Bunlar arasından doğal sit alanları, doğal varlıklar Kültür ve Turizm Bakanlığı, gen koruma ve yönetim alanları hem Kültür ve Turizm hem de Orman Bakanlığı yetkisi altında iken, geri kalan alanlar ise sadece Orman Bakanlığı yetkisi altında bulunmaktadır[299].Ulusal yasal düzenlemeler, uluslararası yasal düzenlemeler ve projeler ölçüsünde belirlenen her biri koruma statüsü değeri taşıyan in-situ koruma alanları ve bu alanların ilgili yasal düzenlemelerdeki yeri şu şekildedir:

Ulusal koruma statüleri[300]

- 2873 sayılı Milli Parklar Kanunu: Milli park, tabiatı koruma alanı, tabiat parkı, tabiat anıtı
- 4915 sayılı Kara Avcılığı Kanunu:Yaban hayatı geliştirme sahaları, yaban

[296] Prof.Dr. Yalınkılıç, M.K.,"Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi ve Ulusal Uygulamalar,Koruma Çalışmalarımız, yeri dışında (ex-situ) koruma",Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü, Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi Ulusal Odak Noktası,s.22, <<http://www.did-cevreorman.gov.tr/bcs.ppt#324> ,(17.04.2010).

[297] "Tohum Gen Bankaları",<<http://www.tarim.gov.tr/Duyurular,haber_Detayli_Gosterim.html?NewsID=433 >>, (15.04.2010).

[298]"Tarım Havzalarının Üretim ve Destekleme Modeli",1 Haziran 2009, <<http://www.tarim.gov.tr/Duyurular,haber_Detayli_Gosterim.html?NewsID=308>>, (15.04.2010).

[299] " Ulusal Biyolojik Çeşitlilik Eylem Planı, İn-situ Koruma (Doğal yaşam alanında koruma ya da yerinde koruma)"<<http://www.bcs.gov.tr/documents/UBSEP-2007.pdf>>, (15.04.2010).

[300]"Türkiye'nin Korunan Alanları, Türkiye'deki Alan Koruma Statüleri- Ulusal Statüler",<< http://www.sifiryokolus.org/?sayfa=6 >>, (15.04.2010).

hayatı üretme istasyonu

- 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu:Doğal sit alanları
- Türkiye Bitki Genetik Çeşitliliğinin Yerinde(in-situ) Korunması Projesi (1993-1998, GEF 1 Projesi): Gen koruma ve yönetim alanları
- 6831 sayılı Orman Kanunu : tohum meşcereleri, gen koruma ormanları, muhafaza ormanları, orman içi dinlenme yerleri
- 1380 sayılı Su ürünleri Kanunu: Su ürünleri istihsal sahaları
    - Uluslararası koruma statüleri[301]
- Dünya Kültürel ve Doğal Mirasın Korunmasına Dair Sözleşme: Dünya Kültürel ve Doğal Miras Alanı
- Avrupa'nın Yaban Hayatı ve Yaşam Ortamlarını Koruma Sözleşmesi :Zümrüt Ağı Alanları
- Özellikle Su Kuşları Yaşama Ortamı Olarak Uluslararası Öneme Sahip Sulak Alanlar Hakkındaki Sözleşme(Ramsar): Ramsar alanları (Sulak Alanların Korunması Yönetmeliği)
- Avrupa Birliği Kuşları Koruma Yönetmeliği (79/409/EEC) ve Avrupa Birliği Habitatları ve Türleri Koruma Yönetmeliği (92/43/EEC): Natura 2000 alanları
- Barcelona Sözleşmesi ve Akdeniz'de Özel Koruma Alanlarına İlişkin Protokol : Özel Çevre Koruma Bölgeleri (383 sayılı Özel Çevre Koruma Başkanlığı Kurulmasına Dair Kanun Hükmünde Kararname)

Özel Çevre Koruma Bölgesi koruma statüsü yerinde *in-situ* koruma çalışmalarının gerçekleştirildiği, ulusal koruma yönetimi içerisinde daha çok 383 sayılı Özel Çevre Koruma Başkanlığı Kurulmasına Dair Kanun Hükmünde Kararname'nin yaptırım olarak kabul edildiğini söylemek mümkündür. Bunun en önemli göstergesi Barcelona Sözleşmesi Özel Koruma Alanları eki protokolünde belirtilen özel koruma alanı (special protected area) tanımındaki alan (area) yerine ulusal mevzuatta bölge kavramının kullanılması gösterilebilir. Anlam itibariyle ulusal terminolojideki bölgenin uluslararası terminolojideki karşılığı (region) olmasına karşın uluslararası yasal uygulamalar içerisinde bu tanımlama kullanılmamaktadır. Hassas, ekolojik önemde, doğal ve de kültürel[302] özellikler taşıması nedeniyle birden fazla koruma statüsünün yer

[301]" Türkiye'nin Korunan Alanları, Türkiye'deki Alan Koruma Statüleri-Uluslararası Statüler", <<http://www.sifiryokolus.org/?sayfa=7 >>, (15.04.2010).

[302]Mustafa Eğe, " Türkiye'de Özel Çevre Koruma Bölgeleri'nin Yönetim Sorunları: Pamukkale Özel Çevre Koruma Bölgesi Örneği",(Denizli: Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü Kamu Yönetimi Anablim Dalı,Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi, 2006),s.83, (14.04.2010).

alabildiği Özel Çevre Koruma Bölgeleri'nin yönetim yetkisinin paylaşımı olanaklarının tartışılması ve çözüm yaratılması iyi yönetişim hedeflerinin hem ulusal hem de bölgeler arası düzeyde gerçekleşmesine örnek teşkil etmesi açısından kayda değer görülmektedir.

Yerinde koruma çalışmaları bakımından sadece ulusal mevzuat içerisinden çeşitli ve derecelerine göre tanımları bulunan doğal sitlerine ilişkin kavramsal belirsizlik bir diğer güçlük noktasıdır. Özellikle belirli yasal yaptırımlar (orman kanunu, kıyı kanunu, içme suyu havzaları yönetmeliği v.b.) sayesinde korunabilmiş biyolojik çeşitlilik koruma çalışmalarında alan koruma ve yönetiminde önemli biyolojik çeşitlilik alanları olarak kabul edilebilecek önemli kuş alanları (ÖKA), önemli bitki alanları (ÖBA), denizkaplumbağası, Akdeniz foku alanlarının çakışıyor olması ve bir çoğunun doğal sit koruma statüsü dışında koruma statüsünün olmaması bu alanların korunması çabasında yapılacak olan düzenlemenin ciddiyetini ortaya koymaktadır. Ağırlıklı olarak doğa koruma konusunda biyolojik çeşitliliğin korunması çalışmalarının milli park, tabiatı koruma alanı, tabiat parkı, özel çevre koruma bölgesi, Ramsar alanı gibi düşük olduğu ve belki de bu seviyeyi aşağıya çekmeye sebep olduğu koruma statülerini taşıyan alanlarla temsil edilmesi bir kısır döngü yaratmaktadır. Natura 2000 ve Zümrüt ağı alanlarına yönelik çalışmalar mevcut açmazı kırabilecek düzenlemeleri öngörmesi nedeniyle tür ve habitatı bütününde korumayı ulusal mevzuatta zorunlu kılabilmektedir.Bu noktada yapılan çalışmaların etkinliği ve verimliliği önem kazanmaktadır.[303]

Var olan zorlukların yanında koruma alanlarının belirmesi için gerekli olan eksik statüler arasında deniz koruma alanı statüsü de mevzuatta belirgin bir boşluğa karşılık gelmektedir. Denizel ve karasal peyzaj alanına sahip ya da sınır olan biyocoğrafi alan içerisindeki önemli biyolojik çeşitlilik alanlarının yoğunluğu, yasalarla belirlenen koruma statülerinin birlikteliği ile düşünüldüğünde ekosistemin bütünlüğü açısından yerinde koruma pratiklerinin ve diğer teknik, kapasitenin arttırılmasına ilişkin çalışmaların koruma alanı yönetiminde ne derece önemli olduğu ortaya çıkmaktadır.[304]

Yasalarla düzenlenen koruma statülerinin alan üzerinde çakışması ve

[303]Eken, G.," Biyolojik Çeşitlilik ve Doğal Sitler",
<<http://yesilatlas.kesfetmekicinbak.com/bukalemun/00139/>>, (15.04.2010).

çeşitliliğinin ortaya çıkması, koruma statülerindeki yetersizlikler, eksik koruma statüleri ve tanımları durumuna yönelik hem kavramsal çerçeveyi netleştirmek hem yönetimini kolaylaştırmak amacıyla Doğa Biyolojik Çeşitliliği Koruma Kanun Tasarısı hazırlanması koruma mevzuatının iyileştirilmesi açısından olumlu bir girişim olarak görülmektedir.

B.Türkiye'de Koruma Alanları Açısından Kurumsal Yapı ve Yönetim

Türkiye'de merkezi örgütlenme yerel yönetimler ve uluslararası kurumlarla koordineli çalışan gönüllü kuruluşların görev ve yetki dağılımı ve gerçekleştirdiği projelerden yola çıkarak koruma alanlarının yönetimi noktasında ortaya çıkan açmazların ya da katkıların boyutunu gözden geçirmek açısından ele alınmalıdır.Bu nedenle merkezi ve hükümetler arası kuruluşların yetki sorununa açıklık getirilmesi bakımından çalışma içerisinde şu şekilde şemalaştırılmıştır:

1.Koruma Alanları Yönetiminden Sorumlu Merkezi Kurum ve Kuruluşlar

Özellikle merkezi yönetim açısından yetkinin öncelikli olduğu kurumlar ve koruma politikalarına yön veren çalışmaları açısından temel kurumlar olduğu söylenelebilir.

1.1.Çevre ve Orman Bakanlığı:

Kurum	**Hukuksal Düzenleme**	**Görev/Yetki/Sorumluluk**
Çevre ve Orman Bakanlığı	01.05.2003 tarihinde kabul edilen ve 08.05.2003 tarih ve 25102 sayılı Resmi Gazetede yayınlanan 4856 Sayılı Yasa ile belirlenen usul esaslar çerçevesinde, Çevre ve Orman Bakanlıklarının birleştirilmesi suretiyle oluşturulmuşur. 09.08.1983 tarih ve 18132 sayılı Resmi Gazetede Yayımlanan 2872 sayılı Çevre Kanunu kapsamındaki hükümlerin bağlayıcılığı bulunmaktadır.[305]	Mevzuatı hazırlamaya dair düzenlemelr yapmak, uluslarası anlaşmalar ve sözleşmeleri koordine etmek, diğer kurum ve kuruluşların çevre korumaya ilişkin faaliyetlerini koordine etmek, yasadışı durumları tespit etmek, bu kurumların yetki ve sorumluluklarını belirlemekle görevlidir. Doğa koruma çalışmalarına ilişikin birincil yetkili kurumdur.[306]

[304] "Idem".
[305] Dünya'da ve Türkiye'de Biyolojik Çeşitliliği Koruma", İ.Tekeli (et.al.),Türkiye Bilimler Akademisi Raporları (TÜBA), Sayı:13, 2006,s.96.
[306] "Idem".

Çevre ve Orman Bakanlığı Ana Hizmet Birimleri ve Bağlı Kuruluşlar		
Bağlı Kuruluşlar	**Ana Hizmet Birimleri**	
a) Devlet ve Su İşleri Genel Müdürlüğü	**a)** Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü	
b) Özel Çevre Koruma Kurumu	**b)** Ağaçlandırma ve Erozyon Kontrolü Genel Müdürlüğü	
	c) Çevre Yönetimi Genel Müdürlüğü	
c) Orman Genel Müdürlüğü	**ç)** Çevresel Etki Değerlendirmesi ve Planlama Genel Müdürlüğü	
	d) Eğitim ve Yayın Dairesi Başkanlığı	
	e) Orman ve Köy İşleri Genel Müdürlüğü	
	f) Dış İlişkiler AB Dairesi Başkanlığı	

1.1.1. Çevre ve Orman Bakanlığı Ana Hizmet Birimleri		
Birim	**Hukuksal Düzenleme**	**Görev/Yetki/Sorumluluk**
a) Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü (DKMP)	01.05.2003 tarihli 4856 sayılı Çevre ve Orman Bakanlığı Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun'un 13. maddesine dayanarak oluşturulmuş birimdir.[307]	4856 sayılı Kanun'un 13. maddesi, 2873 sayılı Milli Parklar Kanunu ve 3167 sayılı Kara Avcılığı Kanunu gereğince milli park, tabiat parkı, tabiat anıtı, tabiat koruma alanı, yaba hayat, kara av kaynakları, orman içi su kaynağı, dere, göl, gölet, sulak alan, hassas bölgeler, bitki ve hayvan gen kaynakları, mesire yerlerine yönelik planlama, geliştirme, yönetme, işletme, tanıtma faaliyetlerinden sorumludur.Yetki ve görevleri arasında çevrenin korunması ilke ve amaçlarını belirlemek, hayvanların korunmasına yönelik ilgili sivil toplum kuruluşlarıyla birlikte çalışmak ve Bakanlığın verdiği görevleri yerine getirmek yer almaktadır.[308]
b)Ağaçlandırma ve Erozyon Kontrolü Genel Müdürlüğü	16.01.2004 tarih ve 25348 sayılı Çevre ve Orman Bakanlığı Merkez Teşkilatı'nın Görevleri ve Çalışma Esas ve Usulleri Hakkında Yönetmelik'in 59.	16.01.2004 tarih ve 25348 sayılı yönetmeliğin ilgili maddesinde belirtilen ormancılık çalışmaları için uygun tohum ve fidan üretilmesi, ithal ve ihraç edilmesi, orman ejimi altına

[307] "Bakanlık Kuruluşu", Çevre ve Orman Bakanlığı, <<http://www.cevreorman.gov.tr/COB/Bakanlik/BakanlikKurulusu.aspx?sflang=tr >>, (16.04.2010).
[308] "Idem".

	maddesine dayanarak oluşturulmuş birimdir.[309]	alınacak yerlerin erozyon kontrolüne yönelik tedbirler ölçüsünde yeniden tahsis edilmesi, orman içi ve mera ıslahı, sosyal ormancılık ile ilgili plan ve projelerin geliştirilmesi ve ilgili çalışmaların yapılması, gerçke ve tüzel kişiler ile kamu kurum ve kuruluşlarını orman ve fidanlık tesis edilmesi ve işletilmesi konusunda desteklemek, Bakanlığın uygun gördüğü başka işleri yerine getirmekle görevlidir.[310]
c)Çevresel Etki Değerlendirmesi ve Planlama Genel Müdürlüğü	01.05.2003 tarihli ve 4856 sayılı Çevre ve Orman Bakanlığı Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun'un 10. maddesine dayanarak oluşturulmuş birimdir.[311]	01.05.2003 tarih ve 4856 sayılı kanunun ilgili maddesince çevresel etki değerlendirmesi ve stratejik etki değerlendirmesinin yapılması, çevreye ilişkin envanter oluşturup durum raporlarının hazırlanması, ulusal çevre stratejisi ve eylem planlarının yürütülmesi, uluslar arası düzeydeki çalışmaları takip ederek ulusal düzeyde uygulanmasına çalışılması, dengeli ve sürekli gelişme anlayışıyla kalkınma, bölge ve çevre düzenleri planlarının hazırlanması, uygulanması, yönetilmesi ve Bakanlıkça gerekli görülen diğer görevlerin yapılmasından sorumludur.[312]
ç) Çevre Yönetimi ve Genel Müdürlüğü	01.05.2003 tarihli ve 4856 sayılı Çevre ve Orman Bakanlığı Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun'un 9. maddesine dayanarak oluşturulmuş birimdir.[313]	01.05.2003 tarihli ve 4856 sayılı kanunun ilgili maddesince çevre kirliliğinin ölçüm, tespit ve kalite kriterlerinin belirlenip bu doğrultuda uygulamaların yapılması, hava kirliliğine ilişkin ölçümler yapılması, radyasyonun

[309] " Çevre ve Orman Bakanlığı Merkez Teşkilatının Görevleri, Çalışma Esas ve Usulleri Hakkında Yönetmelik",(R.G. No:25348),<<http://www.mevzuat.adalet.gov.tr/html/21710.html >>, (16.04.2010).
[310] "Idem".
[311] " Çevresel Etki Değerlendirmesi ve Planlama Genel Müdürlüğünün Görevleri", <<http://www.cedgm.gov.tr/CED/AnaSayfa/gorevVeyetkiler.aspx?sflang=tr >>, (16.04.2010).
[312] "Idem".
[313] " Türkiye Çevresel Veri Değişimi Ağının Kurulması Projesi- TEIEN",Çevresel Etki Değerlendirme ve Planlama Genel Müdürlüğü, <<http://www.cedgm.gov.tr/CED/AnaSayfa/Projeler.aspx?sflang=tr >>, (16.04.2010).

		yayılımı ve kontrolüne ilişkin acil müdahale planlarının hazırlanması, yenilenebilir enerji kaynakları gibi temiz enerji kaynaklarının desteklenmesi, yerüstü, yer altı ve denizlere olumsuz etkisi bulunan radyoaktif atık madde ve kimyasallarına salınımına ilişkin çalışmalar yürütülmesi, nükleer güvenlik konusunda Türkiye Atom Enerjisi Kurumu ile işbirliği içerisinde çalışılması, görev alanıyla ilgili uluslar arası çalışmaların takip edilip ulusal düzeyde uygulanabilir hale gelmesi, zararlı atık ve kimyasalların ithalat ve ihracatına ilişkin koşulların belirlenmesi ve taşınmasında ilgili kurum ve kuruluşlarla işbirliği içerisinde çalışılması, motorlu taşıtlara ilişkin egzoz ölçümlerinin gerçekleştirilmesi, su kaynaklarına ilişkin koruma ve planların hazırlanması, Bakanlığın uygun gördüğü faaliyetlerin yerine getirilmesi başlıca görevleri arasında yer almaktadır. Birim görev ve yetkileri doğrultusunda atık yönetimi, kimyasal yönetimi, deniz ve kıyı yönetimi, hava yönetimi, su ve toprak yönetimi, ölçüm ve denetim gibi alt birimlere sahiptir.[314]
d) Eğitim ve Yayın Dairesi Başkanlığı	09.08.2004 tarih ve 25548 sayılı Çevre ve Orman Bakanlığı Yayın Yönetmeliği doğrultusunda oluşturulmuş birimdir.[315]	09.08.2004 tarih ve 25548 sayılı ilgili yönetmeliğinde belirtilen Bakanlıkça uygun görülen eserlerin, yayınların, dökümanların toplanması, onayı alınan eserlerin basılması işlerinden sorumludur.[316]

[314] "Idem".
[315] Çevre ve Orman Bakanlığı Yayın Yönetmeliği" , (R.G. No:25548), <<http://www.mevzuat.adalet.gov.tr/html/21953.html >>, (16.04.2010).
[316] "Idem".

e) Orman ve Köy İlişkileri Genel Müdürlüğü	01.05.2003 tarihli ve 4856 sayılı Çevre ve Orman Bakanlığı Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanunun 12. maddesine dayanarak oluşturulmuş birimdir.[317]	01.05.2003 tarihli ve 4856 sayılı kanunun ilgili maddesince orman köylüsünün sosyo-ekonomik kalkınmasına katkı sağlamak, kalkınma havzalarında araştırma etüt, plan ve proje hizmetleri yürütmek, odun tüketimini azaltmaya yönelik alternatif enerji kaynakları kullanımı yönünde projeler geliştirmek, bunlara ilişkin sanyiyi teşvik etmek, orman köylüsüne her türlü kredi ve yardımı sağlamak, kooperatifleri proje bazında destekleyerek ürünlerin değerlendirilmesine kolaylık sağlamak, 2924 sayılı yasanın 2/A maddesi uyarınca köy nakline ilişkin işleri yürütmek, Bakanlıkça uygun görülen işleri yürütmekle görevlidir.[318]
f) Dış İlişkiler ve AB Dairesi Başkanlığı	01.05.2003 tarih ve 4856 sayılı Çevre ve Orman Bakanlığı Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun'un 15. maddesine dayanarak oluşturulmuş birimdir.[319]	01.05.2003 tarih ve 4856 sayılı Kanunun ilgili maddesince Hükümetler arası Sözleşmelerin ilgili ek protokollerinin uygulanması yönündeki çalışmaları düzenlemek ve uluslar arası kurum ve kuruluşlarla aynı amaç doğrultusunda eşgüdümü sağlamak, personele yönelik staj, eğitim ve benzeri çalışmalar hazırlamak, program, konferans ve toplantılar organize etmek, AB uyum sürecine yönelik uyumlaştırma politikalarının daha verimli işlemesine ilişkin tedbirler almak, alternatifler üretmek, AB ve programlarından sağlanan destek ile dış kaynaklı projeleri yürütmek, takip etmek, uluslar arası kuruluş ve ülkelerden gelen proje önerilerini Bakanlık yetkisi doğrultusunda değerlendirmeye almak, mali

[317] " Orman Köy İşleri Müdürlüğü Görev ve Yetkileri", Orman-Köy İşleri Genel Müdürlüğü, <<http://www.orkoy.gov.tr/ORKOY/AnaSayfa/gorevVeyetkiler.aspx?sflang=tr >>, (17.04.2010).
[318] "Idem".
[319] " Dış İlişkiler ve Abrupa Birliği Dairesi Başkanlığı Görevleri", Dış İlişkiler ve Avrupa Dairesi Başkanlığı, <<http://www.did-cevreorman.gov.tr/sayfa_detay.asp?id=23>>, (17.04.2010).

		kaynağın oluşturulmasına ilişkin ilgili kuruluşlar ile işbirliği içerisinde olmak görev ve sorumluluğuna sahiptir.[320]

Çevre ve Orman Bakanlığına Bağlı Kuruluşlar		
Birim	**Hukuksal Düzenleme**	**Görev/Yetki/ Sorumluluk**
a) Devlet ve Su İşleri Genel Müdürlüğü (DSİ)	18 Aralık 1953'te 6200 sayılı Devlet Su İşleri Umum Müdürlüğü Teşkilat ve Vazifeleri Hakkında Kanun ile kurulan ve 1954'te teşkilatlanan kuruluştur.31.08.2007 tarihinde Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı'ndan ayrılıp Çevre ve Orman Bakanlığına bağlanmıştır.[321]	18.12.1953 tarih ve 6200 sayılı Teşkilat ve Vazifeleri Hakkında Kanunu gereğince baraj yapımı, taşkınlardan koruma, sulama, bataklık ve alan ıslahı, hidroelektrik enerji üretimi, akarsu ıslahat yapımı ve gerektiğinde seyrü sefere elverişli hale getirmek, bu işlerle ilgili her türlü etüt, proje ve inşaatları yapmak ve yaptırmak, bu tesislerin işletme, bakım ve onarımını sağlamakla, 16.12.1960 tarih ve 167 sayılı Yerlatı Suları Kanunu gereğince yer altı suyu ve etüt araştırmaları için kuyu açmak ve ya açtırmak, yer altı suyu tahsisi yapmak, yer altı sularının korunması ve tescili, arama, kullanma ve ıslah tadil belgesi vermek, 03.07.1968 tarih ve 1053 sayılı Ankara, İstanbul ve nüfusu 100 000 den Büyük Şehirlere İçme Suyu Temizi Hakkında Kanun gereğince braj ve isale hattı, su tasfiye tesisi inşaatları, su depoları yapmak, İle görevlidir.[322]

[320] "Idem".
[321] "Devlet Su İşleri Umum Müdürlüğü Teşkilat ve Vazifeleri Hakkında Kanun", (R.G. No:8592), <<http://www.hukuki.net/kanun/6200.13.text.asp >>, (17.04.2010).
[322] "Ibid".

b) Orman Genel Müdürlüğü (OGM)	İlk 1839 da ormancılık faaliyetlerini takip etmek amacıyla Ticaret nezaretine bağlı "Ormancılık Müdürlüğü"nün kurulmasıyla oluşturulan kurum, 1920-1923 yılları arasında İktisat Vekaletine bağlı kalmıştır.1937 yılında 3204 sayılı Kanuna dayanarak Orman Genel Müdürlüğü kurulmuş, 3116 Sayılı Orman Kanu ile birlikte ormancılığın temeli atılmış ve 6831 sayılı Kanun ile birlikte günümüz mevcut ormancılık faaliyetlerinin yasal dayanağı oluşturulmuştur.[323]	6831 sayılı Kanun gereğince orman ve orman kaynaklarını her türlü tehlikeye karşı korumak, doğaya yakın duran bir anlayışla bu kaynakların geliştirilmesini, ve ekosistem bütünlüğü içerisinde ve topluma çok yönlü faydalar sağlayacak şekilde yönetilmesi başlıca görev ve sorumlulukları arasındadır.[324]
c) Özel Çevre Koruma Kurumu Başkanlığı (ÖÇKKB)	1976 Barcelona-Akdeniz'in Kirliliğe Karşı Korunması Sözleşmesi'ne ve 1979 Bern-Avrupa'nın Yaban Hayatı ve Habitatların Korunması Sözleşmesi ve bunlara bağlı olarak kurulan Akdeniz'de Özel Çevre Koruma Alanları Kurulması Protokolü'ne Dayanarak 1989 yılında 383 sayılı Özel Çevre Koruma Kurumu Başkanlığının Kurulmasına Dair Kanun Hükmünde Kararname ile oluşturulan birimdir.2872 Sayılı Çevre Kanunu 9. maddesi Özel Çevre Koruma Bölgelerinin tanımlandığı bağlayıcılığı olan diğer önemli düzenlemedir.[325]	383 sayılı Kanun Hükmünde kararname ve 2872 sayılı Kanun gereğince Ülke genelindeki çeşitli doğal ve tarihi değerleri barındıran 14 Özel Çevre Koruma Bölgesi'nin korunması, planlanması ve yönetiminden sorumludur.Özel Çevre Koruma Bölgelerinin değerlerini korumak, bu doğrultuda araştırma ve incelemeler yapıp yaptırmak , varolan çevre sorunlarını gidermek için tüm tedbirleri almak, koruma ve kullanma esaslarını belirlemek ve yeni düzenlemeler yapmak, planlar yapmak, mevcut her ölçekteki plan ve kararları revize etmek ve onaylanması gerektiğinde kamu kurum ve kuruluşları, ilgili dernekler ve uluslar arası kuruluşlarla işbirliği yapmak başlıca görev ve sorumlulukları arasındadır.[326]

[323] <<http://www.ogm.gov.tr/ >>, (18.04.2010).
[324] <<http://www2.ogm.gov.tr/misyon_vizyon.htm >>, (18.04.2010).
[325] "İl Durum Raporu", Çevre ve Orman Bkanlığı, Özel Çevre Koruma Kurumu Başkanlığı, s.1, <<http://www.cevreorman.gov.tr/COB/Files/durum_rapor/ockkb/ockkb_ild.pdf >>, (17.04.2010).
[326] Dünya'da ve Türkiye'de Biyolojik Çeşitliliği Koruma", İ.Tekeli (et.al.),Türkiye Bilimler Akademisi Raporları (TÜBA), Sayı:13, 2006,s.97.

1.2.Kültür ve Turizm Bakanlığı:

Kurum	Hukuksal Düzenleme	Görev/Yetki/ Sorumluluk
Kültür ve Turizm Bakanlığı	16.04.2003 tarih ve 4848 sayılı Kültür ve Turizm Bakanlığı Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanuna dayanarak kurulmuş Bakanlıktır.[327]	16.04.2003 tarih ve 4848 sayılı Kanunun 2. maddesi gereğince milli manevi, kültürel ve turistik değerleri araştırmak, geliştirmek, değerlendirmek,tanıtmak ve yayımlayarak milli bütünlüğünün gelişimine katkı sağlamak, kültür ve turizm konularına ilişkin kamu kurum ve kuruluşlarını bilgilendirmek, özel sektör ve sivil toplum kuruluşları ile işbirliği içerisinde bulunmak, tarihi ve kültürel varlıkları korumak, turizmin gelişmesi için bütün imkanları yurdun dört bir yanında elverişli kılmak, kültür ve turizme ilişkin yatırım ve iletişime dair bütün potansiyelleri yönlendirmek, kültür ve turizm ile ilgili bütün taşınmazları temin etmek, kamulaştırmak, etüt ve proje inşaatlarını yapmak, yaptırmak, kültür ve turizme ilişkin tanıtıcı faaliyetlerde bulunmak, bu faaliyetleri desteklemek, kanunlarda belirtilen görevleri yerine getirmek başlıca yetki ve sorumlulukları arasındadır.[328]
Kültür ve Turizm Bakanlığı Bağlı Birim		
Birim	**Hukusal Düzenleme**	**Görev/Yetki/Sorumluluk**

[327] " Kültür ve Turizm Bakanlığı Kuruluş Amacı ve Görevleri", Kültür ve Turizm Bakanlığı,<<http://www.kultur.gov.tr/TR/Genel/BelgeGoster.aspx?F6E10F8892433CFFAAF6AA849816B2EF10CC3F7A155F5A36>>, (18.04.2010).
[328] "Idem".

a) Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü	29.04.2003 tarih ve 25093 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan 4848 sayılı Kültür ve Turuzm Bakanlığı Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanunun 9. maddesine dayanarak oluşturulmuş birimdir.[329]	29.04.2003 tarih ve 25093 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan 4848 sayılı Kanun gereğince ülke içerisindeki taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarının arkeolojik kazılar ile açığa çıkarılması, korunması, tanıtılması ve değerlendirilmesini sağlamak, gereken yerlerde restorasyon ve konservasyon laboratuarlarının kurulmasını, özel müzelerin kurulmasını teşvik etmek, ulusal sınırlar dışında kalan ata yadigarı kültür varlıklarını tespit ederek karşılıklı anlaşmalar ve kültürel mübadele programları ile bunları, bunların bakım ve onarımını üstlenmek, müzelerin geliştirilmesi, kültürel varlıkların korunması için gerekli tedbirleri almak, Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu yetkisinde inceleme, araştırma, planlama ve değerlendirme hizmeti yapmak ve yaptırmak, Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu ve koruma kurullarınca verilen görevlere yönelik koordinasyon sağlamak, uygun görülen yerlerde kültür varlıklarını koruma kurulları ve büro müdürlüklerinin kurulması için Bakanlığa teklifte bulunmak, her türlü imkan ve araçtan faydalanarak koruma kültürünün geliştirilmesini sağlamak, Bakanlık makamınca verilen yetkileri kullanmak başlıca yetki görev ve sorumlulukları arasındadır.[330]

[329] " Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü'nün Görevleri", Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü,<<http://www.kulturvarliklari.gov.tr/Genel/BelgeGoster.aspx?F6E10F8892433CFF20F60137B44E34F55D5FF064BD5E5C5D >>, (18.04.2010).
[330] "Idem".

1.3. Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı

Kurum	Hukuksal Düzenleme	Yetki ve Sorumluluk
Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı	07.08.1991 tarih ve 441 sayılı Tarım ve Köy İşleri Bakanlığının Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'ye dayanarak köylerin kalkındırılması, tarım ve hayvancılığın geliştirilmesi, görev alanına giren alt yapı tesisleri ile tarımsal, sosyal ve ekonomik kamu hizmetlerinin yürütülmesini sağlamak amacıyla kurulmuştur.[331]	07.08.1991 tarih ve 441 sayılı Kararname gereğince kalkınma planları doğrultusunda kırsal bölgelerin, hayvancılığın, su ürünlerinin, tarımın geliştirilmesi, görev alanına giren faaliyetlerin uygulanması, kalkınma gereklerine uygun üretim, tüketim ihtiyaçlarının karşılanması ve doğal kaynakların geliştirilmesi ve korunması, kredi desteği ile çiftçinin ve üreticinin desteklenmesi, gıda ve diğer tarım ve hayvancılık ürünlerinin kalite ve standartlara uygun olarak işlenmesi, planlanması ve pazarlanması, kırsal yerleşme birimlerinin yol, su, elektrik ihtiyaçlarının karşılanması ve sağlıklı yaşama koşullarının oluşturulması, halkın sağlıklı beslenmesine dair çalışmalar yapılması, tarım ve hayvancılık konularında araştırmalar yapılması, verimli faydalı tarım ve hayvancılık bilgilerinin üreticilere aktarılması ve bu yönde plan ve projelerin hazırlanması, taşınır ve taşınmaz çiftçi mallarının özel kanunlarla düzenlenmesi ve tahsis edilmesi, gıda konularına yönelik araştırmaların yapılması, hastalık yaratan haşere ve türlerle mücadele edilmesi, veterinerik konularına ilişkin araştırmaların yapılması, hayvanların verimini arttırmak için suni tohumlama ve ıslah çalışmalarının yapılması, Su Ürünleri Kanununda Bakanlık ile ilişkisi olan Görevlerin yerine getirilmesi, tarım alanlarının

[331] " Tarım ve Köy İşleri Bakanlığının Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname", (R.G.No:20955),Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı, <<http://www.tarim.gov.tr/Files/Mevzuat/khk/KHK'LER%2005.11.04/441%20SAYILI%20KHK.pdf >>, (18.04.2010).

		amacına uygun bir şekilde kullanılmasının sağlanması ve denetlenmesi başlıca görev ve sorumlulukları arasındadır.[332]
Tarım ve Köy İşleri Bakanlığına Bağlı Birimler		
a) Koruma ve Kontrol Genel Müdürlüğü (KKGM)	07.08.1991tarih ve sayılı Tarım ve Köy İşleri Bakanlığının Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin 10. maddesine dayanarak oluşturulmuş birimdir.[333]	07.08.1991tarih ve sayılı Kanun Kanun Hükmünde Kararname gereğince hayvan ve bitki sağlığının korunması ve karantina işlemleri, gıda ve yem tescili ruhsat ve denetimi, veteriner ve zirai ilaç, ve rusatlandırma, su ürünleri avcılığını düzenleme, su ürünleri sağlığı, çevre koruma, afetlerde yardım düzenleme görevlerini yerine getirmekle yükümlüdür.[334]
b) Tarımsal Üretim ve Geliştirme Genel Müdürlüğü (TÜGEM)	07.08.1991 tarih ve 441 sayılı Tarım ve Köy İşleri Bakanlığının Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname 9. maddesine dayanarak oluşturulmuş birimdir.[335]	07.08.1991 tarih ve 441 sayılı Kanun Hükmünde Kararname gereğince entegre ve münferit tarımsal ve kırsal kalkınma projelerinin hazırlanması, taşra kuruluşları eliyle uygulanmasını sağlayıcı düzenlemeler yapılması, programlar ve master planları kullanılarak bitki, hayvan su üretim kaynaklarının en iyi şekilde kullanılmasının sağlanması ve veriminin arttırılması, hayvancılık ve su ürünlerinin gelişimin sağlanması, tarım işletmeleri ve çiftçiler için gerekli girdilerin tedarik edilmesinin sağlanması, taşradaki kurum ve kuruluşların ihtiyacı ölçüsünde gerekli makine ve ekipmanın sağlanması, devletin hüküm ve tasarrufu altındaki ya da özel mülkiyete dahil alanların (yabani zeytinlik, meralık alanlar, fidanlıklar vb.) geliştirilmesi için gerekli

[332] "Idem".
[333] " Temel Görevler ve Hedefler", Koruma ve Kontrol Genel Müdürlüğü, Tarım ve Köyişleri Bakanlığı, <<http://www.kkgm.gov.tr/genel/gorev_hedef.html >>, (18.04.2010).
[334] "Idem".
[335] " Tarımsal Üretim ve Geliştirme Genel Müdürlüğü Görevleri", Tarımsal Üretim ve Geliştirme Genel Müdürlüğü, Tarım ve Köyişleri Bakanlığı, <<http://www.tugem.gov.tr/ContentViewer.aspx?ContentId=2>>, (18.04.2010).

		projelerin hazırlanması ve hazırlatılması, Bakanlığın uygun gördüğü görevlerin yerine getirilmesi gibi görevleri yerine getirmekle yükümlü birimdir.[336]
c) Tarımsal Araştırmalar Genel Müdürlüğü (TAGEM)	07.08.1991 tarih ve 441 sayılı Tarım ve Köy İşleri Bakanlığının Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'nin 12. maddesine dayanarak oluşturulmuş birimdir.[337]	07.08.1991 tarih ve 441 sayılı Kanun Hükmünde Kararname gereğince Tarımsal konularla ilgili araştırma alanları ve programları belirlemek, bitkisel ve hayvansal ürünlerde verimliliğin arttırılması ve kaliteli ürün elde edilmesine yönelik çalışmalar yapmak, bitki ve hayvanlara ait gen kaynaklarının depolanmasını ve toplanmasını sağlamak, bitkiler ve hayvanlara ilişkin zararlıları tespit etmek ve üzerinde araştırma yapmak, hayvanlardaki parazit, salgın ve hayvan yetiştirmeye dair metotlar geliştirmek, zirai mücadele, hormon ve benzeri maddelerin norm ve özellikleri, çevreye faydalı organizmalara etkilerini belirlemek amacıyla çalışmalar yürütmek, iç sular ve deniz balıkçılığı ve diğer su ürünlerinin geliştirilmesi üzerine üretim tesisleri oluşturmak, gıda ve yem konularına ilişkin araştırmalar yapmak, araştırmalarda iyileştirme ve düzenlemeye yönelik çalışmak, mevcut personelin yetkinleşmesi yönünde plan ve projeler hazırlamak, faaliyet alanlarına ilişkin tavsiye komiteleri oluşturmak, yenilikleri takip etmek, çalışmalardan elde edilen bulguların tescillenip arşivlenmesine yönelik çalışmalar yürütmek, Bakanlığın uygun gördüğü diğer görevleri

[336] "Idem".

[337] "Tarım ve Köyişleri Bakanlığı Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname",Tarımsal Araştırmalar Genel Müdürlüğü, Tarım ve Köyişleri Bakanlığı , (R.G.No:20955),<<http://www.tagem.gov.tr/mevzuat/441.pdf>>, (18.04.2010).

		yerine getirmek birimin öncelikli görev listesini oluşturmaktadır.[338]

Tablolardan da anlaşılacağı üzere ilgili kurumların biyolojik çeşitliliğin korunması konusunda öncelikli sorumluluk alanları iyi belirlenmek durumundadır.Her bir kurum ve bağlı birimlerin görev ve yetkileri belirli yasalarla düzenlenmiş olmasına karşın dağınık ve genel ifadeler içermektedir.Bu noktada etkili kurumsal yetki dağılımını tanımlamda öne çıkan kurumlar ve anahtar görevler şu şekilde özetlenmesi daha açıklayıcı bulunmaktadır.

Tablo-5 Türkiye'de Biyolojik Çeşitliliğin Korunması ve Sürdürülebilir Kullanımı Konusunda Yetki ve Sorumluluk Sahibi Ana Kurumlar ve Sorumluluklarının Özet Tanımı

Kurum	Sorumluluk
Çevre ve Orman Bakanlığı	Koruma ile ilgili tüm uluslar arası anlaşma/ sözleşmelerin koordinsasyonu ve doğa korumanın bütünsel koordinasyonu
ÖÇKKB	ÖÇK bölgelerini belirlemekle sorumlu kurum; bu alanların korunması, planlanması ve yönetim ilkelerini saptamak
Çevre ve Orman Baknlığı	Milli Parklar Kanunu kapsamında ilan edilen koruma alanlarının belirlenmesi, korunması, planlaması ve yönetiminden sorumlu. Kuş Türleri ve yaban hayatının bütünsel korunmasından sorumlu
Tarım ve Köyişleri Bakanlığı	Tarımsal üretimin tüm boyutları, meraların yönetimi ve orman alanları dışındaki su ürünleri de dahil olmak üzere tüm tarımsal faaliyetler
Kültür ve Turizm Bakanlığı	Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu kapsamında ilan edilen SIT alanları

Kaynak: Tekeli, İ. (et.al.), "Dünya'da ve Türkiye'de Biyolojik Çeşitliliği Koruma", Türkiye Bilimler Akademizi Raporları, Sayı: 13, Ankara, 2006.,s.98

[338] " Araştırma Organizasyonu ve TAGEM'in Araştırma Stratejisinin Temel Prensipleri", Tarımsal Araştırmalar Genel Müdürlüğü, Tarım ve Köyişleri Bakanlığı, 30 Ekim 2009, <<http://www.tagem.gov.tr/index.php?option=com_content&view=article&id=71&Itemid=110&lang=tr >>, (18.04.2010).

Merkezi kuruluşlar arasındaki sorumluluk sınırlarının belirlenmesi, dolaylı yoldan doğa korumada temsili vasıf taşıyan bu kurumlarla ilişkili diğer merkezi kurumlar (Enerji ve Tabi Kaynaklar Bakanlığı, Milli Savunma, Dışişleri, Maliye ve İç İşleri Bakanlığı, Dış Ticaret Müsteşarlıkları, Gümrük ve Denizcilik Müsteşarlığı, Türkiye Atom Enerjisi Kurumu, Türkiye Bilimsel ve Teknik Araştırma Kurumu, Devlet Su İşleri, Vakıflar, Kara Yolları, Tapu ve Kadastro, Milli Emlak Genel Müdürlükleri, Toplu Konut İdaresi, İller Bankası gibi)[339] ve uluslararası alanda yetki sahibi kurumlarla işbirliğinin daha hızlı ve sağlıklı işlemesi mümkün olabilmektedir.

2.Koruma Alanları Yönetimiyle İlgili Ulusal ve Uluslararası Alanda Faaliyet Gösteren Kuruluşlar

Ulusal alanda hükümet- özel sektör işbirliğinde destek amaçlı çalışan, uluslararası alanda uluslararası çevre kuruluşları , hükümet dışı kuruluşlarla ortak projelerde yer alan, çoğu gönüllü olan kuruluşlardır. Merkezi kuruluşlardan farklı olarak açısından bölgesel, ulusal, yerel ve uluslararası alanda çözüm üretme pratikleri daha geniş olabilmektedir. Merkezi yönetimlerin doğa koruma konusunda yeterli gelemediği noktalarda projeler üzerinden rehberlik edebilme potansiyeline sahiptirler.İyi yönetişim hedeflerinin olmazsa olmazı durumundaki işbirliğine dayalı yönetim anlayışında anahtar kurumların öne çıkan sorumluluklarından hareketle paydaşlar arası işbirliği esaslarının oluşturulması açısından oldukça önemlidir.O nedenle sadece her bir kurumun kendi yasalarınından yola çıkarak yetkisini ortaya koyma çabasından ziyade ortak amaç olan etkili yönetişim esaslarına dayanan doğa korumanın gerçekleştirilmesi için uygulamaya dayalı süreçlerin değerlendirildiği bir planlama ve yönetim süreci için bu kurumlara kısaca yer verilmiştir.

[339] Tekeli, İ. (et.al.),,s.99

2.1. Türkiye Doğal Hayatı Koruma Vakfı

Kuruluş Adı	Türkiye Doğal Hayatı Koruma Vakfı
Kuruluş Amacı	
1975 yılında bir grup doğa sever tarafından kurulmuş bitki alanları üzerine çalışan sivil toplum örgütüdür. 2002 yılında sulak alanlar ve kuşlarla ilgili çalışan Doğa Derneği ile kıyı ve ormanlarla ilgili çalışan WWF-Türkiye gibi iki grup dernek bünyesinden ayrılmıştır. Doğal Hayatı Koruma Derneği bu iki grup arasında koordineli bir biçimde çalışmaktadır.[340]	
Yürüttüğü Çalışmalar	
Dernek bugüne kadar 1986'da ilk bülteni olan "Kelaynak'tan Haberler" i yayımlamak, Caretta carettaların Dalyan İztuzu sahilindeki yaşam alanlarını tehdit eden bir otelin inşasını durdurmaya yönelik eylem yapmak, 1989 da ve 1994'te UNEP Global 500 ödülü, 1996 'da Doğal Koruma Hayatı Vakfı'nın kurulması ve 2001 yılında Dünya Doğa Derneği temsilciliğini alması gibi önemli girişimlerde bulunmuştur. Dernek çatısı altında 1992-2002 Fauna ve Flora International ve İ. Ü. Eczacılık Fakültesi işbirliği ile dünyada ilk kez Önemli Doğa Alanları Pilot Bölge çalışmaları için Türkiye'de 40 bitki türü belirlenmesini sağlayan Türkiye Önemli Bitki Alanları Projesi, 2005 Türkiye'nin Öneli Bitki Alanları Projesine dayanarak Türkiye'nin 122 Önemli Bitki Alanı kitabının yayımlanması, 2004 BTC ve ISTE işbirliği ile Doğu Anadolu ve Akdeniz bölgelerinde 22 alanı kapsayan "BTC Boru Hattı Boyunca Önemli Bitki Alanları kitabının yayımlanması, 1992-1996 Türkiye'nin Soğanlı Bitkileri Yerli Üretim Projesine başlanılması, 1994 İstanbul'da Atatürk Arboretumu içinde oluşturulan "Türkiye'nin Soğanlı Bitkileri Üretim ve Sergileme Alanı'nın Çevre Bakanı tarafından hizmete açılması, 1997-2003 Soğanlı Bitkiler Yerli Üretim Projesi kapsamında pilot bölge olarak Karaman'ın Dumlugöze köyünde çalışmaların yapılması, 1995 İstanbul'da Polonez Köy'ün Tabiat Parkı olarak koruma altına alınması çalışması, 2004-2005'te Ömerli Su Toplama Havzasının doğal fundalık, mera ve sulak alanı ekosisteminde meydana getirdiği tahribatı engellemek için Formula 1 Flora 0 kampanyasının yürütülmesi çalışmaları yürütmüştür.[341]	

[340] "Tarihçe", << http://www.dhkd.org/index.php?option=com_content&view=article&id=47&Itemid=87 >>, (19.04.2010).

2.2. Türkiye Doğal Hayatı Koruma Derneği-WWF:

Kuruluş Adı	Türkiye Doğal Hayatı Koruma Derneği-WWF
Kuruluş Amacı	
1996 yılında Doğal Hayatı Koruma Derneği'nin öncülüğünde kurulan dernek 2001 yılında Türkiye ulusal kuruluşu olarak WWF-Türkiye unvanını almıştır.Küresel iklim değişikliği ve doğal kaynakların sürdürülemez tüketimi gibi insan kaynaklı olan, hem doğal yaşam ortamlarının hem de türlerinin kaybıyla sonuçlanan tehditleri durdurmak, mevcut süreçleri değiştirerek, insanın doğayla uyum içinde yaşadığı bir gelecek için çalışmak, Yerel ve merkezi hükümet, iş dünyası ve vatandaşlarla ortak akıl üretmek, karar süreklerinde etkili olmak , vakfın başlıca amaçları arasındadır.[342]	
Yürüttüğü Çalışmalar	
Geçmişten günümüze doğal alanların ve biyolojik çeşitliliğin kaybında ve doğal kaynakların yönetiminde eskiden beri uygulanmakta olan hatalı yönetimleri sorumlu tutarak bunları aşmak amaçlı tür koruma (deniz kaplumbağaları, Kafkasya leoparı, orfoz), alan koruma (Küre dağları, Kaş-Kekova, Bafa ve Eğridir, Konya Kapalı Havzası, Akyatan Kumsalı, Doğu Karadeniz ve Çıralı bölgeleri, Uluslararası Kuşları Koruma Konseyi-Birdlife International, Uluslararası Koruma-CI, Uluslararası Fauna ve Flora-FFI, Doğal Kaynakları Koruma-TNC, WCS, WWF ve Dünya Araştırma Enstitüsü-WRI işbirliğinde CBD Taraflar Konferansı 2010 ve 2012 hedeflerini gerçekleştirmek amaçlı Koruma Alanları İş Planı[343]) çalışmalarının yer aldığı Ülkenin Doğasının Korunması teması, sürdürülebilir üretim ve tüketim alışkanlıklarını geliştirmek amaçlı tarım ve gıda, su, ulaşım, enerji tasarrufu alanlarında çalışmaların yer aldığı Yaşam Tarzının Değişmesi teması, ülke genelinde daha temiz ve güvenilir sürdürülebilir enerjinin yaygınlaşması için İklim Değişikliği ile mücadele teması olarak yerini almaktadır.[344]	

[341] "Idem".
[342] <<http://www.wwf.org.tr/page.php?ID=27&mID=82 >>, (19.04.2010).
[343] " Korunan Alanlar İş Programı",<<http://www.wwf.org.tr/page.php?ID=213 >>, (19.04.2010).
[344] "Idem".

2.3.Türkiye Çevre Vakfı:

Kuruluş Adı	Türkiye Çevre Vakfı
Kuruluş Amacı	Kar amacı gütmeyen gönüllü bir kuruluş olan Vakıf daha temiz, daha düzenli ve daha güzel bir çevrede yaşanılması amacıyla 1 Şubat 1978'de kurulmuştur.[345]
Yürüttüğü Çalışmalar	
1981 yılında Türkiye'nin ilk çevre envanterini hazırlamış olmak, çevre konusunda kamuoyunu araştırma ve aydınlatmaya yönelik çevre literatürü oluşturabilecek nitelikte kitaplar yayınlamak, 1982 Anayasası'na 56. maddenin ilave edilmesini sağlamak, 2872 Sayılı Çevre Kanunun oluşturulup yürürlüğe girmesine katkıda bulunmak, 1989'da düzenlenen Uluslararası Akdeniz Konferansının organize etmiş olmak, 1993 yılında Sulak Alanlara ilişkin bir konferans düzenlemiş olmak, 1994'te Çevresel Etki Değerlendirmesi üzerine eğitim programı düzenlemiş olmak, 2003'te çeşitli illerde çevre eğitimi seminerleri düzenlemiş olmak ve organik tarım ve genetiği değiştirilmiş organizmalar üzerine karşılaştırmalı mevzuat çalışması hazırlamış olmak, 2003'te benzer ekosisteme sahip Karadeniz'e kıyı ülkelerin tıbbi bitkileri üzerine uluslararası düzeyde bir çalışma gerçekleştirmiş olmak ve 2004'te tıbbi bitkiler üzerine strateji geliştirilmesine yönelik uzman grubunun oluşturulması önerisinde bulunmak, 2005'te Kyoto Protokolü'nü ve Biyogüvenlik Protokolü'nü merkeze alarak teknik tartışma toplantıları düzenlemiş olmak, 2008'de AB ve Türkiye Yenilenebilir Enerji Mevzuatını inceleyen araştırmayı yayımlamak, 2009'da Kyoto Protokolü ve Karbon Emisyonları başlıklı bir konferans düzenlemiş olmak, ülke içerisinde hızlı nüfus artışı ve çevre sorunları artışı arasındaki paralelliği ortaya koyan çalışmalar yapmış olmak UNEP Türkiye komitesi ile koordinasyon içerisinde çalışıyor olmak yer alamaktadır.[346]	

[345] <<http://www.cevre.org.tr/ >>, (19.04.2010).

2.4. Doğa Derneği:

Kuruluş Adı	Doğa Derneği
Kuruluş Amacı	
2002 yılında bu yana gönüllü olarak doğa ve insan bütünlüğünü gözeten ve ülke çapında önemli doğa alanları ile başlayan pek çok çalışma ile bu bütünlüğü korumayı amaçlayan kuruluştur.[347]	
Yürüttüğü Çalışmalar	
Dernek bünyesinde 234 canlı türü ve 20'yi aşkın doğa alanının korunmasına dair Önemli Doğa Alanları kitabının hazırlanması, Çevre ve Orman Bakanlığı UNDP desteği ile Doğa Fonu'nun kurulması, gerçekleştirilen çalışmalarla Uluslararası Sulak Alanlar Komisyon Üyeliğinin alınması, Sulak Alanlar Koruma Yönetmeliği'nin yasallaşması yönünde destekleyici olunması, Çevre ve Orman Bakanlığı GEF II Projesi kapsamında biyolojik çeşitliliğin izlenmesi için Nuh'un Gemisi veri tabanının hazırlanması çalışması, hazırlanan projelerle Dünya Sıfır Yok Oluş Komisyonu Üyesi olunması, eğitim alanında Doğa Okulu, Doğa Çantam ev Yeşil Kutu eğitim programlarının düzenlenmesi, kuş gözlemciliğinin ülke çapında yaygınlaştırılması, doğa koruma çalışmalarına destek olması açısından Doğa Turizmi adı altında doğa gezilerinin düzenlemesi, AB uyum süreci için ÇEKÜL, Buğday, TEMA ortaklığında Türkiye Çevre ve Tarım İttifakı'nın gerçekleştirilmesi, Kızılırmak Deltası, Göksu Deltası ve Burdur Gölü'nün korunması için Çevre ve Orman Bakanlığı Sulak Alanlar Şube Müdürlüğü ile yönetim planlarının hazırlanması, Göksu Deltası'na yönelik İzmir İmar Planı İptal davasının kazanılması, 2004'te Uluslararası Kuşları Koruma Konseyi'nin , 2006'da IUCN Türkiye ortağı olunması dernek çatısı altında yapılan çalışmalar ve elde edilen önemli sonuçlardır.[348] Dernek kapsamında Bakü-Tiflis-Ceyhan Boru Hattındaki Önemli Kuş Alanları Projesi (bu alandaki kuş alanlarına ilişkin Uluslararası Kuşları Koruma Konseyi ve İngiliz Kraliyet Kuşları Koruma Derneği – Royal Society for the Protection of Birds desteği ile resmi koruma statü alınması için yürütülmüş projedir.[349]), Birecik Bozkırlarının Yerel Katılımla Korunması Projesi (bölgedeki kelaynak, Fırat Kaplumbağası, Fırat kavağı, çöl koşarı, varan, sırtlan türünün yerinde korunması amacıyla Uluslararası Kuşları Koruma Konseyi desteğiyle yürütülmüş projedir.[350]), Birecik Halfeti İçlerinde Doğa Turizminin Geliştirilmesi Projesi (bölgedeki tehdit altındaki türlerin korunması hesaba katılarak İngiltere Çevre Departmanı Gıda ve Köy İşleri Kurumu-DEFRA katkısıyla bölge halkı ile işbirliği içerisinde doğa turizminin geliştirilmesi amacıyla yürütülmüş projedir.[351]), Dilek Yarımadası-Büyük Menderes Deltası Eko-Turizm Projesi (IUCN Hollanda Komitesi desteği ile Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü ortaklığında Dilek Yarımadası ve Büyük Menderes Milli Parkı'nda yerel insan kapasitesinin dahil edildiği eko turizm altyapısını güçlendirme projesidir.[352]),Gediz Deltası'nın Koruma Durumunun İyileştirilmesi İçin Bölge Yerleşkelerinde Sürdürülebilir Turizmin Oluşturulması Projesi (bölgedeki yerel yönetimler ve Ege WWF şubesi ortaklığında AB Komisyonu, UNDP ve DPT Müsteşarlığı tarafından desteklenerek Gediz Deltasındaki	

[346] "Idem".
[347] "Hakkımızda", << http://www.dogadernegi.org/hakkimizda.aspx >>, (11.08.2010)
[348] "32.Yıl", Türkiye Çevre Vakfı,<<http://www.dogadernegi.org/index.php?sayfa=hakkimizda>>,(19.04.2010).
[349] "Bakü-Tiflis-Ceyhan Boru Hattındaki Önemli Kuş Alanları Projesi", Doağa Derneği, <<http://www.dogadernegi.org/index.php?sayfa=calisma&id=18>>,(19.04.2010).
[350]" Birecik Bozkırlarının Yerel Katılımla Korunması Projesi", Doağa Derneği, <<http://www.dogadernegi.org/index.php?sayfa=calisma&id=15>>, (19.04.2010).
[351]" Birecik ve Halfeti İlçelerinde Doğa Turizminin Geliştirilmesi Projesi", Doğa Derneği, <<http://www.dogadernegi.org/index.php?sayfa=calisma&id=21>>, (19.04.2010).
[352] " Dilek Yarımadası-Büyük Menderes Deltası Eko-Turizm Projesi", Doğa Derneği, <<http://www.dogadernegi.org/index.php?sayfa=calisma&id=23 >>, (19.04.2010).

tür koruma ve yerel katılımın sağlanması çalışmalarıyla 12 Ramsar alanından biri olan Gediz Deltası'nın biyolojik, ekolojik, kültürel ve peyzaj değerlerinin korunması amacıyla yürütülmüş projedir.[353]), Kaçkar Dağları Milli Parkında Doğa Kılavuzu Eğitimi Projesi (önemli doğa alanlarından biri olan Kaçkar'ların yöre insanının sahip olduğu bu kaynakları koruyarak ve tanıtarak geçimini sağlaması amacıyla IUCN Hollanda Hükümeti desteği ve Rize İl Çevre ve Orman Müdürlüğü, Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü ortaklığında yürütülmüş projedir.[354]), Kırmıtlı Sulak Alan'ında Kırsal Kalkınma İçin Kuş Gözlem Turizmi Geliştirme Projesi (UNEP desteği bölgedeki İl çevre ve orman müdürlüğü ve yerel yönetimler ortaklığında yöre halkının doğal kaynakların korunması ölçüsünde doğa turizminin geliştirilmesi amacıyla kuş gözlem evi kurulmasını içeren projedir.[355]), Kızılırmak Deltası Sulak Alan Yönetim Planı Alt Projesi (Çevre ve Orman Bakanlığı desteğinde, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Buğday Ekolojik Yaşamı Destekleme Derneği, Kuş Araştırmaları Derneği, Doğa ve Yaban Hayatı Koruma Derneği otaklığında Kızılırmak Deltası için yöre insanının katılımını sağlayarak deltanın doğal değerlerini koruyabilecek yönetim planının oluşturmasını içeren projedir.[356]), Türkiye'de Dağ Horozunu Koruma Statüsünü İyileştirme Projesi (Kafkasya bölgesine özgü huş tavuğunun koruma durumunun iyileştirilmesi amacıyla Bakü-Tiflis-Ceyhan Boru Hattı Şirketi Çevre Yatırım Programı desteği ile Uluslar arası Kuşları Koruma Koruma Konseyi, İngiliz Kraliyeti Kuşları Koruma Derneği, Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü ortaklığında yürütülmüş projedir.[357]) tamamlanmış projelerdir. Devam eden çalışmalar arasında Beypazarı-İnözü Vadisi Yerel Katılımla Doğa Turizmi Uygulama Projesi, Bozayı Araştırma ve Koruma Projesi, Burdur Gölü'nün Korunması İçin Kamuoyu Desteği Oluşturma Amaçlı Bilinçlendirme Projesi, Doğa ve İnsan İçin Ekşisu Sazlığı Projesi, Kelaynak Projesi, Kuraklaşan Türkiye'nin Umudu. Marmara Gölü projesi, Öncelikli Koridor Alanlarda Önemli Kuş Alanları Koruma Gruplarının Oluşturulması Projesi, Sıfır Yok Oluş Kampanyası Kapsamında Urfa Bozkırları Projesi, Sınır Ötesi İşbirliği ve Önemli Doğa Alanı Koruma Eğitim Programı Oluşturulmasıyla Batı Aşağı Kafkaslar Bölgesi'nde Doğa Korumanın Güçlendirilmesi Projesi, Türkiye'de Su Kaynaklarının Akılcı Kullanımına Doğru-Burdur Kapalı Havzası Uygulama Projesi yer almaktadır.Ayrıca Dernek Datça Yarımadası'nda Etkin Doğa Korumaya Doğru: DAÇEV'in Kurumsal ve Teknik Kapasitesinin Arttırılması Projesi, Giresun Adası Ekoturizm Gelişim Projesi, Hakkari İli Yüksekova İlçesi Sulak Alanları Hakkında Farkındalığı Arttırma ve Silaj Meralarının İyileştirilmesi Projesi, Liksor Vadisi ve Şenkaya Bölgesi'ndeki Yaban Hayatının ve Çevrenin Korunması Konusunda Farkındalık Yaratma Projesi çalışmalarını da desteklemektedir.[358]

[353] "Gediz Deltası2nın Koruma Durumumun İyileştirilmesi İÇN Bölge Yerleşkelerinde Sürdürülebilir Turizmin Oluşturulması Projesi", Doğa Derneği,<<http://www.dogadernegi.org/index.php?sayfa=calisma&id=19 >>, (19.04.2010).

[354]" Kaçkar Dağları Mlli Parkında Doğa Kılavuzu Eğitim Projesi", Doğa Derneği, <<http://www.dogadernegi.org/index.php?sayfa=calisma&id=20>>, (19.04.2010).

[355] " Kırmıtlı Sulak Alanı'nda Kırsal Kalkınma İçin Kuş Gözlem Turizmi Geliştirme Projesi", Doğa Derneği,<<http://www.dogadernegi.org/index.php?sayfa=calisma&id=17>>, (19.04.2010).

[356] "Kızılırmak Deltası Sulak Alan Yönetim Planı Alt Projesi", <<http://www.dogadernegi.org/index.php?sayfa=calisma&id=16>>, (19.04.2010).

[357]" Türkiye'de Dağ Horozunu Koruma Statüsünü İyileştirme Projesi", Doğa Derneği, <<http://www.dogadernegi.org/index.php?sayfa=calisma&id=22>>, (19.04.2010).

2.5. Türkiye Tabiatını Koruma Derneği:

Kuruluş Adı	Türkiye Tabiatını Koruma Derneği
Kuruluş Amacı	
Gönüllü bir kuruluş olarak 1955 yılında ülke doğal kaynaklarını, tarım, orman, çayır ve meraların, yaban hayatının, av hayvanlarının ve kuşların , diğer canlı varlıkların peyzajının korunması, toprak, su, bitki ve insan arasındaki dengenin sağlanması, endüstrileşme ve şehirleşmenin meydana getirdiği çevre sorunları ve kirlenmenin önlenmesi amacıyla kurulmuştur.[359]	
Yürüttüğü Çalışmalar	
Dernek bünyesinde geleneksel üretim tarzında kullanılan tekniklerin çevre dostu teknik ve teknolojiler yönünde geliştirilmesi için Tarım Çevre Etkileşiminde Sürdürülebilir Su ve Toprak Kullanımı Projesi [360], UNDP/GEF desteği ile 2000-2002 tarihleri arasında çevreye yönelik binicin arttırılması amacıyla Kastamonu'da Öğretmenlerin ve Yerel Yöneticilerin Biyolojik Çeşitlilik ve Çevre Koruma Bilincinin Geliştirilmesi Projesi[361], Bern Sözleşmesi kapsamında Türkiye'deki 25 endemik bitki türüne ait ekosistemin korunması amacıyla 200-2003 arası dönemde LIFE 2000 programı içerisinde onaylanan ,Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı ve Çevre ve Orman Bakanlığı ile ortak yürütülen Tehdit Altındaki Bitki Türlerinin Bulundukları Ekosistemin Korunması ve Yönetimi Projesi[362], gerçekleştirilen Her Okula Bir Ihlamur Ağacı Projesi ve kendi habitatında saf bir ırk olarak korunabilmesi amacıyla UNEP/GEF/SGP[363] finansal destekliğinde Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı, ilgili yerel yönetimler işbirliğinde sürdürülen Ankara Keçisi Irkının Devamlılığının Sağlanması İçin Yetiştiriciliğinin Desteklenmesi Projesi devam etmekte olan projelerdir.	

358

359 Türkiye Tabiatını Koruma Derneği-TTKD,<<http://www.ttkder.org.tr/index.php?option=com_content&view=article&id=10&Itemid=2 >>, (19.04.2010).

360" Katılım Öncesi Süreçte Sivil Toplumun Güçlendirilmesi: STK Hibe Programı Tarım-Çevre Etkileşiminde Sürdürülebilir Su ve Toprak Kullanımı Projesi", Bölgesel Çevre Merkezi-REC-Türkiye,<<http://www.tarimcevre.com/index-3.html>>, (19.04.2010).

361 " Kastamonu'da Öğretmenlerin ve Yerel Yöneticilerin Biyolojik Çeşitlilik ve Çevre Koruma Bilincinin Geliştirilmesi Projesi", Türkiye Tabiatını Koruma Derneği,<<http://www.ttkder.org.tr/index.php?option=com_content&view=article&id=46:awereness&catid=8:projectsfinished&Itemid=7 >>, (19.04.2010).

362 " Tehdit Altındaki Bitki Türlerinin Bulundukları Ekosistemlerin Korunması ve Yönetimi Projesi", Türkiye Tabiatını Koruma Derneği, <<http://www.ttkder.org.tr/index.php?option=com_content&view=article&id=45:species&catid=8:projectsfinished&Itemid=7>>,(19.04.2010).

363 " Ankara Keçisi Irkının (Capra hircus ancryrensis) Devamlılığının Sağlanması İçin Yetiştiriciliğinin Desteklenmesi Projesi", Türkiye Tabiatını Koruma Derneği, <<http://ankarakecisi.ttkder.org.tr/ >>, (19.04.2010).

2.6. Çevre ve Kültür Değerlerini Koruma Vakfı:

Kuruluş Adı	Çevre ve Kültür Değerlerini Koruma Vakfı
Kuruluş Amacı	
Türkiye'nin doğal ve kültürel mirasını korumak amacıyla 1990 yılında vakıf statüsünde kurulmuş bir sivil toplum örgütüdür. Doğal ve kültürel mirası korumak amacıyla kent-havza-bölge-ülke ölçeğinde projeler geliştirmektedir. Koruma-değerlendirme-yaşatma amacını benimseyen dernek bu doğrultudaki çalışmalarından verim alabilmek adına kamu-yerel-sivil-özel birlikteliğine öncelik vermektedir. Bu nedenle gönüllülük esasına dayanan bütün girişimleri doğa, kültür, eğitim, tanıtım, örgütlenme ana başlıkları altında sürdürmeye devam etmektedir.[364]	
Yürüttüğü Çalışmalar	
Vakıf doğal, kültürel çevre ve eğitim alanında projeler yürütmektedir.Yedi bölge yedi kent projesi, Kendini koruyan kentler projesi, Sinan'a saygı projesi, GAP Bölgesi'nde Kültürel Mirasın Gelişim Projesi kültürel , Kelkit Havzası Ekolojik Tarım ve Yerel STK'ların Doğa Koruma Kapasitelerinin Geliştirilmesi Projesi/ Niksar Ekolojik Tarım Çalışması (NET), Yedi Ağaç Ormanları Projesi, 77m^2 Toprak Kurtarma Projesi, 92 Ormanı Projesi, Bahçesaray Cevizlerini Yaşatalım, Çoğaltalım Projesi, Bahçesaray Geofitlerini Koruma ve Çoğaltma Projesi, Biyolojik Çeşitlilik ve Doğal Kaynak Yönetimi Projesi, Beriköy Projesi, Diyarbakır Üniversitesi Kampüsü Ağaçlandırması, Küçük Menderes Havzası Koruma Çalışmaları, TEM Otoyolu Ağaçlandırması doğal çevre projeleridir.Kentler Çocuklarındır Projesi, çevreye dair seminerler, eğitim çalışmaları, yaz okulları, belgesel gösterimleri de eğitim alanında yürütülen çalışmalar arasındadır.[365]	

[364] Çevre ve Kültür Değerlerini Koruma ve Tanıtma Vakfı,<<http://www.cekulvakfi.org.tr/icerik/icerik.asp?sayfaID=1>>, (19.04.2010).
[365] " Eğitim Projeleri", Çevre ve Kültür Değerlerini Koruma ve Tanıtma Vakfı-ÇEKÜL, <<http://www.cekulvakfi.org.tr/icerik/icerik.asp?sayfaID=37 >>, (19.04.2010).

2.7. Türk Deniz Araştırmaları Vakfı:

Kuruluş Adı	Türk Deniz Araştırmaları Vakfı
Kuruluş Amacı	
Türkiye'de deniz bilimleri üzerine araştırma yapmak, deniz yaşam alanlarını korumak, deniz kültürü ve sevgisini ülke halkına aşılamak amacıyla 1997 yılında kurulmuştur. Vakfın belli başlı amaçları arasında , Bilgi Bankası oluşturulması (denizlerle ilgili yapılan çalışmalar ve gemi kazalarına ilişkin), araştırma yapılması (Biyolojik çeşitlilik vb. konularda araştırma projelerinin yürütülmesi, Türk boğazları ile ilgili uzun süreli izleme projelerinin yürütülmesi),yayınların hazırlanması (denizlerle ilgili güncel sorunlara ilişkin Türkçe ve yabacı dilde yayınların oluşturulması), eğitimlerin yapılması (denizlerle ilgili her türlü bitkinin kitlelere ulaştırılması için seminer ve kursların düzenlenmesi), özel koruma alanları oluşturulması (araştırma ve uygulamaların yapılabileceği insanların deniz yaşamını anlayabileceği deniz parkı ve özel koruma alanlarının oluşturulması gibi çalışmaları) yer almaktadır.[366]	
Yürüttüğü Çalışmalar	
Vakıf bünyesinde TUDAV Life Projesi (Diğer adı Ölüdeniz Lagünü ve Çevresinin Korunması Projesi olan proje deniz suyunun izlenmesi, çevre duyarlılığı için bölgedeki okullarda çevre eğitiminin verilmesi, Ölüdeniz kıyısındaki karasal ve denizel biyolojik çeşitliliği saptayıp koruma altına almayı hedeflemektedir.[367]), Balina ve Yunus Araştırmaları(Türkiye'deki deniz memelileri, balinalar ve foklar üzerine yapılan çalışmaları kapsamaktadır.[368]), Denizlerle (Marmara, Ege, Akdeniz, Karadeniz) ilgili çalışmalar yer almaktadır. Ege Denizi kapsamında Türkiye'deki Deniz Memelileri Projesi-Turkish Aphrodite Project (RAC/SPA ve ICRAM tarafından desteklenmektedir[369].), Gökçeada Deniz Parkı(Sualt	

[366] Türk Deniz Araştırmaları Vakfı-TÜDAV,<<http://www.tudav.org/new/index.php >>, (19.04.2010).
[366] " Ölüdeniz Lagünü ve Çevresinin Korunması Projesi", Türk Deniz Araştırmaları Vakfı-TÜDAV, <<http://www.tudav.org/oludeniz/ >>, (19.04.2010).
[367] " Ölüdeniz Lagünü ve Çevresinin Korunması Projesi", Türk Deniz Araştırmaları Vakfı-TÜDAV, <<http://www.tudav.org/oludeniz/ >>, (19.04.2010).
[368]" Balina ve Yunus Araştırmaları", Türk Deniz Araştırmaları Vakfı-TÜDAV, <<http://www.tudav.org/new/projects.php?pcat_id=6 >>, (19.04.2010).
[369] " Turkish Aphrodite Project(Supported by RAC/SPA and ICRAM)",Türk Deniz Araştırmaları Vakfı-TÜDAV, <<http://www.tudav.org/new/projects.php?pid=1 >>, (19.04.2010).

ı parkı ve su altı parkı yönetimini, yapılanmasını içeren bir çalışmadır.[370]), Özel Koruma Alanları (Karadeniz ve Akdeniz deniz alanlarının korunmasına ilişkin çalışmaları içermektedir.[371]), Ulusal Ege Adaları Toplantıları (Ege Adaları ve Ege denizi üzerine uzmanların katılımıyla gerçekleştirilen çalışmalara ilişkin toplantılardır.[372]), Bölgesel Denizler Sempozyumu, Ege Denizi 2000, Gökçeada Paneli, Akdeniz kapsamında 37. Uluslar arası Akdeniz Bilimsel Araştırmalar Kuruluşu – CIESM Kongresi/2004 (Akdeniz'in denizel ortamında –Ege, Marmara, Akdeniz- yapılması gereken çalışmalar değerlendirilmiştir.[373]), Akdeniz Foku Araştırmaları(Akdeniz Eylem Planı çerçevesinde tür korumaya ilişkin çalışmalardan birsidir.[374]), Köpekbalığı Konferansı (TUDAV Bünyesinde oluşturulan Doğu Akdeniz Köpekbalığı Araştırma Grubunun öncülüğünde ve RAC/SPA'nın desteklediği konferanstır.[375]), Bütünleşik Kıyı Alanları Yönetimi, Uluslar arası Akdeniz Bilimsel Araştırmalar Kuruluşu-CIESM Toplantısı/2007, IUCN Toplantısı (Nesli tükenen balıklar üzerine yerli ve yabancı uzmanlarla hazırlanan konferanstır.[376]), Barcelona Konvensiyonu Toplantısı (2008 İspanya'da düzenlenen Barcelona Sözleşmesine dayalı Akdeniz'in deniz çevresi ve kıyı bölgesinin korunması protokolü baz alınarak kıyı ve deniz ekosistemi üzerinde iklim değişikliği, insan etkisinin tartışıldığı konferanstır.[377]), Karadeniz kapsamında Karadeniz'de Nesli Azalan Mersin Balığının Korunması Projesi, Uluslararası Karadeniz Bentos Çalıştayı, Sorumlu Balıkçılık İlkeleri (FAO tarafından ortaya atılan sorumlu balıkçılık anlayışıyla su ürünlerinin yarısından fazlasının üretildiği Karadeniz'deki stokların azalmasını önlemek üzere yapıla iyileştirici çalışmaları içermektedir.[378]), Black Sea HOT 2008 Konferansı (2000 yılından beri vakıf tarafından halkı bilgilendirmek amacıyla yapılan konferanstır.[379]), Marmara Denizi kapsamında Gemi Balast Sularının Kontrolü Projesi (Uluslar arası Denizcilik Örgütünün Dünya çapında tanker balast sularının denizlerdeki kirliğini vurgulaması üzerine Türkiye'deki tanker sularından kaynaklı riskleri azaltmaya yönelik projedir.[380]), Marmara Denizi 2000 Projesi (2000 yılında temelleri atılan ve Marmara denizini korumaya yönelik hedefleri içeren projedir.[381]), Marmara Denizi Eylem Planı (Marmara Denizi'ne ilişkin geniş çaplı eylem planıdır.[382]), İstanbul'daki adarlın korunmasına yönelik toplantı (Adaların 30 metre derinliğine kadar endüstriyel balıkçılığa kapatılmasına ilişkin kararların alındığı toplantıdır.[383]) yer almaktadır.

[370] " Gökçeada Deniz Parkı", Türk Deniz Araştırmaları Vakfı-TÜDAV, <<http://www.tudav.org/new/projects.php?pid=2 >>, (19.04.2010).
[371] " Özel Koruma Alanları", Türk Deniz Araştırmaları Vakfı, <<http://www.tudav.org/new/projects.php?pid=19 >>, (19.04.2010).
[372]" Ulusal Ege Adaları Toplantıları", Türk Deniz Araştırmaları Vakfı-TÜDAV, <<http://www.tudav.org/new/projects.php?pid=21 >>, (19.04.2010).
[373] " cıesm8 Uluslar arası Akdeniz Bilimsel Araştırma Kuruluşu) Kongresi Ardından, Türk Deniz Araştırmaları Vakfı-TÜDAV, <<http://www.tudav.org/new/projects.php?pid=17 >>, (19.04.2010).
[374]" Akdeniz Foku Araştırmaları", Türk Deniz Araştırmaları Vakfı, <<http://www.tudav.org/new/projects.php?pid=24 >>, (19.04.2010).
[375] "Köpekbalığı Toplantısı Ardından", Türk Deniz Araştırmaları Vakfı,<<http://www.tudav.org/new/projects.php?pid=27 >>, (19.04.2010).
[376] "IUCN Toplantısı", Türk Deniz Araştırmaları Vakfı-TÜDAV,<<http://www.tudav.org/new/projects.php?pid=35 >>, (19.04.2010).
[377]" Barcelona Konveniyonu Toplantısı", Türk Deniz Araştırmaları Vakfı-TÜDAV, <<http://www.tudav.org/new/projects.php?pid=36 >>, (19.04.2010).

2.8. Kuş Araştırmaları Derneği

Kuruluş Adı	Kuş Araştırmaları Derneği
Kuruluş Amacı	
Bir grup kuş araştırmacısı ve gözlemcisi tarafından kuşlar ve yaşama alanlarıyla ilgili bilimsel araştırmalar ve izleme çalışmaları yapıp sonuçlarını yaymak, özellikle nesli tehlikede olan kuş türlerinin korunması için eylem planları yapmak, yapılmasına katkıda bulunmak ve destek sağlamak, Ramsar Alanları ve tehdit altındaki sulak alanlar başta olmak üzere sulak alan yönetim planları hazırlamak, bu planları desteklemek ve yapılmasına katkı sağlamak, Uluslararası Sulak Komisyonu çalışmalarına katılmak, ulusal düzeyde çalışmaları takip etmek, Eğitim ve bilinçlendirme çalışmalarıyla toplumda doğa koruma bilincine katkıda bulunmak görevlerini yerine getirmek amacıyla 1998 yılında kurulmuş bir dernektir.[384]	
Yürüttüğü Çalışmalar	
Sulakalan Kayıplarının Durdurulması İçin Kamuoyu Oluşturma Projesi (Kasım 2004-Haziran 2005 dönemini kapsayan Çevre ve Orman Bakanlığı Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğünce sulak alanlar üzerindeki baskıların ortadan kaldırılmasına yönelik projedir.[385]), Yumurtalık Lagünleri Yönetim Planı ve Erzurum Bataklıkları Koruma Bölgeleri Belirleme Projesi(Tour du valat Biyoloji İstasyonu/Fransa-Adana Çevre ve Tüketici Koruma Derneği ortaklığında lagünlerin ve ekosisteminin iyileştirilmesine yönelik çalışmaları içeren projedir.[386]), Sürdürülebilir Kalkınma İçin Yeşil Kutu Eğitim Projesi (Ocak 2005-Aralık 2007 dönemini kapsayan Kuş Araştırmaları Derneği-Doğa Derneği-Milli Eğitim Bakanlığı-Çevre ve Orman Bakanlığı- çeşitli sivil toplum kuruluşları ortaklığında öğretmen,	

[378] " Karadenizde Sorumlu Balıkçılık İlkeleri", Türk Deniz Araştırmaları Vakfı-TÜDAV, <<http://www.tudav.org/new/projects.php?pid=30 >, (19.04.2010).
[379]" Karadeniz'de Nesli Azalan Mersin Balığının Korunması Projesi", Türk Deniz Araştırmaları Vakfı-TÜDAV, << http://www.tudav.org/new/projects.php?pid=16 >>, (19.04.2010).
[380] " Gemi Blast Sularının Kontrolü Projesi", Türk Deniz Araştırmaları Vakfı-TÜDAV, <<http://www.tudav.org/new/projects.php?pid=9 >>, (19.04.2010).
[381] " Marmara Denizi 2000 Sempozyumu", Türk Deniz Araştırmaları Vakfı-TÜDAV, <<http://www.tudav.org/new/projects.php?pid=10 >>, (19.04.2010).
[382] " Marmara Denizi Eylem Planı", Türk Deniz Araştırmaları Vakfı-TÜDAV,<<http://www.tudav.org/new/projects.php?pid=11>>, (19.04.2010) .
[383] " İstanbul Adalarının Korunmasıyla İlgili Yapılan Toplantı", Türk Deniz Araştırmaları Vakfı, <<http://www.tudav.org/new/projects.php?pid=14>>, (19.04.2010) .
[384] "KAD Hakkında", Kuş Araştırmaları Derneği-KAD, <<http://www.kad.org.tr/index.php?option=com_content&task=view&id=35&Itemid=21 >>, (20.04.2010).
[385]" SulakalaNLARIN Kayıplarının Durdurması İçin Kamuoyu Oluşturma Projesi", Kuş Araştırmaları Derneği-KAD,<<http://www.kad.org.tr/index.php?option=com_content&task=view&id=40&Itemid=15 >>, (20.04.2010).
[386] " Yumurtalık Lagünleri Yönetim Planı ve Erzurum Bataklıkları Koruma Bölgeleri Belirleme Projesi", Kuş Araştırmaları Derneği-KAD, <<http://www.kad.org.tr/index.php?option=com_content&task=view&id=39&Itemid=15 >>, (20.04.2010).

öğrenciler ve eğitim öğretim alanlarında sürdürülebilir kalkınmanın anlaşılmasına yönelik çalışmaları kapsayan projedir.[387]), Göçmen Kuşların Korunması İçin Eğitim ve Kamuoyu Bilinçlendirme Projesi (Eylül2005-Aralık 2005 dönemini kapsayan, Hopa Belediyesi-Antakya Çevre ve Koruma Derneği-Samandağ Çevre Koruma ve Turizm Derneği-İskenderun Çevre Koruma Derneği ortaklığında nesli tehlike altındaki hayvanların maruz kaldığı insan kaynaklı baskıları engellemek için yasak avcılığın azaltılması ve yerel korumada daha etkin önlemlerin alınmasını amaçlayan projedir.[388]), Yerel Koruma Birimleri İçin El Kitabı Hazırlanması (Şubat 2006-Eylül 2006 dönemini kapsayan, İngiltere Çevre , Gıda ve Köy İşleri Bölümü tarafından desteklenen Türkiye'de yerelde çalışan koruma birimleri için rehber kitaptır.[389]), Örnek Tür Olarak Leyleğin Kullanılarak Doğa Koruma Çalışmalarına Halkın Katılımının Arttırılması (Şubat 2006-Ağustos 2006 dönemini kapsayan, Polonya Pronatura Derneği ortaklığında Polonya'da leylek özelinde yapılan doğa koruma çalışmalarının Türkiye'ye uyarlanmasını amaçlayan çalışmadır.[390]), Sulak Alan Yönetimi Planlaması İçin Eğitici Eğitimi Projesi(Ocak 2006 – Ağustos 2006 arası dönemi kapsayan, Uluslar arası Tarım Merkezi -Kuş Araştırmaları Derneği -Çevre ve Orman Bakanlığı-ODTU ortaklığında Çevre ve Orman Bakanlığı Sulak alanlara ilişkin mevzuatın uygulanmasını kolaylaştırmak amacıyla yapılan çalışmadır.[391]), Tepeli Pelikanların Popülasyon Durumları ve Korunmaları (1999-2000 dönemlerini kapsayan, Küçük Ölçekli Proje Destek Programı-Kuş Araştırmaları Derneği tarafından desteklenen ülkemizde kışlayan Tepeli Pelikanların popülasyon eğilimleri, üreme ve beslenme ekolojileri üzerine yapılan çalışmaları içeren projedir.[392]) tamamlanmış projeler arasındadır.

[387] " Sürdürülebilri Kalkınma için YEŞİL KUTU Eğitim Projesi", Kuş Araştırmaları Derneği-KAD, <<http://www.kad.org.tr/index.php?option=com_content&task=view&id=52&Itemid=15>>, (20.04.2010).

[388]" Göçmen Kuşların Korunması İçin Eğitim ve Kamuoyu Bilinçlendirme Projesi", Kuş Araştırmaları Derneği-KAD, <<http://www.kad.org.tr/index.php?option=com_content&task=view&id=51&Itemid=15>>, (20.04.2010).

[389] "Yerel Koruma Birimleri İçin El Kitabı Hazırlanması", Kuş Araştırmaları Derneği-KAD, <<http://www.kad.org.tr/index.php?option=com_content&task=view&id=50&Itemid=15 >>, (20.04.2010).

[390] " Örnek Tür Olarak Leyleğin Kullanılarak Doğa Koruma Çalışmalarına Halkın Katılımının Arttırılması Projesi", Kuş Araştırmaları Projesi-KAD, <<http://www.kad.org.tr/index.php?option=com_content&task=view&id=49&Itemid=15 >>, (20.04.2010).

[391] " Sulakalan Yönetim Planması için Eğiticilerin Eğitim Projesi", Kuş Araştırmaları Derneği-KAD, <<http://www.kad.org.tr/index.php?option=com_content&task=view&id=48&Itemid=15 >>, (20.04.2010).

[392] " Tepeli Pelikanların Populasyon Durumları ve Korunmaları Projesi", Kuş Araştırmaları Derneği-KAD, <<http://www.kad.org.tr/index.php?option=com_content&task=view&id=47&Itemid=15 >>, (20.04.2010).

Sulakalan Kayıplarının Durdurulması İçin Kamuoyu Oluşturma Projesi (Kasım 2004-Haziran 2005 dönemini kapsayan Çevre ve Orman Bakanlığı Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğünce sulak alanlar üzerindeki baskıların ortadan kaldırılmasına yönelik projedir.[393]), Yumurtalık Lagünleri Yönetim Planı ve Erzurum Bataklıkları Koruma Bölgeleri Belirleme Projesi(Tour du valat Biyoloji İstasyonu/Fransa-Adana Çevre ve Tüketici Koruma Derneği ortaklığında lagünlerin ve ekosisteminin iyileştirilmesine yönelik çalışmaları içeren projedir.[394]), Sürdürülebilir Kalkınma İçin Yeşil Kutu Eğitim Projesi (Ocak 2005-Aralık 2007 dönemini kapsayan Kuş Araştırmaları Derneği-Doğa Derneği-Milli Eğitim Bakanlığı-Çevre ve Orman Bakanlığı- çeşitli sivil toplum kuruluşları ortaklığında öğretmen, öğrenciler ve eğitim öğretim alanlarında sürdürülebilir kalkınmanın anlaşılmasına yönelik çalışmaları kapsayan projedir.[395]), Göçmen Kuşların Korunması İçin Eğitim ve Kamuoyu Bilinçlendirme Projesi (Eylül2005-Aralık 2005 dönemini kapsayan, Hopa Belediyesi-Antakya Çevre ve Koruma Derneği-Samandağ Çevre Koruma ve Turizm Derneği-İskenderun Çevre Koruma Derneği ortaklığında nesli tehlike altındaki hayvanların maruz kaldığı insan kaynaklı baskıları engellemek için yasak avcılığın azaltılması ve yerel korumada daha etkin önlemlerin alınmasını amaçlayan projedir.[396]), Yerel Koruma Birimleri İçin El Kitabı Hazırlanması (Şubat 2006-Eylül 2006 dönemini kapsayan, İngiltere Çevre , Gıda ve Köy İşleri Bölümü tarafından desteklenen Türkiye'de yerelde çalışan koruma birimleri için rehber kitaptır.[397]), Örnek Tür Olarak Leyleğin Kullanılarak Doğa Koruma Çalışmalarına Halkın Katılımının Arttırılması (Şubat 2006-Ağustos 2006 dönemini kapsayan, Polonya Pronatura Derneği ortaklığında Polonya'da leylek özelinde yapılan doğa koruma çalışmalarının Türkiye'ye uyarlanmasını amaçlayan çalışmadır.[398]), Sulak Alan Yönetimi Planlaması İçin Eğitici Eğitimi Projesi(Ocak 2006 – Ağustos 2006 arası dönemi kapsayan, Uluslar arası Tarım Merkezi -Kuş Araştırmaları Derneği -Çevre ve Orman Bakanlığı-ODTU ortaklığında Çevre ve Orman Bakanlığı Sulak alanlara ilişkin mevzuatın uygulanmasını kolaylaştırmak amacıyla yapılan çalışmadır.[399]), Tepeli Pelikanların Popülasyon Durumları ve Korunmaları (1999-2000 dönemlerini kapsayan, Küçük Ölçekli Proje Destek Programı-Kuş Araştırmaları Derneği tarafından desteklenen ülkemizde kışlayan Tepeli Pelikanların popülasyon eğilimleri, üreme ve beslenme ekolojileri üzerine yapılan çalışmaları içeren projedir.[400]) tamamlanmış projeler arasındadır.

---

[393]" SulakalaNLARIN Kayıplarının Durdurması İçin Kamuoyu Oluşturma Projesi", Kuş Araştırmaları Derneği-KAD,<<http://www.kad.org.tr/index.php?option=com_content&task=view&id=40&Itemid=15 >>, (20.04.2010).

[394] " Yumurtalık Lagünleri Yönetim Planı ve Erzurum Bataklıkları Koruma Bölgeleri Belirleme Projesi", Kuş Araştırmaları Derneği-KAD, <<http://www.kad.org.tr/index.php?option=com_content&task=view&id=39&Itemid=15 >>, (20.04.2010).

[395] " Sürdürülebilri Kalkınma için YEŞİL KUTU Eğitim Projesi", Kuş Araştırmaları Derneği-KAD, <<http://www.kad.org.tr/index.php?option=com_content&task=view&id=52&Itemid=15>>, (20.04.2010).

[396]" Göçmen Kuşların Korunması İçin Eğitim ve Kamuoyu Bilinçlendirme Projesi", Kuş Araştırmaları Derneği-KAD, <<http://www.kad.org.tr/index.php?option=com_content&task=view&id=51&Itemid=15>>, (20.04.2010).

[397] "Yerel Koruma Birimleri İçin El Kitabı Hazırlanması", Kuş Araştırmaları Derneği-KAD, <<http://www.kad.org.tr/index.php?option=com_content&task=view&id=50&Itemid=15 >>, (20.04.2010).

[398] " Örnek Tür Olarak Leyleğin Kullanılarak Doğa Koruma Çalışmalarına Halkın Katılımının Arttırılması Projesi", Kuş Araştırmaları Projesi-KAD, <<http://www.kad.org.tr/index.php?option=com_content&task=view&id=49&Itemid=15 >>, (20.04.2010).

[399] " Sulakalan Yönetim Planması için Eğiticilerin Eğitim Projesi", Kuş Araştırmaları Derneği-KAD, <<http://www.kad.org.tr/index.php?option=com_content&task=view&id=48&Itemid=15 >>, (20.04.2010).

2.9. Türkiye Erozyonla Mücadele Ağaçlandırma ve Doğal Kaynakları Koruma Vakfı-TEMA

Kuruluş Adı	Türkiye Erozyonla Mücadele Ağaçlandırma ve Doğal Kaynakları Koruma Vakfı-TEMA
Kuruluş Amacı	
11 Eylül 1992 yılında Türkiye'deki doğal varlıkların ve çevre sağlığının korunması , erozyonla mücadele, toprak örtüsü ve toprağın korunması ve ağaçlandırmanın önemi hakkında kamuoyunu eğitmek ve bilinçlendirmek, Erozyon felaketinin doğuracağı sonuçlar, alınacak önlemler konusunda halkı bilgilendirmek, bilinçlendirmek ve böylece oluşturulacak bilinçli ve etkin kamuoyu desteği ile hükümetleri erozyonla mücadelede, gerçekçi ve uygulanabilir politikalar üretme ve uygulamaya teşvik etmek, biyolojik çeşitlilik, toprak,su ve doğal çevrenin korunmasına ilişkin milli politikaların oluşturulmasına yardımcı olmak ve bu esaslardan ödün verilmemesi için mücadele etmek, ağaç ve orman sevgisini topluma mal etmek, hayvancılığın temeli olan çayır ve meraları koruyup, geliştirmek, doğal zenginliklerimizin bilinçsizce kullanıp, geri dönüşümsüz bir şekilde yok olmasına izin vermeyerek, korumak, geliştirmek ve Türkiye'nin geleceğini güvenceye almak, çölleşmeyle mücadelede dünyaya örnek bir hareketi Türkiye'den başlatmak, Doğal varlıkların, insan sağlığının, yeşil alanların, toprak ve bitki örtüsünün, ormanların, meraların korunması, geliştirilmesi ve yenilerinin teşkil edilmesini sağlamak için faaliyette bulunmak, bu amaçları gerçekleştirmek için gerekli teşkilatın oluşturulmasını, yasaların çıkmasını sağlamak ve gönüllü kuruluşların öncülüğünde toplumun bütün kesimlerinin desteği ile erozyonla mücadele edilmesi amacıyla kurulmuş vakıftır.[401]	
Yürüttüğü Çalışmalar	
Vakıf orman, çayır, tarım ve mera alanlarının ve su ve bitki gen kaynaklarının, doğanın korunması ve erozyonun önlenmesi konusunda devlet politikasının önemine işaret etmektedir. Ayrıca erozyonla yok olan tarım alanları ve meraların iyileştirilmesi çalışmalarıyla kırdan kente göçün önlenebileceğini de savunmaktadır.[402] Vakfın yürüttüğü koruma projeleri ağırlıklı olarak il ve bölge bazında kırsal kalkınma, erozyonu önleme, ağaçlandırma, hayvancılığı geliştirme konuları üzerinden oluşmaktadır. [403]	

[400] " Tepeli Pelikanların Populasyon Durumları ve Korunmaları Projesi", Kuş Araştırmaları Derneği-KAD, <<http://www.kad.org.tr/index.php?option=com_content&task=view&id=47&Itemid=15 >>, (20.04.2010).
[401] "Tema Vakfının Amaçları", TEMA,<<http://www.tema.org.tr/Sayfalar/Hakkimizda/AmacVeHedefler.html >>, (20.04.2010).
[402]"Ibid".
[403] "Idem".

2.10. Sualtı Araştırmaları Derneği Akdeniz Foku Araştırma Grubu (SAD-AFAG)

Kuruluş Adı	Sualtı Araştırmaları Derneği Akdeniz Foku Araştırma Grubu (SAD-AFAG)
Kuruluş Amacı	
Kıyı ve deniz ekosistemlerinin bir bütün olarak korunması amacından yola çıkarak Akdeniz Fokunun yaşam alanlarını, besin stoklarını korumak, Fok ölümlerini önlemek için 1987'den bu yana ODTÜ'lü öğrenci bir öğrenci grubunun oluşturduğu ODTÜ/Su Altı Topluluğu adı altında çalışmalar yürüten gönüllü ilk sivil toplum kuruluşu olarak görev yapmaktadır.[404]	
Yürüttüğü Çalışmalar	
SAD-AGAG projeler bazında Fok Bilgi Bankası: (1987-2010) ve Türkiye'nin Önemli Fok Alanları Projesi (ÖFA), Akdeniz Foku Koruma Alanlarında Foça Pilot Projesi (1993-1998), Bodrum Yarımadası ve Adalarında Akdeniz fokunun Yaşam Alanalrı ve Durumu ile İlgili Araştırma Projesi (1996-1997),AFAG Akdeniz Programı-Kilikya Projesi (1998-2002), Foça Pilot Projesi İzleme-Değerlendirme Projesi (1998-2002),Fok Gözlem Projesi (Proje I:Foça Orak Adası-1997, Proje II: Bozyazı-1998/1999, Proje III:Karaburun-2000, Proje IV: Karaburun-Ayoıbalığı Mağarası- 2001/2003), Petrol Temizliği Operasyonu- Gümüşlük Çavuş Adsı'ndaki Akdeniz Foku yaşam alanlarının korunması (1996-1997), Karadeniz'de Akdeniz Foku ve Yaşam Alanları Araştırma Projesi (1997), Fok Bilgi-Akdeniz Foku Ulusla Bilgilendirme Projesi (1998), Phokai'den Knidos'a Yerel Sivil Toplum Kuruluşlarının Kapasite Artırımı (1998-1999), Akdeniz Foku Evlat Edinme Projesi Kamuoyu ve Fon Yaratma (1998-2008), Küçük Deniz Koruma Alanlarının Sosyo-Ekonomik ve Ekolojik Önemi (2000-2003), Bilgi ve Deneyim Değişim Programı (2002), Biyolojik Çeşitlilik Hassas Alanların Korunması ve Yönetimi: Bir Akdeniz Ağı Oluşturulması (SMAP)(2002-2003), Foça ve Karaburun'da Kıyı ve Deniz Ekosisteminin Korunmasına Yerel Halkın Katılması Projesi (2003), Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı GEF/ SGP İletişim Ağı Projesi (2002-2004), Köprü (BRIDGE) Projesi (2005-2006), AFBİKA (Akdeniz Foku Bilgi ve Kurtarma Ağı), Foça Özel Çevre Koruma Bölgesi'nde Akdeniz Foku'nun (*Monachus monachus)*Korunması ve İzlenmesi Projesi, Foça ÖÇKA Taşıma Kapasitesi Projesi tamamlanmış, Balıkçılık ve Tür Koruma Amaçlı Deniz Korunan Alanlar Oluşturulması projesine destek verilmiş, REC Destekli Foça Posidonia Haritalama ve Bilgi Merkezi Oluşturma Projesi (2006-2007), Gökova ÖÇKB Deniz ve Kıyı Alanları Yönetim Planlaması Projesi, Türkiye'nin Güney Batı Kıyıları Akdeniz Foku ve Yaşam Alanları Tarama Araştırması ortak yürütülen projeler arasında yer almıştır.Devam eden projeler arasında ise Gökova ÖÇKB Deniz ve Kıyı Alanları Yönetim Planlaması Projesi, Karaburun Yarımadası Akdeniz Foku Koruma ve İzleme Projesi yer almaktadır.[405]	

3.Koruma Alanları Yönetimi ve Yerel Yönetimler

Gelişmekte olan ülke konumundaki Türkiye'de kuruluşunan bu yana yönetim anlayışı yerel yönetimlerin de merkezi ve bürokratik geleneğin uzantısı olduğu bir çizgide yer almıştır. Merkezi yönetim ile birlikte kaynakların doğru olarak kullanılması görüşünün zaman içerisinde gerçekleşen haksız kayırmalarla birlikte bağımsız kuruluşlar

[404] "Afag hakkında", << http://www.sadafag.org/index.php?bolum=kurumsal >>, (15.08.2010).
[405] "Projelerimiz", << http://www.sadafag.org/index.php?bolum=projeler >>, (15.08.2010).

yönünde , özel sektör, yetki dağıtılmış ve merkezi yönetim anlayışınına alternatif arayışların yavaş yavaş ortaya çıkmasına yol açmıştır. AB ile müzakerelerin hızlanması ile birlikte yönetim alışkanlıklarında tabandan yukarıya doğru yerel yönetimlerin yeniden yapılandırılması konusu olarak alternatifler tartışılır hale gelmiştir. Halkın taleplerinin ön plana çıktığı yerinden yönetim anlayışında yerel yönetimler yöreye ilişkin sorunların ve kaynakların makul kullanımının sağlanmasında bir araç olarak kullanıldığı mekanizma hakimdir. Çevre yönetimi ve politikalarının üretilmesinde en etkili sorunlardan biri olan kaynak yaratma ve var olan doğal kaynakların verimli bir şekilde kullanımını sağlayan aktif katılım ve koordinasyonu kendi içinde barındıran bu sistemin uygulanması noktasına gelindiği zaman Türkiye gibi gelişmekte olan ve 1950'den bu yana yoğun iç göçün yaşandığı bir ülkede yerleşim alanlarının ve idare sisteminin her anlamda dikkate alınması gerekmektedir. Özellikle 03.07.2005 tarih ve 5393 sayılı yeni Belediye Kanunu'nun artan belediyelerin sayısını azaltarak bazı belediyelerin tüzel kişiliğinin kaldırılması ile ortaya çıkan yeni idari yapıyla sahip olacağı yetki alanı bakımındanmeydana gelebilecek zorlukları değerlendirerek başlamak gerekmektedir. Söz konusu Kanun'da Belediye olarak belirlenmesi öngörülen alanların nüfusu 5000 üzerinde olan alanlar olması gerekmekte ve sınırların tespitinde ise yaylak, çayırlık, meralık, plaj, dere, tepe, yol gibi kesinliği olmayan unsurlar belirleyici kılınmaktadır. Buna ek olarak il bazındaki uygulamada yetkinin tam olarak kimde toplandığı konusunda netlik görülmemektedir. Bu durum küçük belde belediyelerinin büyük belediyelere eklenmesi sürecinde sıkıntı yaratma potansiyeline sahiptir.Tüzel kişiliğin sonlanması noktasında ise İç İşleri Bakanlığının onaylaması dışında işlemlerin gerçekleştirilmesinde yetkinin nerde olduğu ve hangi birim doğrultusunda yapıldığı ayrıntılandırılmamıştır.[406]

Belediye Kanunu'nda belediyelerin kuruluşuna ilişkin kısımda "içme ve kullanma suyu havzaları ile sit ve diğer koruma alanlarında ve meskun sahası kurulu bir belediyenin sınırlarına 5000 m'den daha yakın olan yerleşim yerlerinde belediye

[406] Nişancı, R., Yıldırım, V., "Yeni Belediyeler Kanunu Kapsamında İdari Sınırların Coğrafi Bilgi Sistemleri İle Belirlenmesi: Trabzon Örneği", TMMOB Harita ve Kadastro Mühendisleri Odası 10. Türkiye Harita ve Bilimsel Teknik Kurultayı, 28 Mart-1 Nisan 2005 ,Ankara, <<http://www.hkmo.org.tr/resimler/ekler/4MGO_230_ek.pdf >>, (08.05.2010).

kurulamaz"[407] ibaresi yer almaktadır. Bu ibare Belediye Kanunu'nda koordinatlara dayalı bir sınırlama yöntemine değinmemiş olmasından ötürü kırsal yerleşim alanlarına dair sınırların doğru bir biçimde belirlenerek kırsal alanların ona göre düzenlenmesine açıklık getirmesi bakımından kırsal planlama çalışmalarının gerekliliğini göz önüne sermektedir.[408]

C.Özel Çevre Koruma Bölgeleri ve Biyolojik Çeşitliliği Koruma Çalışmaları

Akdeniz Eylem Planı çerçevesinde uluslararası alanda özel çevre koruma bölgelerinin tanımlanması, belirlenmesi ve yönetilmesi noktasında Özel Çevre Koruma Alanları Bölgesel Faaliyet Merkezi (RAC/SPA) IUCN genel kurulunca Caracas Dünya Parkları Kongresi sonucunda onaylanan koruma alanları yönetim kategorilerinin belirleyiciliği evrensel kriterler olarak kabul edilmektedir. Türkiye'de buna bağlı olarak gerçekleştirilmesi gereken hükümler dışında kendi mevzuatına ilişkin yaptırımlar daha ön plana çıkmış ve ilk kez özel koruma alanı statüsündeki yerlerin korunması için 1988'de Başbakanlığa bağlı Özel Çevre Koruma Kurumu Başkanlığı'nın kurulması gündeme gelmiştir. Bunun sonucunda özel çevre koruma bölgelerinin yönetim süreci Çevre Bakanlığı'nın 1991 yılında kurulmasıyla Bakanlığa bağlı olarak Özel Çevre Koruma Kurumu faaliyetlerin ve 2003'te Çevre ve Orman Bakanlığı'nın birleşmesi ile bağlı bir kuruluş olarak Özel Çevre Koruma Kurumu bünyesinde özel çevre koruma bölgeleri yönetimi seyrinde gelişmiştir[409]. Özel çevre koruma bölgelerine yönelik işlemlerde Özel Çevre Koruma Kurumu kuruluşuna ilişkin kararnamede ve ilgili mevzuatta belirlendiği tanım ölçüsünde muhtarlar, belediye başkanları, orman işletme müdürlükleri, il bayındırlık ve iskan müdürlüklerinin etkin rol oynaması ve ÖÇKK merkez ve yerel teşkilatı ile çalışıyor olmaları bu alanlara yönelik politikaların bir nevi

[407] 5393 Saylı Belediye Kanunu, R.G.13/07/2005 tarih ve 25874 sayı, <<http://www.mevzuat.adalet.gov.tr/html/1525.html >>, (08.05.2010).
[408]Reyhan, N., Tezel , D., Tezel, C.A., Konumsal Veri Analizi İle Kırsal Yerleşik Alan Sınırlarının Belirlenmesi: Datça-Bozburun Özel Çevre Koruma Bölgesi Örneği", TMMOB Coğrafi Bilgi Sistemleri Kongresi, 02-06 Kasım 2006, İzmir,<< http://www.hkmo.org.tr/resimler/ekler/82a944b799eac19_ek.pdf (08.05.2010).
[409] Mustafa Eğe, " Türkiye'de Özel Çevre Koruma Bölgeleri'nin Yönetim Sorunları: Pamukkale Özel Çevre Koruma Bölgesi Örneği",(Denizli: Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü Kamu Yönetimi Anablim Dalı,Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi ,2006),s. 91, (20.04.2010).

ölçütü de sayılmaktadır. Bu etkinin yanında uluslararası alanda koruma alanları statüsü ölçüsünde değerlendirmeye alınan bu alanların bir kısmı Türkiye'deki tanımlamaya göre şekillendirilen alanlarla koruma statülerinin uyumlaştırılması çalışmalarının eksikliğine bağlı olarak birebir eşleşmediği sorununu görünür kılmıştır. UNEP listesi[410] içerisinde Datça-Bozburun, Fethiye-Göcek, Foça, Gökova, Göksu Deltası, Kekova, Köyceğiz Dalyan, Patara , Belek yer alırken, ÖÇKK'nun belirlediği listedeki Gölbaşı, Ihlara, sonradan eklenen Pamukkale ve Tuzgölü dışarıda kalmıştır. Bu durum Gölbaşı, Ihlara ve Tuzgölü bölgelerinin AEP çerçevesindeki özel koruma alanı statüsü bakımından Akdeniz Havzası'na dahil olması koşuluna ters düştüğü tartışmalarını da beraberinde getirmiştir. IUCN MedPAN kapsamında deniz koruma alanı olarak belirlenen yerler Datça-Bozburun, Dilek Yarımadası, Fethiye-Göcek, Foça, Gelibolu Yarımadası, Göksu Deltası, Kaş-Kekova, Köyceğiz-Dalyan, Olimpos-Beydağları, Patara olarak geçmektedir[411]. Bu nedenle Özel Çevre Koruma Kurumu tarafından yürütülen ve yasallaştırılan bu alanların hangi koruma statülerine sahip olduğunu, bölgelere ilişkin biyolojik çeşitlilik çalışmalarının verimliliğini etkilemesi açısından değinmekte yarar görülmüştür.

1.Kaş-Kekova Özel Çevre Koruma Bölgesi:

18.01.1990 tarih ve 90/77 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile tespit ve ilan edilmiştir.[412]

Bölgenin sınırları ve coğrafi özellikleri:

Antalya ili Kaş ilçesi Ulu Burun'dan başlayıp Kekova Burnu'nun doğusuna, Kale (Demre) ovasında sonlanan çok hareketli bir kıyı ve kıyı boyunca pek çok adadan oluşmaktadır. Kekova bölgedeki en büyük adadır. Kıyıya paralel uzanan Sıcak adası ve Kekova adası bir iç deniz niteliği Taşıyan Ölüdeniz'i oluşturmaktadır. Bu iki ada dışında İç Ada, Toprak Adası, Aşırlı Ada ve Kişnalı Ada bölgedeki diğer coğrafi oluşumlardır.

---

[410] WDPA,<<http://www.wdpa.org/MultiResult.aspx?Country=214 >>, (20.04.2010).
[411] " Les Aires Marines Protégées", MedPAN,<<http://www.medpan.org/?arbo=fiche-pays&sel=PAYS&val=21>>, (22.04.2010).
[412] " Kaş-Kekova Özel Çevre Koruma Bölgesi", Özel Çevre Koruma Kurumu Başkanlığı, Çevre ve Orman Bakanlığı,<<http://www.ockkb.gov.tr/TR/Icerik.ASP?ID=134>>, (20.04.2010).

Bölge eğimli yapısı nedeniyle ulaşımın deniz yolu ile yapılmasına elverişlidir.[413]

Bölgenin kültürel mirası:

Girintili ve çıkıntılı olan koylarda eski kent surları ve kale kalıntıları yer almaktadır. Uzun zaman Likya uygarlığı etki altında kalan bölgede Likya yazısına ait çeşitli kitabeler, yazıtlar, lahitler, mendirek ve yapı kalıntıları, tiyatro, kaya mezarları ,su sarnıçları, özellikle Üçağız yerleşim alanındaki kaya mezarları, çok sayıdaki batık kent ve Kekova adası içlerinde eski bir tersane bulunmaktadır.[414]Bu anlamda kıyı bölgeleri tamamen 1. derece arkeolojik sit alanıdır.[415]

- IUCN listesinde Kaş ve Kekova: Özel koruma alanı olan Kekova bölgesi IUCN kategori IV e karşılık gelmektedir. Kaş bölgesini içeren bir tanımlama ya da sınıflandırma listede yer almamaktadır.[416]
- Küresel Deniz Koruma Alanları (MPA Global) listesinde Kekova verilere göre 260 km^2 lik toplam alanının 115 km^2 lik kısmı deniz alanına aittir ve deniz koruma alanı statüsündedir.[417]

2.Fethiye-Göcek Özel Çevre Koruma Bölgesi:

12.06.1988 tarih ve 88/13.019 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile tespit ve ilan edilmiştir.[418]

- Bölgenin sınırları ve coğrafi özellikleri:

Muğla ili Akdeniz bölgesi sınırları içerisinde ve yaklaşık 120 kim güneydoğusunda bulunan, Mendos dağı eteğinde iç körfezin hemen doğu kenarında yer almaktadır. Teke yarımadasının batı kısmında yer alan Fethiye ilçesinin kuzeybatısında

---

[413] "Ibid".
[414]" Ibid".
[415] "Belek Özel Çevre Koruma Bölgesi, 2008 Yılına Kadar Gerçekleştirilen Faaliyetler", İl Durum Raporu, Özel Çevre Koruma Kurumu Başkanlığı, Çevreve Orman Bakanlığı, s. 31 <<http://www2.cevreorman.gov.tr/durum_rapor/ockkb/ockkb_ild.pdf>>, (20.04.2010).
[416] "The Kekova Specially Protected Area", WDPA,<<http://www.wdpa.org/siteSheet.aspx?sitecode=64560 >>, (20.04.2010).
[417] "MPA's fort he country Turkey(Mediterranean)",MPA Global, A Database of the world's Marine Protected Areas ,<<http://www.mpaglobal.org/index.php?action=searchResults&submit=Search&country_id=793&txt_site_name=on&txt_designation_type=on&des_nat=on&des_int=on&des_des=on&des_informal=on&des_degazetted=on&des_proposed=on&des_recommended=on&des_unknown=on>>, (22.04.2010).
[418] "Fethiye Göcek Özel Çevre Koruma Bölgesi", Özel Çevre Koruma Kurumu Başkanlığı, Çevre ve Orman Bakanlığı,<<http://www.ockkb.gov.tr/TR/Icerik.ASP?ID=129>>, (20.04.2010)

Köyceğiz, kuzeyde Denizli, Burdur, doğuda Antalya yer almaktadır.Bölgenin güney kıyıları sarp kayalıklarla kaplıdır.Bölgede çöküntü ovalarıyla deniz ve Eşen havzası arasını dolduran Babadağ yer almaktadır.3. ve 4. zamanda gerçekleşen tektonik hareketlere bağlı olarak pek çok koy ve burun mevcuttur.Göcek koyu, bölgedeki On iki adalar bunların en önemli örnekleridir.[419]

- Bölgenin kültürel mirası:

Kentin denize doğru sokulan kısımlarında Helenistik dönem, Roma ve Osmanlı dönemine ait antik kalıntılar yer almaktadır. Antik Telmessus Tiyatrosu ve Cezayirli Camii bu kalıntılar arasındaki önemli örneklerdir.[420]Arkeolojik sit statüsüne sahiptir.

- IUCN Listesinde Fethiye ve Göcek: Özel Koruma Alanı olarak IUCN kategori IV e karşılık gelmektedir.[421]
- Küresel Deniz Koruma Alanları (MPA Global) listesinde Fethiye-Göcek verilere göre 613 km^2 lik toplam alanının 313 km^2 lik kısmı deniz alanına aittir ve deniz koruma alanı statüsündedir.[422]

3.Gökova Özel Çevre Koruma Bölgesi:

12.06.1988 tarih ve 88/13019 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile tespit ve ilan edilmiştir.[423]

- Bölgenin sınırları ve coğrafi özellikleri:

Muğla ili, Ula ve Marmaris ilçeleri ve bunlara bağlı belde ve köylerden oluşmaktadır. Gökova Körfezi'ne kadar uzanan Batı Menteşe Dağları ve Ula çöküntü alanlarını oluşturan Doğu Menteşe Dağları ile Gökova Körfezine doğru yükselen Yaran dağları bölgenin önemli yükseklikleri arasındadır. Gökova ve Kızılkaya ovaları doğrudan denize açılan küçük vadiler ve çöküntü alanlarına alüvyonlar birikmesiyle oluşmuş ovalardır ve deprem bölgesi içerisindedir.Bölge genelinde dere yatakları azmaklarla denize açılmaktadır.Azmaklarda bataklık, sazlık, çayır alanları iç içe yer

---

[419] "Ibid".
[420] "Ibid".
[421] "The Fethiye-Göcek Specially Protected Area", WDPA,<<http://www.wdpa.org/SiteSheet.aspx?sitecode=15586>>, (20.04.2010).
[422]"Fethiye-Göcak", MPA Global, <<http://www.mpaglobal.org/index.php?action=showMain&site_code=15586>>, (22.04.2010).

almaktadır.[424]

- Bölgenin kültürel mirası:

Gökova Körfezi'nin güney kısmında yer alan Sedir Adası'nda Helenistik ve Roma Devrine ait yazıtlar bulunmaktadır. Fethiye ve Kınık dışında kalan kısım tarihte Kayra bölgesi olarak geçmektedir. Tarihi bölgede sırasıyla İyonlar, Dorlar, Selçuklular ve Osmanlılar hakimiyet kurmuşlardır.[425]

- IUCN listesinde Gökova: Bölgede listede özel koruma alanı ve Gökova orman rekreasyon alanına sahiptir. Özel koruma alanı IUCN kategori IV'e karşılık gelmektedir.[426]
- Küresel Deniz Koruma Alanları (MPA Global) listesinde Gökova verilere göre 521 km^2 lik toplam alanının 276 km^2 lik kısmı deniz alanına aittir ve deniz koruma alanı statüsündedir.[427]

4.Patara Özel Çevre Koruma Bölgesi:

18.010.1990 tarih ve 90/77 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile tespit ve ilan edilmiştir.[428]

- Bölgenin sınırları ve coğrafi özellikleri:

Antalya ili Kaş ilçesi Gelemiş Köyü sınırları içerisinde yer alan Likya dönemine ait Patara antik kentinin bulunduğu alanı kapsamaktadır. İdari olarak bir kısmı Antalya-Kaş ilçesi, diğer kısmı Muğla-Fethiye ilçesi sınırlarında bulunmaktadır.[429]

- Bölgenin kültürel mirası:

Likya uygarlığının liman kenti olarak Kalkan Erendağı'nın batısında üçgen şekilli

---

[423] " Gökova Özel Çevre Koruma Bölgesi", Özel Çevre Koruma Kurumu Başkanlığı, Çevre ve Orman Bakanlığı,<<http://www.ockkb.gov.tr/TR/Icerik.ASP?ID=130 >> ,(20.04.2010).
[424] "Ibid".
[425] "Ibid".
[426] " The Gökova Specially Protected Area", WDPA,<<http://www.wdpa.org/siteSheet.aspx?sitecode=6432>>, (20.04.2010).
[427] "MPA's fort he country Turkey(Mediterranean)",MPA Global, A Database of the world's Marine Protected Areas",<<http://www.mpaglobal.org/index.php?action=searchResults&submit=Search&country_id=793&txt_site_name=on&txt_designation_type=on&des_nat=on&des_int=on&des_des=on&des_informal=on&des_degazetted=on&des_proposed=on&des_recommended=on&des_unknown=on >>, (22.04.2010).
[428]"Patara Özel Çevre Koruma Bölgesi",Özel Çevre Koruma Kurumu Başkanlığı, Çevre ve Orman Bakanlığı,<< http://www.ockkb.gov.tr/TR/Icerik.ASP?ID=137>>, (20.04.2010).
[429] "Ibid".

bir ova üzerine kurulmuş Patara bölgedeki önemli alandır.[430]

- IUCN listesinde Patara: Özel koruma alanı olarak listede yer alan Patara, IUCN Kategori IV'e karşılık gelmektedir.[431]
- Küresel Deniz Koruma Alanları (MPA Global) listesinde Patara verilere göre 190 km^2 lik toplam alanının 42 km^2 lik kısmı deniz alanına aittir ve deniz koruma alanı statüsündedir.[432]

5.Köyceğiz-Dalyan Özel Çevre Koruma Bölgesi:

12.06.1988 tarih ve 88/13019 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile tespit ve ilan edilmiştir.[433]

- Bölgenin sınırları ve coğrafi özellikleri:

Muğla iline 75 km uzaklıkta olan Köyceğiz ilçesi Köyceğiz gölü çevresindeki farklı nitelikteki yeryüzü şekillerinden oluşmaktadır. Gölün kuzeydoğu ve güneydoğusu düz, geri kalan kısımlar tepeliktir.Göl ile deniz arasında dört adet küçük göl ile birlikte sayısız kanal yer almaktadır.Sahil şeridi ise 4,5 km uzunluğunda bir kıyı okundan meydana gelmektedir.Bölge Akdeniz deniz kaplumbağalarının önemli üreme alanlarından birisidir.Gölün güneybatı-kuzeydoğu fay hattından kaynaklı olarak Sultaniye, Çavuş, Gel Girme(Kokar Girme) isimli kaplıcalar yer almaktadır.[434]

- Bölgenin kültürel mirası:

Fethiye ve Kınık dışında kanal kısımlar antik devirdeki Kayra bölgesine ait alanı kaplamaktadır. Bu bölgede bulunmuş Lidya, Pers, Mısır, Suriye, Bergama, Roma, Bizans, Selçuklu, Osmanlı uygarlıklarına ev sahipliği yapmıştır.[435]

- IUCN listesinde Köyceğiz-Dalyan: Özel koruma alanı olarak listede yer alan

---

[430] "Ibid".
[431] " The Patara Specially Protected Area", WDPA,<<http://www.wdpa.org/SiteSheet.aspx?sitecode=20059 >>, (20.04.2010).
[432] MPA's fort he country Turkey(Mediterranean)",MPA Global, A Database of the world's Marine Protected Areas",<<http://www.mpaglobal.org/index.php?action=searchResults&submit=Search&country_id=793&txt_site_name=on&txt_designation_type=on&des_nat=on&des_int=on&des_des=on&des_informal=on&des_degazetted=on&des_proposed=on&des_recommended=on&des_unknown=on>>, (22.04.2010).
[433]"Köyceğiz-Dalyan Özel Çevre Koruma Bölgesi", Özel Çevre Koruma Kurumu Başkanlığı, Çevre ve Orman Bakanlığı,<<http://www.ockkb.gov.tr/TR/Icerik.ASP?ID=135>> , (20.04.2010).
[434] "Ibid".
[435] "Ibid".

Köyceğiz-Dalyan IUCN Kategori IV 'e karşılık gelmektedir.[436]Köyceğiz ayrıca oyun rezervi (game reserve) alanı olarak geçmektedir[437].

- Küresel Deniz Koruma Alanları (MPA Global) listesinde Köyceğiz-Dalyan verilere göre 385 km^2 lik toplam alanının 102 km^2 lik kısmı deniz alanına aittir ve deniz koruma alanı statüsündedir.[438]

6.Göksu Deltası Özel Çevre Koruma Bölgesi:

18.01.1990 tarih ve 90/77 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile tespit ve ilan edilmiştir.[439]

Bölgenin sınırları ve coğrafi özellikleri:

Göksu Deltası Orta Toroslar eteğinde bulunan Mersin İline bağlı Silifke İlçesinin güney kenarında, Göksu Irmağının oluşturduğu kıyı ovası üzerindedir. Doğusunda Erdemli, Batısında Gülnar, Güneyinde Akdeniz, Kuzeyinde Konya ile çevrili il merkezine 85 km uzaklıkta bir alanı kapsamaktadır.Delta 10.000 km^2 havzaya sahip Göksu Deltası Silifke-Taşucu arasında denize açılan bölgedir. Delta'nın batısında Paradeniz ve Akgöl isimli iki lagün yer almaktadır.Denizden yüksekliği ise 0-5 m arasında değişmektedir.Bölgenin açık bir alan olması yağışın da fazla olmasına neden olmaktadır.Çevredeki yer altı kaynak suyu ve derelerden beslenen Göksu Irmağı bölgenin hidrolojik yapını en çok etki eden kaynaktır. Akgöl su değerleri bakımından hafif tuzlu ve acı karakterdedir ve Paradeniz lagünü ile bağlantısı balıkçıların açmış olduğu kanal ile sağlanmaktadır. Paradeniz'in suyu hafif tuzludur. Göksu Irmağının taşıdığı kil, silt, kum ve çakıl boyutlu sediman karışımından oluşan kanal çökelleri, taşkın ovası çökelleri, plaj kumları ve kumullar bölgenin özelliğini oluşturmaktadır.

- Bölgenin kültürel mirası:

---

[436]"The Köycegiz-Dalyan Specially Protected Area", WDPA, <<http://www.wdpa.org/SiteSheet.aspx?sitecode=12716 >>, (20.04.2010).

[437]"Koycegiz (Mugla) Game Reserve", WDPA,<< http://www.wdpa.org/SiteSheet.aspx?sitecode=61998 >>, (20.04.2010).

[438] MPA's fort he country Turkey (Mediterranean)",MPA Global, A Database of the world's Marine ProtectedAreas",<<http://www.mpaglobal.org/index.php?action=searchResults&submit=Search&country_id=793&txt_site_name=on&txt_designation_type=on&des_nat=on&des_int=on&des_des=on&des_informal=on&des_degazetted=on&des_proposed=on&des_recommended=on&des_unknown=on>>,(22.04.2010).

[439] "Göksu Deltası Özel Çevre Koruma Bölgesi", Özel Çevre Koruma Kurumu Başkanlığı, Çevre ve Orman Bakanlığı, <<http://www.ockkb.gov.tr/TR/Icerik.ASP?ID=131>>,(21.04.2010).

Tarihi ve ekolojik bakımdan zengin olan bölge Hitit dönemine ait üç höyük, Paradeniz civarında Roma ve Bizans döneminden kalma büyük yapı kalıntıları, İncekum ve Acıgöl yakınlarındaki kalıntılar içermektedir.Altınkum ve Gazi Çiftliğinde iki yatır, Ulugöz Su Kovaları ve Atatürk Çiftliği tarihsel değer taşıyan diğer mekanlardır.Bölge Hıristiyanlık dinin yayılım kuşağı kapsamında yer almaktadır.Atakent Corasium'da 7. yüzyıla kadar varlığını sürdürmüş olan Bizans dönemi liman kalıntıları bulunmaktadır.[440]

- IUCN listesinde Göksu: Özel koruma alnı olan Göksu listede IUCN Kategori IV'e karşılık gelmektedir. Bundan ayrıca Ramsar sit alanı, Kategori IV kapsamındaki diğer alanlara da karşılık gelmektedir.[441]
- Küresel Deniz Koruma Alanları (MPA Global) listesinde özel koruma bölgesi olan Göksu Deltası verilere göre 236 km^2 lik toplam alanının 58 km^2 lik kısmı deniz alanına aittir ve deniz koruma alanı statüsündedir.Özel koruma alanı dışındaki alanları kapsayan Göksu Deltası 112 km^2 ile deniz koruma alanı statüsündedir.[442]

7.Gölbaşı Özel Çevre Koruma Bölgesi:

22.10.1990 tarih ve 90/1117 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile tespit ve ilan edilmiştir.[443]

- Bölgenin sınırları ve coğrafi özellikleri:

Ankara ilinin yaklaşık 20 km. güneyinde Gölbaşı İlçesi yakınında yer almaktadır. Mogan ve Eymir Gölleri yoğun çevresel ve endüstriyel baskı altında olan ve sulak ve bataklık alanların çokça bulunduğu ekolojik öneme sahip bir alanı içermektedir. Karasal iklimin görülmesine bağlı olarak bozkır bitki örtüsü bölgenin genel karakteristiğin oluşturmaktadır. Mogan ve Eymir gölleri düzgün ve orta engebeli

---

[440] "Ibid".
[441]WDPA,<<http://www.wdpa.org/MultiResult.aspx?Country=214 >>,(21.04.2010).
[442] MPA's fort he country Turkey (Mediterranean)",MPA Global, A Database of the world's Marine ProtectedAreas",<<http://www.mpaglobal.org/index.php?action=searchResults&submit=Search&country_id=793&txt_site_name=on&txt_designation_type=on&des_nat=on&des_int=on&des_des=on&des_informal=on&des_degazetted=on&des_proposed=on&des_recommended=on&des_unknown=on>>, (22.04.2010).
[443]"Belek Özel Çevre Koruma Bölgesi", Özel Çevre Koruma Kurumu Başkanlığı, Çevre ve Orman Bakanlığı,<<http://www.ockkb.gov.tr/TR/Icerik.ASP?ID=132>> (21.04.2010).

havzanın alt kısmında alüvyon setleri ile oluşmuş doğal baraj gölü niteliğindeki oluşumlardır. Havzanın genişliği ve göl su hacmi ve yüzey alanının küçük olması kirliliğin etkisini bu alanda daha da artmasını kolaylaştırmaktadır. Mogan Gölü'nün Eymir Gölüne bağlantısı olduğu sulak ve bataklık alanı yer altı ve üstünden geçiş zonu özelliği taşımakta olup Eymir Gölü'nü bulunduğu eğim sebebiyle beslemektedir. Yer altı ve yerüstü sularının büyük bir kısmı ise Mogan ve Eymir Gölleri üzerinden havzanın kuzeydoğusunda kalan İmrahor Vadisi'ne akmaktadır. Havzanın güney alt kesimleri kil ve marn ardışımlı toprak yapısına sahip olduğu için yer altı suyularının beslenmesini kısmı sağlamaktadır. Mogan gölündeki su rejimi Sukesen, Başpınar, Gölova, Yavrucak, Çolakpınar, Tatlım, Kaldırım, Gölcük derelerinin kurumasına bağlı olarak düzensizleşmektedir..[444]

- Bölgenin kültürel mirası:

Bölge kültürel miras taşıyacak yapıları kapsamamaktadır. Sadece rekreasyon amaçlı Kurum tarafından Özel Çevre Koruma Bölgesi statüsünde değerlendirilmektedir.[445]

- IUCN listesinde Gölbaşı: Özel koruma alanı olan Gölbaşı listede IUCN Kategori IV'e karşılık gelmektedir.[446]

8.Pamukkale Özel Çevre Koruma Bölgesi:

22.10.1990 tarih ve 90/1117 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile tespit ve ilan edilmiştir.[447]

- Bölgenin sınırları ve coğrafi özellikleri:

Denizli İlinin kuzeybatısında kendine özgü jeolojik yapısı ve tarihi değeri olan bölgedir. Pamukkale (Ecirli), Akköy, Karahayıt, Develi ve Yeniköy yerleşim alanlarını kapsamaktadır. Güneyinde Baba Dağları, kuzeyinde ise Büyük ve Küçük Çökelez Dağları yer almaktadır.[448]

- Bölgenin kültürel mirası:

Antik dönemden kalma tiyatro, havuz, tapınağın bulunduğu Hierapolis Antik Kenti

---

[444] "Ibid".
[445] "Ibid".
[446] WDPA,<<http://www.wdpa.org/MultiResult.aspx?Country=214 >>,(21.04.2010).
[447] "Pamukkale Özel Çevre Koruma Bölgesi",Özel Çevre Koruma Kurumu Başkanlığı, Çevre ve Orman Bakanlığı,<<http://www.ockkb.gov.tr/TR/Icerik.ASP?ID=136>>, (21.04.2010).

önemli kültürel değerleri arasındadır.[449]

- UNESCO Dünya Mirası Listesi'nde Pamukkale: Hierapolis Antik Kenti nedeniyle UNESCO miras listesi (iii),(iv),(vii) kriterlerine karşılık gelen kültürel ve doğal sit alanıdır.[450]

9.Ihlara Özel Çevre Koruma Bölgesi:

22.10.1990 tarih ve 90/1117 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile tespit ve ilan edilmiştir.[451]

- Bölgenin sınırları ve coğrafi özellikleri:

Bölgenin kuzeyinde Mamasın Baraj Gölü, Ihlara Vadisi güneydoğusunda bulunan Ilısu Kasabası, doğusunda Güzelyurt İlçesi ve batısında Uzunkaya Köyü yer almaktadır.Ihlara vadisi bölgede Hasan Dağı ve Melendiz Dağı arasındaki kısmı oluşturmaktadır.Melendiz Dağı'ndan doğam Melendiz Irmağı Ihlara Kasabası içerisinden güney kuzey yönünde menderesler çizerek Mamasın Baraj Gölüne ulaşmaktadır.Bölgedeki volkanik dağlar ve rüzgar aşındırması nedeniyle karmaşık vadi şekilleri, uçurumlar, yarık ve mağaralara rastlanmaktadır.[452]

- Bölgenin kültürel mirası:

Bölge sırasıyla Hitit, Asur, Pers, Roma, Bizans , Selçuklu, Osmanlı etkisi altında kaldığı için bu uygarlıkların izlerini taşımaktadır.Ayrıca Hıristiyanlığın ilk zamanlarında dini yayılım alanı olarak kullanılmıştır. Özellikle mağaralar, kayalık alanlarda çokça kiliseye rastlanmaktadır.[453]

- IUCN listesinde Ihlara: Özel koruma alanı olan Ihlara IUCN Kategori IV'e karşılık gelmektedir.[454]

---

[448] "Ibid".
[449] " Pamukkale ve Hierapolis Antik Kenti", World Heritage Listind-UNESCO,<<http://www.pamukkale.org.tr/>>, (21.04.2010).
[450]"Hierapolis-Pamukkale",UNESCO,<< http://whc.unesco.org/en/list/485 >>, (21.04.2010).
[451] "Ihlara Özel Çevre Koruma Bölgesi", Özel Çevre Koruma Kurumu Başkanlığı, Çevre ve Orman Bakanlığı,<<http://www.ockkb.gov.tr/TR/Icerik.ASP?ID=133 >>, (21.04.2010).
[452] "Ibid".
[453] "Ibid".
[454]" The Ihlara Specially Protected Area",WDPA,<<http://www.wdpa.org/siteSheet.aspx?sitecode=29648>>, (21.04.2010).

10. Foça Özel Çevre Koruma Bölgesi:

22.10.1990 tarih ve 90/1117 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile tespit ve ilan edilmiştir.[455]

- Bölgenin sınırları ve coğrafi özellikleri:

Batıda İzmir Körfezi, doğuda Menemen ilçesi, Kuzeyde Çandarlı Körfezi ile çevrili olan alan alanı kapsamaktadır. Foça sahil şeridi irili ufaklı koylardan oluşmaktadır. Bölge orta yükseklikteki Dumanlı Dağı ve çok yüksek olmayan Şaphane Dağı, Fula Dağı, Kapıkaya, Kızıldağ ve Değirmentaşı Dağları'ndan oluşmaktadır. Ilıpınar, Genceli, Gerenköy, Bağarası, Yenibağarası Bölge'nin ovalarını oluşturmaktadır. Gediz nehri ve onun kolu olan Kışla deresi önemli su kaynakları arasında yer almaktadır. Kıyı şeridinde İncir, Fener, Eşek, Hayırsız, Orak adaları ve Siren Kayalıkları Bölge'nin denize uzanan kendine özgü karakteristiğini oluşturmaktadır.[456]

- Bölgenin kültürel mirası:

Bölge kıyı oluşumu nedeniyle çevresel değeri yüksek kentsel sit alanı olma özelliliği taşımaktadır. Antik dönemde İyon uygarlığının en önemli yerleşim alanlarından biri olmuştur. Daha sonraları Pers, Roma, Bizans ve Osmanlı'ya ev sahipliği yapmıştır. Grek ve Roma dönemine ait seramik buluntular açısından zengin olan bölgede diğer uygarlıklara ait camiler, hamamlar, konaklar ve mezarlıklar yer almaktadır.[457]

- IUCN listesinde Foça: Hem karasal hem de denizel alanı içeren özel koruma alanıdır. IUCN Kategori IV'e karşılık gelmektedir.[458]
- Küresel Deniz Koruma Alanları (MPA Global) listesinde özel koruma bölgesi olan Foça verilere göre 27 km^2 lik toplam alanının 12 km^2 lik kısmı deniz alanına aittir ve deniz koruma alanı statüsündedir.[459]

---

[455]"Foça Özel Çevre Koruma Bölgesi", Özel Çevre Koruma Kurumu Başkanlığı, Çevre ve Orman Bakanlığı, << http://www.ockkb.gov.tr/TR/Icerik.ASP?ID=127 >>, (21.04.2010).
[456] "Ibid".
[457] "Ibid".
[458] "The Foca Specially Protected Area", WDPA, <<http://www.wdpa.org/siteSheet.aspx?sitecode=61584 >>, (21.04.2010).
[459] MPA's fort he country Turkey (Mediterranean)",MPA Global, A Database of the world's Marine ProtectedAreas",<<http://www.mpaglobal.org/index.php?action=searchResults&submit=Search&country_id=793&txt_site_name=on&txt_designation_type=on&des_nat=on&des_int=on&des_des=on&des_informal=on&des_degazetted=on&des_proposed=on&des_recommended=on&des_unknown=on>>, (22.04.2010).

11. Datça-Bozburun Özel Çevre Koruma Bölgesi:

22.10.1990 tarih ve 90/1117 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile tespit ve ilan edilmiştir.[460]

- Bölgenin coğrafi sınırları:

Datça Muğla İli güneybatısında, kuzeyde Gökova Körfezi güneyde Hisarönü Körfezi arasında batıda Akdeniz ve Ege'ye doğru 70 km^2lik uzantısı olan bir alanı kaplamaktadır. Engebeli toğrafik yapısı nedeniyle koy bakımından zengin olan Bölge yat turizmi için elverişli bir alan yaratırken tarım açısından bozuk arazi yapısı nedeniyle çok az bir alan değerlendirilebilmektedir.[461]

- Bölgenin kültürel mirası:

Bölge'de antik döneme ait çok fazla yerleşim alanı göze çarpmaktadır. Tiyatro kalıntılarının yer aldığı Amanos, arkeolojik sit kapsamındaki Bozukkale Hisarı'nın bulunduğu Laryma, Turgutlu yerleşim yeri yakınlarında bulunan Bybassium, arkeolojik sit alanı olan ve Bozburun koyu Kızılada tarafında kilise kalıntılarının yer aldığı Patakis, Söğüt yerleşkesinde yanyan yer ala iki arkeolojik sit alanı olan Tymnos ve Soronda'nın bulunduğu Soronda ve en önemlisi olan Dor'lardan bu yana önemli liman kenti olan ve Knidos Antik Kentinin yer aldığı Knidos başlıca arkeolojik, kentsel, doğal ve tarihi özelliklere sahip alanlardır.[462]

- IUCN listesinde Datça-Bozburun: Hem kara hem de deniz alanını kaplayan özel koruma alanı olan Datça-Bozburun IUCN Kategori IV'e karşılık gelmektedir.[463]
- Küresel Deniz Koruma Alanları (MPA Global) listesinde özel koruma bölgesi olan Datça-Bozburun verilere göre 1.474 km^2 lik toplam alanının 763 km^2 lik kısmı deniz alanına aittir ve deniz koruma alanı statüsündedir.[464]

---

[460] " Datça-Bozburun Özel Çevre Koruma Bölgesi", Özel Çevre Koruma Kurumu Başkanlığı , Çevre ve Orman Bakanlığı, <<http://www.ockkb.gov.tr/TR/Icerik.ASP?ID=128 >>, (21.04.2010).
[461] "Ibid".
[462] "Ibid".
[463] " The Datca-Bozburun Specially Protected Area", WDPA, << http://www.wdpa.org/siteSheet.aspx?sitecode=64561 >>, (21.04.2010).
[464] MPA's fort he country Turkey (Mediterranean)",MPA Global, A Database of the world's Marine ProtectedAreas",<<http://www.mpaglobal.org/index.php?action=searchResults&submit=Search&country_id=793&txt_site_name=on&txt_designation_type=on&des_nat=on&des_int=on&des_des=on&des_informal=on&des_degazetted=on&des_proposed=on&des_recommended=on&des_unknown=on>>, (22.04.2010).

12. Belek Özel Çevre Koruma Bölgesi:

22.10.1990 tarih ve 90/1117 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile tespit ve ilan edilmiştir.[465]

- Bölgenin coğrafi sınırları:

Bölge Antalya İli Serik ve Manavgat İlçelerine bağlı 5 belde ve 5 köyden oluşmaktadır. Serik bölümü Serik'in güneyinde yer alan Karadayı köyü kuzeybatısı2nda yer alan Yansıyusuflar tepesinden başlayıp sahile paralel olarak Köprüçay'da son bulan bölümdür. Manavgat bölümü ise Köprüçay'dan başlayıp Evrenköy'de sona ermektedir. Sahil sınırı Acısu deresinin denize ulaştığı yer ve Kumköy arasını kaplamaktadır. Orta engebeli arazi yapısıyla tarıma elverişli alanlara sahiptir.[466]Bölgenin batısından doğusuna Acısı deresi, Köprüçay ırmağı, Sarısu, Karaöz, Şarlavuk, İncirli dereleri olmak üzere toplam altı su kaynağı bulunmaktadır.Acısu dersi güneyindeki alanlın tabansuyu yüksekliği nedeniyle geçici yüzey gölü haline dönüşmesi ile Kocagöl sulak alanı bütünlük sergilemektedir.Boğazkent ve Kocagöl civarında yapılan çalışmalarda mevsimlere göre konaklayan ya da transit göçer kuş olan 213 tür saptanmıştır.Bunlar küçük batağan, karabatak, küçük ak balıkçıl, büyük ak balıkçıl, gri balıkçıl, sakarca, angıt, çamurcun, şahin, kerkenez, Boz doğan, gökdoğan, kızıl bacak, küçük sumru, yalı çapkını, kızılgerdan, kamış bülbülü, uzun kuyruklu baştankara şeklinde sıralanmaktadır. Bölge'de Karadayı'nın güneydoğusundaki sulu çayırlık alan ile sulak alan olan Boğazkent yöresi önemli kuş alanı özelliği taşımaktadır.[467]

- Bölgenin kültürel mirası:

Bölge'de Hititlerden kalma Gündoğdu, Kısalar ve Çolaklı civarında dağınık kalıntılar mevcuttur. Aktaş mevkiini kapsayan sahil birinci derece arkeolojik sit alanı konumundadır.[468]

- IUCN listesinde Belek: Karasal alanı kaplayan özel koruma alanı olan Belek

---

[465] "Belek Özel Çevre Koruma Bölgesi", Özel Çevre Koruma Kurumu Başkanlığ, Çevre ve Orman Bakanlığı, <<http://www.ockkb.gov.tr/TR/Icerik.ASP?ID=126>> ,(21.04.2010).
[466] "Ibid".
[467] "Ibid".
[468] "Ibid".

IUCN Kategori IV'e karşılık gelmektedir.[469]

13.Tuz Gölü Özel Çevre Koruma Bölgesi:

14.09.2000 tarih ve 2000/1381 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile tespit ve ilan edilmiştir.04.07.2002 tarih ve 2002/4512 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile sınır değişikliği yapılarak düzenlenmiştir.[470]

- Bölgenin coğrafi sınırları:

İdari anlamda Ankara, Konya, Aksaray sınırları içerisinde yer alan bölge doğudan Kızılırmak masifi, güneyden Obruk, batıdan Cihanbeyli, kuzeyden Haymana platolarıyla çevrili çukur alanın en alçak bölümünde yer almaktadır. Van gölünden sonra ikinci büyük göldür.Tektonik bir göl olan Tuz Gölü ülkedeki en sığ göldür. Kapalı bir havza içerisinde yer alan dışarıya akıntısı olmayan gölün mevsime bağlı olarak su miktarı değişmektedir. Yağış azlığına bağlı olarak bitki örtüsü zayıftır. Gölü besleyen sular arasında Peçenek suyu, güneybatısında DSİ Konya drenaj kanalı, batıda Cihanbeyli den gelen İnsuyu, güneydoğuda Aksaray'dan gelen Uluırmak yer almaktadır. Bu dereler yazları aşırı kuraklığa bağlı olarak göle ulaşamadan kurumaktadır.

14. Uzun Göl Özel Çevre Koruma Bölgesi:

07.04.2004 tarih ve 2003/6692 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile tespit ve ilan edilmiştir.[471]

- Bölgenin coğrafi sınırları:

Trabzon İli Çankaya İlçesi 1 belde ve 3 köyden oluşmaktadır. Deniz seviyesinden yüksekte bulunan göl yamaçlardan düşen kayaların Haldize Deresi'ni kapatmasıyla meydan gelmiştir. Bölgenin bir nevi eko turizm ve rekreasyon alanına yatkın bir yapıya sahip olduğu söylenilebilir.[472]

---

[469] "The Belek Specially Protected Area", WDPA,<< http://www.wdpa.org/siteSheet.aspx?sitecode=64559 >>, (21.04.2010).
[470] "Tuz Gölü Özel Çevre Koruma Bölgesi", Özel Çevre Koruma Kurumu Başkanlığı, Çevre ve Orman Bakanlığı, <<http://www.ockkb.gov.tr/TR/Icerik.ASP?ID=138>>, (21.04.2010).
[471] "Uzungöl Özel Çevre Koruma Bölgesi", Özel Çevre Koruma Kurumu Başkanlığı, Çevre ve Orman Bakanlığı, <<http://www.ockkb.gov.tr/TR/Icerik.ASP?ID=139>>, (21.04.2010).
[472] "Ibid".

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM: DATÇA-BOZBURUN ÖZEL ÇEVRE KORUMA BÖLGESİ

Barcelona Sözleşmesi kapsamında Akdeniz'deki özel koruma alanlarının korunması amacıyla 20.07.1986'da kabul edilen (Akdeniz'de Özel Koruma Alanları İçin Protokol) eki protokolünde insan baskısının Akdeniz Havzası genelinde artış göstermesi, bu nedenle Havza'nın hidrografik ve ekolojik özellikleri ölçüsünde, Havza sınırları içerisindeki doğal kaynakların, sitlerin, kültürel mirasın korunması amacıyla deniz alanları ve çevresini içeren koruma amaçlı bölgelerin oluşturulması yasallaşmıştır.[473]

09.08.1983 tarih ve 2872 sayılı Çevre Kanunu'nun ilgili maddesinde (9. madde) ekolojik öneme sahip alanlara ait değerlerin ve doğal güzelliklerin gelecek nesillere ulaşmasını güvence altına almak için uygun düzenlemelerin yapılmasını sağlamak ve alanlara özgü projeleri kimin yürüteceğinde karar kılmak için özel çevre koruma bölgelerinin tespiti ve ilgili görev merciine yönelik hükümlerle koruma niteliği taşıyan alanlar ulusal mevzuatta yerini almıştır. Bu düzenlemelere dayanarak 21.11.1990 tarih ve 20702 sayılı Resmi Gazete yayımlanıp, 22.10.1990 tarih ve 90/1117 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile Datça-Bozburun Yarım adaları dahilinde Datça-Bozburun Özel Çevre Koruma Bölgesi kurulmuştur.[474]

Şekil- 4 Datça Bozburun Özel Çevre Koruma Bölgesi'nin sınırları[475]

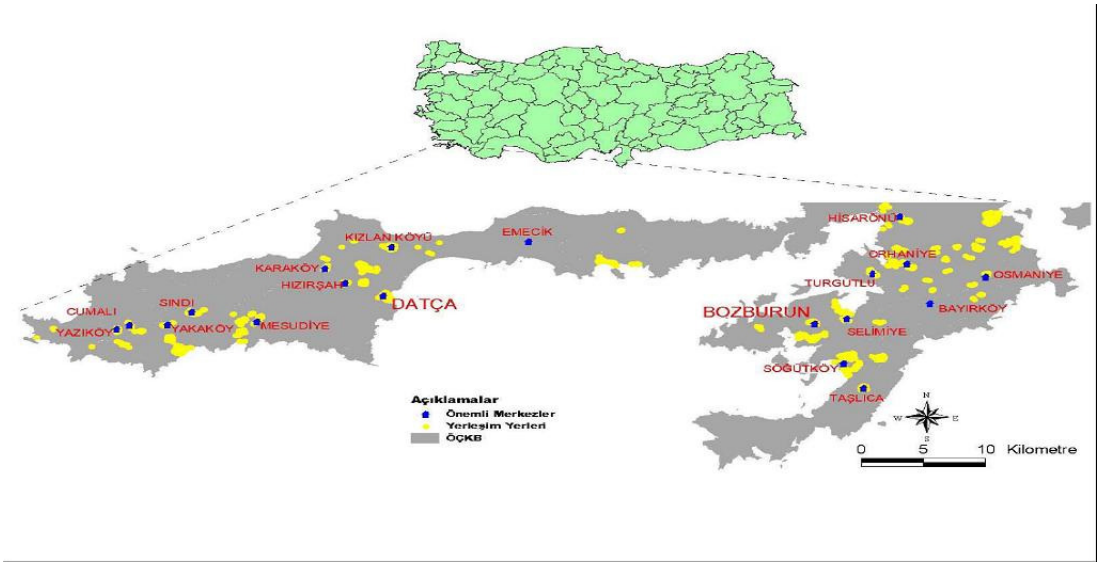

Datça-Bozburun Yarımadaları dört kıyı coğrafi bölgesinden[476] biri olan Ege

[473] "Datça-Bozburun Özel Çevre Koruma Bölgesi Biyolojik Zenginlikleri ve Yönetim Planı", Hacettepe Üniversitesi Biyoloji Bölümü, Özel Çevre Koruma Kurumu, Çevre ve Orman Bakanlığı,(ed) Yerli, V.S., Ankara, 2001,s.1
[474] "Idem".
[475] "Ibid, s.1".

Bölgesi'nin Muğla İl sınırları içerisinde yer almaktadır ve Ege Denizi ile çevrilidir.

Şekil 5Datça-Bozburun Özel Çevre Koruma Bölgesinin Konumu[477]

Boyu 70 km ve eni en dar yerde 800 m, en geniş yerinde 17 km olan[478] Yarımada, Gökova ve Hisarönü Körfezleri (şekil-1) , Akdeniz ve Ege arasında doğu-batı yönünde uzanmaktadır. Yarımadanın en batı noktasında Datça ve doğusunda Marmaris İlçeleri yer almaktadır. Yarımadanın orta kesimlerinde birbirinden ayrı konumlanmış üç mahalle ve ilçeye adını veren Datça ve Reşadiye mahalleri başlıca yerleşim yerleridir. Batıda Kocadağ bölümü, doğuda Emecik-Horozdağı bölümü ve iki dağlık kütleyi birbirine bağlayan Reşadiye bölümü Datça yarımadasının üç önemli coğrafi

---

[476] " Coastal Management Area", Priority Actions Programme Regional Activity Centre-PAP/RAC, UNEP,Split, 2005,s.3, <<http://www.kay-tmk.metu.edu.tr/yayinlar/cam%20in%20turkey.pdf>>, (23.04.2010).

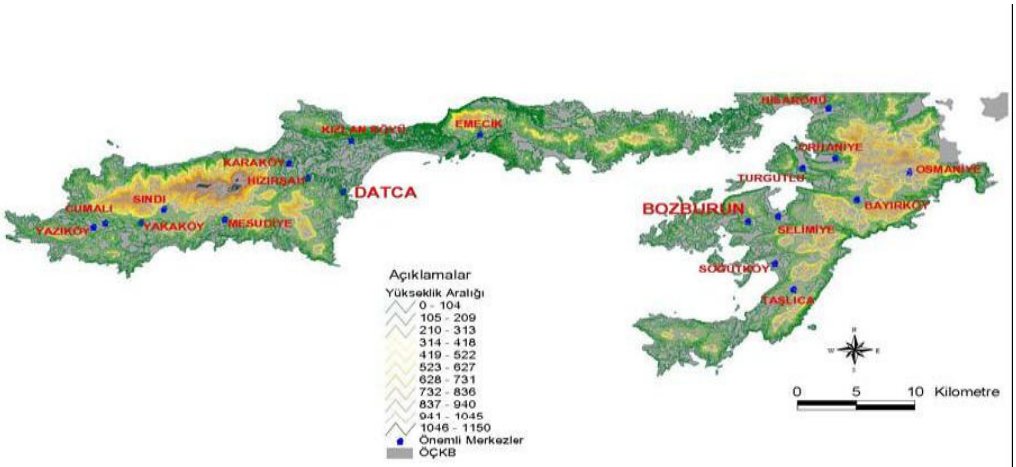
[477] "Dataça-Bozburun Özel Çevre Koruma Bölgesi Biyolojik Zenginlikleri ve Yönetim Planı", Hacettepe Üniversitesi Biyoloji Bölümü, Özel Çevre Koruma Kurumu, Çevre ve Orman Bakanlığı,(ed) Yerli, V.S., Ankara, 2001,s.23

[478] " Coastal Management Area", Priority Actions Programme Regional Activity Centre-PAP/RAC, UNEP,Split, 2005,s.3, <<http://www.kay-tmk.metu.edu.tr/yayinlar/cam%20in%20turkey.pdf>>, (23.04.2010).

bölümüdür.[479]Yarımadanın Balıkaşıran kesimi ile birleştiği yer Emecik kütlesinin bulunduğu ve genişliği 1 km'nin altına düştüğü bölüm en düşük, batıda en uç noktasında Knidos antik liman kenti harabelerinin yer aldığı İskandil burnu ile sonlanan Kocadağ bölümü en yüksek bölümdür.[480]

Bozburun yarımadası Muğla İli güney kısmında Marmaris sınırları dahilinde ve Marmaris , Datça Yarımadası arasında güney yönünde uzanan boyu 31 km, eni 23 km olan bir yarımadadır.[481]

Şekil- 6Datça Bozburun Topoğrafik Haritası[482]

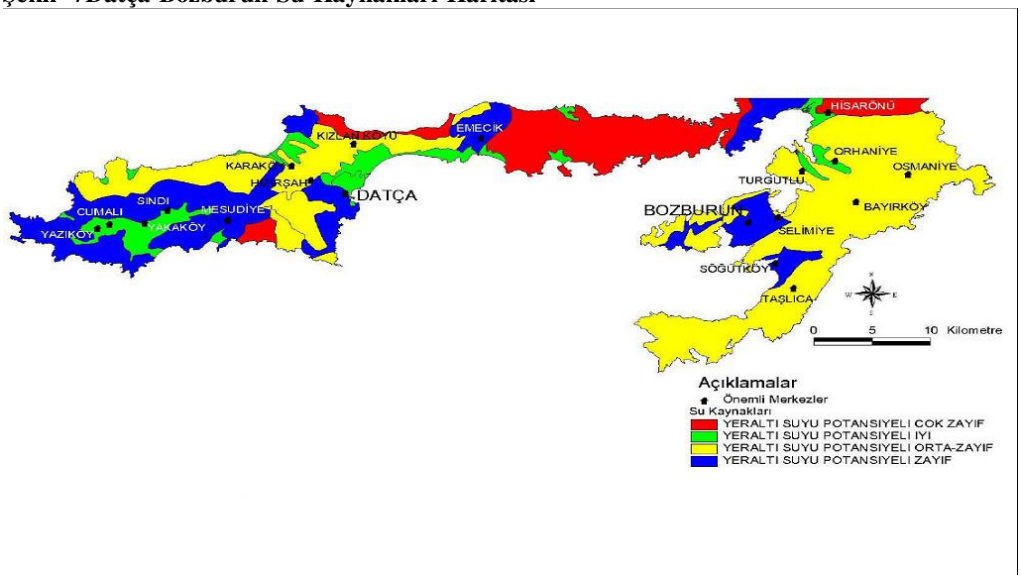
Datça-Bozburun yarımadası genel olarak oldukça engebeli bir yapıya sahiptir.Yükseltilerin büyük bir kısmı Doğu-Batı ve Kuzeybatı-Güneydoğu yönünde uzanmaktadır.Datça yarımadasında ovalar genç tektonik oluşumların etkisini taşımaktadır. Önemli yükseltileri Kocadağ (1175 m), Kalecik Dağı (881 m), Karadağ (786 m), Tulu Dağı (743 m), Emecik Dağı (742 m), Yayladağ (615 m)'dır. Bozburun

[479] "Dataça-Bozburun Özel Çevre Koruma Bölgesi Biyolojik Zenginlikleri ve Yönetim Planı", Yerli, V.S (ed.), Hacettepe Üniversitesi Biyoloji Bölümü, Özel Çevre Koruma Kurumu, Çevre ve Orman Bakanlığı, Ankara, 2001,s. 5.
[480] "Ibid".
[481] "Ibid".
[482] "Ibid,s.17".

yarımadası doğu kesimleri engebelidir. Batı kesimleri görece daha yumuşak bir topoğrafik oluşum sergilemektedir.Güvenç Dağı (745 m), Bozcadağ (470 m), Kale Dağı (451 m) Bozburun Yarımadası'ndaki önemli yükseltilerdir. Hem Datça hem Bozburun Yarımadasındaki dağ sıraları Hisarönü Limanı arkasında kalan Balaban Dağları (999 m) ile birleşmektedir. Dağların kıyaya uzanımı kimi yerde kıyıya paralelken kimi yerde farklı şekillerdedir. Bu durum denizin aşındırmasına bağlı olarak farklı kıyı şekillerinin oluşmasını sağlamıştır[483].

Çok sayıda derenin yer aldığı ve çoğunun yaz aylarında kurumaya yüz tuttuğu bölgede derelerdeki suyun akış yönü dağlık kesimlerde Doğu-Batı, ova ve kıyılarda Kuzey-Güney yönünde seyretmektedir.[484]

Şekil- 7Datça-Bozburun Su Kaynakları Haritası[485]

Datça-Bozburun bölgesinin havza özelliği taşımamasına bağlı olarak hidrojeolojik çalışmalarda eksiklikler söz konusudur. Var olan bilgiler ölçüsünde kıyı ovalarında 1-20 m arasında değerlerde değişiklik gösteren alüvyon kalınlıklarına rastlanmakta olduğu söylenilebilir. Alüvyon tabakaların çakıllı ve kumlu seviyelerinden, karstik yapıdaki kireç taşları, serpantinlerin altere kesimleri yer altı suyu elde etme

[483] "Ibid,s. 16".
[484] "Ibid".
[485] "Ibid, s.23".

potansiyeli taşımaktadır. Yeraltı suyunun kısıtlı olması aşırı pompalama durumunda alüvyal ovalar ve karstik kireç taşı zeminlerde tuzlu su girişini kaçınılmaz kılmaktadır. Bu durum potansiyel taşıyan bölgenin yer altı suyu kullanımına dair zorluklar yaratmaktadır.

Genel olarak yer altı suyu kullanımının kuyular ile gerçekleştirildiği bölgede sığ ve derin olmak üzere iki tip kuyu kullanılmaktadır. Kuyuların bölgedeki dağılımında Datça Ovası, Hisarönü, Orhaniye, Turgut, Taşlıca, Selimiye yerleşim alanlarında 5 ile 30 m arasında değişen toplam 300 adet sığ kuyu , Datça İlçe Merkezi , Bozburun Beldesi yerleşim alanlarında ise 30 ile 200 m arasında değişen 30 adet derin kuyu bulunmaktadır. Derin kuyular DSİ, Köy Hizmetleri ve İller Bankası aracılığıyla açılmış kuyulardır.[486]

Datça-Bozburun Yarımadası'nda toprak kullanımı tarıma uygun I., II., III., IV. sınıf arazilerin dar bir alanı kaplıyor olması ve su kaynaklarının yetersizliği nedeniyle kısıtlıdır.[487]Dar alanı kaplayan II. ve III. sınıf arazilerde kırmızı ve kahverengi karakterdeki verimli Akdeniz toprağının sığ ve taşlık bir forma sahip olması bu durumu güçleştiren nedenler arasında gelmektedir. Geçmişte meşe ormanları ile örtülü olan koyu orman toprağı karakteri taşıyan I. sınıf arazilerde (Kızlan-Datça arası) kısıtlı yayılış sergilemesine karşın kullanıma elverişlidir. Yarımadanın en eğimli ve taşlık bölgesinde (Balıkaşıran-Kızlan arası) orman rejimine tabii kırmızı sarı karakterdeki podzolik topraklarının bulunduğu VI. ve VII. sınıf araziler yer almaktadır.Eğim yetersiz su hacmine sahip derelerin farklı yönlere doğru akış sergilemesi nedeniyle eğimin azaldığı yerlerde kolivyal toprak oluşumları meydana getirerek I. ve II. sınıf arazi parçaları yaratabilmektedir. Bozburun Yarımadası dahilindeki alanlar da tıpkı Datça Yarımadasındaki gibi verimli tarım arazileri açısından zayıf alanlardır. Bu durum bölgenin ekonomik yapısını etkilemektedir.

Datça-Bozburun genelinde VIII. sınıf arazi yapısına Datça Limanı kuzeyinde bulunan 4 km uzunluğundaki sahil kumulu karşılık gelmektedir. Bu alan Datça-Marmaris karayolu tarafından iki parçaya ayrılmıştır. Gebekum olarak bilinen ve fosil

[486] "Ibid,s. 22".
[487] "Ibid,s. 12 ".

kumul kategorisine giren kumluk alan Datça merkeze yakın olması ve yoğun inşaat talebi nedeniyle inşaat malzemesi olarak kullanılmaktadır.[488]

Datça-Bozburun Yarımadası'nda jeolojik yapıya bağlı olarak kireçsiz kahverengi orman toprakları, kolluviyal topraklar, kireçsiz kahverengi topraklar, kahverengi orman toprakları olmak üzere beş farklı toprak yapısına rastlanmaktadır.

Kolluviyal topraklar yamaç arazileri eteklerinde ve vadi ağızlarında yer almaktadır.Genellikle genç karakterli olan bu toprak tipi yamaca doğru artış göstermektedir.Datça yöresinde yaygın olan kolluviyal toprak tipi 3295 hektarlık alanı kapsamakta olup çoraklık sorununun görülmediği toprak çeşididir.[489]

Kireçsiz kahverengi topraklar bölgedeki çalı, ot ve yaprak döken bitki örtüsü altında meydana gelmiş toprak türüdür. Kireç ana kayası üzerinde oluşum gösteren bu topraklar tipik mer'a toprağı olarak da tanımlanmaktadır.[490]

Kahverengi orman toprakları yüksek kireç ana maddesi üzerinde oluşan toprak tipidir.Üç kısımdan oluşmaktadır. En üst kısmı (horizon A) koyu kahverengi ve dağılan , gözenekli bir yapıya sahiptir.Orta kısım (horizon B) granüller ve yuvarlak köşeli bloklardan oluşmaktadır.Yer yer kil birikimi görülmektedir.Alt kısımda ise (horizon C) kasiyum karbonat ($Ca\ CO_3$) birikimi gözlenmektedir.Kahverengi orman toprakları geniş yapraklı orman bitki örtüsü altında oluşum gösteren, kireç yıkanmasının etkili olduğu , orman ve mer'alık alan olarak kullanılan topraklardır.Belirli yerlerinde işlemeli tarıma uygunluk gözlenmektedir.[491]

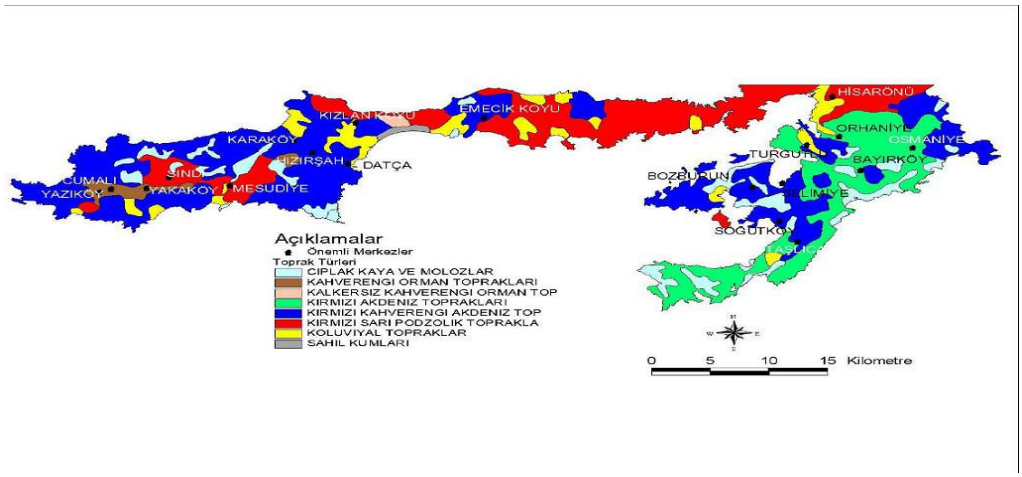
Kırmızı kahverengi Akdeniz toprakları üç kısımdan (A,B,C horizonu) oluşmaktadır. Organik madde %2 lik bir oranda minarilize olmuş bir şekilde toprakta yer almaktadır.A_1 kısmı köşeli blok ve prizmatik bir özellik taşımakta olup, B horizonu mineralize olmuş kil katmanından oluşmaktadır. Toprağın ana maddesini sert kalker, granit, kiltaşı, oluşturmaktadır.[492]

Kireçsiz kahverengi orman toprakları çakıl, kumlu killi depozitler, kalkerli

[488] "Ibid".
[489] "Ibid".
[490] "Ibid".
[491] "Ibid".
[492] "Ibid".

kumul kil, kumlu kil bazlı yapılar üzerinde üç kısımdan (A,B,C horizonu) meydana gelmektedir. Kalker yıkanmasının etkili olduğu kireçsiz kahverengi orman topraklarında üst kısım (A horizonu) bu yıkanmanın yoğun olduğu kısımdır. Tarımsal potansiyeli düşük olan bu toprak tipinde ot, ot-çalı karışımı bitki örtüsü yaygındır.[493]

Şekil -8Datça Bozburun Toprak Yapısı[494]

Datça Yarımadasının jeomorfolojik özellikleri Naojen öncesi ve sonrası dönemden oluşmaktadır. Naojen öncesinde ofiyolit, ofiyolitli melanj, Üsr Kretase-Alt Eosen yaşlı bloklu fliş, Üst Terisyer- Alt Eosen arasında çökel istifini kapsamaktadır. Naojen ve daha sonrasında Pliyosen ve Kuvartener yaşlı birimleri yer almaktadır. Pliyosen'den önce karasal çökeller sonra denizel çökeller oluşmuştur. Kuvartener'de alüvyon, plaj kumu, yalı taşı, asılı karasal taraça, yamaç molozu, volkanikler bulunmaktadır.[495]

Ofiyollit ve Ofiyolitli Melanj: Bu yapının en güneydeki kısmı Mesudiye mahallesinin doğu kısmına denk gelmekte, ikincisi Kızlan köyünün kuzey şeridine, üçüncüsü doğuda Emecik köyü civarında görülmektedir.[496]

Bloklu Fliş: En iyi gözlendiği yer Murdala ve Mersincik koyları, Knidos,

[493] "Ibid".
[494] "Ibid,s.15".
[495] "Ibid", s. 18".
[496] "Ibid.,s.19".

Cumalı, Palamutbükü, Hızırşah civarı, kuzeyde Kızılağaç Tepe ve Kocadağ civarıdır.[497]

Som Karbonatlar: Derin deniz fosillerine rastlanan bu katmanlar Batıda Murdala, Mersincik, Hamzalı Dağ, güneyde Kargı, Datça, Hızırşah, doğuda Emecik, Kocadağ, Kızılağaç tepe ve civarıdır.[498]

Radyolarit-Çörtler: En iyi Datça'nın güneyindeki Gölgeli Dağ, Cumalı güneyi ve İnceburun tarafında gözlenmektedir.[499]

Çörtlü Kireçtaşları: İyi tabakalanmış bu katmanlar Datça, Emecik köyü, Kızılağaç tepe batısı, Cumalı ve Örencik mahalleleri, Knidos, Palamutbükü ve dolaylarında gözlenmektedir.[500]

Pliyosen Çökelleri: Bu oluşum Datça kuzeyinde, Reşadiye civarında , Hızırşah ve Kızlan köyleri ile Körmen iskelesi doğu kısmında yaygın olarak yer almaktadır.[501]
Kuvaterner Çökelleri: Datça, Hızırşah ve Cumalı taraflarında yaygın olarak görülen oluşumlardır.[502]

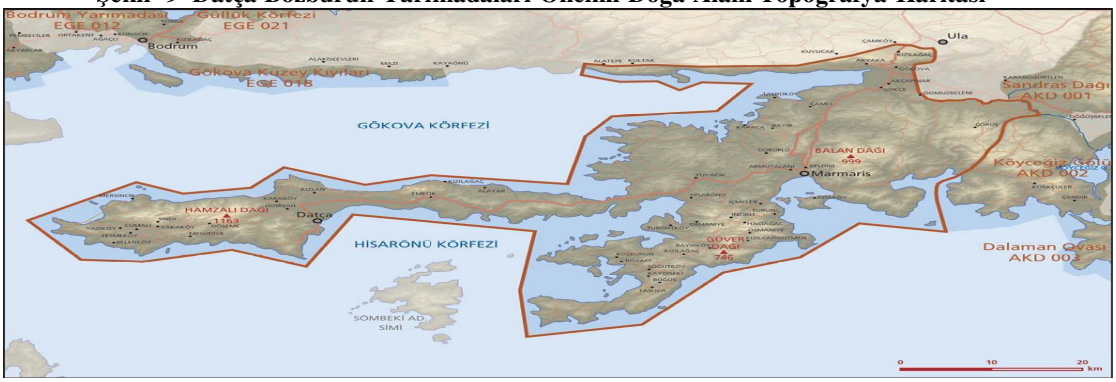
Bozburun Yarımadası'nda Muğla ve Marmaris bölgesindeki iki tektonik ünitenin yer aldığı bölgede bulunmaktadır. Tektonik özelliklerine göre alttan üste doğru sıralandığı zaman Bozburun ünitesi ve Turunç ünitesi olarak sıralanmaktadır. En alttaki Bozburun ünitesi düzensiz bir yapı sergilemektedir. Turunç ünitesi kumtaşı, siltaşı, kiltaşı ardalanması ile başlayan ve üste doğru çok ince kiltaşı, mikritik ve çörtlü kireç taşları, çört-kireçtaşı-radiolarit ile tamamlanmaktadır. Kuvartener Taşlıca köyü civarında yaşlı alüvyon arazilerde sınırlı düzeyde görülmektedir.[503]

[497] "Ibid".
[498] "Ibid".
[499] "Ibid, s. 18"
[500] "Ibid".
[501] "Ibid".
[502] "Ibid".
[503] "Ibid".

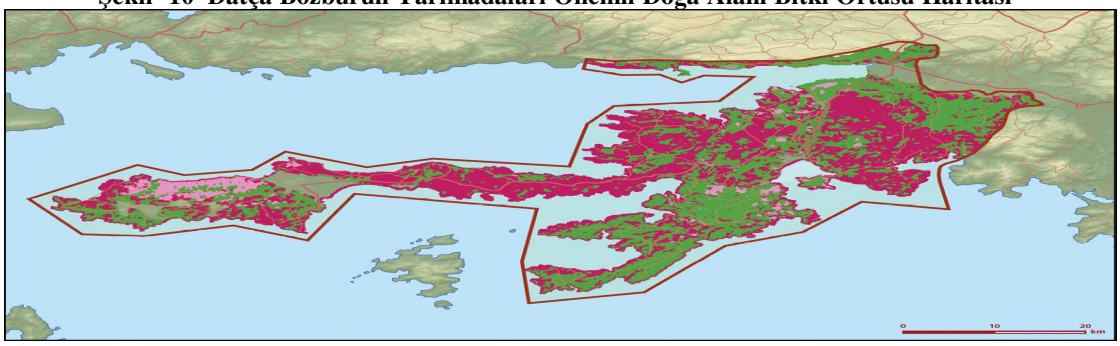
A.Datça-Bozburun Özel Çevre Koruma Bölgesi Biyolojik Çeşitliliği

Datça-Bozburun Yarımadaları Türkiye coğrafyası içerisinde az bozulmuş nitelikteki alçak arazi yapısında Akdeniz bitki örtüsüne sahip bir alanı kapsamaktadır. Bölge'nin önde gelen türleri olan Datça hurması (Phoenix theophrastl) toplulukları, kumul bitkiler, sığla orman toplulukları, servi ormanları, nemli kızılçam ormanları, gering, gelişmiş boylu maki toplulukları kireçtaşı kaya formu karakteristiği taşıyan alanlar üzerinde yer almaktadır. Yaban hayatı bakımından kıyılar ve kumullar, sarp kayalık alanlar önem taşımaktadır. [504]

Şekil- 9 Datça Bozburun Yarımadaları Önemli Doğa Alanı Topoğrafya Haritası[505]

Şekil- 10 Datça Bozburun Yarımadaları Önemli Doğa Alanı Bitki Örtüsü Haritası[506]

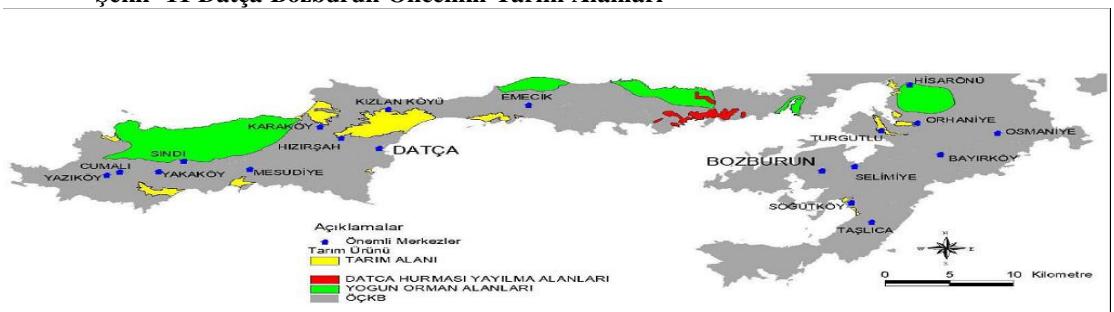

Datça-Bozburun Yarımadası milli park, özel çevre koruma bölgesi, yaban hayatı geliştirme sahası, doğal sit alanı, arkeolojik sit alanı koruma statülerine sahiptir. Önemli Doğa Alanı sınırlarındaki Bölge'nin kıyı bölümlerinde Akdeniz foku (Monachus monachus) önemli üreme ve yaşama alanı, Ekincik kumsalı deniz kaplumbağası (Caretta

[504] "EGE BÖLGESİ, Datça ve Bozburun Yarımadaları",Türkiye'nin Önemli Doğa Alanları, Eken, G.(et.al), Doğa Derneği, Ankara, 2006,s. 202, , <<http://www.dogadernegi.org/data/odapdf/03_EGE.pdf >>, (24.04.2010).
[505] "Ibid, s.203".

caretta) önemli üreme sahası konumundadır. Bu iki tür dışında küresel ölçekte öneme sahip olan (Lyciasalamandra flavimembris türü) kara semenderi, kızböceği (Ceriagrion geogifrey) Bölge'de yaşamaktadır. Karaboğazlı ötleğen (Sylvia rueppelli), boz kirazkuşu (Emberiza cineracea) Akdeniz biyomuna ait kuş türleri olarak, ada doğanı (Falco eleonorae) , tepeli karabatak (Phalacrocorax aristotelis desmarestii), tavşancıl (Hieraaetus fasciatus), ada martısı (Larus audouinii), dar yayılış gösteren Toros kertenkelesi (Lacerta oertzeni), Osman ateşi (Lycaena otomana), sarı lekeli zıpzıp (Thymelicus acteon), karagözlü mavi kelebek (Glaucopsyche alexis), büyük esmer (Maniola megala) bölgeye özgü türler arasındadır.[507]

Şekil -11 Datça Bozburun Öncelikli Tarım Alanları[508]

Bölge geneline alan kullanımı olarak bakıldığında balıkçılık, tarım ve turizmin ana geçim kaynağı olduğu görülür. Tarıma elverişli arazinin Datça-Bozburun Yarımadası üzerindeki dağılımının kısıtlı oluşu ve var olan az sayıdaki verimli arazinin etkili kullanılamaması sorunu, ormanlık arazinin zaman içerisinde çeşitli biçimlerde ormansızlaştırılarak tarım arazisine dönüştürülmesi, balıkçılığın her dönem en öncelikli geçim kaynağı olması, turizmin ise denize yakın kesimlerdeki yapılaşmanın ve yerleşimin artması ile hız kazanması geçim kaynaklarının ne yönde ve hangi gerekçelerle şekillendiğini göstermektedir.

Bu noktada deniz ve kıyı alanları ve buradaki habitat ve türler, ormanlık alanlar

[506] "Idem".
[507] "Ibid".
[508] "Ibid,s.64".

orman yangını, habitata uygun olmayan ağaçlandırma, odun-kömür işletmeciliği, stabilize yol çalışması, kum çekimi, asfalt yol genişletme, asfalt yol çalışmaları, yasadışı kara avcılığı, plansız yapılaşma, tekne sintinelerinin yasadışı deşarjına bağlı kirlilik gibi tehdit unsurlarıyla karşı karşıya kalmaktadır.[509]

1.Tür Çeşitliliği Açısından Datça-Bozburun Yarımadası

Datça-Bozburun Yarımadası Florası: Bitki coğrafyası bakımından Holarktik alemin Akdeniz fitocoğrafik bölgesinde yer almaktadır. Bazı araştırmalara göre Doğu Ege floristik bölgesi olarak adlandırılan bölge kısmen de olsa Avrupa-Sibirya ve İran-Turan fitocoğrafyasına[510] ait elementler içermektedir. Bu elementler geniş yayılım gösteren ya da belirli bir habitata uyum sağlamış yapıda yer almaktadırlar. Bölge'de Akdeniz fitocoğrafik bölge elementleri 445 takson (%42,59), Avrupa-Sibirya 26 takson (%2,57), İran-Turan 12 takson (%1,14) oluşturmaktadır. Bunların dışında kalan 561 taksonun (%53,58) fitocoğrafik tanımlaması henüz tamamlanmamış olanlardır.[511]

Tablo-6 Çalışma Alanlarındaki Taksonların Fitocoğrafik Bölgelere Dağılımı

Fitocoğrafik Bölgeler	**Ağaçlar**	**Çalılar**	**Otsular**	**Toplam**	**%**
Akdeniz	2	28	203	233	42,59
D.Akdeniz	6	31	175	212	
D.Akdeniz Dağ	-	-	1	1	
B. Akdeniz	-	-	1	1	
Avrupa-Sibirya	2	2	22	26	2,57
Öksin	-	1	-	1	
İran-Turan	-	2	10	12	1,14
Geniş yayılışlı veya FCB'si bilinmeyen	28	45	488	561	53,63

, [Kaynak: "Datça-Bozburun Özel Çevre Koruma Bölgesi Biyolojik Zenginlikleri ve Yönetim Planı", Hacettepe Üniversitesi Biyoloji Bölümü, Özel Çevre Koruma Kurumu, Çevre ve Orman Bakanlığı,(ed) Yerli, V.S., Ankara, 2001, s.98]

[509] "Ibid".

[510] "Fitocoğrafya bitki coğrafyası anlamında kullanılan coğrafi terimdir., << http://www.cografya.gen.tr/sozluk/fitocografya.htm <<, (11.08.2010)

[511] "Dataça-Bozburun Özel Çevre Koruma Bölgesi Biyolojik Zenginlikleri ve Yönetim Planı", Yerli, V.S (ed.), Hacettepe Üniversitesi Biyoloji Bölümü, Özel Çevre Koruma Kurumu, Çevre ve Orman Bakanlığı, Ankara, 2001, s. 98.

Datça-Bozburun genelinde bütün bitki taksonların habitatlara göre dağılımına bakıldığı zaman bu habitatların 38'ini ağaçlar, 109'unu çalılar, 900'ünü otsu bitkiler meydana getirmektedir.[512]

Tablo-7 Datça Bozburun'daki Taksonların Habitus, Endemik Tür ve Tehlike Kategorilerine Göre Dağılımı

Habitus	Takson Sayısı	Endemik Takson Sayısı	Tehlike Kategorileri									
			EX	EW	CR	**EN**	**VU**	LR cd	LR nt	LR lc	DD	NE
Ağaçlar	35	4	-	-	-	**1**	**2**	1	-	1	-	-
Çalılar	110	8	-	-	-	**-**	**6**	-	1	-	-	-
Otsular	902	45	-	-	-	**5**	**22**	10	7	25	2	-
Toplam	1047	57	-	-	-	**6**	**30**	11	8	26	2	-

[Kaynak: "Datça-Bozburun Özel Çevre Koruma Bölgesi Biyolojik Zenginlikleri ve Yönetim Planı", Hacettepe Üniversitesi Biyoloji Bölümü, Özel Çevre Koruma Kurumu, Çevre ve Orman Bakanlığı,(ed) Yerli, V.S., Ankara, 2001,s.99]

Bu yayılımda tek bir yörede yayılım gösteren 37 tür, iki yörede yayılım gösteren 8 tür ve ikiden fazla yörede yayılım gösteren 38 tür içerisinde IUCN Kırmız liste değerleri[513] olan (EN-nesli tükenmiş) ve (VU-nesli tehlike altında) kategorilerine dahil olanlar özellikle önemsenmesi gerekenlerdir.[514] 83 bitki türü arasından (EN) ve (VU)

[512] "Ibid, s. 99".
[513] "Least concern-LC: tehlike kategorisi düşük, Near Threatened-NT: Tehdit altında, Vulnerable-VU:Savunmasız, Endangered-EN: Yok olmaya yüz tutmuş, Critically Endangered-CR:Ciddi oranda yok olmuş, Extinct in the Wild-EW: Yabanıl alanda nesli tükenmiş, Extinct-EX:Tamamen yok olmuş", << http://www.iucnredlist.org/ >>, (11.08.2010).
[514] "Ibid".

statüsüne sahip bitkilerin isimleri ve Datça-Bozburun Yarımadasındaki yayılımı Bölge'nin ekosistem bütünlüğünün sağlanması açısından önem taşımaktadır.

Tablo-8 Datça Bozburun'da Tehlike Kategorilerinde Yer Alan Bitki Taksonları

Tehlike Kategorisi	**Sıra No**	**TAKSON ADI**	**Endemizm**	**Yayılış Alanları**
EN	1	Phoenix theophrasti Greuter	-	36.46.55.0-27.57.58.0
	2	Pancratium maritimum L.	-	36.42.30-27.22.36.41- 27.24.36.40-27.27.36.46- 27.44.36.46.-27.49.36.45.30- 27.55
	3	Strenbergia sicula Tineo	-	36.37.-28.5
	4	Strenbergia fischeriana (Herbert) Rupr.	-	36.37-28.5
	5	Sideritis romana L.ssp.romana	-	Datça Yarımadası
	6	Fritillaria forbesii Baker	Endemik	36.47-28.2
VU	7	Centaurea acicularis Sm. var urvilei Boiss.(Peygamber Çiçeği)	Endemik	36.44-27.34
	8	Crateagus aronia (L.) DC. Var. dentata	Endemik	36.38.44.8-28.06.11.4
	9	Nercissus serotinus L.	-	36.36-28.4
	10	Mesembryanthemum nodiflorum L.	-	36.42.30-27.22
	11	Microsciadum minutum (d'Urv.) Briq.	Endemik	36.44-27.32 36.42-28.5 36.42-28.10
	12	Peucedanum arenarium Waldst. & Kit. Ssp. Neumeyeri (Vis.) Stoj & Stef.	-	36.48-27.51 36.47-28.2
	13	Tordylium pestalozzae Boiss.	Endemik	36.43-27.36 36.45-27.37 36.35-27.59 36.36-28.2 36.43-28.3 36.49-28.9 36.47-28.14
	14	Arum dioscoridis Sm.	-	36.42.30-27.22 36.41-27.24 36.42-27.26 36.42-27.28 36.43-27.32 36.47-27.42 36.46-28.7 36.45-28.8

Tehlike Kategorisi	Sıra No	TAKSON ADI	Endemizm	Yayılış Alanları
VU	15	Arum dioscoridis Sm.	-	36.42.30-27.22 36.41-27.24 36.42-27.26 36.42-27.28 36.43-27.32 36.47-27.42 36.46-28.7 36.45-28.8
	16	Aristolochia guichardii Davis & Khon	Endemik	36.42-28.3 36.48-28.4 36.45-28.15 36.43-28.13
	17	Carlina tragacanthifolia Klatt.	-	36.42.3-27.22
VU	18	Onosma graecum Boiss.	-	36.4230-27.22 36.42-27.26
	19	Aethionema saxatile (L.) R.Br.	-	36.44-27.32
	20	Alyssum discolor Dudley-Hub.-Mor.	Endemik	36.48-28.8
	21	Alyssum pterocarpum Dudley	Endemik	36.47-27.45
	22	Silene urvilei d'Urv	Endemik	36.43-27.32
	23	Euphorbia dendroides L.	-	Datça Yarımadası
	24	Medicago rugosa Desr.	-	36.40-28.5 36.43-28.12
	25	Liquidambar orientalis Miller var. orientalis	Endemik	36.46.50.7-27.49.59.7 36.46.01.6-27.51.45.0 36.46.46.5-27.55.31.2 36.46.41.9-27.56.36.0 36.47.29.3-28.03.02.5 36.48.21.8-28.06.55.7 36.48.32.6-28.07.34.6 36.47.54.0-28.05.00.5 36.48.50.7-28.07.47.5 36.44-28.8
	26	Micromeria nervosa (Desf.) Bentham	-	36.42.30-27.22 36.42-27.26
	27	Teucrium brevifolium Schreber	-	36.42.30-27.22 36.43-27.41 36.48-28.4
	28	Fritillaria sibthorpiana (Sm.) Baker	Endemik	36.48-28.9
	29	Lilium candidum L.	-	36.47-27.56 36.47-28.9 36.44-28.8

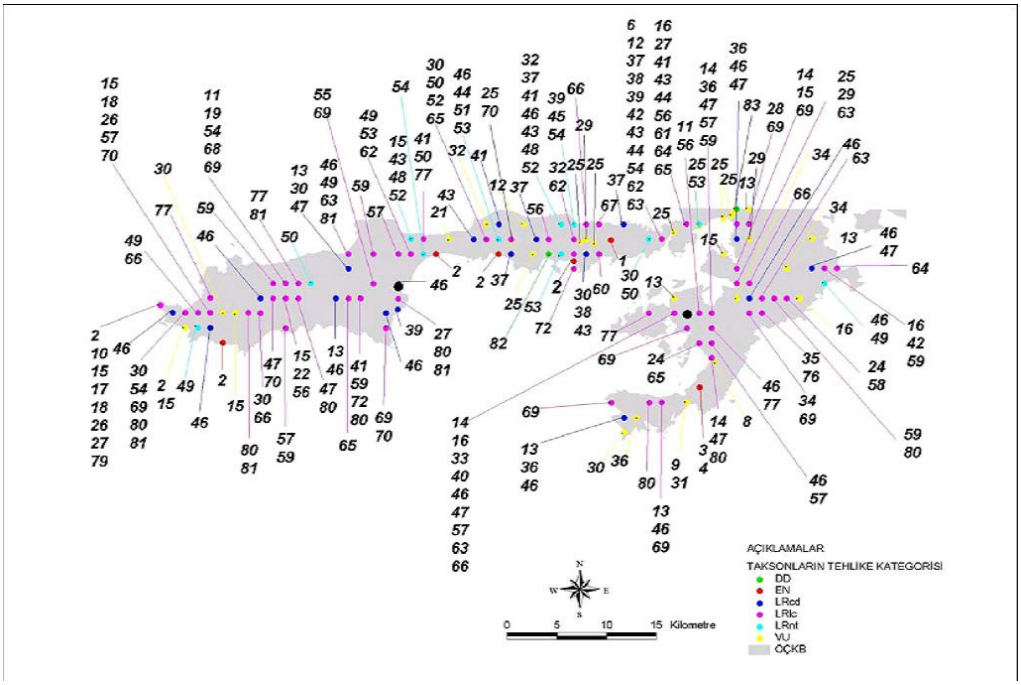
Tehlike kategorisi	Sıra No	TAKSON ADI	Endemizm	Yayılış Alanları
VU	30	Muscari macrocarpum Sweet	-	36.42-27.24 36.42-27.27 36.42-27.30 36.45-27.37 36.47-27.48 36.46-27.56 36.47-28.1 36.34-27.59
	31	Tulipa saxatilis Sprengel	-	36.36-28.4
	32	Linum arboreum L.	-	36.48-27.48 36.48-27.54 36.47-27.55
	33	Limonium effusum (Boiss.) O. Kuntze	Endemik	36.42-28.3
	34	Cutandia stenotachya (Boiss.) Stace	-	36.42-28.9 36.43-28.8 36.45-28.12
	35	Cyclamen hederifolium Aiton	-	36.42-28.10
	36	Verbascum propontideum Murb.	Endemik	36.35-27.59 36.35-28.00 36.47-28.8 36.42-28.6

,[Kaynak: "Dataça-Bozburun Özel Çevre Koruma Bölgesi Biyolojik Zenginlikleri ve Yönetim Planı", Hacettepe Üniversitesi Biyoloji Bölümü, Özel Çevre Koruma Kurumu, Çevre ve Orman Bakanlığı,(ed) Yerli, V.S., Ankara, 2001, s.100)

Bitki taksonlarının 6 sı EN , 29 u VU kategorinde yer almakta ve endemik olup olmama özelliği değişmektedir. Bu değişim de göz önüne alınarak Datça-Bozburun Yarımadası üzerindeki yayılımının Şekil 11'de EN kategorisindeki türlerin ağırlıklı olarak Yazıköy ve Yakaköy güney orta kesiminde, Kızlan Köyü güneyi Datça yerleşkesi yakınında, Emecik güneyi tarım arazisi olan alanların doğusunda, Datça hurması yayılım alanları dahilinde ve batı kısmında, Taşlıca'nın güneybatısında görülmektedir. VU kategorisindeki bitkilere ise, Yazıköy yerleşkesi civarı ve güneybatısında, Kızlan köyü kuzeydoğusunda, Emecik köyünün güneybatısı ve güneydoğusunda yoğun orman alanları civarında, Emecik doğusunda kalan yoğun ormanlık alan ve Datça hurması yayılım alanı arasında ve bu alanların doğusunda Hisarönü körfezi yakınlarında bir diğer yoğun ormanlık alan içerisinde, Hisarönü yerleşim yeri civarında ve Orhaniye'nin doğusunda, Osmaniye civarında ve

Bozburun'un kuzeydoğusunda, Bakırköy civarı ve doğusunda , Söğütköy kuzeydoğusu ve Selimiye güneyinde, Bozburun Yarımadasının taşlıca civarı , güneyi ve Yarımadanın en uç noktasında rastlanmaktadır.

Şekil -12Datça Bozburun Tehlike Kategorisine Giren Bitkilerin Alandaki Dağılımı[515]

Datça-Bozburun Yarımadası Faunası: Şimdiye kadar biyolojik çeşitlilik tespiti amacıyla yapılan çalışmalar Datça-Bozburun Özel Çevre Koruma Bölgesi'nin böcek faunası açısından zengin olduğunu göstermiştir. Sistemli bir çalışma henüz gerçekleştirilmemiş olmasına rağmen yürütülen projeler sonucunda karasal omurgasızlar arasında yer alan çekirgeler, kelebekler, sinir kanatlıların fauna içerisinde öne çıkan türler olduğu saptanmıştır. Bu türler frigana, maki, orman oluşumu, kumul alanları ile bütünlük gösteren türler olup, besin piramidi açısından değerlendirildiğinde Datça-Bozburundaki böcek faunası bitki örtüsüyle olan bu uyumu sonucunda ekosistem içerisindeki etçil ve otçulların dengede kalmasını sağlaması açısından önemlidir. [516]

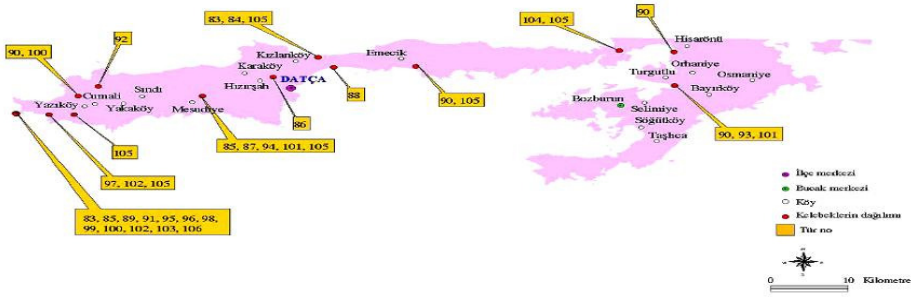
[515] "Ibid,s.106".
[516] "Ibid,s.168".

Kelebekler takımı 2 tür ile (Şekilde 83,83 numaralı türler)[517] Kankelebekleri familyası, (Şekilde 85-88 arası türler)[518] tür Lahana kelebekleri familyası, 5 tür ile (Şekilde 89-93 arası türler)[519] Gözkelebekleri familyası, 3 tür ile (Şekildeki 94-96 arası türler)[520] Alacakelebekler familyası, 3 tür ile (Şekilde 97-99 arası türler)[521] İribaş kelebekler familyası, 1 tür ile (Şekilde 100 numaralı tür)[522] Gecekelebekleri familyası, 3 tür ile (Şekilde 101-103 arası türler)[523] Piraller familyası, 1 tür ile (Şekilde 104 numaralı tür)[524] Mühendis kelebekler familyası, 2 tür ile (Şekilde 105 ve 106 numaralı türler)[525] Sugüzelleri familyası olmak üzere toplam 106 tür ile Bölge'de temsil edilmektedir. Genellikle Yazıköy güneyi ve güneybatısında, Cumalı'nın batısı ve kuzeyinde, Mesudiye'nin kuzeyinde, Datça – Karaköy yerleşim alanı arasında Hızırşah'ın kuzeydoğusunda, Kızlanköy'ün ve Emecik'in güneydoğusunda , Hisarönü güneybayısı ve batısında, Turgutlu'nun güneydoğusunda yayılım göstermektedir.[526]

Çekirgeler takımı 14 tür [527] ile (Şekil'de 1-14 arası numaralarla gösterilen türler) ile çayır çekirgeleri familyası ve 6 tür[528] (Şekilde 14-20 arası gösterilen türler) ile kır çekirgeleri familyası olmak üzere Bölge genelinde toplam iki takımdan oluşmaktadır. Çayır çekirgeleri takımı dahilindeki 14 türün (Şekilde 4-14 arası türler)[529] her biri geniş bir koordinat aralığına sahiptir. Bir türün yayılımı birden fazla koordinatta görülebilmektedir.Aynı durum Kır çekirgeleri familyasının Bölge'de görülen 6 türü (Şekilde 15-20 arası türler)[530] için de geçerlidir.

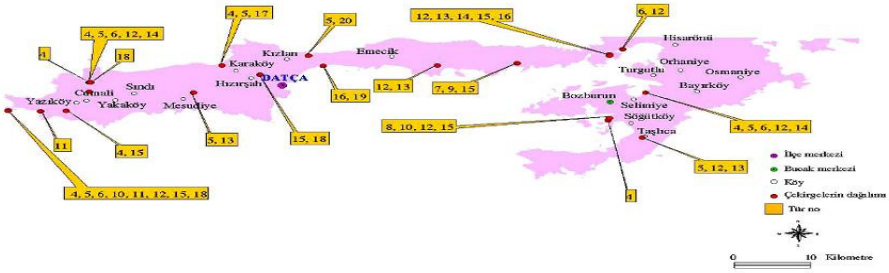
[517] "Ibid,s. 154".
[518] "Ibid,s.155".
[519] "Ibid".
[520] "Ibid".
[521] "Ibid".
[522] "Ibid".
[523] "Ibid".
[524] "Ibid,s. 156".
[525] "Ibid".
[526] "Ibid,s.164".
[527] "Ibid,s. 149".
[528] "Ibid,s. 150".
[529] "Ibid,s.149".
[530] "Ibid,s. 150".

Şekil 13Datça-Bozburun Kız Böceklerinin Dağılımı[531]

Çekirge takımı Yazıköy'ün güneyin ve güneybatısında, Cumalı'nın kuzeyinde, Mesudiye'nin kuzeyinde, Karaköy'ün batısı, Hızırşah'ın kuzeydoğusu ve Datça'nın kuzeybatısında, Kızlanın doğusunda, Datça'nın kuzeydoğusunda ve Kızlan'ın güneydoğusunda, Emecik'in güneydoğusu ve doğusunda, Hisarönü körfezi'nin doğusunda körfez iç kısmında, Selimye'nin kuzeyinde ve Bayırköy'ün doğusunda, Taşıca merkezinde , Söğütköy'ün batısında dağılım göstermektedir.

Şekil -14Datça Bozburun Çekirge Türlerinin Dağılımı[532]

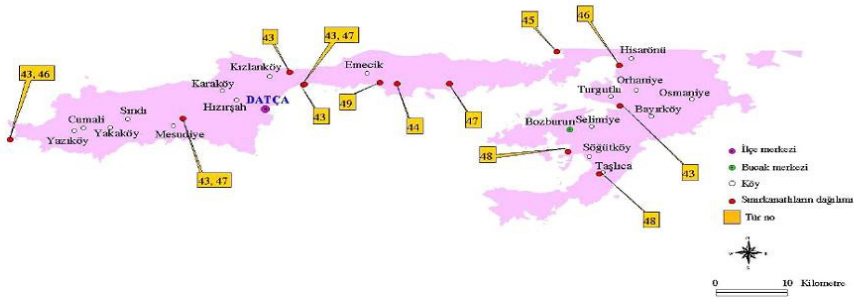

[531] "Ibid,s.157".
[532] "Ibid,s.158".

Sinirkanatlılar 5 familyadan oluşmakta olup 1 tür olan *Nemoptera sinuata* (Şekilde 3 numaralı tür)[533] temsil eden familya (Türkçe karşılığı bulunmamaktadır) vbölgede geniş dağılım sergilemektedir.

2 türden (Şekilde 4 ve 5 numaralı türler)[534] oluşan Karınca aslanları familyası, 2 türden (Şekilde 6 ve 7 numaralı türler)[535] oluşan Kelebek sinirkanatlılar familyası, 1 türden (Şekilde 8 numaralı tür)[536] oluşan Altıngözler familyası ve (Şekilde 9 numaralı tür)[537] Yalancı Peygamber develeri familyası Bölge'de görülenlerdir. Sinirkanatlıların yayılımı Mesudiye'nin kuzeyi, Kızlan köyü'nün kuzey doğusu ve güneydoğusu, Emecik'in güneyi, doğusu ve güneydoğusu, Hisarönü'nün güneybatısı ve Orhaniye'nin kuzeybatısı, Hisarönü'nün doğusu, Turgutlu'nun güneydoğusu ve Bayırköy'ün batısı, Söğütköyün batısı ve Bozburun'un güneyi, Taşlıca yerleşim alanındadır.

Şekil- 15Datça Bozburun Sinirkanatlı Türlerin Dağılımı[538]

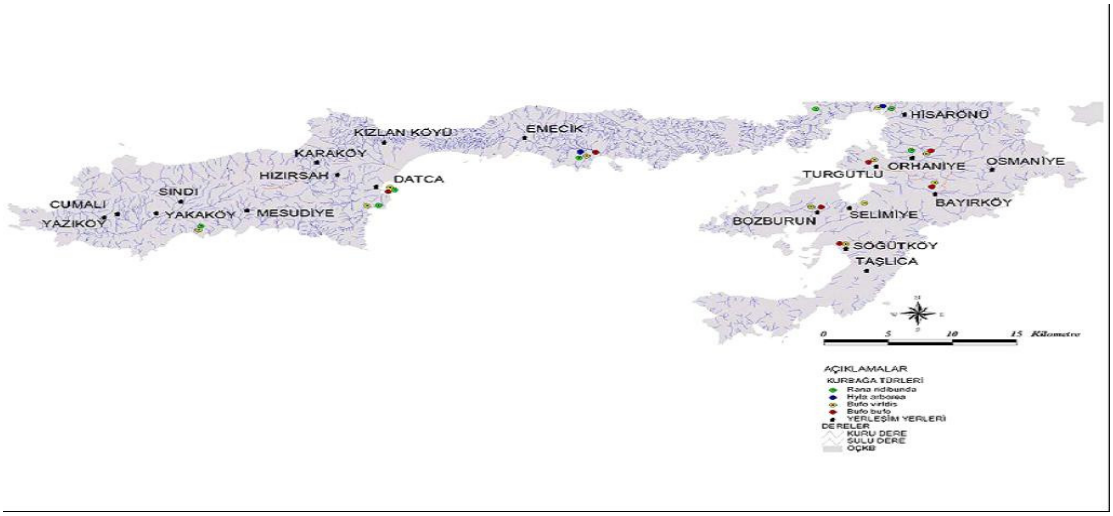

Bölge'deki iki yaşamlı ve sürüngen türlerine bakıldığı zaman literatüre geçmiş ve çalışmalarla desteklenerek belirlenmiş 4 iki yaşamlı ve 23 sürüngen türü

533 "Ibid,s. 153".
534 "Ibid".
535 "Ibid".
536 "Ibid".
537 "Ibid".
538 "Ibid,s.163".

bulunmaktadır.

Şekil- 16Datça Bozburun İki Yaşamlı Türleri[539]

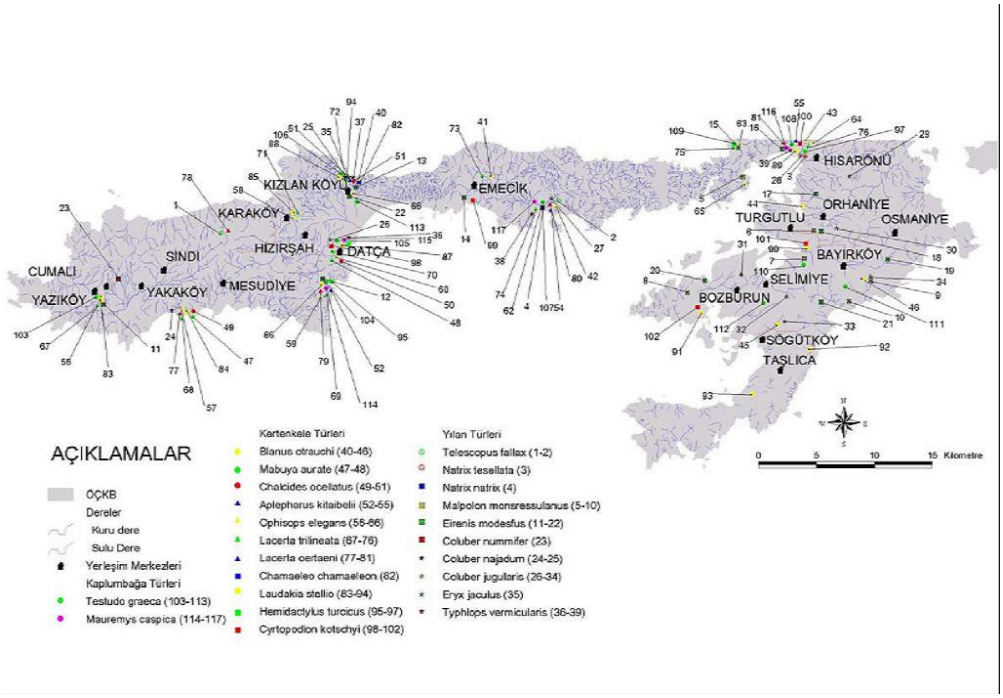

Büyük bir kısmı nesli tehlike altında olan iki yaşamlı ve dört yaşamlı türlerden iki yaşamlılara ait olanlar Yakaköy'ün güneyi, Datça yerleşim alanının doğusu ve güneyi, Emecik'in güneydoğusu, Hisarönü'nün kuzeydoğusu ve doğusu, Orhaniye ve Turgutlu yerleşim alanı civarı, Bayırköy'ün kuzeyi , Selimiye'nin kuzeydoğusu, Bozburun ve Söğütköy yerleşim alanı civarıdır. Sürüngeneler arasında 2 kaplumbağa familyasına ait iki tür olan Tosbağa (Şekilde 103-113 arası) ve çizgili kaplumbağa familyası (Şekil16 da 114- 117 arası), Kertenkele familyasına ait kör kertenkele (Şekilde 16 da 46-47 arası türler), tıknaz kertenkele (Şekil 16 da 47 ve 48 numaralar), Benekli kertenkele (Şekil 16 da 49-51 numaraları arası), ince kertenkele (Şekil 16 da 52-55 arası), tarla kertenkelesi (Şekil 16 da 56-66 numaralar arası), iri yeşil kertenkele (Şekil 16 da 67-76 numaraları arası), Türkçe karşılığı olmayan Lacerta oertzeni (Şekil 16 da 77-81 numaraları arası), bukalemun (Şekil 16 da 82 numara), dikenli keler (Şekil 16 da 83-94 numaraları arası), geniş parmaklı keler (Şekil 16 da 95-97 numaralar arası), ince parmaklı keler (Şekil 16 da 98-102 numaralar arası), Yılan familyasına ait kedi

[539] "Ibid,s.180".

gözlü yılan (Şekil 16 da 1-2 numaralar arası), su yılanı (Şekil 16 da 3 numara), yarısucul yılan (Şekil 16 da 4 numara), çukurbaş yılan (Şekil 16 da 5-10 numaralar arası), uysal yılan(Şekil 16 da 11-22 numaralar arası), Türkçe karşılığı olmayan Coluber nummifer (Şekil 16 da 23 numara), ince yılan (Şekil 16 da 24-25 numaralar arası), kara yılan (Şekil 16 da 26-34 numaralar arası), mahmuzlu yılan (Şekil 16 da 35 numara), Kör yılan (Şekil 16 da 36-39 numaralar arası) Datça yerleşim alanı ve Hisarönü körfezi, Emecik'in güneydoğusu, Mesudiye ve Kızlan köyü'nde yoğunluk göstermektedirler. Bozburun yarımadası üzerinde bulunan Taşlıca, Söğütköy, Bozburun, Selimiye, Bayırköy, Orhaniye , Osmaniye, Turgutlu yerleşim alanlarında dağınık bir yayılım sergilemektedir. Yazıköy, Yakaköy ve Karaköy orta yoğunluktaki yayılım alanları olarak gösterilebilir.

Şekil -17Datça Bozburun Sürüngen Türleri[540]

Bu türler arasından İkiyaşamlılardan bahçe ve açık arazi taş altlarında yaşayan gece kurbağası, ağaçlarda, ağaçsı bitkiler üzerinde ve durgun sularda yaşayan ağaç

[540] "Ibid,s.181".

kurbağası, bol bitkili, havuz , göl ve ağır akan sularda yaşayan ova kurbağası, Sürüngenlerden IUCN Kırmızı Listede VU/Alcd kategorisine denk gelen taşlık, kumlu ve kuru yerlerde yaşayan tospağa, sık çalılıklar ve dere kenarlarında yaşayan iri yeşil kertenkele, az bitkili açık ve taşlık arazide yaşayan tarla kertenkelesi,[541] taşlık dere kenarları, kayalık yamaçlar, bağ, bahçe ve mezarlıklarda yaşayan karayılan, taşlık, çalılık kuru yerler yaşayan ince yılan, suya yakın taşlık ve çayırlıklarda yaşayan yarısucul yılan, güneşli taşlık yamaçlar, eski duvar ve harabelerde yaşayan kedi gözlü yılan Bern Sözleşmesi EK II (Kesinlikle korunması gereken hayvan türleri) listesinde yer alan türlerdir. Bern Sözleşmesi EK III (Korunması gereken hayvan türleri) listesinde ise ikiyaşamlılar arasında nemli taş altları, toprak oyuk ve çatlaklarda yaşayan siğilli kurbağa, Sürüngenler arasında taşlık ve kayalıklarda yaşayan ince parmaklı keler, taş altı, kaya yarıkları ve evlerde yaşayan geniş parmaklı keler, kayalıklar, taşlıklar ve taş duvarlarda yaşayan dikenli keler, ağaçlıklar ve çalılıklarda yaşayan bukalemun, bol bitkili dere kenarları, taşlık ve kayalıklarda yaşayan (Türkçe karşılığı bulunmamakta) Lacerta oertzeni, kısa bitkili açık yerler, seyrek ağaçlık ve makilik yerlerde yaşayan ince kertenkele,[542]az bitkili kumluk ve taşlık alanlarda yaşayan benekli kertenkele, az bitkili açık arazide taşlık kısımlarda yaşayan tıknaz kertenkele, ormanlık ve açık arazide taşlık kısımlarda yaşayan kör kertenkele, az bitkili taşlık kısımlarda taş altlarında yaşayan kör yılan, az bitkili kumluk ve taşlık alanlarda yaşayan mahmuzlu yılan, seyrek bitkili taşlık kısımlarda yaşayan (Türkçede karşılığı bulunmamaktadır) Coluber nummifer, az bitkili taşlık alanlarda yaşayan uysalyılan, az bitkili taşlık kuru yerler, bahçe ve dere yamaçlarında yaşayan çukurbaş yılan, su içi ve kenarlarında yaşayan su yılanı bulunmaktadır.[543]

Datça-Bozburun Yarımadasında kuşlara ilişkin çalışmalar geçtiğimiz on beş yılı kapsamakla beraber 2000'li yılların başlarından tibaren artmıştır denilebilir. Yarımada üzerindeki Datça, Mesudiye, Palamutbükü, Yazıköy, Çeşme köyü, Hızırşah, Mersincik, Knidos, Çataldağ, Kocadağ ve Kızlan civarındaki kuş gözlem çalışmaları sonucunda 38 familya ve 123 kuş türü belirlenmiştir.38 familyanın 3 familyasına ait 22 tür yırtıcı kuş

[541] "Ibid,s. 177".
[542] "Idem".

türü, 16 familyadan 63 tür ötücü kuş türü olarak listelenmiştir. Datça-Bozburun yarımadasının habitatının zenginliği, kışın ılıman iklim şartlarına sahip olması, coğrafi olarak Datça-Bozburun yarımadasının Avrupa-Afrika göç yolu batı Anadolu göç rotası üzerinde olması kır kırlangıcı, kızılsırtlı kırlangıç ötücü göçmen kuşalrı ile, arı kuşu, kara sağan akkarınlı sağan türlerinin Bölge üzerinden geçmesine ya da Bölge'de yaşayan sayıca çok olan yırtıcı kuş türüne av olması bakımından kayda değerdir.[544] Bölgenin yırtıcı kuş çeşitliliği besin zincirinin sağlıklı olduğunun bir göstergesidir. Yırtıcı kuşların yaşam alanlarının korunması ve devamlılığının sağlanması tüm ekosistem açısından büyük önem taşımaktadır. Kara avcılığının en öne çıkan tehdit olabileceği düşünüldüğünde Avrupa ve Dünya ölçeğinde Karadoğan, Tavşancıl, Gökdoğan, Küçük kerkenez, Ada martısı, Tepeli karabatak kuş türlerinin odak türler olarak korunması gerekmektedir. Bu nedenle Yarımada genelinde Merkez Av Komisyonu'nca (MAK) Bern Sözleşmesi EK I ve EK III listesinde yer alıp belirli ölçülerde avlanmasına izin verilen ya da avlanmaya tamamen açık türlerin koruma çalışmalarının geniş çaplı projelerde es geçilmemesi gerekmektedir.

Yarımada genelinde 38 kuş familyası içerisinde Bern Sözleşmesi Kapsamında EK II (kesinlikle korunması gereken hayvan türleri) dahilinde olan 72 tür bulunmaktadır. Bunlar, Yelkovan Kuşugiller familyasından nadir bir tür olan yazları görülen yelkovan, Karabatakgiller familyasından yerli bir tür olan tepeli karabatak, Balıkçıllar familyasından nadir bir tür olan küçük akbalıkçıl, Balık Kartalgiller familyasından göçmen tür olan balık kartalı, yerli bir tür olan kerkenez, Leylekgiller familyasından yazlama amacıyla yarımadada bulunan leylek türü,[545][IUCN Kırmı liste VU kategorisine karşılık gelen Doağangiller familyasından nadir bir göçmen tür olan küçük kerkenez, alacadoğan, yerli bir tür olan gökdoğan, yazlama amaçlı bulunan karadoğan, Yağmurkuşugiller familyasından göçmen bir tür olan kesikkolyeli yağmurkuşu, Düdükçüngiller familyasından göçmen bir tür olan küçük kumkuşu, nadir bir tür olan ve kışları rastlanan yeşil düdükçün, Martıgiller familyasından terli bir tür olan ada martısı, Baykuşgiller familyasından yerli bir tür olan puhu, kukumav, alaca

[543] "Ibid,s. 178".
[544] "Ibid,s.183".

baykuş, yazlama amaçlı bulunan ishak kuşu,[546] Çobanaldatangiller familyasından yazlama amaçlı bulunan çobanaldatan,] Ebabilgiller familyasından göçmen bir tür olan akkarınlı sağan, Yalıçapkınıgiller familyasından yaz ve kış bulunan yalıçapkını, Arıkkuşugiller familyasından göçmen bir tür olan arıkuşu, Gökkuzgungiller familyasından yazlama amaçlı bulunan gökkuzgun, Çavuşkuşugiller familyasından yazlama amaçlı bulunan ibibik, Ağaçkakangiller familyasından yerli bir tür olan yeşil ağaçkakan, küçük ağaçkakan, Tarlakuşugiller familyasından nadir bir tür olan boğmaklı tarlakuşu, Kırlangıçgiller familyasından yazlama amaçlı bulunan kır kırlangıcı, kızıl kırlangıç, ev kırlangıcı, göçmen bir tür olan kum kırlangıcı, yerli bir tür olan kaya kırlangıcı[547], Kuyruksallayangiller familyasından yazlama amaçlı bulunan kır incir kuşu, ağaç incirkuşu, kışın göç eden çayır incirkuşu, göçmen bir tür olan sarı kuyruk sallayan kuşu, kışlama amaçlı bulunan dağ kuyruksallayanı, akkuyruksallayan, Çit Kuşları familyasından yerli bir tür olan çit kuşu, Ardıçgiller familyasında yazlama amaçlı bulunan çalıbülbülü, kışlama amaçlı bulunan kızılgergan, dağ kızılkuyruğu, göçmen bir tür olarak yer alan buğdaycıl, bahçe kızılkuyruğu, yazın göç eden kuyrukkakan, karakulak kuyrukkakan, yerli bir tür olan mavi kayaardıcı,[548] Ötleğengiller familyasından yerli bir tür olan kamış bülbülü, karabaş küçük ötleğen, yazlama amaçlı bulunan gri mukallit, aksakal ötleğen, karabaş ötleğen, maskeli ötleğen, göçmen bir tür olan sarı mukallit, orman söğütbülbülü, çıvgın, söğütbülbülü, Sinekkapangiller familyasından yazlama amaçlı bulunan benekli sinekkapan, göçmen bir tür olan kara sinekkapan, Baştankaragiller familyasından yerli bir tür olan kayın baştankarası, çam baştankarası, mavi baştankarası, büyük baştankara, akyanaklı baştankarası, Sıvacıkuşugiller familyasından yerli bir tür olan kaya sıvacısı, Anadolu sınacısı ve İspinozgiller familyasından yerli bir tür olan florya, saka, ketekuşudur.[549]

Bern Sözleşmesi EK III (korunması gereken hayvan türleri) dahilinde yer alan ve MAK karaları ile koruma altında olan 33 tür bulunmaktadır. Bunlar ise, Balıkçıllar

---

[545] "Ibid,s.186".
[546] "Ibid,s.187".
[547] "Ibid,s.188".
[548] "Ibid,s.189".
[549] "Ibid,s. 190".

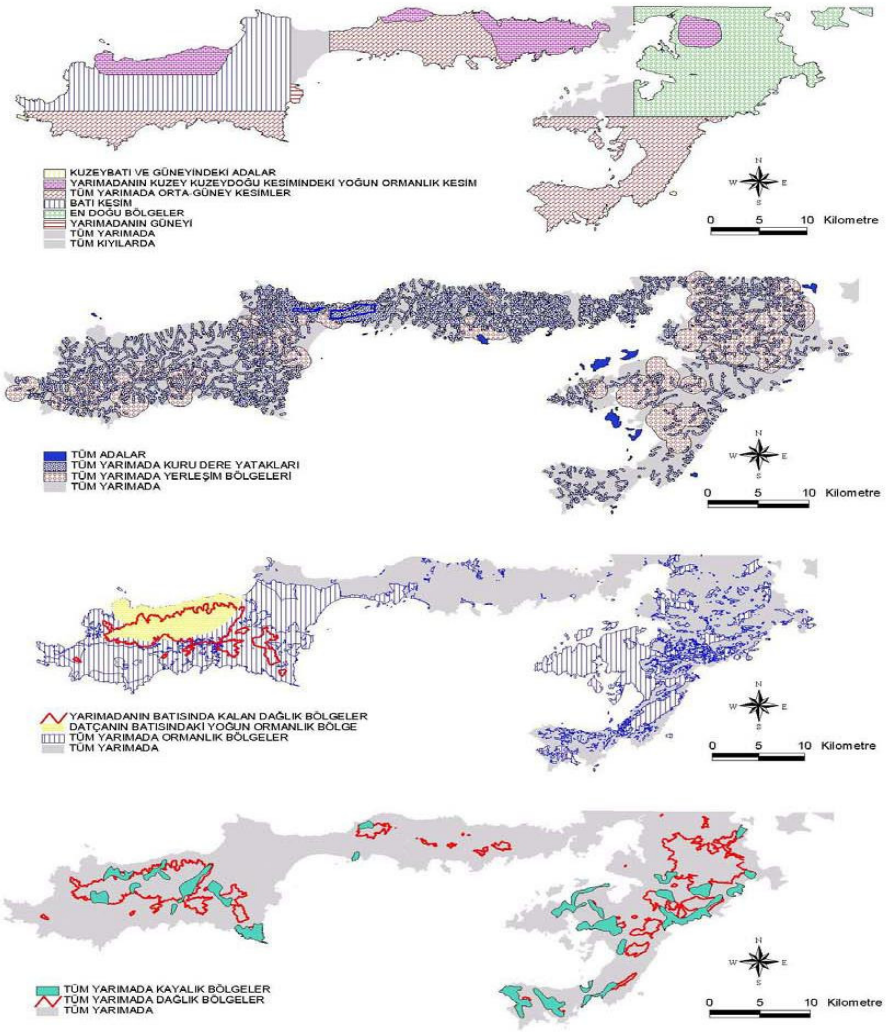
familyasından kışlama amaçlı bulunan gri balıkçıl, Atmacagiller familyasından göçmen bir tür olan karaçaylak, saz delicesi, çayır delicesi, şahin, küçük kartal, arı şahini, küçük orman kartalı, nadiren kış göç eden yoz atmaca, küçük akbaba, nadiren yaz göç eden kaya kartalı, kışlama amaçlı bulunan atmaca, kızıl şahin, yazlama amaçlı bulunan yılna kartalı, yerli bir tür olan tavşancıl, çakırkuşu[550], [IUCN Kırmızı liste VU kategorisine karşılık gelen Yağmurkuşugiller familyasından göçmen bir tür olan altın yağmurcun, Düdükçüngiller familyasından göçmen bir tür olan döğüşkenkuş, Martıgiller familyasından kışlama amaçlı bulunan karabaş martı, Güvercingiller familyasından yerli bir tür olan kumru,[551]] Ebabilgiller familyasından göçmen bir tür olan ebabil, karasağan, Tarlakuşugiller familyasından yerli bir tür olan tepeli toygar, orman toygarı,[552] Ardıçgiller familyasından yazın göç eden karakulak kuyrukkakan, yerli bir tür olan karatavuk, [553]Uzunkuyruk Baştan Karalar familyasından yerli bir tür olan uzunkuyruk baştankara, Örümcekkuşugiller familyasından yazlama amaçlı bulunan kızılsırtlı örümcekkuşu, kızılbaşlı örümcekkuşu, göçmen bir tür olan gri örümcekkuşu, İspinozgiller familyasından yaz, kış bulunan ispinoz, [554] Kirazkuşugiller familyasından yerli bir tür olan çit kirazkuşu, tarla kirazkuşu ve yazlama amaçlı bulunan kirazkuşudur.[555]

Datça yarımadası göçmen kuş türlerinin genel habitat dağılımı yerleşim yerleri uzağındaki kayalık kıyılarda, Datça-Knidos burnu arası tüm dağlık bölgelerde, Datça batısındaki yoğun ormanlık bölgelerde, güneyinde denize yakın sarp vadilerde, Tüm Datça yarımadası kıyıları ve iç dağlık bölgeler üreme alanı olarak tahmin edilmektedir ve araştırma sahası olarak yoğunlaşılması gerekmektedir. Yarımadanın orta ve güney bölgelerinde makilik-kayalık engebeli arazide, yarımada etrafındaki kıyıya yakın adaların Yarımada kuzeybatısı ve güneyindeki kıyıya yakın bazı adaların üreme alanı olma olasılığı görece yüksektir.

---

[550] "Ibid,s.186".
[551] "Ibid,s.187".
[552] "Ibid,s.188".
[553] "Ibid,s.189".
[554] "Ibid,s.190".
[555] "Ibid,s.191".

Şekil 18 Datça-Bozburun Kuş Türleri Dağılım[556]

Tüm yarımadalarda özellikle yerleşim yerleri, kasaba ve köylerde, Yarımadalar'ın güneyinde yerleşim yerlerine uzak dik kayalık bölgelerde, yaprak döken ağaçlık, koruluk bölgelerde, yerleşim yerlerine yakın seyrek ağaçlık bölgelerde, Datça yakınlarında küçük bir tatlı su gölünde, Tüm Yarımadalarda kuru dere yatakları, Yarımadanın orta ve doğu bölgelerindeki düz ova ve steplerinde, Tüm Yarımadalarda

556 "Ibid,s.193".

orman-step geçiş bölgelerinde, dağlık bölgelerde, makilik bölgelerde , kayalık kıyı iç bölgelerde, zeytinliklerde, seyrek makilik ve dikenlik arazilerde, Sarı Çam ormanlarında çok sayıda, Yarımadanın kuzeyindeki ormanlık alanlarda, Tüm yarımadalarda yerleşim yerlerine yakın ormanlık ve koruluklarda, meşelik ve zeytinliklerde, yerleşim bölgesine yakın koruluk ve ağaçlıklarda, Yarımadanın kuzeyindeki sarp kayalık kıyılarda,Tüm Yarımadalarda dere kenarları, çayırlar ve tarlalarda, step, tarla gibi açık ve seyrek bitki örtüsü olan taşlı olabilen arazilerde gerçekleşmektedir.Datça Yarımadası'nın kuzey ve kuzeydoğu bölümündeki yoğun ormanlarda bu kuşların üreme sayısına ilişkin yeterli bilgiye ulaşmak amacıyla araştırmanın yapılması öngörülen alanlardır.[557] Kuş türleri arasından Karadoğan, Gökdoğan, Küçük kerkenez, Tavşancıl, Ada Martısı, Tepeli karabatak nadir olmaları açısından önem arz eden türlerdir.[558]

Datça-Bozburun gibi böcek faunası açısından zenginlik gösteren bir alan olduğu düşünüldüğünde böcekçil kuşların zararlı türlerle (özellikle orman ekosistemi içerisinde) savaşımında desteklenmesine yönelik Batı Akdeniz Ormancılık Araştırma Müdürlüğü tarafından 1999-2003 arası dönemde bir araştırma yapılmıştır.Bunun sonucunda orman içindeki alanlarda orman meşceresinin temsili olan ağaçlara asılan yapay yuvalarla popülasyonun artışına neden olduğu görülmüştür.Bunlar arasında büyük baştankara, bahçe kızılkuyruğu, Anadolu sıvacısı, çam baştankarası, ishak kuşu, bahçe tırmaşığı türlerinden gözle görülür verim elde edilmiştir[559].Datça-Bozburun bölgesinde bu türlerinde yer aldığı bilmekte olup bu tip çalışmaların bölge genelinde de yoğunlaştırılması ile pilot çalışmaların gerçekleştirilip sürekli hale getirilmesi ekosistem bütünlüğü açısından kayda değer bir süreç yaratabilir.[560]

Datça-Bozburun memeli açısından da önemli bir coğrafyaya sahiptir. Nesli tükenmeye yüz tutmuş Akdeniz foku, su samuru, yörede yaygın olarak görülen yaban domuzu, yer almaktadır. Anadolu'da doğu, kuzeydoğu Anadolu ve Toroslarda yaygın

---

[557] "Ibid,s.192".
[558] "Ibid,s.201".
[559]" Araştırma Ormanlarındaki Böcekçil Kuşların Belirlenmesi, Beslenme Biyolojileri ve Çoğalmalarının Desteklenmesi",Batı Akdeniz Ormancılık Araştırma Müdürlüğü, Araştırma ve Geliştirme Dairesi Başkanlığı, Çevre ve Orman Bkanlığı,Teknik Bülten, No:19, Antalya, 2004,<< http://www.baoram.gov.tr/tekyaprak_bulten/3.doc >>, (28.04.2010).
[560] "Ibid".

bir tür olan yaban keçisinin en batı ucundaki yayılım alanı olan Datça-Bozburun Yarımadası türe özgü bir habitat olması açısından önemlidir. Yasadışı avcılık bu türleri birincil derecede tehdit eden unsur durumundadır.[561] Özellikle yaban domuzu popülasyonunun yörede her dönem çok yüksek olması avcılığının her ne kadar MAK kararları ile her dönem düzenleniyor olsa da yasa dışı şekilde gerçekleşmesine engel olamamaktadır. Bu türün yayılımı ekosistem sürekliliği ve Datça-Bozburun yarım adasının ekolojik bütünlüğü açısından dikkate alınmalıdır.[562]

Bern Sözleşmesi EK II listesinde yer alan türler arasında Anadolu sincabı (IUCN Kırmızı liste LR:nt kategorisindedir ve Avrupa Omurgalıları Kırmızı Liste-3'te yer almaktadır),[563] Oklu kirpi (Avrupa Omurgalı Kırmızı Liste-3'te yer almaktadır), Kurt , Ayı (Avrupa Omurgalı Kırmızı Listesinde yer almaktadır), , Yaban kedisi, Step vaşağı, Karakulak,[564] Akdeniz foku (IUCN CR/C2a kategorisine karşılık gelmekte olup, Avrupa Omurgalı Kırmızı Liste-2 'de CR/ C2a kategorisinde yer almaktadır.), Adi yunus (IUCN VU/ Alcd, C1+2b kategorisine karşılık gelmekte olup Avrupa Omurgalı Kırmızı Liste-2'de VU/Alcd, C1+2b, Liste-4'te VU/Alc, C1+2b kategorisine karşılık gelmektedir.) bulunmaktadır.[565]

Bern Sözleşmesi EK III listesinde yer alan türler arasında ise Gelincik, Kokarca, Ağaç sansarı, Kaya sansarı, Porsuk, [566]Yaban domuzu, Yaban keçisi (VU/A2cde kategorisine karşılık gelmekte olup, Avrupa Omurgalı Kırmızı Liste-2'de ve Liste-4'te VU/A2cde kategorisine gelmektedir.)[567]

Alaca kokarca (IUCN VU/Alcd kategorisine karşılık gelmekte olup , Avrupa Omurgalı Kırmızı Liste-3'te yer almakta ve Liste-4'te Alcd kategorisine karşılık gelmektedir.) Bern Sözleşmesi EK II ve EK III Listesi'nde yer alan bölgedeki önemli

[561] "Dataça-Bozburun Özel Çevre Koruma Bölgesi Biyolojik Zenginlikleri ve Yönetim Planı", Yerli, V.S. (ed.),Hacettepe Üniversitesi Biyoloji Bölümü, Özel Çevre Koruma Kurumu, Çevre ve Orman Bakanlığı, Ankara, 2001, s. 194.
[562] "Ibid,s.196".
[563] "Ibid,s. 197".
[564] "Ibid,s. 198".
[565] "Ibid,s. 199".
[566] "Ibid,s.198".
[567] "Ibid,s.199".

türlerden birisidir.[568]

Bern Sözleşmesi EK Listesi dışında kalan ve Bölgede görülen türler Kirpi, Akdeniz köstebeği, Cüce avurtlak, Gri cücehamster, Avurtlak, Su sıçanı, Adi tarlafaresi, Uzun tırnaklı körfare, Körfare (IUCN LR:nt kategorisine karşılık gelemktedir.), Kaya faresi, Orman faresi, Adi tarla faresi (Apodemus slyvaticus cinsi), Ev sıçanı, Göçmen sıçan, [569]Ev faresi, Makedonya ev faresi, Batıfaresi, Fındık faresi, Bahça faresi, Tilki, Firavun sıçanı,[570]olarak sıralanmaktadır.

Temsili türler arasında yer alan ve Bölge için önemli olan Denizkaplumbağası (Caretta ceratta) ve Akdeniz fokuna (Monachus monachus) yönelik çalışmalar Bölge açısından nadirlik taşıyan diğer türlere oranla daha öncelikli tutulmakta olup ekosistem bütününde koruma anlayışının eksikliği yüzünden bugüne kadar kısmen korunabilmiştir.

2.Ekosistem Çeşitliliği Açısından Datça-Bozburun Yarımadası

Bölge genelinde orman bitki örtüsü, maki bitki örtüsü, frigana bitki örtüsü, vadi tabanı bitki örtüsü, kıyı kumul bitki örtüsü, halofitik bitki örtüsü olmak üzere toplam altı çeşittir.

Hassasiyet açısından değerlendirildiğinde özellikle kumullar ve ormanlar sahip oldukları türler ile öne çıkmaktadırlar. Bölgede Gebekum kumul alanı başta olmak üzere yakın formda olan ve Kızlanbağ, Eksera, Hisarönü Çubucak, İnbükü, Karabük Burnu, Perliköşk, Hayıtbükü, Mesudiye, Hisarönü Kocakür, Söğüt, Çiftlik bölgelerindeki kumluk alanlar, Kızılçam korulukları, Sandal ağacı korulukları, Datça hurması, Sığla ağacı alanları, Akdeniz servisi[571] bitki türü ormanlık ve kumul alanların hassaslık derecesinin kriteri olan türlerdir. Bölge'de bu türleri korumak için Datça ve Turizm Derneği (DAÇEV), Datça Belediyesi, Datça Kaymakamlığı ortaklığında Gebekum kumul alanına yönelik çalışmalar yürütülmektedir. WWF-Türkiye'nin Datça-Bozburun Yarımadası üzerindeki ormanlık alanların sıcak nokta olarak tespit edip Milli Park

[568] "Ibid,s 198".
[569] "Ibid,s. 197".
[570] "Ibid,s.198".
[571] "Ibid,s. 200".

statüsü'ne kavuşturulmasına dair önerisi, Sualtı Araştırmaları Derneği Akdeniz Foku Araştırma Grubu'nun (SAD-AFAG) kıyı alanlarının biyolojik çeşitliliği ve Akdeniz foku yaşam alanlarının korunmasına yönelik çalışmaları arasında Datça Yarımnadası'ndaki Kocadağ eteklerinden kıyıya inmesi planlanan stabilize yol çalışmalarına engel olmaları, 2004 yılında yaptıkları oşinografi çalışmaları ve 2005 yılında başlattıkları Akdeniz Foku Bilgi ve Kurtarma Ağı Projesi Bölge'nin biyolojik çeşitliliğinin korunmasında önemli çalışmalardır.[572]

ÖÇKK 2008-2013 Stratejik Eylem Planı çerçevesinde ise Sığla ağacı, Denizkaplumbağsı, Akdeniz foku, Datça hurması, Datça-Bozburun Yarımadası ve Gökova Körfezi'nde yayılım gösteren Kum Köpekbalığı, Gökova Körfezi, Köyceğiz Dalyan'da yayılım gösteren Su Samuru koruma ve izleme projeleri Bölge'nin de kısmen ya da tamamen dahil olduğu kurumsal koruma faaliyetleri sürecini kapsamaktadır denilebilir.[573]

Ekosistem açısından Gebekum kumulu, Eksera deresi ve güney kesimi, Kocadağ, Emecik, Hisarönü nadirlik derecesi yüksek alanlar olarak gösterilmektedir.

2.1. Orman Ekosistemi

Akdeniz'e kıyısı olan tüm yöreler ile Trakya'nın batı kısımlarına kadar olan yerleri içeren Akdeniz bitki coğrafyası içerisinde Akdeniz ikliminin etkili olduğu Akdeniz ve Ege Bölgelerinde 0-1000 m arası Sıcak Akdeniz ve Asıl Akdeniz Vejetasyon katı içerisinde kserofil maki (meşe, sandal, sakız, mersin v.b.) ekosistemi, kızılçam orman ekosistemi, Halep çamı orman ekosistemi, günlük ağacı orman ekosistemi, servi orman ekosistemi, karışık meşe ekosistemi, fıstık çamı orman ekosistemine rastlanmaktadır. 1000-2000m ler arası Üst Akdeniz ve Akdeniz Dağ Vejetasyon Katları olarak tanımlanan karaçam, Toros göknarı, sedir, kayın-gürgen,

[572] "EGE BÖLGESİ, Datça ve Bozburun Yarımadaları",Türkiye'nin Önemli Doğa Alanları, Doğa Derneği, (ed)Eken, G.,Bozdoğan, M., İsfendiyaroğlu, S., Kılıç, T. D., Lise, Y.,Ankara, 2006,s. 202, , <<http://www.dogadernegi.org/data/odapdf/03_EGE.pdf >>, (24.04.2010).

[573] "Özel Çevre Koruma Kurumu Başkanlığı Tarafından 2008 Yılında Başlatılan Koruma ve İzleme Projeleri", Özel Çevre Koruma Kurumu Başkanlığı, Çevre ve Orman Bakanlığı, <<http://www.ockkb.gov.tr/tr/Icerik_Detay.ASP?Icerik=263>> (26.04.2010).

karışık meşe orman ekosistemleri görülmektedir.[574] Ege Yüksek Dağ Ormanları Akdeniz'den ayrı olarak kestane, kayın, ıhlamur, fındık, sarıçam, meşe, kızılçam türlerinin yer aldığı karışık orman ekosistemlerine sahiptir. 2000m ve sonrası Yüksek Dağ Vejetasyon Katı olarak adlandırılan yarı çalı ve otsu bitkilerden oluşan yüksek dağ step ekosistemi bulunmaktadır.[575]

Datça-BozburunYarımadası'nda Kızılçam, Sandal ağacı, Sığla ağacı, Datça hurması ve Akdeniz servisi türü ormanlık alanları meydana getiren baskın türlerdir.[576]

Bölge tipik Akdeniz bitki örtüsü olan maki ve makilik alanların tahrip edilmesiyle ortaya çıkan gring (frigana) alanlarını içermektedir. Makilik alanları delice, sakız ağacı, kermes meşesi, keçiboynuzu, funda, sandal, mersin ağacı, böğürtlen, zakkum oluşturmaktadır. Frigana türleri arasında Bölge'de görülenler laden, sütleğen , katırtırnağı, lavanta, kekik olarak saptanmıştır.[577]Kırmızı renkli Akdeniz toprakları, kırmızı kahverengi Akdeniz toprakları ve kahverengi orman toprakları, alüvyal topraklar, kumlu çakıllı topraklar, şistler, rendzinalar bu ekosistemin üzerinde var olduğu çeşitli toprak türleridir.[578]Makiler terra rosa toprakları daha çok tercih ederken gringler kalker ana kaya üzerindeki kireçli topraklarda topluluklar oluşturumaktadır.[579]Sakız ağacı, akçakesme, kermes meşesi, orman altı florarasını oluşturmakta olup gölgeye dayanıklı türlerdir.[580]

Kızılçam habitat olarak Doğu Akdeniz havzasına özgü bir tür olup hızlı yetişme özelliğine sahiptir. Türkiye bu ağaç türünün yayılımı açısından başlangıç noktası olarak

---

[574] " Ulusal Biyolojik Çeşitlilik Eylem Planı,Orman ve Dağ Biyoçeşitliliği, Orman Biyoçeşitliliği" UÇEP,Çevre ve Orman Bkanlığı, 2007,s. 70,<<http://www.bcs.gov.tr/documents/UBSEP-2007.pdf>>, (27.04.2010).

[575] "Idem".

[576] "Dataça-Bozburun Özel Çevre Koruma Bölgesi Biyolojik Zenginlikleri ve Yönetim Planı", Hacettepe Üniversitesi Biyoloji Bölümü, Özel Çevre Koruma Kurumu, Çevre ve Orman Bakanlığı,(ed) Yerli, V.S., Ankara, 2001, s .200.

[577] Taşlıgil, N.," Datça-Bozburun Özel Çevre Koruma Bölgesi ve Turizm,İklim-Bitki Örtüsü-Toprak-Su", Ege Coğrafya Dergisi, 17/1-2(2008)73-83,İzmir,s.75 , <<http://edebiyat.ege.edu.tr/bolumler/cografya/17_6_NTASLIGIL_.pdf >>, (27.04.2010).

[578] Kaya, B., Aladağ, C., "Maki ve Gring Topluluklarının Türkiye'deki Yayılış Alanları ve Ekolojik Özelliklerinin İncelenmesi", Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi,22/2009,Kayseri,s. 72, <<http://www.sosyalbil.selcuk.edu.tr/dergi/sayi22/BA%C5%9ET%C3%9CRK,%20KAYA%20vd..pdf >>, (28.04.2010).

[579] "Ibid,s.73", (28.04.2010).

[580]"Ibid, s. 72", (28.04.2010).

kabul edilmektedir. Ağaçlandırma çalışmaları genelinde Güney ve Batı Anadolu'daki ağaçlandırılması gereken arazilerde bu türden geniş ölçüde yararlanılmaktadır. Batı Anadolu'da 800-900m, Güney Anadolu'da 1200-1500 m dolaylarında görülen hem yatay hem de dikey olarak yayılım gösteren bu tür söz konusu özelliğinden ötürü farklı ekolojik özelliklere sahip alanlara adapte olabilmektedir. Batı Akdeniz Ormancılık Araştırma Müdürlüğü tarafından 1987 yılında kızılçam türüne ilişkin verimi arttırmaya yönelik doğru kaynağın seçilmesini sağlayan orijin denemeleri çalışmaları etkili bir yöntem olarak kabul edilmekte ve bu yöntemler gerçekleştirilen çalışmalar sonucunda Akdeniz-Ege Bölgeleri orta yükseklikteki zonlarda (450-850 m) kızılçamların daha düzgün gövde yapılarına sahip oldukları, daha düşük seviyelerdeki zonlarda kuzey enlemlerde ve doğal yayılış alanları dışında daha izole bir artışa sahip oldukları, gövde yapılarının da yeterince düzgün olmadığı saptanmıştır.[581]Ülke genelinde %47'lik oranla Ege Bölgesi'nin ikinci sırada[582] yer aldığı ve sınırlarına dahil Datça-Bozburun Yarımadası'nda da kızılçam ile servi karışık ormanları yaygındır.Datça Yarımadası'nın kuzeyinde Değirmen Bükü'nde vadi yamaçlarının tamamı, Sındı köyü çevresi, Bozburun Yarımadası İçmeler-Bayırköy arası saf kızılçam ve servi ormanlık alanlarıdır.

Gebe kumulu içerisinde deniz yoncası, havaciva otu, sahil dikeni, kör haşhaş türleri kumul alana ait bitki örtüsünü oluşturmaktadır.[583]

Sığla ağacı ve Datça Hurması Bölge'de orman ekosistemine dahil endemik türler arasında yer almaktadır. Sığla ağacı Vadi içleri, taban suyu yüksek topraklarda (Datça-Aktur arası yolun iki tarafındaki vadiler üzerindeki koruluklar) yetişmektedir. Datça hurması Girit Adası kökenli olup asırlardır bölgede varlığını sürdüren bozulmadan kalmış endemik bir türdür. Datça Yarımadası'nın güneyindeki Azgancık Tepeleri ve kuzeyi, Eksere Deresi içindeki 1 km'lik bölümde 50-225 m arasında vadi tabanında

[581]"Kızılçam (Pinus brutis Ten.) Orijin Denemeleri 10. Yıl Sonuçları", Batı Akdeniz Ormancılık Araştırma Müdürlüğü, Araştırma ve Geliştirme Dairesi Başkanlığı, Çevre ve Orman Bakanlığı, Teknik Bülten, No:14, 2002, Antalya, << http://www.baoram.gov.tr/tekyaprak_bulten/2.doc >>, (28.04.2010).
[582] "Kuzugüdenli, E., Erikgenoğlu, S., Özkan, K., "Ağaçların Çaplarının Tahmininde Yapay Zeka'nın Uygulanabilirliği:Kızılçam Örneği", Orman Mühendisliği Dergisi, Orman Mühendisleri Odası Yayın Organı, Sayı:10-11-12, Yıl:46, Ankara, 2009, s.27,<<http://www.dergi.ormuh.org.tr/dergi_2009/2009_4(1).pdf >>, (27.04.2010).

sıkça görülmektedir.[584]

Akdeniz servisi, ülke genelinde korunaklı dere yatakları, vadiler bol ışık alan vadi yamaçları ve sırtlarda yetişmesine karşın ağacın gelişiminin en verimli olduğu alanlar daha az ışık alan vadi tabanları ve derin topraklar üzerindeki yayılımlarıdır.[585] Akdeniz servilerinin eski dönemlerde Hazar Denizi ve Fas Atlas Dağları'na kadar olan geniş bir alanda yayılım gösterdikleri fakat aşırı kuraklık nedeniyle türlerin günümüzdeki biyocoğrafi sınırlar içerisinde yetiştiği kaynaklarda belirtilmektedir. Datça-Bozburun Yarımadası Orhaniye , Hisarönü civarı Akdeniz iklim kuşağında görülen üç türünden (Cupressus sempervirens L., Cupresus atlantica Gaussen, Cupressus dupreziana A.Camus) biri olan Cupressus sempervirens yayılım alanıdır.[586]Bu tür Asya servileri ve Akdeniz servileri arasında bir geçiş türü olarak tanımlanmıştır.[587]

Eğim nedeniyle bir çeşit Akdeniz toprağı olan (terra rossa) kırmızı renkli toprağın aşınarak kaybolması, kireçsiz kahverengi toprakların zayıf bitki örtüsü nedeniyle ciddi bir biçimde erozyona maruz kalması Bölge için verimli toprak kullanımı açısından belirleyici bir faktör olarak önem taşımaktadır.[588]

Datça-Bozburun' da Kızılçam 1000 m 'ye kadar olan yükseklikte kadar görülmektedir. 1000 m'den yüksek alanlarda maki ekosistemine dahil olan pırnal meşesi , kermes meşesi, akaçağaç, akçakesme, dağ muşmulası ormanlık alanları oluşturmaktadır. Kermes meşesi kızılçam türüyle uyumlu bir şekilde yayılım sergileyip çoğu zaman kızılçam sınırlarının ötesine çıkabilmektedir. Bu anlamda adaptasyonu yüksek bir türdür.[589] Geniş ormanlık alanlarda sandal, defne, katran ardıcı rastlanılan

---

[583] Taşlıgil, N.," Datça-Bozburun Özel Çevre Koruma Bölgesi ve Turizm,İklim-Bitki Örtüsü-Toprak-Su", Ege Coğrafya Dergisi, 17/1-2(2008)73-83,İzmir,s.76 , <<http://edebiyat.ege.edu.tr/bolumler/cografya/17_6_NTASLIGIL_.pdf >>, (27.04.2010).

[584] "Idem".

[585] Çalışkan, S., Sabuncu, R., "Akdeniz Servisi'nin [*Cupressus sempevirens L.]* Ekolojisi ve Silvikültürü", s.59,<<http://www.orman.istanbul.edu.tr/journal/index.php/orman/article/viewPDFInterstitial/469/333>>, , (27.04.2010).

[586] "Idem".

[587] "Ibid, s.56", (28.04.2010).

[588]Taşlıgil, N.," Datça-Bozburun Özel Çevre Koruma Bölgesi ve Turizm,İklim-Bitki Örtüsü-Toprak-Su", Ege Coğrafya Dergisi, 17/1-2(2008)73-83,İzmir,s.77 , <<http://edebiyat.ege.edu.tr/bolumler/cografya/17_6_NTASLIGIL_.pdf >>, (27.04.2010).

[589] Kaya, B., Aladağ, C., "Maki ve Gring Topluluklarının Türkiye'deki Yayılış Alanları ve Ekolojik Özelliklerinin İncelenmesi", Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi,22/2009,Kayseri,s. 70,

diğer türler olarak gösterilebilir.[590]Datça Yarımadası'nın orta bölümüne denk gelen bu kumul alan zengin kumul bitki örtüsünün yanında pek çok Akdeniz kökenli bitki ve yer yer kızılçam korulukları, okaliptus ağaçlandırma sahalarıyla karışık bir yapı içermektedir.[591]

Datça-Bozburun'da ormanlık alanlar iki grup içerisinde gösterilmektedir. Birinci grup bitki ve hayvan varlığı açısından zengin olup bozulmaya uğradığı zaman bir daha yenilenme imkanının olmayacağı endemik tür açısından çeşitliliğe sahip "mutlak korunması gereken alanlar" ya da "hassas zon"lardır. Bölge'de Datça Yarımadası'nın kuzey kısmı ve Bozburun Yarımadası'nın kuzey kısmı, tarım alanları hariç tutularak, hassas zonlar olarak tanımlanmıştır. İkinci grup ise Çevre ve Orman Bakanlığı tarafından onarılabilecek durumda olan maki ve frigana topluluklarının bulunduğu alanlardır. Bozburun Yarımadası'nın orta ve güney kısmının tamamı, Datça Yarımadası'nın güneyindeki alanlar bu gruba dahildir.[592] Tarımsal arazi açısından fakir olan Bölgede kimi zaman dolaylı olarak ormanlık alanların yangın ve ekonomik gelir elde etmek (kereste imalatı, ilaç sanayi v.b.) amaçlı açılmasının sonucu olarak kimi zaman da doğrudan tarımsal kullanım için ya da kasti ya da tesadüfi orman yangınları ile ormansızlaştırılan arazinin gerek ağaçlandırma çalışmalarında gerek zonlama çalışmalarında bu faktörlere bağlı hassas zon değişminin sürekli kayıt altına alınması gerekmektedir. Ayrıca var olan verimli toprağın korunması amacıyla erozyonun önüne geçilmesi amaçlanan orman koruma çalımaları ekosistem yaklaşımı çerçevesinde gerçekleştirilmelidir.

2.2. Deniz ve Kıyı Ekosistemi

Datça-Bozburun deniz ekosistemini büyük oranda kuşatan ve devamlılığı açısından hayati öneme sahip olan Posidonia oceanica deniz çayırları, uluslararası alanda

---

<<http://www.sosyalbil.selcuk.edu.tr/dergi/sayi22/BA%C5%9ET%C3%9CRK,%20KAYA%20vd..pdf >>, (28.04.2010).

[590] Taşlıgil, N., s.76, (27.04.2010).

[591]Tuzlacı, E.," Datça Yarımadası (Muğla) Florası ve Bu Yörede Halkın Yararlandığı Bitkiler, Bitki Örtüsüne Yöresel Bakış,2. Bölge: Gebekum",14. Bitkisel İlaç Hammaddeleri Toplantısı, Bildiriler, 29-31 Mayıs 2002,s. 414,2004 yılında internet üzerinden yayımlanmıştır.<< http://documents.anadolu.edu.tr/bihat/e-kitap/etuzlacipdf.pdf >> , (27.04.2010).

öneme sahip nesli tükenmekte olan türler arasında yer alan Akdeniz foku, deniz kaplumbağası (Caretta caretta) yaşam alanları açısından nadirlik, hassaslık, doğallık ölçütlerinin bir arada bulunduğu bir deniz ekosistemine sahiptir.Yörede Akdeniz foku , yunus ve su samuru Bölge'nin deniz ekosistemini tehdit eden ve denizde kirlneme ve bağlı olarak bozulma yaratan unsurlar arasında zararlı türlerin yayılımı, Posidonia oceanica türlünün bulunduğu alanların tahrip edilmesi, kültür balıkçılığı, tekne turizmi, kıyıların inşaat atıkları ile tahrip edilmesi ve kıyıların doldurulması, kıyıların rekreasyon amaçlı kullanımı, avcılık yer almaktadır.

- Posidonia oceanica (deniz çayırı) türünün deniz ekosistemi açısından önemi:

Omurgasız canlılar, gelişkin balıklar, larvalar, deniz kaplumbağaları, farklı memeli türleri için bir habitat özelliği taşımaktadır. Deniz çayırı kök ve yaprak uzantıları bakımından akıntı şiddeti ve askıdaki katı maddeyi azaltması, bitki ve canlıların gelişimi içi gerekli maddelerin birikiminin ve çökellerin akışını arttırması, rizosferklerinde organik madde biriktirmesi, sülfatın oksijensiz ortamda bozunmasını desteklemesi, oksijen salınımını sağlaması, mikropların ve zararlı bakterilerin öldürülme hızını arttırması gibi yararları vardır.[593]2004 yılında İstanbul Üniversitesi Deniz Bilmleri ve İşletmeciliği Enstitüsü tarafından yapılan biyolojik çeşitlilik ölçüm çalışmalarında deniz çayıları (Posidonia oceanica 42,2 km^2 , Cymodosea nodosa 4,3 km^2, Halophila stipulacea 2,8 km^2), yeşil deniz yosunu (Caulerpa racemosa 8.7 km^2 , Caulerpa prolifra 0,5 km^2), kahverengi alg (Stpopodium schimperi 0,1 km^2) yayılım gösteren türler olarak belirlenmiştir. Yayılım açısından değişkenlik gösteren bu tür Datça-Bozburun Yarımadası civarında sert kayaların bulunduğu ortamlarda gelişememekte, kumluk zeminlerde yer yer yayılım göstermekte , bazı alanlarda ise asırlardır varlığını sürüdürmekte olduğu belirlenmiştir. Genel anlamda balıkçılık stoklarının sağlanması, denizdeki oksijen dengesinin devamlılığını sağlaması açısından deniz ekosistemine

---

[592] "Dataça-Bozburun Özel Çevre Koruma Bölgesi Biyolojik Zenginlikleri ve Yönetim Planı", Hacettepe Üniversitesi Biyoloji Bölümü, Özel Çevre Koruma Kurumu, Çevre ve Orman Bakanlığı,(ed) Yerli, V.S., Ankara, 2001, s.66 .

[593] "Datça-Bozburun Özel Çevre Koruma Bölgesinin Denizel ve Kıyısal Alanlarının Biyolojik Çeşitliliğinin Tespiti Final Raporu , OCEANOS," Okuş, E.(et.al.), İstanbul Üniversitesi Deniz Bilimleri ve İşletmeciliği Enstitüsü, Çevre ve Orman Bakanlığı Özel Çevre Koruma Kurumu Başkanlığı, Kasım 2004, s.69 <<http://www.oceanos-gokova.org/yayinlar/datca_final_tr_int.pdf>>, (28.04.2010).

katkısı büyük olan P. Oceanica yasal dayanak olarak Bern Sözleşmesi, 1380 sayılı Su Üürnleri Kanunu ve Dünya'da tehlike altında bulunan Hayvan ve Bitkilere Ait Avrupa Kırmızı Listesi'ne tabidir. Buna rağmen Bölge genel olarak kıyılarda temizlik çalışmaları nedeniyle tahrip edildiği ya da yoğun olarak bulunduğu alanlarda balık çiftliklerinin kurulduğu görülmektedir. Mersincik Limanı, Kargı Koyu, Datça merkez, Bencik Limanı, Bozukkale, Serçe Limanı, Çiftlik Koyu civarında demirlemeden kaynaklanan 1 m genişilğinde ve 25-30 cm uzunluğundan 4 m genişliğinde ve 100 uzunluğuna kadar değişen tahribatlar yaşanmaktadır.[594] Akdeniz Havzası genelinde Posidonia oceanica türü bunlar arasından koruma çalışmalarına ağırlık verilen tür olması ve Bölge genelinde ekosistemin temel bileşeni olması açısından koruma çalışmalarına ağırlık verilmesi gerekmektedir.[595]

- Kültür balıkçılığı:

Kültür balıkçılığında seçilecek alan önem taşımaktadır. Akuakültür çiftliklerden dış ortama yayılan %23'lük karbon, %21'lik azot, %53'lük fosfat birikim yaparak çiftliğin 1 $km^{2'}$lik kısmında etki gösterebilmektedir. Bu da oksijen miktarın zaman içerisinde düşerek toksik gazların oluşumunu arttırmaktadır.Biyolojik kirlilik açısından çiftlikte üretilen balıkların doğal ortama kaçması ve diğer türler üzerinde baskı oluşturması, çiftliklerdeki balıkların yerli tür olmaması ya da genetiği değiştirilerek elde edilen farklı türler olmaları durumunda yerli türlerle arasında gen transferinin yaşanması, çiftliklerde yayılan hastalık ya da parazitlerin yerli türlere bulaşması, kullanılan yem fazlalığı ve balık dışkıları, çürümüş ölü balıklar nedeniyle sudaki konsantrasyonun artarak ışık geçirgenliğinin azlaması ve bağlı olarak oksijen miktarını düşürmesi, daha ileri aşamalarda dipteki oksijenin tamamen tükenmesi, çürükçül maddenin artışına bağlı olarak tür yapısında değişimlerin gözlenmesi durumları ortaya çıkmaktadır.[596]Kimyasal kirlilik ise çiftliklerde kullanılan antibiyotik, parazit öldürücü, hormonlar, mineraller, pestisitler denizel ortamdaki biyolojik dönüşümünde hasarlar yaratıp antibiyotiklere dirençli türlerin oluşması durumu ile sonuçlanmaktadır.Bozburun civarı deniz dibi oksijen kapasitesinin oldukça düşük olduğu, deniz çayırlarının tamamen ortadan kalktığı

[594] "Ibid,s 72".
[595] "Ibid,s. 5"

ve geniş yayılımlı canlı türünün çok azaldığı tehdit altındaki en önemli alan olarak görülmektedir.[597] Balık çiftlikleri nedeniyle hasar gören alanlar arasında İnce Burun-Zeytin Adası-Darboğaz ve Söğüt koyu başı çekmektedir.[598]Datça, Selimiye, Orhaniye , Bozburun yerleşim alanlarının bulunduğu koylar, Serçe Limanı, Bozukkale, Körmen Limanı turistik limanları kontrolsüz demirleme nedeniyle belirli bir hat boyunca meydana gelen, onarılması güç bir seviyede olduğu tespit edilen alanlardır. Yeşilova Körfezi plansız bir şekilde konuçlanan balık çiftlikleri yüzünden benzer tahribatın bu alan içerisinde oluşmasına neden olan bir başka sorunlu yöredir. [599]

- Tekne turizmi:

Denize yakıt, sintine, pis su basılması, katı atıkların bırakılması teknelerin yarattığı kirlilik kategorisindedir.Datça Yarımadası güneyi, Hisarönü Körfezi,Bozburunda pek çok alan yoğun katı atık birikimine rastlanmıştır.Bu atıklar yüksel oranda besin zincirine dahil olma ya da ağır metaler olarak biyolojik dönüşüm sürecinde nüfuz etme ihtimali taşımaktadırlar.[600]

- Kıyıların inşaat atıklarıyla tahrip edilmesi ve kıyıların doldurulması:

Alan kazanabilmek amacıyla kıyıların doldurulması ve inşaat çalışmaları , denizlere bina ve yeni yol yapımından dolayı moloz ve çeşitli atıkların boşaltılması ile kıyının ve kara ve deniz geçiş alanında sahip olduğu kendine özgü ekosistemin zarar görerek ortadan kalkmasına neden olabilmektedir. Hisarönü Körfezi ve Bozburun başta olmak üzere çok yerde bu tip bozulmalara rastlanmıştır.[601] Kıyıların zarar görmesinde kıyılardaki özel bir oluşum olan Gebekum ve kumul alanların inşaat malzemesi olarak kullanımı da kıyıların tahrip edilmesine örnek olarak gösterilebilir.Kıyılar bu anlamda yapılaşma ve turizm baskısına çokça maruz kalan deniz ekosistemi açısından kritik alanlardır.

- Kıyıların rekreasyon amaçlı kullanımı:

Genel olarak Datça-Bozburun ÖÇKB'nin düşük yoğunlukta besin değerlerine sahip

---

[596] "Ibid,s.80".
[597] "Ibid,s. 8".
[598] "Ibid,s. 70".
[599] "Ibid,s.33".
[600] "Ibid,s.82".

olması nedeniyle rekreasyon faaliyetleri ile birlikte bu durum ciddi oranda Bozukkale, Serçe Limanı, Hisarönü Körfezi, Bozburun gibi kısmı olarak kapalı alanlarda besin birkiminin artış göstermesi gibi sonuçlar doğurmaktadır.[602]

- Avcılık:

Avlanması yasaklanmış karavida, böcek türlerinin özellikle kayalık alanlarda uzun süreli ve bilinçli olarak bırakılan ağlarla türlerin yaşam alanının zarar görmesi, derinliği 30 m'ye ulaşan bu ağlar ile ekonomik ve biyolojik çeşitlilik bakımından değer taşıyan türlerin kontrolsüzce avlanmasıyla zarar görmektedir.

- Yabancı türlerin yayılımı:

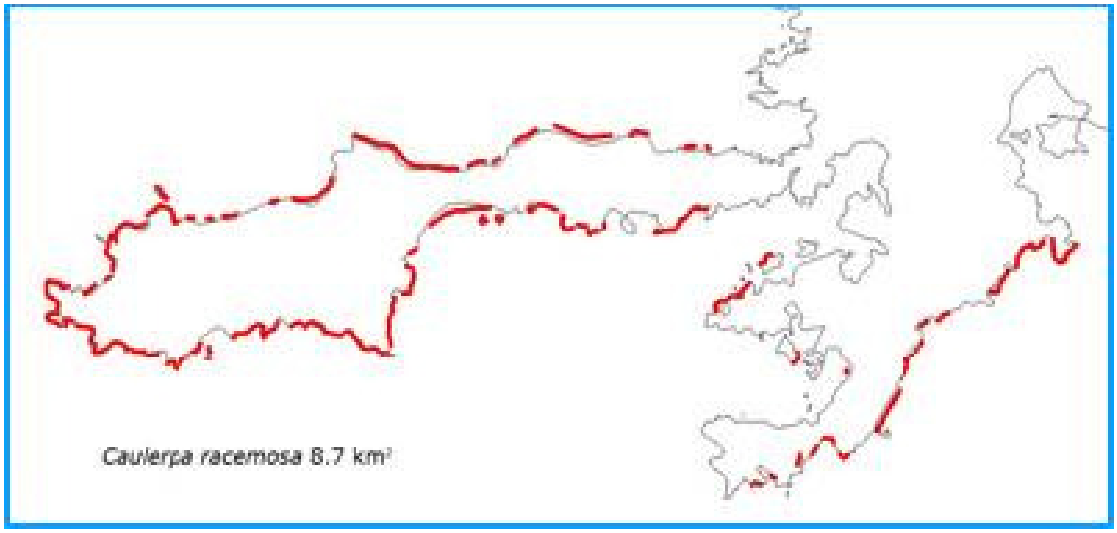
Komşu denizlerden kaynaklı istilacı türlerin (başta Kızıldeniz göçmeni olan Lessepsiyen türü ve henüz tanımlanmamış alt türleri) yayılımı önemlidir. İstilacı bir tür olan Caulerpa racemosa P. Oceanica'nın sona erdiği 40-70 m'lik alanlarda ve sığ bölgelerde yayılımının hız kazandığı görülmüştür.[603] Caulerpa prolifera türü ise C. Racemosa kadar olmamakla birlikte Datça-Bozburun Yarımadasını tahrip eden türler arasındadır.[604]

Şekil -19Datça Bozburun Özel Koruma Alanı'nda Caulerpa prolifera Türünün Tahrip Ettiği Alanlar[605]

[601] "Ibid,s. 8".
[602] "Ibid,s.80".
[603] "Ibid,s. 34".
[604] Okuş, E.,(et.al.), "Marine Biodiversity of Datça-Bozburun Specially Protected Area (Southern Agean Sea,Turkey), Results and Discussion", J. Black Sea/ Mediterranean Environment, Vol:3,İstanbul, 2007,s.45<<http://www.blackmeditjournal.org/pdf/2007%20vol13%20no1-4.pdf >>, (29.04.2010).
[605] "Ibid,s.45".

Şekil -20Datça Bozburun Özel Çevre Koruma Alanında Caulerpa racemorsa Türünün Tahrip Ettiği Alanlar[606]

Aynı şekilde Datça-Bozburun Yarımadası'na özgü bir tür olan Sarpa salpa'nın yerini büyük oranda Kızıldeniz göçmeni türlere dahil olan Siganus luridus, Siganus rivulatus türlerine terk etmeye başlaması da kaygı verici gelişmeler olarak kayedilmiştir.[607]

- Bern Konvansiyonu (2002) ve Barcelona Sözleşmesi (1995) kapsamında Bölge'deki koruma altındaki türler:

Alglerden (Algae) Cystoseira amentacea var.spicata (Ercegovic) Giaccone, Cystoseira mediterranea Sauvageau-1912, Cystoseira spinosa Sauvageau-1912, Cystoseira zosteroides C. Agardh-1820, Lithophyllum byssoides (J.V.Lamouroux) Foslie-1900, Mesophyllum lichenoides (J.Ellis) M.Lemoine-1928, Schimmelmannia schousboei (J.Agardh) J.Agardh-1851, Kapalı tohumlulardan (Magnoliophyta) Cymodocea nodosa (Ucria) Ascherson-1869, Posidonia oceanica (Linneus) Delile-1813, Zostera marina Linneus-1758, Süngerlerden (Porifera), Aplysina aerophoba Nardo-1843,Axinella cannabina (Esper, 1794), Axinella polypoides Schimidt-1862,

606 "Ibid,s.44".

607 "Datça-Bozburun Özel Çevre Koruma Bölgesinin Denizel ve Kıyısal Alanlarının Biyolojik Çeşitliliğinin Tespiti Final Raporu, OCEANOS," Okuş, E. (et.al.),İstanbul Üniversitesi Deniz Bilimleri ve İşletmeciliği Enstitüsü, Çevre ve Orman Bakanlığı Özel Çevre Koruma Kurumu Başkanlığı, Kasım 2004, s.34 <<http://www.oceanos-gokova.org/yayinlar/datca_final_tr_int.pdf>>, (28.04.2010).

Hyppospongia communis (Lamarck-1814), Spongia officinalis Linneus-1759, Tetha aurantium (Palas-1766), Hidralar, denizanaları ve mercanlardan oluşan Knidillerden (Cnidaria) Astroides calycularis (Palas-1766), Yumuşakçalardan (Mollusca) Charonia tritonis variegata Lamarck-1816, Erosaria spurca (Linnaeus-1758), Lithopaga lithopaga (Linnaeus-1758), Luria lurida (Linnaeus -1758), Pinna nobilis (Linneaus-1758), Tona galea (Linneaus-1758), Eklem ayaklılardan (Arthropoda) Palinurus elephas (Fabricius-1787), Scyllarides latus (Latreille-1803), Derisidikenlilerden (Echinodermata) Centrostephanus longispinus (Philippi-1845), Paracentrotus lividus (de Lamarck-1816), Balıklardan (Pisces) Epinephelus marginatus (Lowe-1834), Sciena umbra (Linneaus-1758), Umbrina cirrosa (Linneaus-1758), Xiphias gladius (Linneaus-1758) , Pomatoschistus minutus (Palas-1770), Sürüngenlerden (Reptiles) Caretta caretta (Linneaus-1758), Memelilerden (Mammalia) Delphinus delphis (Linneaus-1758), Monachus monachus (Hermann-1779)'dur.[608]

- Datça-Bozburun ÖÇKB'sinde koruma altına alınmamış fakat Bölge için önemli olan türler:

Koruma altına alınmalarını gerektiren özellikleri açısından değerlendirildiğinde ilgili türlere ilişkin on dört ayrı koşulun yer aldığı söylenilebilir[609].

a) Uluslararası alanda avcılığı yaaklanmış olmasına karşında avcılık baskısının yoğun olduğu, özellikle balıklardan Auxis rochei rochei- kanpalamudu (Risso-1810), Dentex dentex- sinarit (Linneaus-1758), Epinenphelus aeneus-lahoz balığı (E.Geoffroy St.-Hilarie-1817), Epinephelus caninus-pörtlek balığı (Valenciennes-1843), Euthynnus alletteratus- yazılı orkinos (Rafinesque-1810), Lichia amia-çıplak balığı (Linnaeus-1758) türlerinin bulunması

b) Popülasyonunun büyük olmasından ötürü bolluğundaki azalmayı tespit etmenin kolay olduğu yapraksı ve şeritsi yapıdaki bitkilerden (Thallophyta) Acetabularia acetabulum- deniz kadehi (Linneaus) P.C.Silva-1952, Osmundaria volubilis (Linneaus)

---

[608] "Datça-Bozburun Özel Çevre Koruma Bölgesinin Denizel ve Kıyısal Alanlarının Biyolojik Çeşitliliğinin Tespiti Final Raporu, OCEANOS," Okuş, E. (et.al),İstanbul Üniversitesi Deniz Bilimleri ve İşletmeciliği Enstitüsü, Çevre ve Orman Bakanlığı Özel Çevre Koruma Kurumu Başkanlığı, Kasım 2004, s.242<<http://www.oceanos-gokova.org/yayinlar/datca_final_tr_int.pdf>>, (29.04.2010).
[609] "Ibid,s.287", (29.04.2010).

R.E. Norris-1991, Padina pavonica (Linneaus) Thivy-1960, süngerlerden (Porifera) Agelas oroides (Schmidt-1864), Cinachyrella sp., Haliclona mediterranea Griessinger-1971, yumuşakçalardan (Mollusca) Conus mediterraneus Hwass in Brugiere-1792, Flabellina affinis (Gmelin-1791), Octopus vulgaris Cvier-1797 türlerinin bulunması

c) Gelişiminin yavaş olmasına bağlı olarak ortamdaki değişimleri gösteren ve aynı zamanda popülasyonundaki büyüklüğe bağlı olarak azalmasının kolay tespit edilebildiği sadece yapraksı ve şeritsi yapıdaki bitkilerden Lithophyllum racemus (Lamarck) Foslie-1901, Lithophyllum stictaeforme (J.E. Areschoug) Hauck-1878, Lithophyllum tortuosum (Esper) Foslie-1900, Lithothamnion corallioides (P.L. Crouan & H.M. Crouan) P.L. Crouan & H.M. Crouan-1867, Mesophyllum expansum (Philippi) Cabioch & Mendoza-2003, Peyssonnelia squamaria (S. G. Gmelin) Decaisne-1841 türlerinin bulunması

d) Gelişiminin yavaş olmasına bağlı olarak ortamdaki değişimleri iyi göstren yosun hayvancıkları (Bryzoa) arasından Hornera frondiculata Lamouroux-1821, Myriapora truncata (Palas-1766), Reteporella sp. türlerinin bulunması

e) Habitat kaybı ve tahribatına karşı hassas olan yapraksı ve şeritsi yapıdaki bitkilerden Caulerpa prolifera (Frosskal) J. V.Lamouroux-1809, eklem ayaklılardan Acathonyx lunulatus (Risso-1816), Eriphia verrucosa (Forsskal-1775) türlerinin bulunması

f) Egzotik tür baskısının fazla olduğu balıklardan Sarpa salpa (Linneaus-1758) türünün bulunması

g) Barınak özelliği açısından yapraklı ve şeritli bitkilerden Dictyopteris polypodioides (De Candolle) J.V. Lamouroux-1809, Sargassum hornschuchi C. Agardh-1820 türlerinin bulunması

h) Genetik kirliliğe maruz kalan ve avcılık baskısının yoğun olduğu balıklardan Dicentrarchus labrax (Linneaus-1758) türünün bulunması

ı) Egzotik tür baskısı, avcılık baskısı ve genetik kirliliğin görüldüğü balıklardan Sparus aurata (Linneaus-1758) türünün bulunması

j) Popülasyonunun büyüklüğü nedeniyle azalmayı tespit etmenin kolay ve aynı zamanda avcılık baskısının yoğun olduğu balıklardan Mullus surmuletus Linneaus-1758

türünün bulunması

k) Habitat kaybı ve tahribatına karşı hassas, uluslar arası kriterlere göre avcılığı yasaklanmış ya da sınırlandırılmış ve avcılık baskısının yoğun olduğu balıklardan Mullus barbatus Linneaus-1758 türünün bulunması

l) Yumurtlama sahası bakımından korunması gerekli görülen yumuşakçalardan Phalium granulatum (Von Born-1778) , derisidikenlilerden Astropecten aranciacus (Linneaus-1758), Peltaster placenta Wyville Thomson-1874 türlerinin bulunması

m) Popülasyonunun büyük olmasından ötürü azalmasının tespitinin kolay olduğu ve habitat kaybı ve tahribatına karşı hassas yumuşakçalardan Smaragdia viridis (Linneaus-1758), türünün bulunması

n) Popülasyonu büyük olduğu için azalmasını tespit etmenin kolay olduğu ve uluslar arası kriterlere göre avcılığının yasaklandığı ya da sınırlandığı derisidikenlilerden Echinaster sepositus sepositus (Retzius-1783) türünün bulunması

- CITES, Bern Sözleşmesi EKII-EK III ve Avrupa Yabanhayatı Ticareti Mevzuatı'na (EU-Wildlife Trade Regulation) dayanarak koruma kapsamına dahil edilen toplam 28 balık türü belirlenmiştir (2005).Bunlar:

Kıkırdaklı balıklardan Hexanchus griseus-boz camgöz balığı, Isurus oxyricnhus-Mako köpekbalığı, Alopias vulpinus- saban köpekbalığı, Scyliorhinus canicula- kedi balığı, Gelorhinus galeus-camgöz balığı, Mustelus mustelus-mahmuzlu camgöz köpekbalığı, Mustelus asterias-yaldızlı köpekbalığı, Mustelus punctulatus-benekli köpekbalığı, Sphyma zygaena –çekiç balığı, Squalus acanthias-katran balığı, Squatina squatina- keler, Squatina oculata- keler, Rhinobatos rhinobatos-kemani vatoz, Torpedo marmorata- elektrikli vatoz, Torpedo topedo-elektrikli vatoz, Raja clavata-dikenli vatoz, Dasyatis centroura- Rina balığı, Myliobatis aquila- çirçuna, kemikli balıklardan Alosa fallax-tirsi balığı, Anguilla anguilla-yılan balığı, Muraena helena- müren balığı, Hippocampus hippocampus-denizatı, Syngnathus abaster-deniziğnesi, Sargocentron rubrum-Hindistanbalığı, Thunnnus thynnus- mavi orkinos, Callionymus fasciatus-

üzgünbalığı, Atherina boyeri-gümüş balığı, Siganus luridus-sokar balığı şeklindedir.[610]

Bütün bu koşullar ve bu koşullara bağlı türler Datça-Bozburun deniz çevresi ve ekosistemi açısından biyolojik çeşitlilik çalışmalarının yoğunlaştırılması gereken noktaların özetini sunmaktadır. Deniz ortamındaki söz konusu kirlilik bölgede temsili tür olarak öne çıkan, nesli tükenmeye yüz tutmuş deniz memelileri arasında yer alan Su samuru (Lutra lutra), Akdeniz Foku (Monachus monachus) ve Deniz Kaplumbağaları (Caretta caretta- Bölge'de görülen iri başlı deniz kaplumbağası) için büyük tehlike oluşturmaktadır.

Caretta caretta cinsi deniz kaplumbağalarından IUCN Kırmızı listesinde EN A1abd tehlike kategorisinde CITES EK I ve Bern Sözleşmesi EK I ve EK II listesinde yer alan [611]iri başlı deniz kaplumbağaları (loggerhead sea turtle) deniz suyu sıcaklığının 20 ^{0}C üstüne çıktığı tropikal bölgelerin dışında yuvalama işlemini başarılı bir biçimde yerine getirebilen deniz kaplumbağası olma özelliğine sahiptir. Akdeniz Havzası içerisinde Yunanistan'daki Sekania ve Zakynthos Adaları en geniş yuvalama alanı, Türkiye ve Libya ise sonrasında yer alan yuvalama alanı olarak saptanmıştır.[612]

Yuvalama mevsimsel periyoduna bakıldığı zaman Doğu Akdeniz Bölgesi olarak tanımlanan deniz kaplumbağası yuvalama bölgesinden biri olan Türkiye'de Haziran ve Eylül ayları arasında gerçekleştiği görülmektedir.[613] Yumurtlama sahaları üzerinde yapılan çalışmalar iri başlı deniz kaplumbağalarının kumluk ve eğimli arazi ortak özelliği taşıyan alanlarda her yıl aynı noktada yuvalama yaptıklarını kanıtlamaktadır. [614]

---

[610] Akyol, O., Ceyhan, T., " Datça-Bozburun Yaroımadası (Ege Denizi) Kıyı Balıkçılığı ve Sorunları Üzerine Bir Araştırma",Ege Üniversitesi Su Ürünleri Dergisi, Cilt: 24, Sayı : 1-2 , İzmir, 2007,s. 124 <<http://jfas.ege.edu.tr/pdf/2007-1-2/20_Akyol_24_1-2_2007.pdf >>, (29.04.2010).

[611] "Loggerhean turtle", WWF Global, <<http://wwf.panda.org/what_we_do/endangered_species/marine_turtles/loggerhead_turtle/>>, (29.04.2010).

[612] " Loggerhead Sea Turtle, Courtship and Mating"", Euro Turtle,<<http://www.euroturtle.org/outline/Loggerhead%20Sea%20Turtle.pdf >>, (29.04.2010).

[613] " Loggerhead Sea Turtle, Nesting Periods"", Euro Turtle,<<http://www.euroturtle.org/outline/Loggerhead%20Sea%20Turtle.pdf >>, (29.04.2010).

[614] "Loggerhean turtle", WWF Global, <<http://wwf.panda.org/what_we_do/endangered_species/marine_turtles/loggerhead_turtle/>>, (29.04.2010).

Şekil- 21 MADASSET Dağılım Haritası[615]

Türkiye sınırları dahilinde elde edilen veriler doğrultusunda 50 yuvalama alanı tespit edilmiştir.[616] Ömürleri bulundukları çevresel koşullara (bulundukları bölgenin genişliği ve beslendikleri canlılar) bağlı olarak 6-20 yıl arası ile 12-30 yıl arasında değişebilmektedir.[617] Türün çiftleşme alanlarında saptanan ve kaplumbağaların seleksiyon sürecini belirlediğine inanılan bir özelliğin de erkek iri başlı deniz kaplumbağalarının belirli noktalarda çiftleşme alanları oluşturmaya çalıştıkları tespitidir.[618] Yumurtlama işleminde en önemli zaman aralıkları deniz kaplumbağalarının biyolojik döngüsü için çok önemli olan denize koşma yarışının yumurtlamanın akabinde gerçekleşeceği 21.00-02.00 saatleri arasıdır.[619]

İri başlı denizkaplumbağasını özellikle yavrulama sürecinde ve yavru iken

---

[615] " Loggerhead Sea Turtle,Geographical Distribution"", Euro Turtle,<<http://www.euroturtle.org/outline/Loggerhead%20Sea%20Turtle.pdf >>, (29.04.2010).
[616] " Loggerhead Sea Turtle, Egg number, size and weight", Euro Turtle,<<http://www.euroturtle.org/outline/Loggerhead%20Sea%20Turtle.pdf >>, (29.04.2010).
[617] " Loggerhead Sea Turtle, Maturity", Euro Turtle,<<http://www.euroturtle.org/outline/Loggerhead%20Sea%20Turtle.pdf >>, (29.04.2010).
[618] " Loggerhead Sea Turtle, Courtship and Mating", Euro Turtle,<<http://www.euroturtle.org/outline/Loggerhead%20Sea%20Turtle.pdf >>, (29.04.2010).
[619]" Loggerhead Sea Turtle, Hatching", Euro Turtle,<<http://www.euroturtle.org/outline/Loggerhead%20Sea%20Turtle.pdf >>, (29.04.2010).

kıyılardaki inşaat çalışmaları gibi işlemler nedeniyle açılan çukurlar, denize ulaşma süreçlerinde akşam yönlerinin şaşırmalarına neden olan ışıklandırma denize ulaşamadan ölmeleriyle sonuçlanmaktadır.

Şekil -22İri Başlı Deniz Kaplumbağasının Kumsaldaki İzleri

(Beyaz ile belirtilmeiş kısımlar birbiri ardına gelen dalgalanmalar Kaplumbağanın devam ettiği yol boyunca bıraktığı izlerdir.)[620]

Genel yaşam süreleri içerisinde denizdeki ve kıyıdaki yırtıcı hayvanların (kokarca, rakun, fok, köpek balıkları, yırtıcı kuşlar) saldırısı,[621] beslendikleri canlıların biyolojik yapısında ekosistemden kaynaklı bozulmaların olup olmaması, deniz kaplumbağalarının salgınlar ve ortakçıl yaşamdan kaynaklanan hastalıkları (iri başlı deniz kaplumbağası diğer deniz kaplumbağalarına oranla daha çok ortakçıla sahiptir. Bunlardan keşfedilmiş olanı papillomae adı verilen deride yaralara neden olan kabuklu deniz canlısıdır.Yeşil deniz kaplumbağalarında tümör oluşumuna neden olan fibropapillomatosis hastalığı ölümcül olanıdır.), balıkçılık aktiviteleri sonucu kazara avlanmaları, denizlerdeki molozlar ve endüstriyel kirlilik, etinin yenmesi ya da yumurtalarının, kabuklarının sergilenmesi amacıyla yakalanmaları, gelişmeye bağlı olarak kıyı habitatının bozulması, deniz motorlarının çarpması başlıca tehdit unsurlarıdır.[622]

Akdeniz iri başlı deniz kaplumbağası mecbur kalmadıkça kapalı deniz alanlarından dışarıya göç etmeyen izole yaşam süren bir türdür.[623] Bölge'nin deniz ekosistemini kendi yaşam alanı olarak kullanan deniz kaplumbağalarının İkinci Türk Ulusal Deniz Kaplumbağaları Sempozyumu (2007) sonuçlarına göre Bölge'deki Ekincik kumsalı

---

[620] " Loggerhead Sea Turtle, Nesting Behaviour", Euro Turtle,<<http://www.euroturtle.org/outline/Loggerhead%20Sea%20Turtle.pdf >>, (29.04.2010).
[621] " Loggerhead Sea Turtle, Hatching Mortality and Predation", Euro Turtle,<<http://www.euroturtle.org/outline/Loggerhead%20Sea%20Turtle.pdf >>, (29.04.2010).
[622] " Loggerhead Sea Turtle, Threats to Survival", Euro Turtle,<<http://www.euroturtle.org/outline/Loggerhead%20Sea%20Turtle.pdf >>, (29.04.2010).

civarında 2006-2007 yıllarında yeterli verinin kayıt edilmediği ama yıl içerisinde ortalama yumurtlama alanı olarak iri başlı deniz kaplumbağasına (loggerhead sea turtle) ait 9-12 yumurtlama sahasının varlığının tespit edildiği belirtilmiştir. Bu durum böylesine önemli ve izole bir habitat içerisinde yaşamını sürdürüen bir tür için Bölge düzeyindeki gerekli olan veri eksikliğini gözler önüne sermektedir.[624]

Şekil -23 İri Başlı Deniz Kaplumbağası Üstündeki Kabuklu[625]

Akdeniz foku (Monachus monachus) dünya üzerinde keşiş fokları (monachus) cinsine ait gerçek bir tür olarak Yunanistan, Türkiye, Fas, Moritanya ve Maderia Adaları'nda yaşamlarını sürdürümekte olup tahmini olarak 450-550 civarında oldukları düşünülmektedir. Birbirinden kopuk iki ana bölgeden (Atlantik nüfusunu oluşturan Moritanya kıyıları, Maderia Adaları , Fas ve Akdeniz nüfusunu oluşturan Yunanistan Türkiye, Batı Akdeniz'in bulunduğu alanlar) biri olan Akdeniz nüfus alanı olan Türkiye'de en geniş popülasyon Ege Denizi (Foça kıyıları) içermektedir.

Bölgede Türkiye ve Yunanistan Akdeniz foku habitatının korunması açısından sorumluluğu artan ülkeler olarak gösterilebilir. Türkiye kıyıları genelinde bakıldığında Marmara'da Marmara Adaları, Mola Adaları ve Biga Yarımadası kuzey sahillerinde, Ege'de Gelibolu Yarımadası Ege kıyıları ve Behramkale arası, Yeni Foça ve Datça arasında, Akdeniz'de Datça ve Kemer , Alanya ve Taşucu , Hatay Samandağ ve Suriye sınırı arasında yayılım göstermektedir. Datça-Bozburun Yarımadası bu yayılım rotası

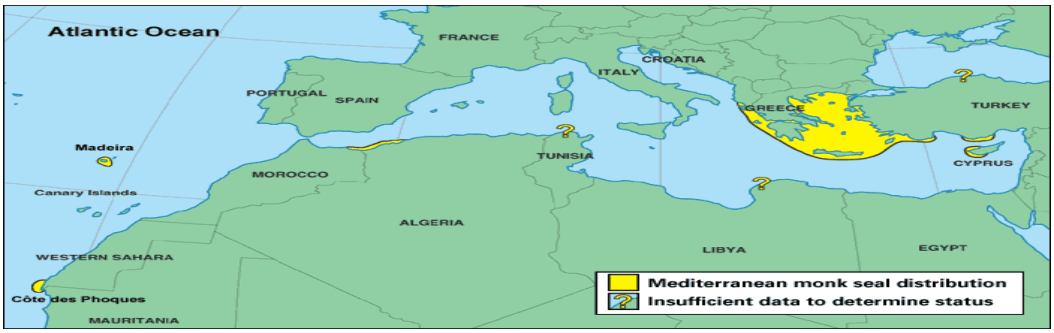
---

[623]" Loggerhead Sea Turtle, Migration", Euro Turtle,<<http://www.euroturtle.org/outline/Loggerhead%20Sea%20Turtle.pdf >>, (29.04.2010).
[624] Kaska, Y.," Second Turkish National Sea Turtle Symposium", Marine Turtle Newsletter, 25-27 October,<<http://www.seaturtle.org/mtn/archives/mtn119/mtn119p20.shtml >>, (29.04.2010).
[625] " Loggerhead Sea Turtle,Comensals and disease", Euro Turtle,<<http://www.euroturtle.org/outline/Loggerhead%20Sea%20Turtle.pdf >>, (29.04.2010).

içerisinde Akdeniz ve Ege kıyıları arasında bulunmakta ve bir geçiş alanı oluşturmaktadır denilebilir.[626]

Akdeniz foku yaşam alanı olarak üzerinde yapılaşmanın olmadığı, insan ulaşımına uzak, üreme ve barınma işlevi gören kıyı ve mağara kovukları, sessiz ve tenha kayalık sahilleri tercih etmektedir. Issız ve yapılaşmamış kayalıklar birincil yaşam alanı olup dar bir alanda barınamayan bir deniz canlısıdır.Bu özelliği nedeniyle birincil yaşam alanları dışına çıkarak habitatını ihtiyacı doğrultusunda kumsal kıyılar, kıyı yerleşim bölgeleri nehir ağızlarına doğru genişlettiği bilinmektedir.Bu karakteristik özelliği bu türün başta katil balina, leopar foklar, köpek balıkları, kutup ayıları, çakallar olmak üzere insan faktörü nedeniyle yok olmasına neden olmaktadır.Kıyılara yeni yolların açılması, ikinci konut kentleşmesinin oluşturulması, koyların turizme açılması, bütün bu çalışmaların neden olduğu kirlilik, kasti öldürme, trol, trata ve gırgır avcılığı türün karşı karşıya olduğu en büyüktehlikelerdir.[627]

Şekil- 24 Akdeniz Foku Dağılım Alanları[628]

IUCN Kırmızı listede NT kategorisinde bulunan Su samuru[629] (Lutra lutra) yayılım alanı bakımından geniş bir coğrafyaya sahiptir. Daha çok su kanallarına bitişik kara üzerindeki alanlar, kıyılar, fiyordlar, mağaralar, ağaç gövdeleri, kaya yığınları, çayırlar, bayırlar ve tünellerin kuru dinlenme sit alanları ve kovuklarla çevrilmiş alanları

[626] "Akdeniz Foku Yaşam Alanları Araştırması", 360^0 Araştırma Grubu,<<http://www.360derece.info/deutsch/akdeniz_foku.htm >>, (29.04.2010).
[627] "Idem".
[628] Lavigne,D. M., Johnson, W. M., "Hanging By a Thread", the Monachus Guardian, Vol 4(2), 2001, << http://www.monachus-guardian.org/mguard08/08infocu.htm >>, (29.04.2010).
[629] " Lutra lutra (Linneaus, 1758), the Euroasian Otter, Conservation Status" , IUCN Otter Specialist Group,<<http://www.otterspecialistgroup.org/Species/Lutra_lutra.html#KeyPublications >>,(29.4.2010).

habitatlarını oluşturmaktadır. Dünya üzerindeki genel dağılım alanı Avrasya'nın tundura örtüsüne kadar olan kısmı ve Kuzey Afrika olarak tanımlanmıştır. Karasal bölgedeki bütün nehir su samurları kendilerine özgü alanlara sahiptir ve bu alanlarda yuvarlanmak, kaymak, güneşlenmek için su samuru basamakaları (otter stairways) denilen yapıların bulunması önemlidir. Şubat-Temmuz arası türün çiftleşme mevsimidir. Çiftleşme karada ya da denizde gerçekleşebilmektedir. Nehirlerde yaşayan su samurları çok kısa bir sürede çok derinlere inebilmekte ve gece karanlığında suyun altında ışıksız alanlarda uzun süre kalabilmektedir. Lutra lutra türü su samuru çok hızlı koşabilen, yuvarlanabilen, seri hareket edebilen ve takip yeteneği güçlü türler olmaları nedeniyle avcılık faaliyetlerine karşı savunmaya geçebilecek donanıma sahiptirler. Balıklar, kabuklular, küçük memeliler ve amfibiyenler, kuşlar, yumurtalar, böcekler, solucanlar , az miktarda bitki Lutra lutra'ların aldıkları besinler arasındadır.[630]

Türkiye'de yeterli verinin bulunmamasından ötürü su samurlarının sınıflandırılmasına dair bir çalışma bu zamana kadar tam olarak yapılamamıştır. 1957 yılında Fethiye, Edremit, Aras ve Kura nehirleri, Pozantı, Eskişehir Çatacık'ta belirli bilimsel kanıt niteliği taşıyan örneklerle Türkiye'de var olduğu anlaşılmıştır. Daha sonraki yıllarda Meriç nehri havzası, Çankırı Devrez Çayı, Kırıkkale'nin Hasandede Beldesi, Dicle Nehri havzası Çatak Çayı, Antalya Manavgat, Serik ve Alanya Karpuz Çayı, Finike-Kumluca civarıundaki Alakır Çayı, Gökova Kadın Azmağı, Kanlı Azmak, Akyaka kuzeydoğusu dağ silsilesi yamaçlarında, Datça Hisarönü Körfezi, Muğla-Köyceğiz gölüyle bağlantılı olan Namnam Çayı ve Yuvarlak Çay, Kargıcık Deresi, Yangı Çayı, Dalaman Suçatı bölgesi, Akköprü bölgesi Tersakan Çayı, Kocagöl , Türkiye-Bulgaristan sınırındaki Rezve Deresi, Demirköy/İğneada Subasar Ormanları Efeni, Çavuş, Altın, Bulanık ve Arnavut derelerinde varlığına dair bulgulara, varlığına rastlanmıştır. Son dönemlerde yapılan çalışmalarda habitat bütünlüğünün sağlanması açısından en öne çıkan bölgenin Gökova ÖÇKB olduğu hakkında fazla verinin toplanamadığı alanın ise Karadeniz Bölgesi olduğu saptanmıştır. Bu türü tehdit eden unsurlar arasında tarım ilaçlarının suya ve toprağa karışmasından dolayı zehirlenme,

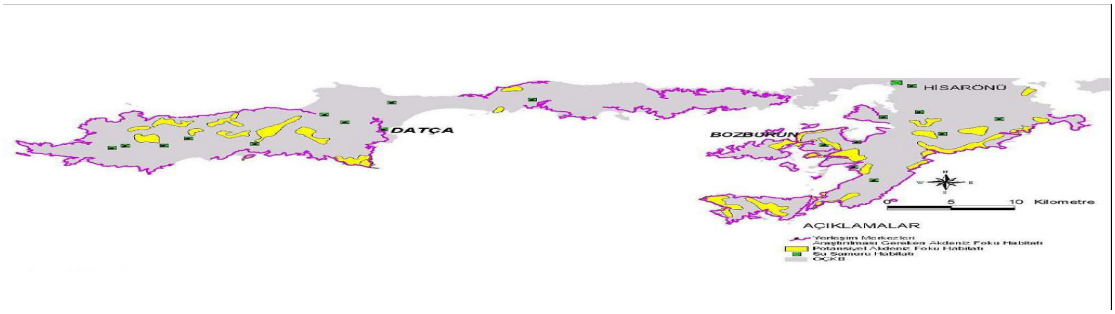
[630] " Lutra lutra, European Otter, Food Habits", University of Michigan Museum of Zoology, <<http://animaldiversity.ummz.umich.edu/site/accounts/information/Lutra_lutra.html >>, (30.04.2010).

balık çiftliklerinde popülasyonu düşürdüğü gerekçesiyle öldürülme, postundan yararlanmak için öldürülme gibi nedenler yer almaktadır. Türkiye genelinde olduğu gibi Datça-Bozburun Hisarönü civarındaki azmaklarda yaşayan su samurlarının[631] balık çiftliklerine zarar verdiği gerekçesiyle avcılar tarafından öldürülmeleri ya da tarımsal ilaçlar ve deniz ekosistemindeki değişim nedeniyle zehirlenmelere bağlı ölümleri en yaygın olanlarıdır.[632]

Şekil 25 Su Samuru (Lutra lutra)[633]

Şekil -26 Datça Bozburun Potansiyel Akdeniz Foku ve Su Samuru Alanları[634]

Şekil- 25 'te Datça-Bozburun Yarımadası'ndaki potansiyel Akdeniz fokuhabitatı (sarı) ve su samuru habitatı (yeşil) dağılımını göstermektedir.[635]

[631] Barlas, M., Yorulmaz, B., "Su Samuru (Lutra lutra)Nun Muğla Çevresinde Yayılışı", Tabiat ve İnsan, 1999,<<http://www.akyaka.org/otter/bilgi_tr/antalya_1999/distribution%20%20of%20%20otters%20(lutra%20lutra)%20%20in%20%20mugla%20%20and%20%20its%20districts.pdf >>, (01.05.2010).
[632] "Ibid", (30.04.2010).
[633] Jiri Bohdal, << www.naturfoto.cz > Fotoğraf kendisinden izin alınarak eklenmiştir. (30.04.2010)
[634] "Dataça-Bozburun Özel Çevre Koruma Bölgesi Biyolojik Zenginlikleri ve Yönetim Planı", Hacettepe Üniversitesi Biyoloji Bölümü, Özel Çevre Koruma Kurumu, Çevre ve Orman Bakanlığı,(ed) Yerli, V.S., Ankara, 2001,s.195.
[635] "Idem".

Datça-Bozburun Yarımadası su rejimindeki değişime bağlı olarak su samuru yayılım alanı bakımından Hisarönü körfezi ve diğer alanların üzerinde yer aldığı düşünüldüğünde Bölge ölçeğindeki Akdeniz foku, Deniz kaplumbağası koruma alanlarını kapsayan acil koruma planının hazırlanması gerektiği ortaya çıkmaktadır. Gökova ÖÇKB için 2007'de teklifi verilen ve Ocak 2009-Kasım 2010 dönemini kapsayan ve geniş ölçekli bir proje olan Gökova ÖÇKB Bütünleşik Kıyı ve Deniz Alanları Yönetim Planlaması Projesi[636] sürecinin Datça-Bozburun'a coğrafi bakımdan sınır olan ÖÇKB olması nedeniyle iyi takip edilmesi gerekmektedir.

Şekil- 25'te belitilen Akdeniz foku dağılım alanı büyük ölçüde diğer türler olan caretta cretta ve su samuru habitatlarını da kapsayan ortak bir bölgeyi de işaret etmektedir. Genel anlamda bu bölgedeki özel çevre koruma alanı statüsüne sahip deniz koruma alanlarından başlayarak bir ağın oluşturulmasının Akdeniz Havzası'nda sınıraşırı bir koruma alanı sisteminin ilk örneklerinden birisi olması gerektiği gerçeğini düşündürmektedir. Deniz koruma alanlarının belirlenmesine dair çalışmalarda Türkiye'nin 2008'de taraf olduğu Barcelona Sözleşmesi Eki Protokolü olan Akdeniz Bütünleşik Kıyı Alanı Protokolü'ne yönelik bir kamuoyu yaratma çabası olarak 2007'de başlatılan SAD-AFAG Kıyı Günü Etkinlikleri'nin bölge düzeyinde ÖÇKK, Datça Belediyesi, Turmepa, İlçedeki İlköğretim okulları, Deniz Ticaret Odası katılımıyla düzenlenmesini belirtmek gerekmektedir.2009 yılında MAP Başkan yardımcısı, PAP/RAC uluslararsı temsilcilerinin katılımıyla gerçekleştirilen son toplantıda bu sorunun uluslararası düzeyde aktif olarak dile getirilmesinde bir dönüm noktası olması bakımından önemlidir.[637]

2.3. Dağ Ekosistemi

Dağ ekosistemi topoğrafik yapıdaki değişiklik ve denize olan uzaklığa göre şekillenebilen bir ekosistem türüdür. Ekosistem arasında alpin çayırlar, subalpin çayırlar, hareketli yamaç, dikenli yastık formasyonu stepi alt ekosistemlere ayrılmakta olup her

[636] " Gökova Özel Çevre Koruma Bölgesi Bütünleşik Deniz ve Kıyı Alanları Yönetim Planlaması Projesi", 2009-2010,<<http://www.sadafag.org/gokova/index.php?bolum=amac-kapsam>>, (30.04.2010).
[637] " Türkiye'de Kıyı Günü Etkinlikleri-2009 Yılı Raporu", Sualtı Araştırmaları Derneği Kıyı Alanı Yönetimi Araştırma Grubu, Muğla-Datça, Kasım 2009, s.5, <<http://www.sad.org.tr/files/KIYI_GUNU_2009_RAPOR_SAD.pdf>>, (01.05.2010).

biri bitki topluluğu açısından farklılık göstermektedir. Akdeniz ikliminin hakim olduğu Akdeniz ve Ege Bölgeleri 2000 m üzeri alanlarda Yüksek Dağ Akdeniz Vejetasyon Katı adı verilen karışık ardıç orman ekosistemi ve yastık formlu yarı çalı ve ortsu bitkilerden meydana gelen Akdeniz yüksek dağ stepi ekosistemi bulunmaktadır. Akdeniz Bölgesi yüksek dağ ekosistemi özelliği gösteren 25'in üstünde, İran-Turan biyocoğrafi bölgesine dahil 19 dağ, Avrupa-Sibirya biyocoğrafi bölgesine dahil 11 önemli dağ ekosistemi bulunmaktadır. Bu üç önemli biyocoğrafi bölge önemli bitki alan (ÖBA), önemli kuş alanı (ÖBA), önemli yaban koruma sahası , ekonomik öneme sahip ormanlık alan potansiyeli taşımaktadır.Endemik tür bakımından Akdeniz ve İran-Turan biyocoğrafi bölgesi başı çekmektedir.Sadece dağ ekosistemine dair endemik tür ve tür çalışmaları henüz üstüne eğinilinmemiş ve koruma politikaları açısından ekosistem yaklaşımı dahilinde dikkate alınması gereken bir alandır.[638]

Bölge genelinde özel önem arzeden doğa alanı olarak görülen Kocadağ eski zamanlardan bu yana bitki örtüsünün çeşitli nedenlerle tahrip edilmesine bağlı olarak en önemli maki sistemine sahip olan alan olarak görülebilir. Kuzey yamaçları ağırılıklı olarak maki bitki türü sayılan kermes meşesi, sandal, kocayemiş, tespih ağacı, erguvan, mazı meşesi, zakkumun sağlıklı bir biçimde ağaç formuna ulaştığı belirlenmiştir. Farklı ağaç ve otsu bitkilerin yer aldığı bu alan mutlak koruma alanı statüsüne sahip olmasına rağmen odun kömürü amacıyla ciddi biçimde tahrip edilen ve üzerinde çalışmaların yoğunlaşması gereken dağ ekosistem alanı olduğu söylenilebilir.[639] Kocadağ aynı zamanda memeli ve kuş türlerinin son derece yaygın olduğu bir alandır ve yaban hayatı koruma sahası, önemli bitki alanı ve önemli kuş alanı veri tabanının oluşturulmasının bu aşamada gerçekleştirilmesi gereken adım olduğu söylenilebilir.[640]2007 Ulusal Biyolojik Çeşitlilik Stratejik Eylem Planı (UBSEP) hedefleri içerisinde bu alanların korunması ve

---

[638] " UNEP/GEF Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesini Uygulama Projesi, Dağ Biyolojik Çeşitliliği ve Ulusal Biyolojik Çeşitlilik Stratejisi, Türkiye'nin Dağ Biyolojik Çeşitliliği", UBÇEP, 2007, <<http://www.bcs.gov.tr/thematic/tematikalanlar.doc/Dag_BC_17.07.2007.doc>> ,(27.04.2010).

[639] " Kocadağ ve Datça Makilikleri" Datça Çevre ve Turizm Derneği-DAÇEV, <<http://www.dacev.org.tr/index.php?option=com_content&task=view&id=54&Itemid=43>> (27.04.2010).

[640] "Datça-Bozburun Özel Çevre Koruma Bölgesi Biyolojik Zenginlikleri ve Yönetim Planı", Hacettepe Üniversitesi Biyoloji Bölümü, Özel Çevre Koruma Kurumu, Çevre ve Orman Bakanlığı,(ed) Yerli, V.S., Ankara, 2001,s. 194 .

sürdürülebilir kullanımı, yönetimi ve kapasitesinin geliştirilmesi, izlenmesi ve göstergelerin belirlenmesi odak hedefler olarak tasarlanmıştır. Uluslararası eşgüdüm, ekolojik ağlar, ekolojik planlama araştırması, genetik çeşitliliğin kayıt altına alınması, sıcak noktaların belirlenmesini ilgilendiren 5 biyolojik çeşitlilik hedefi (BÇH 024, BÇH039, BÇH42, BÇH65, BÇH80) sürekliliği olan hedeflerdir. Ekolojik planlama, gösterge ve envanterler, hayvan genetik kaynakları, iklim değişikliği, izleme ve teknik eğitim konularını kapsayan 6 hedef (BÇH016, BÇH038, BÇH070, BÇH074, BÇH136, BÇH149) 2 ile 5 yıl arasında değişen bir çalışmaya karşılık gelmesi öngörülmüş, 2014 yılı ise orta vadede tamamlanma süresi olarak gösterilmiştir. Bu alanların poltik ve sosyo-ekonomik teşvikine dair hedef (BÇH019) 10 yıllık bir süre zarfında 2023'e dek tamamlanmasına dair çalışmaları içeren ayrıntılı bir süreç olarak belirtilmiştir. Bu noktada Dağ ekosistemine dair gerçekleştirilen boşluk analizinde Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi Dağ Biyolojik Çeşitliliği İş Programı-Koruma, Sürdürüleblir Kullanım ve Yarar Paylaşımı ile UBSEP'in dağ biyolojik çeşitliliğini korumaya ilişkin hedeflerinin uyumluluk göstermesi stratejik eylemlerin oluşturulmasına da kolaylık sağlamıştır denilebilir.[641]

Datça-Bozburun Yarımadasında karasal alanlar ve deniz alanının hasaslık derecesinin yüksek olduğu düşünüldüğünde Barcelona Sözleşmesi kapsamında gerçekleştirilen kara kökenli kirleticilerin etkisiz hale getirilmesi çalışmaları önem taşımaktadır. Bölge'de ÇEVKO ve yerel idarelerce katı atıkların geri kazanımına[642] dair çalışmalar 1998'den bu yana yapılmaktadır ancak Datça'da Katı Atık Düzenli Depolama tesisi 2005 yılında faaliyete geçmiştir. 2006-2008 yılları arasında ÖÇKK tarafından Belediye ve mücavir alanlar dışındaki köylerin katı atıklarının toplanması faaliyetleri gerçekleştirilmiş ve 2009 yılı itibariyle Belediye ve Kurum eliyle bu faaliyet yinelenmiştir. 2008 yılında başlatılan ve 2010 yılında da sürdürülmesi düşünülen ve Kurum ve özel sektör tarafından katı atıkların düzenli bir şekilde depolanmasına ilişkin

[641] " UNEP/GEF Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesini Uygulama Projesi, Dağ Biyolojik Çeşitliliği ve Ulusal Biyolojik Çeşitlilik Stratejisi,Dağ Biyolojik Çeşitliliğini (BÇ) Korumaya Yönelik Boşluklar ve İhtiyaçlar", UBÇEP, 2007, s.7 <<http://www.bcs.gov.tr/thematic/tematikalanlar.doc/Dag_BC_17.07.2007.doc>> ,(27.04.2010).

[642] " Datça-Bozburun Özel Çevre Koruma Bölgesi, 2009 Yılına Kadar Gerçekleştirilen Faaliyetler", <<http://www.ockkb.gov.tr/YUKLE/Dosyalar/2010/mart/arastirmaizleme.doc>>, (27.04.2010).

verimlilik çalışmalarının izlenmesine dair bir proje, sondajlı ve haritalı Datça-Bozburun vahşi depolama alanlarına ilişkin fizibilite çalışmaları yürütülmektedir.[643] Verimlilik izlenmesinde katı atık yönetimi hizmet birliklerinin kurulması, büyük ölçekli işletmeler ve büyük tesislerin ortaklaşa kullanılması anlayışıyla sınırlı bir kaynaktan yüksek yarar sağlama hedefi yer almaktadır. AB normlarında düzenli depolama tesisi olarak bu çalışmaların oturması için Çevre ve Orman Bakanlığı katı atık bertaraf tesisi yer seçimine yönelik modelleme çalışmaları yürütmektedir. Katı atığın karakteristiğini önceleyen AB Düzenli Depolama Direktifi ve Katı Atık Ana Planı Projesi kapsamında TİP Projelerinin hazırlanması bu işleyişin içeriğini oluşturmaktadır. Bölgesel ve noktasal bazda hazırlanan katı atık yönetimine dair fizibilite çalışmaları Datça-Bozburun'da devam etmektedir.[644] 2009-2013 yılı arasını kapsayacak olan Türkiye'nin Korunan Alanları Sistemi'nin Güçlendirilmesi : Deniz ve Kıyı Koruma Alanlarının Sürüdürlebilirliğinin Kolaylaştırılması Projesi çerçevesinde koruma çalışmalarında daha az katılımcı grubun yer almasıyla yüksek maliyetle gerçekleştirilen çalışmaların kurumlar arası koordinasyonu güçlendirerek deniz alanlarında balıkçılık, gemicilik, turizm, dalış etkinliklerini düzenleyen birimlerce ortaklaşa yönetilmesi pratikleriyle , karasal alanda çoklu karasal kirleticilerin tespit edilmesine yönelik planlama çalışmalarıyla proje kapsamındaki altı önemli koruma alanından (Datça-Bozburun ÖÇKB, Fethiye-Göcek ÖÇKB, Foça ÖÇKB, Gökova ÖÇKB, Köyceğiz –Dalyan ÖÇKB, Ayvalık Adaları tabiat Parkı) biri olan Datça-Bozburun için dikkate değer bir süreç olduğunu söylemek gerekir.[645]

[643] " Atık Yönetim Hizmetleri: Muğla-Datça Bozburun Özel Çevre Koruma Bölgesi", Özel Çevre Koruma Kurumu Başkanlığı, Çevre ve Orman Bakanlığı, s. 5, <<http://www.ockkb.gov.tr/yukle/dosyalar/faaliyetler/atikyonetimi.swf>>, (27.04.2010).
[644] " 2008 Yılı Bütçe Sunuş Konuşması, Çevre Yönetimi Faaliyetleri" TBMM Plan ve Bütçe Komisyonu, Kasım 2007, <<http://www2.cevreorman.gov.tr/belgeler6/2008_butce.pdf>>, (27.04.2010).

B. Koruma Alanı Çeşitliliği Açısından Datça-Bozburun Yarımadası ve Yönetimi

Datça-Bozburun Yarımadası Önemli Bitki Alanı, Önemli Doğa Alanı, Önemli Kuş Alanı, Arkeolojik Sit Alanı ve Nesli Tehlikedeki Hayvnaların Yaşam Alanı, Barcelona Sözleşmesi kapsamında Özel Koruma Alanı vasıflarını taşıyan ve bünyesinde ulusal düzeyde belirlenmiş tabiat anıtı, tabiat parkı gibi koruma statülerine dahil bir bölge olarak bugüne kadar yönetim anlamında İmar Planları'nın etkisinde kalmıştır. Çevre düzeni planı Yönetim Planı hazırlanmadan oluşturulmuş[646] ve bu nedenle yaptırımı yetersiz olmuştur denilebilir. Bunu en iyi turizm sektörünün hızlı gelişmesi ve kıyı ve denizlere olan yoğun baskısıyla açıklamak doğru olur.Bölge balıkçılık ve bahçecilik tarımsal faaliyetleri ile geçinen bir Bölge olması açısından bu sektörlerin verimli hale getirilmesini sağlayan ve doğa sporlarına çok müsait bir bölge olan Datça-Bozburun Yarımadası'nın sürdürülebilir turizm anlayışına dayalı turizm planlarının üretilmesini kolaylaştıran bir yönetim planı hazırlanarak çevre düzeni planının bu doğrultuda revize edilmesinin kolaylaştırıcı bir yol olacağı düşünülmektedir.Bölgenin gkalkınma-kullanma dengesine dayalı bu yaklaşımının kırılması ve koruma-kullanma dengesine geçişin sağlanması amacıyla koruma statüsüne sahip yerleri çakışan koruma alanlarını göz önünde bulundurarak değerlendirmek gerekmektedir.

1.Doğal Sit Alanları

Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu ile Tabiat ve Kültür Varlıklarını Koruma Kurulu Genel Müdürlüğü 14.11.1981 tarih ve 3225 sayılı kararı ile tescil edilen ve doğal sit statüsündeki alanlar ile İzmir II nolu Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu'nun (İKTVKK) 22.08.1990 tarih ve 1452 sayılı kararı ve 19.12.1990 tarih ve

---

[645]" Türkiye'de Korunan Alanlar Sisteminin Güçlendirilmesi: Deniz ve Kıyı Koruma Alanlarının Sürdürülebilirliğinin Kolaylaştırılması Projesi", Özel Çevre Koruma Kurumu Başkanlığı, Çevre ve Orman Bakanlığı, 2009-2013,<< http://www.ockkb.gov.tr/TR/Icerik_Detay.ASP?Icerik=339>>, (27.04.2010).

[646] Kozacıoğlu, S., "ÖÇKK/2002-3 Sayılı, 23.07.2002 tarihli bilgi istemi", Mimarlar Odası Genel Merkezi, 2002, << http://www.mimarlarodasi.org.tr/index.cfm?sayfa=Belge&Sub=detail&RecID=326>>, (30.04.2010).

1682 sayılı kararına göre doğal sit ilan edilen alanlar şu şekilde belirtilmektedir[647].

- “
- Datça ve Reşadiye Mahalleleri, 3. derece kentsel sit alanı
- Bayır Köyü, Gebekse Mevkii, 1. derece doğal sit alanı (ÇÜZFPMB, 1993 ; ÖÇKK, 1994)
- Gayri Menkul Eski Eserler ve Anıtlar Kurulu-GEEAK (Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu) 14.10.1983 tarih ve A-11sayılı Marmaris sit alanı imar planı karar eki.
- GEEAK 14.10.1978 tarih ve A-1362 sayılı Hisarburnu, Pyrnos, Erine, Bybassios, Hydas, Cennet, Bedir, Keçi Adaları’na ilişkin kararı.
- II. İKTVKK 29.3.200 tarih ve 9265 sayılı kararı ile onaylı Marmaris, Orhaniye Köyü’ne ilişkin 1/5000 ölçekli nazım ve 1/1000 ölçekli koruma amaçlı imar planı.
- Hisarönü’ne ilişkin , II. İKTVKK 31.10.1990 tarih ve 1544 sayılı kararı
- Marmaris-Amanos’a ilişkin , GEEAK 24.3.1984 tarih ve 152 sayılı karar eki
- Marmaris, Selimiye Köyü, Kargı Mevkii, 0.20d-02c-4b pafta, 116 ada, 16 parsel ve 02c-4b pafta, 115 ada, 6 parsel bulunan Çınar Ağaçları II. İKTVKK 29.9.1999 tarih ve 8697 sayılı kararı ile tescillidir.
- Marmaris, Selimiye Köyü, 020d-02c-3a pafta, 128 ada, 49 parselde bulunan Meşe ağacı II. İKTVKK 3.9.1997 tarih ve 7016 sayılı kararı ile tescillidir.
- Marmaris, TurgutKöyü’ndeki Helenistik Mezar Anıtı II. İKTVKK 20.6.1990 tarih ve 1390 sayılı karaı ile tescillidir.
- Marmaris, Orhaniye Köyü , Keçibükü Mevkiinde 1 pafta, 6 parseldeki Kilise, II. İKTVKK 20.6.1990 tarih ve 1389 sayılı kararı ile tescillidir.
- Marmaris, Turgut Köyü , Hisarönü Körfezi GEEAK 3.5.1985 tarih ve 994 sayılı kararı ile III. Derece Sit Alanı, Körfez içindeki Kale adasının tümü I. Derece Sit Alanı olarak tescillidir.
- Marmaris, Bayır Köyü, Cumhuriyet Meydanı’nda bulunan 7 pafta, 317 parsel üzerindeki Çınar Ağacı II. İKTVKK 12.10.1994 tarih ve 4242 sayılı kararı ile tescillidir.
- Marmaris , Söğüt Köyü, Bahçeli Mahallesi, Kartaltepe Mevkiinde bulunan Kale

[647] “Dataça-Bozburun Özel Çevre Koruma Bölgesi Biyolojik Zenginlikleri ve Yönetim Planı”, Hacettepe Üniversitesi Biyoloji Bölümü, Özel Çevre Koruma Kurumu, Çevre ve Orman Bakanlığı,(ed) Yerli, V.S., Ankara, 2001,s. 87 .

yapısı, II. İKTVKK 29.9.1999 tarih ve 8698 sayılı kararı ile tescillidir.

- Datça ve Bozburun Yarımadaları'na II. İKTVKK 14.2.1996 tarih ve 5576 sayılı karar eki.

- Datça ve Bozburun Yarımadaları çevre düzeni ve nazım imar planına ilişkin II. İKTVKK 03.12.1997 tarih ve 7248 sayılı karar eki.

- Bozburun Belediyesi, Kameriye Adası, II. İKTVKK 22.2.1995 tarih ve 4631 sayılı kararı ile I. Derece Doğal Sit Alanı, alan içindeki yapı kompleksi korunması gerekli kültür varlığı olarak tescillidir.

- GEEAK 6.2.1982 tarih ve A-3290 sayılı kararı.

- II. İKTVKK Datça-Knidos Sit sınırları ile ilgili 11.1.1995 tarih ve 4512 sayılı kararı.

- II. İKTVKK 11.12.1998 tarih ve 8208 sayılı kararı ile onaylı 1/5000 ve 1/1000 ölçekli Datça-Murdala imar planı.

- II. İKTVKK 29.3.2000 tarih ve 9264 sayılı kararı ile onaylı Datça İlçesi Palamutbükü, 1/1000 ölçekli koruma amaçlı imar planı.

- Datça, İskele Mahallesi, İskele Caddesi'nde 161 ada, 6 parselde bulunan Eski Hükümet Konağı, II. İKTVKK 12.2.1993 tarih ve 3077 sayılı kararı ile tescillidir.

- Datça, Reşadiye Mahallesi, 26-30 Yb pafta, 40 ada, 4 parselde yer alan Hidayet Bey Konağı, GEEAK 2660 sayılı kararı ile tescillidir.

- Datça, Emecik köyü, 3 pafta, 30 parselde yer alan sarnıç, II. İKTVKK 17.6.1995 tarih ve 4937 sayılı kararı ile tescillidir.

- Datça, Yazı Köyü, Değirmen Bükü Mevkiinde bulunan Manastır, II. İKTVKK 11.1.1995 tarih ve 4508 sayılı kararı ile tescillidir.

- Datça, Kızlan Köyü, I. Derece Doğal Sit Alanı içinde, 4627 parselde bulunan Bizans Dönemi yapı kalıntısı, II. İKTVKK 8.10.1997 tarih ve 7103 sayılı kararı ile tescillidir.

- Datça, Yaka Köyü, Kumyer Mevkiinden Kumyer Kalesi, II. İKTVKK 11.1.1995 tarih ve 4510 sayılı kararı ile tescillidir.

- Datça, Çeşme Köyü, Kemer Deresi Mevkiinde yer alan Kemer Köprü, II. İKTVKK 17.6.1995 tarih ve 4923 sayılı kararı ile tescillidir.

- Datça, Cumalı Köyü, Murdala Mevkiinde bulunan Helenistik Dönem Yapı Kalıntısı, II. İKTVKK 22.4.1998 tarih ve 7702 sayılı kararı ile tescillidir.

- Datça, Balçıkhisar Mevkiinde ve Datça-Bozburun Kentsel Yerleşik Alanda kalan ve 30-27 Ja pafta, 362 ada, 2 ve 3 parselde yer alan 2 adet Mezar, II. İKTVKK 5.4.2000 tarih ve 9283 sayılı kararı ile tescillidir.

- Datça, Reşadiye Mahallesi'nde bulunan Tuhfezade Camii, Datça-İskele Mahallesi'nde yer alan Osmanlı Dönemi Sarnıcı, Datça-Dadya Mahallesi'nde yer alan Güdük Minare, Datça, Reşadiye Mahallesi'ndeki Yağhane, Datça İskele Mahallesi'ndeki Havuz, Datça-Dadya Mahallesi'nde bulunan 4 adet konut, Reşadiye Mahallesi'nde bulunan 8 adet konut, GEEAK 31.12.1981 tarih ve 2660 sayılı kararı ile tescillidir.

- Datça, Reşadiye Mahallesi, Dörtyol Mevkiinde 363 adada bulunan Palamut Ağacı, II. İKTVKK 6.3.1996 tarih ve 5608 sayılı kararı ile tescillidir.

"

2.Arkeolojik Sit Alanları

Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu ile Tabiat ve Kültür Varlıklarını Koruma Kurulu Genel Müdürlüğü 14.11.1981 tarih ve 3225 sayılı kararı ile tescil edilen ve arkeolojik sit statüsündeki alanlar ile İzmir II nolu Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu'nun (İKTVKK) 22.08.1990 tarih ve 1452 sayılı kararı ve 19.12.1990 tarih ve 1682 sayılı kararına göre arkeolojik sit ilan edilen alanlar şu şekilde belirtilmektedir.[648]

- "

- Saranda , 3. derece , Arkeolojik sit.

- Tymmus, 3. derece, Arkeolojik sit.

- Gavur Sancağı, sınırı belirtilmemekle beraber 1. derece Arkeolojik sit.

- Loryma (Bozukkalae), sınırı belirtilmemiş olamakla beraber 1. derece Arkeolojik sit.

- Marmaris Taşlıca Köyü, Bozukkale Mevkiinde yer alan, GEEAK 14.10.1978 tarih ve A-1362 sayılı kararı ile I. Derece Arkeolojik Sit Alanı olarak tescilli olan Loryma Antik Kenti'nin sınır tespitine ilişkin çalışma sonucu, 1/25000 ölçekli (Marmaris 020-d4) harita üzerinde belirlenmiş sit sınırları II. İKTVKK 17.6.1995 tarih ve 4919 sayılı kararı ile I. Derece Arkeolojik Sit Alanı olarak tescillidir.

- Marmaris, Hisarönü Köyü, Çubucak Mevkii cilt no.39, sayfa no: 15, sıra no: 12 ve cilt no: 39, sayfa no: 14, sıra no: 11'de yer alan taşınmazlarda sınırları belirlenen alan, II. İKTVKK 31.10.1990 tarih ve 1544 sayılı karar ile III. Derece Arkeolojik Sit Alanı olarak tecillidir.

- Marmaris, Hisarönü Köyü, Kerdeme Mevkii, 5 parselde bulunan Erine Antik Kenti, II. İKTVKK 23.6.1993 tarih ve 3387 sayılı kararı ile I. Derece Arkeolojik

[648] "Idem".

Sit Alanı olarak tescillidir.

- Bozburun Köyü, Tavşanbükü-Burgaz Mevkii arası kıyı bandındaki I. ve III. Derece Arkeolojik Sit Alanları II. İKTVKK 9.1.1991 tarih ve 1721 sayılı kararı ile tescillidir.

- Datça, Karaincir Mevkiinde III. Derece Arkeolojik Sit sınırları içindeki 40-46 pafta, 1599 parselde yer alan Anıt Mezar, II. İKTVKK 17.6.1995 tarih ve 4922 sayılı kararı ile tescillidir.

- Datça Mesudiye Döşeme Mevkiinde yer alan kale kalıntısı anıt eser ve Datça Murdala Mevkiinde ekli paftada sınırları belirlenen I. Derece Arkeolojik Sit Alanı olarak, II. İKTVKK 24.5.1995 tarih ve 4844 sayılı kararı ile tescillidir.

▪ "

Hem Doğal hem Arkeolojik Sit Alanı olan bölgeler ilgili kararlar çerçevesinde şu şekilde tespit edilmiştir[649]:

- Hydas, 1. ve 3. derece, Arkeolojik ve Doğa Sit.
- Bybassium , 1. derece Arkeolojik ve Doğal Sit.
- Patakis, 3. derece Arkeolojik ve Doğal Sit.
- Marmaris, Gebekse Mevkii, 25-26 pafta, 1136-1137-1445 ve 1505 parseller, II. İKTVKK 19.12.1990 tarih ve 1682 sayılı kararı ile I. Derece Doğal ve I. Derece Arkeolojik Sit Alanı olarak tescillidir.
- Datça, Dalbükü Mevkiinde I. Derece Doğal Sit içinde kalan antik yerleşim alanı, II. İKTVKK 21.10.1998 tarih ve 8107 sayılı kararı ile I. ve III. Derece Arkeolojik Sit Alanı olarak tescillidir.

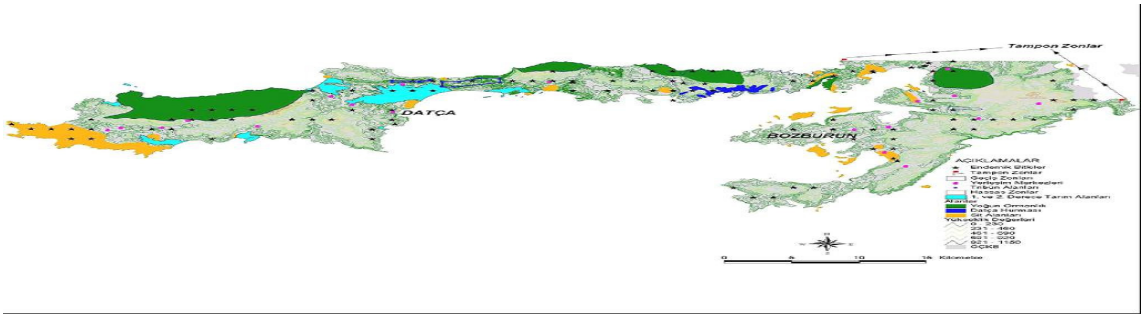
3.Özel Çevre Koruma Kurumu Yönetimine Dahil Alanlar

Bölge içerisinde arkeolojik ve doğal sit alanlarının kimi zaman birbirinden ayrı alanları kimi zaman da çakışık alanlar içerisinde bulunuyor olmaları ve bulundukları koordinatlara bağlı olarak peyzaj değeri bakımından önem taşıyan alanların da kapsamına giriyor olmaları uluslararası alanda tescilli olunmasa da kültürel ve doğal mirasın korunması bakımından en az biyolojik çeşitliliğin korunmasında olduğu kadar bütünleşik koruma yaklaşımı açsından bölgenin kendince önemli doğal ve kültürel alanların turistik alanlar içerisinde genelleştirilip Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın ağırlıklı yetkisine bırakılmaması gerekmektedir. ÖÇKK 1/25000 Datça-Bozburun ÖÇKB Çevre Düzeni Planı'ndaki

[649] "Idem".

eksikliklerden biri olan bu durum plan içerisinde tanım olarak getirilmiş olan doğal karakterli korunacak alanlar tanımlamasında görülebilmektedir. Bölgenin fauna ve florasınına (maki, sazlık, bataklık,) ek olarak arazi kullanımının ekolojik zengileştirme çalışmalarıyla desteklenebileceğini belirten tanımlamanın da eksikliğini vurgulamaktadır. Doğal alanlar sadece flora ve fauna ile sınırlanmıştır. Uluslararası alanda ulusal mevzuattakinden farklı olan Bölge'de fauna ve florası bakımından zengin peyzaj değeri sergileyen doğal sitlerin arkeolojik sitlerle çakışık durumda bulunuyor olmasının koruma çalışmalarında dikkate alınması gerekmektedir.Peyzaj değeri yüksek alanlar içerisinde endemik açıdan önemli ormanlık alanlar, önemli kuş alanları, önemli bitki alanları da dahil olabilmektedir. Bu noktada Çevre Düzeni Planı içerisinde belirlenen hsassas zon tanımlamasındaki uygulamanın da bu doğrultuda düzenlenmesi kaçınılmazdır. Bu öneri 2002 yılı Datça-Bozburun Özel Çevre Koruma Bölgesi Biyolojik Zenginlikleri ve Yönetim Planı önerisi ile dile getirilmiştir. Söz konusu plan önerisinde zonlama çalışmalarında belirlenen A (tam koruma altındaki zonlar), B (çevre koruma amaçlarına uygun bilimsel araştırma nın yapılabileceği, balıkçılık ve kuş gözlemciliğine izin verilebilen alanlar), C (kültürel ve estetik değerleri nedeniyle bütün faaliyetler izin verilen alanlar) zonlarının aralarında keskin geçiş olmaması gerektiği ve geçiş zonu (C zonu) belirlenerek A/B zonlarının yer alması gerektiği savunulmuştur.[650]

Şekil -27Datça Bozburun Hassas Zonlar[651]

[650] "Ibid,s. 214".
[651] "Ibid,s.213".

C.Özel Çevre Koruma Bölgeleri Yönetiminin Bütünleşik Koruma Alanı Yönetimi Bakımından Durumu

1992 Rio Zirvesi ile birlikte başlayan biyolojik çeşitliliğin korunması ve sürdürülebilir kılınması politikalarında koruma alanlarının etkili ve verimli bir strateji olarak ulusal düzeyde temsili ve etkili bir koruma alanı yönetimi ile mümkün olabileceği görüşüne[652] dayanarak Türkiye'de özel çevre koruma bölgelerinin etkili ve verimli bir yönetime sahip olup olmadığı bu bölgelerin ekolojik, kültürel, tarihi öne çıkan değerleri ölçüsünde değerlendirilmesiyle mümkün olabilir. Planlama aşamasının koruma alanları yönetiminde ne derece belirleyici olduğu düşünüldüğünde mevcut planların ne tür planlar olduklarının değerlendirilmesi de önem taşımaktadır. Hazırlanan bu planlar ilgili bölgenin yönetim biçimini de şekillendireceği için kurumlar arası görev dağılımı bakımından bölgenin ihtiyacı olan koruma alanı yönetim tipi ile uygulanmakta olan yönetim çeşidinde uyuşmazlıklar ve yanlış görev dağılımları meydana gelebilmektedir. Kaldı ki Türkiye'de henüz koruma statüleri uyumlaştırması yapılmamış olduğu düşünüldüğünde bunun daha da çetrefilli bir sürece dönüşmesi sorununun ortaya çıkması kaçınılmazdır. O nedenle ÖÇKK yetkisinde bulunan on dört koruma alanının öne çıkan özellikleri doğrultusunda hangi yönetim tipine daha yatkın olabileceği tartışılmasının yapılması yönetim sürecindeki aksaklıkların anlaşılmasını sağlayacağı düşüncesiyle değerlendirmeye alınması uygun bulunmuştur.

1.Özel Çevre Koruma Bölgeleri Yönetiminin Koruma Alanı Yönetim Çeşitleri Açısından Değerlendirilmesi

Türkiye'de koruma alanları yönetiminde anlayış olarak merkezi kurumların ağırlık kazandığı süreçlerde tanımlar kısmında da değindiğimiz üç farklı yönetim yaklaşımından ikisinin daha etkin olduğunu söylemek gerekir. Bunlardan biri idareye dayalı bir aktivite olarak tasarlanan idare (administration), diğeri ise kurumlar arası

ortak projelerin uluslararası kurumların ya da şirketlerin mali desteği ile gerçekleştirildiği çalışmalarda yönetim ağırlıklı olarak belirli bir grubun bir araya gelmesi mekanizmasını karşılayan yönetimle (management) karşılık bulmaktadır. Kurumlar arası ve yerinde koruma anlayışının söz konusu çevredeki insanların da yer aldığı etkin bir katılımın sağlanması ile gerçekleşmesi gereken yönetişim mantığına dayalı koruma alanı politikasının yerleşmesi için koruma alanına ilişkin sorunlara bütünsel bir perspektifle bakabilmek gerekmektedir. Kısa vadeli projeye ya da birkaç kurumun öncelikli yetkisine dayanarak gerçekleştirilen faaliyetler yerini uzun vadeli ve paydaşların etkin olduğu çözüme yönelik yetki ortaklığını barındıran bir faaliyetler bütününe bıraktığı yönetişimde biyolojik çeşitliliğin koruma alanları politikalarıyla sürdürülebilirliğinin sağlanması daha verimli gerçekleşmektedir. Mevcut koruma statülerinden düzenlenmesi gerekenlerin yol gösterici olması bakımından henüz tasarlanmamış ama uluslararası alanda aciliyeti bulunan deniz koruma alanı statüsünün oluşturulması, bu statüye dahil özel koruma alanlarının uyumlaştırılması ve bu uyumlaştırmaya bağlı olarak yürütülmesi karışıklıkların giderilmesinde belirgin bir ivme yaratabilir. ÖÇKK bünyesinde bulunan özel koruma alanlarının 7 tanesinin deniz alanına dahil alanlar olduğu düşünüldüğünde özel çevre koruma bölgeleri anlayışının da deniz koruma alanı kapsamında değerlendirilerek geçiş zonları ve tampon zonlarının daha kullanılmaya müsait çözümler olarak yer aldığı özel koruma alanı yönetimi mantığına döşmesi muhtemeldir. Önceki bölümde genel hatları verilen ve karşılaştırımalı olarak maddeleştirilen koruma alanları yönetim kategorilerine göre özel çevre koruma bölgelerinin taşıdığı vasıflara dayanarak koruma alanı yönetim kategorisi Yönetim Hedefleri ve IUCN Koruma Alanları Yönetim Kategorileri Matriksi[653] ve Koruma Alanları Yönetimi İşlevsel Rolleri çerçevesinde değerlendirilmiştir.

Yönetim hedefleri ususal düzeyde farklılaşan koruma alanı isimleri, her kategorinin ayrı bir zorluk taşıyor olması, yeni bir kategorinin belirlenmesi, insanların

---

[652]Svaja, J., "Evaluation of Integrated Protected Area Management in Slovak National Parks", (Klagenfurt:M.Sc. Programme,Management of Protected Areas, 2009) s.7, <<http://mpa.e-c-o.at/index.php/plain/content/view/full/864>>, (02.05.2010).

[653] " Guidelines for Protected Area Management Categories, Table: Matrix of management objectives and IUCN protected area management categories", IUCN,<<http://www.unep-wcmc.org/protected_areas/categories/eng/c2.pdf >>, (02.05.2010).

müdahale alanlarının belirlenmesi amacıyla paydaşların rollerinin verimli olabilmesi için oluşturulmuş mekanizma, her kategori için potansiyel oluşturan hedefler ve yönetim önceliklerini şematize etmektedir.(Tablo-8)

Tablo-9 Yönetim Hedefleri ve IUCN Koruma Alanları Yönetim Kategorileri Matriksi[654]

YÖNETİM HEDEFLERİ	Ia	Ib	II	III	IV	V	VI
Bilimsel araştırma	1	3	2	2	2	2	3
Yaban hayatın korunması	2	1	2	3	3	-	2
Tür ve genetik çeşitliliğin koruma altına alınması	1	2	1	1	1	2	1
Çevresel hizmetlerin sürdürülmesi	2	1	1	-	1	2	1
Kendine has doğal ve kültürel özelliklerin korunması	-	-	2	1	3	1	3
Turizm ve rekreasyon	-	2	1	1	3	1	3
Eğitim	-	-	2	2	2	2	3
Doğal sistemlerdeki kaynakların sürdürülebilir kullanımı	-	3	3	-	2	2	1
Alanın kültürel ve geleneksel vasıflarının sürdürülmesi	-	-	-	-	-	1	2

1:Öncelikli hedef -: uygulamaya elverişli değil

2:İkincil hedef 3:Uygulama potansiyeli taşıyan hedef

Ulusal koruma alanları sisteminde oluşturulan plana göre koruma alanları bütün geniş ekosistemlerin iyi bir şekilde korunuyor olmasını sağlamak durumundadır. Bunun sağlanmasında ise koruma alanından sorumlu olan paydaşların rol dağılımı ve öncelikleri belirleyici olmaktadır.

Buna göre:

I.IUCN Kategori IV'e dahil olan Grup: Bu gruptaki ÖÇKB'lerinin genel vasıfları deniz kaplumbağası, Akdeniz foku alanlarına, ekolojik ve doğal değerlere, zengin biyolojik çeşitlilik, ekolojik, kültürel ve tarihi değere sahip olmalarıdır. IUCN Kategori IV'e karşılık gelen özel çevre koruma bölgeleri olan Foça ÖÇKB, Belek ÖÇKB, Patara ÖÇKB, Datça-Bozburun ÖÇKB, Fethiye-Göcek ÖÇKB, Gökova ÖÇKB, Göksu Deltası , Gölbaşı ÖÇKB, Kaş-Kekova ÖÇKB, Köyceğiz -Dalyan ÖÇKB , Ihlara ÖÇKB yaban hayatın korunması, doğal ve kültürel özelliklerin korunması, turizm ve rekreasyon faaliyetlerinin uygulama potansiyeli taşıdığı, doğal kaynakların sürdürülebilir kullanımı, eğitim ve bilimsel araştırmanın ikincil hedef kabul edildiği, tür ve genetik çeşitlilik

koruma ile çevresel hizmetlerin sürdürülmesinin birincil hedef kabul edildiği alanlar olduğu söylenilebilir.

Paydaşlar arasındaki görev dağılımı bakımından bu alanlara yönelik planlama faaliyetlerinde hükümet ve yöre halkının rolü birinci sırada, hükümet dışı organizasyonlar ve araştırma enstitülerinin rolü ikinci sırada, özel sektör ise üçüncü sırada gelmektedir. Genel olarak önceki bölümlerde yer verilen bu alanlarda şimdiye kadar gerçekleştirilmiş proje çalışmalarının rol dağılımına bakıldığında hükümet dışı örgütler- merkezi yönetim, özel sektör –merkezi yönetim, araştırma enstitüleri - merkezi yönetim eşleşmesinin ağırlık bastığı, yerel katılımın fiili anlamda yetersiz olduğu görülmektedir. Habitat yönetiminde ve yaban alan yönetiminde de yöre halkı katılımının diğer paydaşlara oranla işlevsel rolünün fazla olmasına karşın eksik kaldığı gözükmektedir. Eğitim ve bilgilendirme faaliyetlerinde bu tablodan farklı olarak merkezi yönetim- hükümet dışı organizasyonların faaliyeti araştırma enstitülerine oranla daha ön plana çıktığı da farklılıklar arasına eklenebilir.

Kapasite geliştirme çalışmalarına yön verebileceği düşünülerek bu gruptaki uluslararası alanda karşılığı bulunan ÖÇKB'lerin her biri için ayrı bir değerlendirmenin yapılması yol gösterici olabilir. Göksu Deltası diğerlerinden farklı olarak Ramsar alanı statüsüne de sahiptir. Bu nedenle standartların oluşturulması sürecinde Ramsar alanı kriteri olan makul kullanım şartlarının ihmal edilmemesi, alan koruma sürecine dahil olması gerekmektedir.

II. IUCN Kategori IV'e dahil olmayan Grup: Bu grupta Tuz Gölü ÖÇKB ve Uzun Göl ÖÇKB herhangi uluslararası koruma statüsüne sahip değildir. Pamukkale ÖÇKB Hierapolis Antik Kenti dolayısıyla UNESCO Dünya Mirası alanları içerisinde yer almaktadır. Uzun Göl ÖÇKB daha çok rekreasyonel faaliyetlere uygun bir alan olarak belirlenmiş olması bu alana ilişkin eko-turizmin özendirilmesinin öncelikli olduğunu göstermektedir. Biyolojik çeşitlilik koruma çalışmalarının ön planda olduğu Bölge'de tablodaki yaban alan yönetimi, habitat yönetiminde merkezi yönetim, yerel topluluklar ve hükümet dışı örgütlerin daha aktif olmasından farklı olarak özel sektör- merkezi yönetim işbirliği eşleşmesi ile karşılık bulmaktadır.

---

[654] "Ibid"..

Tablo-10 Koruma Alanları Yönetimi İşlevsel Rolleri

İşlevsel Rol	Hükümet	Özel Sektör	Hükümet Dışı Organizasyonlar	Araştırma Enstitüleri	Yerel Topluluklar
Site Planlaması	4	1	2	2	3
Standartların oluşturulması	4	1	1	1	2
Kara yolunun bakımı	4	1	0	0	1
Demir yolunun bakımı		1-2	2	1	2
Otellerin ve tatil evlerinin işletilmesi	0-4	0-4	0-2	0	0-4
Kamp alanlarının işletilmesi	0-4	0-4	0-2	0	0-4
Habitat yönetimi	4	1-2	1-2	1-2	1-4
Yaban alan yönetimi	2-4	1	1-2	1-2	1-4
Kamusal bilgi	2-4	1	1-4	1-2	1
Kamusal ilişkiler	2-4	2	1-4	0-2	0
Erişim	1-4	1	1-4	2-3	1
Araştırma	0-4	1	1-4	2-4	1-2
Eğitim	2-4	1	1-4	2-4	1
Gözlem	0-4	1	1-4	2-4	1
Biyolojik araştırma	0-1	4	1	2-4	2
Ruhsatları yayınlamak	4	0	0	0	2
Fon oluşturmak	2-4	1-3	1-3	1	1

[(0-4) arası numaralandırma rollerin işlevsellik derecelerine karşılık gelmektedir. (0 : faydasız, 4: maksimum fayda)[655]]

[655] "Shifting Paradigms in Protected Area Management, A New Paradigm for Managing Protected Areas In the 21st Century, BOX 3: Functional Roles In The Management of Protected Areas", National Trust for

- Tuz Gölü ÖÇKB koruma alanları biyolojik çeşitlilik, habitat bütünlüğü koruma çalışmalarında merkezi yönetim- özel sektör, merkezi yönetim- yerel yönetimler eşleşmesine rastlanmaktadır. Pamukkale ÖÇKB'de biyolojik çeşitlilik araştırmasında özel sektör-üniversite, yerel yönetim- merkezi yönetim eşleşmesine rastlanmaktadır.

2.Bütünleşik Koruma Alanı Yönetimi ve Özel Çevre Koruma Bölgeleri Yönetimi

Özel çevre koruma alanlarının ve düzenlenmesinde Akdeniz'de Özel Korunan Alanlar ve Biyolojik Çeşitlilik Protokolü (SPAMI) EK I içerisinde yer alan kriterler belirleyici olmaktadır. Her koruma alanı için öncelik taşıyan bölgesel değeri belirleyen kriterler arasında nadir bir ekosisteme sahip olma, ekolojik süreçler, habitat tipi ve doğal karakterisitiği bakımından temsili olma, tür, topluluk ve habitat bakımından çeşitlilik gösterme, habitat genelinde tehlike riski taşıyan, tehdit altında olan ve endemik olan türlerin bulunması, kültürel miras bakımdan temsili nitelik taşıyor olması, bilimsel, eğitimsel ve estetik bir ilgi uynadırması ve bu özelliklere ilişkin deniz ya da kara alanında gerçekleştirilen araştırmanın bir parçası olması, 8. maddenin (Barcelona Sözleşmesi kara kökenli kirleticilere ilişkin madde) esas alınmasının yanında bu alanlarda ortaya çıkan tehditlerin alandaki ekolojik , biyolojik, estetik, kültürel değerini bozmaya yönelik olup olmadığı, alanın planlama ve yönetim sürecine yöre halkının kısmen ya da tamamen aktif katılımının sağlanıp sağlanmadığı, temsil edilen kısma ilişkin yönetimin uzmanlar, halk, hükümet dışı örgütler ve bilimsel topluluklarca gerçekleştirilip gerçekleştirilmediği, alanda sürdürülebilir gelişmeye dair fırsatların bulunup bulunmadığı, bütünleşik kıyı alanı yönetim planının Barcelona Sözleşmesi 4. madde 3. paragrafın e) hükmündeki (ekolojik ve peyzaj alanlarının korunmasını dikkate alan kıyı alanları bütünleşik yönetiminin ilerletilmesi yönünde çalışmak)[656] anlamıyla

---

Nature Conservation, (ed):Bajracharya, S.B., Dahal, N., UNEP, Kathmandu, 2008, s.15,<<http://www.ntnc.org.np/uploaded/Book_Final_Verson.pdf>> ,(02.05.2010).

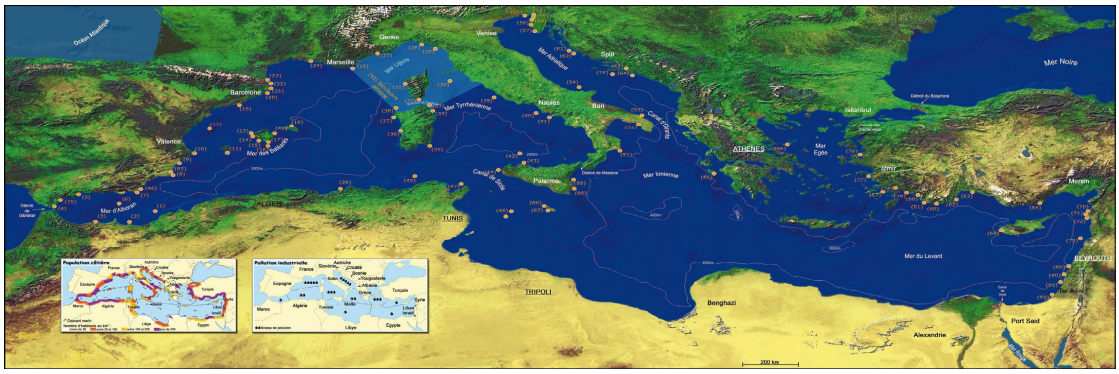
[656] " Convention fort he Protection of the Marine Environment and the Coastal Region of the Mediterranean" Article 4 General Obligations",(UNEP (OCA)/MED 1G.6/7), s. 5,<<http://195.97.36.231/dbases/webdocs/BCP/bc95_Eng_p.pdf >>, (03.05.2010).

bütünleşik kıyı alanı yönetim planının hazırlanması özellikle ayrıntılandırılmıştır.[657]

Akdeniz Deniz Koruma Alanları[658](Bu harita içerisinde deniz koruma alanı statüsündeki yerler Belek, Datça-Bozburun, Dilek Yarımadası, Kaş-Kekova, Köyceğiz-Dalyan, Foça, Gökova, Göcek, Göksu Deltası, Patara, Olympos-Bey Dağları olarak belirlenmiştir.)

1996 yılı içerisinde Gökova, Köyceğiz-Dalyan, Fethiye-Göcek, Göksu Deltası, Kekova, Patara, Belek, Datça-Bozburun, Foça için habitat restorasyonu, botanik bahçeleri ve arboretumların kurulması, kamusal eğitim ve farkındalığın yaratılmasında rolü olan araçların geliştirilmesi, deniz trafiğinin düzenlenmesi, atık su depolama tesisleri, sivirisinekle toplu mücadele üzerine önemli projeler yürütülmüş, avcılık, su kaynakları, topraktan kum çekme, kaçak yapılaşma üzerine koruma tedbirlerinin kontrol edilmiş, çevre eğitimi üzerine araştırma projeleri gerçekleştirilmiştir.[659]

Şekil- 28Akdeniz Deniz Koruma Alanları[660]

1999 yılında mevcut olan 12 ÖÇKB için yapılan tür ve habitat çalışmaları sonucunda tehdit altındaki ya da endemik türler için yönetim planlarının hazırlanması ve

[657]"Protocol Concerning Specially Protected Areas and Biological Diversity in the Mediterranean, Annex I: Common Criteria For The Choice of Protected Marine and Coastal Areas That Could Be Included in the SPAMI List, General Principles",<< http://www.rac-spa.org/dl/criteres_commun.pdf>>, (03.05.2010).
[658] "Le reséau des gestionnaires , d'aires marines protégées en Méditerranée" <<http://www.medpan.org/_upload/988.pdf >>, (04.05.2010).
[659] " Convention fort he Protection of the Marine Environment and the Coastal Region of the Mediterranean" Article 4 General Obligations",(UNEP (OCA)/MED 1G.6/7), s. 5,<<http://195.97.36.231/dbases/webdocs/BCP/bc95_Eng_p.pdf >>, (03.05.2010).
[660] "Le reséau des gestionnaires , d'aires marines protégées en Méditerranée" <<http://www.medpan.org/_upload/988.pdf >>, (04.05.2010).

muhafaza alanlarının kurulması, yeni yaban hayatı sahalarının, barınak merkezlerinin, üreme istasyonu ve arboretumların kurulması, koruma kapsamı ve ilkelerinin genişletilmesi, çevresel farkındalığın oluşması için paydaşlar arası işbirliğinin geliştirilmesi, doğal kaynakların rasyonel kullanımı için yerel topluluklara yönelik eğitsel faaliyetlerin geliştirilmesi acil olarak yerine getirilmesi gereken çalışmalar olarak belirlenmiştir.[661]2001 yılında Tuz Gölü'nün de dahil olduğu 13 koruma alanına yönelik kıyı ve deniz ekosistemi ile sulak alanların bir arada bulunduğu EMERALD Ağı Yönetim Komitsince gerçekleştirilen Akyatan Lagünü, Beydağlar, Gediz Deltası, Ilgaz Dağları Milli Parkı, Manyas Gölü, İçel bölgesi içinde kalan Kızılliman, Orta Toroslar'dan Anadolu içlerine ait geçiş zonları, Tuz Gölü ve çevresi, İçel sınırları içerisindeki Göksu Deltası'na dair ekolojik, biyolojik , coğrafi çalışmalar başlatılmıştır. Süreç içerisinde devam eden eylemlerle bütünleşik olarak öncelikli faaliyetlerin önerilmesi, politikaların raporlaştırılması, faaliyetler ve planlar staratejilerin yürütülmesinde hedef olması, stratejinin ulusal ve uluslararası elementlerle koordinasyonunun sağlanması ve yürütülmesi, stratejinin yürütülmesinde tam katılımın özendirebilecek mekanizmaların oluşturulması, biyolojik çeşitlilik durumunun raporlaştırılması Türkiye Biyolojik Çeşitlilik Stratejisi'nin yürütülmesi için gerekli araçlar olarak özetlenmiştir.[662] 2005-2007 arası dönemde balıkçılık faaliyetlerinin denetim altına alınmasına yönelik çalışmalar, deniz ekosistemini korumaya yönelik foklar, köpek balıkları, deniz kaplumbağaları, deniz bitki örtüsü odaklı planların hazırlanıp uygulanması özel koruma bölgeleri açısından öne çıkan çalışmalar olmuştur.[663]Genel anlamda özel koruma alanlarında biyolojik çeşitliliğin sürdürülebilirliğini sağlayan araçların fonksiyonellik kazanmasına denizel ve karasal peyzaj alanında yer alan özel koruma bölgeleri özelinde bakıldığında Barcelona Sözleşmesi kapsamındaki Bütünleşik Kıyı Alanı Yönetimine İlişkin Protokol'ün çok geç yürürlüğe girmiş olması, biyolojik çeşitlilik durumuna ilişkin raporların henüz politikalara yön verebilecek duruma ulaşmamış olması ve yetersizlikleri, tam katılımın özendirilmesine yönelik öncelikli adımların neler olduğunun henüz netlik kazanmamış

[661] "Ibid, s. 49".
[662] "Ibid,s. 64".

olması, mevcut projeler ile yeni projelerin bütünleştirilmesi çalışmalarında mali kaynak yetersizliği sorununun aşılamamış olması, ekosistem yaklaşımı mantığının sadece hükümet dışı gönüllü organizasyonlar ile sınırlı kalması, bu alanların yönetiminde devam etmekte olan zorluklar olarak görülebilir. Öncelikli olarak kurumlar arası koordinasyonun güçlendirilmesine ilişkin ulusal ve uluslararası araçların neler olduğunun saptanmasına yönelik toplantıların yoğunlaştırılması ve bütünleşik koruma alanı yönetimi için önem taşıyan Bütünleşik Kıyı Alanı Yönetimine İlişkin Protokolün somut olarak hayata geçirilmesi gerekmektedir. Coğrafi bakımdan hassaslık, nadirlik, temsili değeri olan bu alanların geniş bir kıyı hattı üzerinde yer alıyor olmaları karasal ve denizel geçiş zonlarının çeşitliliğini ve devamlılığını büyük ölçüde belirlediği düşünüldüğünde uluslararası alanda olduğu kadar ulusal alanda da kirlilik ile mücadele amacının, Barcelona Sözleşmesi temel hedefinin, tamamlayıcı kısmı olduğu ileri sürülebilir.

3.Koruma Alanı Yönetim Çeşitleri Açısından Datça-Bozburun Özel Çevre Koruma Bölgesinin Değerlendirilmesi

Datça-Bozburun Özel Çevre Koruma Bölgesi diğer ÖÇKB'lerde olduğu gibi dört farklı koruma alanı yönetim çeşidinden hükümete dayalı yönetim içerisinde yerini almaktadır. Merkezi ve yerel ortoritelerin ağırlık kazandığı, gönüllü çevresel örgütlerin destek olduğu ve yerel katılımın düşük olduğu bir işleyişe sahiptir. Yönetişim anlayışının uluslararası politikada yerini alması ve dolayısıyla Milenyum Kalkınma Hedefleri aracılığıyla iyi yönetişimin gerçekleştirilmesi noktasında alternatifi olan paylaşımcı (ortaklaşa) yönetim mevcut anlayışın açmazlarını yakalayabilecek bir işleyişe sahiptir. O nedenle diğer özel koruma alanlarında olduğu gibi Datça-Bozburun ÖÇKB'nde ekolojik boşlukların tamamlanması ve çözüm önerilerinin getirilmesinde pek çok paydaşın yer aldığı bir yönetsel mekanizmada ağırlığın tek bir paydaştan paydaşlar arası işbirliği ile şekillenen yetkiye bırakılması koruma politkalarının uzun vadeli verimliliğini sağlaması bakımından kayda değerdir. Bu noktada uluslararası alanda diğer

[663] "Ibid,s 219".

özel çevre koruma bölgelerinde olduğu gibi Kategori IV kapsamına giren Bölge'de tür ve habitat koruma ve onarma bakımından şu çalışmaların devamlılığının olması ve izlenmesi gerekmektedir.

Türe özgü koruma (protection of particular specias) çalışmalarında, su samuru, kız böcekleri, köpek balıkları, Akdeniz foku, iri başlı deniz kaplumbağası, deniz çayırları (Posidonia oceanica), Bern ve CITES Sözleşmesi kapsamında bulunan ve bulunmayan türler, endemik türler (yaban domuzu, dağ keçisi, bölgenin karakteristik bitki örtüsünü oluşturan türler) üzerine çalışmaların yoğunlaştırılması gerekmektedir. Bu türler ve ilgili sözleşme kapsamında yer alan türler yoğun olarak avcılık, balıkçılık faaliyetleri, turizm aktiviteleri sonucu kıyı ve deniz çevresinin kirlenmesi, ekonomik ihtiyaçlar nedeniyle habitatların tahrip edilmesi (özellikle ormanlık alanların tarım amaçlı açılması) nedeniyle her geçen gün sayısı azalmakta ve popülasyon devamlılığında düşüş görülmektedir.

Habitatların korunması (protection of habitats) çalışmalarında , Gebekum alanı ve diğer kumluk alanlar, ormanlık alanlar ve maki ekosistemi, temsili tür olarak gösterilen Akdeniz foku, İri başlı deniz kaplumbağası, su samuru ve diğer türlerin yaşam ortamı kapsamına giren alanlar,bu alanlar arasındaki geçiş zonları ve hassas zonların düzenli olarak gerçekleştirilecek araştırmalar ile (bu noktada Akdeniz Havzası ülkelerinin koruma çalışmalarındaki açmazlardan biri olan mali kaynak yaratmada yöre halkının katılımını sağlamak amacıyla, yöre insanlarının kurumsal çalışmalara ilişkin tepkilerinden ötürü Bölge'deki üniversite başta olmak üzere diğer üniversitelerin enstitüleri ve bağlı birimleri- örn Pamukkale Üniversitesi Deniz Kaplumbağaları Araştırma Kurtarma ve Rehabilitasyon Merkezi gibi-ile koordineli bir biçimde yöre halkını katılımda etkin kılacak biçimde çalışması önceliklidir.) sıkı takibe alınması gerekmektedir. Bölgenin denize göre konumu ve jeolojik yapısına bağlı olarak yükseltisi ve bulunduğu enlem geçiş zonları açısından mikro düzeyde pek çok oluşumu barındırmaktadır. Datça-Bozburun Yarımadaları Milli Park özelliği[664] taşımakta olup

[664]Aydın-Muğla-Denizli Planlama Bölgesi 1/100.000 Ölçekli Çevre Düzeni Planı Plan Aaçıklama Raporu, Çevresel Planlama ve Değerlendirme Genel Müdürlüğü, Çevre ve Orman Bakanlığı, s.39 ,<<http://www.denizli.gov.tr/web/cevre/planrap.pdf >>,(08.05.2010).

ormanlık alanlarından ötürü biyosfer rezervi[665] statüsüne sahiptir. Bu anlamda biyosfer rezervi bölgeleri olan geçiş alanları[666] (transition area)- ulusal mevzuattaki kullanımıyla geçiş zonları- tampon alanlar (buffer zone) ve merkez alanların (core zone) Datça-Bozburun yarımadalarında nasıl bir yapı sergilediği belirlenmelidir. Biyolojik koridorların konumuna ilişkin ÖBA ve ÖKA lara yönelik yapılan çalışmalardan elde edilen sonuçlar üzerinden koruma koridorlarının oluşturulması çalışmaları bu süreç açısından başlangıç noktası seçilebilir.

Hedef türlerin devamlılığını sağlamaya yönelik aktif yönetim (active managment to maintaining target speacias) çalışmalarında Datça-Bozburun Yarımadası özelinde belirtilmesi gereken türe özgü koruma ve habitatların korunması çalışmalarının verimliliği ile doğrudan bağlantılı olduğudur. İri başlı deniz kaplumbağası, Akdeniz foku, su samuru alanlarının restorasyonunda bu alanlarda sürdürülmekte olan rekreasyonel faaliyetler ile olan bağının iyi tespit edilmesi gerekmektedir. Karada ve deniz ortamındaki hedef türlerin devamlılığına yönelik aktif yönetimde avcılık faaliyetleri son derece belirleyicidir. MAK kararları ve aktif yönetimden sorumlu birimlerin koordineli çalışmalar içerisinde bulunmaları bu noktada önemli çözüm yolları olarak sıralanabilir.

Tamamen ya da kısmi doğal nitelikler taşıyan ekosistemlerin aktif yönetimi (active management of natural or semi-natural ecosystems) çalışmalarında Bölge'nin eğimili arazilerinin çokluğuna bağlı olarak verimli toprak kaybı ve su rejiminin kuraklığa bağlı olarak sulak alanlar ve su kaynakları nezdinde düzensiz olması, habitat kaybı, ekosistem tahribatı gibi önemli sorunlara yol açabilmektedir. İklim değişikliği etkilerinin deniz ve kıyı alanlarında geçen zaman içerisinde daha ciddi boyutlara uşaşacağı tespiti düşünüldüğünde su kaynaklarına ilişkin havza bazında yönetimin ve toprak kaybını önlemek amaçlı tahrip olan alan karakterine uyumlu ağaçlandırma, ormansızlaşma etkenlerinin önüne geçilmesi öncelikli çalışma alanları olmalıdır. Balıkçılık faaliyetlerinde balıkçı barınakları ve kooperatifleşme çalışmalarının ağırlık kazanması doğal nitelik taşıyan deniz ve kıyı ekosisteminin aktif yönetiminde destekleyici

[665] Lise, Y. " Ormanların Korunması İçin Örnek Proje", Yeni Ufuklar, sayı: 39, 2009, <<http://www.undp.org.tr/Gozlem3.aspx?WebSayfaNo=1843>>, (08.05.2010).

çalışmalar olarak gerçekleştirilmelidir.

Kültürel olarak tanımlanmış ekosistemlerin aktif yönetimi (active management of culturally defined-ecosystems) çalışmalarında Datça-Bozburun' da antik dönemden bu yana tedavi amaçlı, günümüzde ise ilaç sanayinde kullanılan çeşitli bitkilerin, ekonomik değeri olan ürün (badem, zeytin, sığla, kekik, vb.) yetiştiriciliğinin desteklenmesi ve bölgenin toprak yapısı nedeniyle eskiden uygulanmakta olan bağcılığın[667] yeniden canlandırılması ve bu yönde üretici olan kesimin desteklenmesi, turizm faaliyetleriyle paralellik oluşturması bakımından belirli alanların ekolojik köy olarak tasarlanması ve yöre halkı ile birlikte işletilmesi Bölge için gerekli öneriler arasındadır. Datça'da faaliyet gösteren Datça Yerel Tarih Grubu[668] yöreye ilişkin etnografik çalışmalar yaparak tarihi ve kültürel mirasın devamlılığının sağlanmasında tarihi ve kültürel dokuyu restore eden çalışmar yürütmesi, Datça Sındı Tarımsal Kalkınma Kooperatifi ekolojik tarım çalışmaları ve bu çalışmaların DAÇEV, Datça Yerel tarih Grubu ile koordineli olarak yürütülmesi Bölge'de yerel katılıma yönelik önemli adımlardır.

Bütün bu çalışmaların bütüncül ve etkili koruma alanı yönetimi niteliğinde olabilmesi için ilgili birimler tarafından Sistematik Koruma Planlaması[669] ile desteklenmesi gerekmektedir.

Bölge coğrafi konumu nedeniyle ulaşım olanaklarının son on yıl içerisinde düzenlenmesine bağlı olarak yeni yeni keşfedilmeye başlayan turistik tatil alanı niteliğindedir. Sürdürülebilir turizm yaklaşımının hala tartışmalı olduğu düşünüldüğünde SPAMI listesinde öngörülen kriterleri bütünüyle sağlayan Bölge'de gerekli tedbirin alınmaması çok hızlı yok oluşları beraberinde getirebilir.

Datça-Bozburun Özel Çevre Koruma Bölgesi'nin IUCN Kategori IV sistemi yukarıda belirtilen tür ve habitat koruma yönetim çeşitlerinin gerçekleştirilmesinde Koruma Alanları Matriksi içerisinde her ne kadar hükümete dayalı yönetim biçimi

---

[666]What is biosphere reserve?, << http://www.unesco.org/mab/doc/faq/brs.pdf>>, (08.05.2010).
[667] Taşlıgil, N.," Datça-Bozburun Özel Çevre Koruma Bölgesi ve Turizm,İklim-Bitki Örtüsü-Toprak-Su", Ege Coğrafya Dergisi, 17/1-2(2008)73-83,İzmir,s.78 , <<http://edebiyat.ege.edu.tr/bolumler/cografya/17_6_NTASLIGIL_.pdf >>, (06.05.2010).
[668]"Datça Yerel Tarih Derneği",<< http://datcaytg.blogspot.com/>>, (07.05.2010)
[669] "Sistematik Koruma Planlaması Yaklaşımı: Kıyı Ege Bölgesi Örneği", Ün, C. (et.al.), s. 56 ,<<http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/47/1155/13591.pdf>>, (08.05.2010).

içerisinde bölgesel düzeyde bakanlığa dayalı kurum kapsamında, Türkiye'de ÖÇKKB, yer alsa da kurumun çalışmaları yeterli olmamaktadır. Kurumun yer alan çevre değerlerinin korunması, çevre sorunlarının giderilmesi, koruma ve kullanma esaslarının belirlenmesi, imar planlarında gerekli revizyonun yapılması hedefleri verimli bir biçimde yerine getirilememektedir. Bunda en önemli sebep ÖÇKK'nın sorumlu olduğu bölgelerdeki Yönetim Planı eksikliği, Datça-Bozburun özelinde plalama sürecinin imar planlarına endeksli bir biçimde gerçekleştirilmesi mantığından kaynaklanmaktadır. Bölge'nin ilanında belirtilen sınırlı ölçüdeki tarım alanlarını koruma, bataklık, sazlık , sulak alanlar[670] ve kumulların kaybına neden olan faktörlerin ortadan kaldırılması, ülke ölçeğindeki önemli doğal sit alanlarının korunması, kırsal bölgenin alt yapısını sağlamlaştırma amaçları bölgenin çevre düzeni planı oluşturularak bölümlere ayrılması ile gerçekleştirilmeye çalışılmasıdır.Bölge'nin tarım ve balıkçılıktan sonra en önemli geçim sektörü olarak görülen turizmin bir getirsi olarak yerleşim alanlarındaki hızlı ve kaçak yapılaşmanın önüne geçebilecek cezaların yeterli düzeyde olmamasında kırsal alanların yerleşik alan sınırları ile ilgili yerlerinin pek çok yerde olduğu gibi bu planlar içerisinde de dikkate alınmamış olmasının payı büyük olduğu söylenilebilir.Diğer Bölge'ler için de ele alınması gereken Kırsal Alan Planlamasının[671] son dönemde uzmanlar tarafından geliştirilen CBS'ne dayalı modellemeler üzerinden Datça-Bozburun ÖÇKB için acil olarak uygulanması ve doğal, arkeolojik ve kentsel sitleri kapsayan Nazım İmar Planlarının bu yöntem ile düzenlenmesi gerekli görülmektedir.Bölge'nin planlarına dair bir diğer önemli eksiklik olarak 1991 yılında Datça Yarımadası için hazırlanan 1/1000 ölçekli İmar Planına karşın Bozburun Yarımadası için bakıldığında bugüne kadar yapılan planlamanın Koruma Amaçlı İmar Planı ve Nazım İmar Planları ile sınırlı kalması ve yerel yönetimlerin, ilgili odaların talebine karşın 2008 yılından itibaren kabul gören 1/1000 ölçekli İmar Planı hazırlıklarına yeni yeni başlanmış olması

[670] Taşlıgil, N.," Datça-Bozburun Özel Çevre Koruma Bölgesi ve Turizm,İklim-Bitki Örtüsü-Toprak-Su", Ege Coğrafya Dergisi, 17/1-2(2008)73-83,İzmir,s.81 , <<http://edebiyat.ege.edu.tr/bolumler/cografya/17_6_NTASLIGIL_.pdf >>, (07.05.2010).

[671]Reyhan, N., Tezel, D.,Tezel, C.A.,"Konumsal Veri Analizi İle Kırsal Yerleşik Alan Sınırlarının Belirlenmesi : Datça-Bozburun Özel Çevre Koruma Bölgesi Örneği",TMMOB Coğrafi Bilgi Sistemleri Kongresi, İzmir, 2009,<< http://www.hkmo.org.tr/resimler/ekler/82a944b799eac19_ek.pdf >>, (08.05.2010).

verilebilir. Bu durum Datça-Bozburun ÖÇKB'nin kendi içerisinde de bir eşitsizlik yaratmıştır. Böylelikle Bölge'nin yönetim anlayışı çevresel ve ekolojik değerleri tam analiz edilmeden plandaki imarı ön plana çıkaran düzenlemelerle toprağın kadastrolaştırılması mantığına benzer şekilde ekolojik değeri yüksek alanların idare etmekle yükümlü birime pay edilmesi ile sınırlı kalmıştır. İmar planlarına uygulamak için belirlenen adacık sistemine dayalı parselleştirme, Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından belirlenen tescilleme işlemlerinde alanın ekolojik karakterine ve çok önemli olan geçiş zonlarına dair bir gösterge yer almayacağından söz konusu hedeflerde bu göstergelerin de bulunduğu kapsamlı bir yönetim planının hazırlanması olmazsa olmazdır. Buna yönelik girişim 2001 yılı içerisinde Bölge'de gerçekleştirilen biyolojik çeşitlilik çalışmasında Yönetim Planı Taslağı içerisinde öne sürülmüş ama henüz bir plan hazırlanmamıştır. Planın hazırlanamamasında o dönem tehdit unsur olarak belirtilmiş olan Akdeniz'in yoğun kirliliği ve Datça-Bozburun Yarımadası'nın Marmaris ve Bodrum gibi önemli turizm merkezleri arasında kalması, bu nedenle koruma kullanmadan çok kalkınma-kullanma mantığının hakim olması nedeniyle sekteye uğraması durumundan kaynaklandığı düşünülmektedir. Bütünsel bir koruma yönetiminin oluşturulmasına engel olan bu durum karşısında gerçekleştirilen diğer biyolojik çeşitlilik koruma çalışmaları, atık yönetimi faaliyetlerin revize edildiği çalışmalarla sınırlı kaldığını söylemek mümkündür. Bölge'de kaynak yaratımına yönelik önceliklerin belirlenmemiş olması bu süreci daha da zorlaştırmaktadır.

SONUÇ:

Tez çalışmasını destekleyici kılması amacıyla Datça-Bozburun ÖÇKB içerisinde Datça yerleşim yerindeki DAÇEV üyeleri ile yapılan görüşmeler ve Datça'ya göre daha küçük bir yerleşim alanı olan Bozburun'da Bozburun Belediye Başkanı, Belediye Fen İşleri Müdürlüğü, muhtarlıklar, yöre sakinleri, işletmeciler ile yapılan görüşmeler belde için öncelikli sorunun Bozburun III. Etap İmar Planı çalışmaları, 1/25.000 ölçekli İmar Planının 1/1000 ölçekli İmar Planına uyarlanması zorunluluğu, Datça'da Gebekum alanının korunması çalışmalarınını arttırılması, kaçak yapılaşmanın önüne geçilecek

somut adımların atılması olduğu görülmüştür.

Bozburun'da herhangi aktif bir sivil toplum örgütü olmamasına rağmen yerel yönetimler merkezi yönetimlerin direktifiyle gerçekleştirilen çevre yönetimi anlayışından bağımsız olarak çevrenin bütün olarak korunması konusunda net bir tavır sergilenmektedir. Bu bakış açısına dayalı olarak insanların bilinçlendirilmesi ve bunun gerçekleştirilmesi için de özendirici aktivitelerin düzenlenmesi fikrine sıcak bakılmaktadır. Datça-Bozburun'un engebeli yapısı ve dağlık ve kıyı bölgelerdeki insan baskısı (turistik faaliyetlerden kaynaklanan kara kökenli deniz kirliliği ve ormanlık alanların kereste ya da kum ocağı işletmeleri nedeniyle tahrip edilmesi) konusunda mevcut kaliteli toprağın tarım amaçlı nasıl kullanılabileceği, verimsiz olan alanların hangi tarımsal metotlarla verimli hale getirilebileceğine ilişkin projelerin aciliyeti sıklıkla dile getirilmiştir. Asıl önemli olan diğer nokta ise yöredeki insanların ve yerel idarenin bölgenin yanlış koruma politikaları ile korunmaktan ve ayrıca kalkınmaktan uzak kaldığı anlayışına aynı şekilde bakıyor olduklarıdır. Başlıca geçim kaynaklarından biri olan balıkçılık ve tersane işletmeciliği coğrafi yapısı gereği doğal liman özelliği taşımakta olduğu belitirlmektedir. Yalnız ÖÇKK nın koruma yönetimine ters düştüğü için liman yapılmaması kararının alınması Bozburun'da bütünleşik koruma anlayışının uygulanmasını sekteye uğrattığı gerçeğini ortaya koymaktadır.

Uluslararası alanda geçerliliği olan koruma alanları planlama sürecindeki aşamalar göz önüne alındığında Datça-Bozburun ÖÇKB planlarındaki yetersizliklerden yola çıkarak bir takım tahminlerde bulunmak mümkündür. Buna göre planın hazırlanması öncesi aşamada yöre halkının aktif olarak katılımının sağlandığı ve her iki yarımadadaki yöre sakinlerinin Datça ve Bozburun Belediyeleri ve Datça'da ağırlıklı olarak yer alan Çevre kuruluşlarının işbirliği ile buluşturulduğu yoğun toplantıların organize edilmesi gerekmektedir. Bölge'deki geçim kaynaklarının desteklenmesi ya da engellenmeden koruma faaliyetlerinin gerçekleştirilmesi öncelikleri bu toplantılar çerçevesinde netleştirilmelidir. Bu süreç içerisinde koruma alanının bir sistem yaklaşımı olarak algılandığından emin olunması gerekmektedir. Bunu belirleyecek olan hazırlık aşamasında paydaşların yerel düzeydeki işbirliğinde kendi rollerini tam olarak tanımlıyabiliyor olmalarıdır. Paydaşların Bölge'deki rollerini tanımlayarak ortak hareket

noktası oluşturmalarını kolaylaştırarak planı hazırlayacak grubun seçilmesi ve bu grubun nitelikli bir plan çıkarması mümkündür. Datça-Bozburun ÖÇKB'de gönüllü kuruluşlar daha bilinçli ve aktif bir rol üstlenmektedirler. Yöre halkı geçime dayalı sorunları öncelikli tutmakta ve çevre konusunu kendi yaşam biçimlerini engelleyen bir unsur olarak görmektedirler. Bu noktada ÖÇKK yönetiminin yarattığı olumsuzlukları aşmada gönüllü kuruluşlara ve bu kuruluşların ortak hareketine büyük bir iş düşmektedir. Paylaşımcı yönetimi öne çıkaran ortak girişimin yaratacağı ivme ile yukarıda belirtilen etkili planlama süreçleri ve yönetimi şekillenebilir.[672]

Planlamanın veri toplanması aşamasında ekolojik ve kültürel kaynakların Kategori VI kapsamına giren ve Datça-Bozburun için değerlendirmeye alınan tür ve habitat yönetimine ilişkin başlıklar çerçevesinde dikkate alınması (türe özgü koruma, habitat korumas, hedef türlerin devamlılığını sağlamaya yönelik aktif yönetim, tamamen ya da kısmi doğal nitelikler taşıyan ekosistemlerin aktif yönetimi , kültürel olarak tanımlanmış ekosistemlerin aktif yönetimi), sosyo-ekonomik çevreye ilişkin göstergelerin belirlenmesi noktasında sınırlı toprak kullanımının verimli hale getirilmesi ve koruma alanının tür ve habitat değerlerinin sürdürülebilirliğinin sağlanması gibi iki farklı girşimin koruma- kullanma esaslarına uygun şekilde birbiriyle eşgüdüm içerisinde yürütülmesini sağlayacak ilkelerin belirlenmesi ve uygulanması süreçleri doğrultusunda veri tabanı oluşturulmalıdır[673].

Verilerin değerlendirmeye alınması aşamasında Datça-Bozburun Yarımadası'nın neden önemli olduğu Datça-Bozburun için ÖÇKK'nun öngördüğü koruma hedefleri Barcelona Sözleşmesi SPAMI listesi kriterleri (peyzaj özellikleri, hasas alanları, nadirlik ve doğallığı, doğal ve tarihi sit alanları,v.b.) yönünde genişletilerek planlama sürecine dahil edilmelidir.Bu niteliklerin bulunduğu alanlara dair ulusal ve uluslararası mevzuatta belirtilen koruma statüleri ve uluslararası alanda Bölge'nin uygun düştüğü koruma statüleri CBS yardımıyla düzenlenmelidir.Böylelikle alana ilişkin öngörüde bulunmak kolaylaşabilir. Ayrıca deniz koruma alanı statüsünün Denizler Hukuku Sözleşmesi dahilindeki Yunanistan- Türkiye karasuları tartışmalarına açıklık getirebilecek şekilde

[672] Adrian Phillips**, "**Stewardship Of Heritage Areas,Turning Ideas On Their Head, The New Paradigm For Protected Areas", Brenda Barret, Nora Mitchel (ed),Volume:20,No:2,2003,s.23.

özellikle Datça'da süregelen Girit-Datça ve sık olmamakla birlikte Bozburun'da gerçekleşen Bozburun-Simi yöre sakinlerinin buluşmaları üzerinden ortak kültürel ve doğal mirasın korunmasına ilişkin değerlendirmeler yapılıp belirlenerek Datça-Bozburun ÖÇKB'nin yerel, bölgesel ve ulusal öneminin arttırılması girişimleri büyük bir kazanım yaratabilir. Araştırma sırasında gerçekleştirilen görüşmelerdebu tarz bir girişime yerel yönetimlerin ve insanların sıcak baktığı gözlenmiştir.Bu nedenle Bölge'de koruma bilincinin yaratılmasında yöre halkına ait kültürel ve doğal mirasın etkin kullanımı üzerinden tartışmaların fırsatlar ve tehditlerin değerlendirilmeye alındığı planlama aşaması içinde gerçekleştirilmesi gerekmektedir. [674]

Fırsatlar ve tehditlerin oluşturulmasında Bölge açısından dikkat edilmesi gereken nadir türler için hassaslık arz eden alanlarda herhangi bir inşaat, işletme ya da baraj yapımı çalışmasına izin verilmemesi durumudur. Hisarönü Barajı Projesi ile su samuru habitatı içinde yer alan Körfez'in doğal ve ekolojik değerinin yok olma tehlikesiyle yüzyüze kalması, kıyı ve deniz ekosisteminin ve buradaki kumluk alanların yok olması tehdidi buna en iyi örnektir.[675] Bu proje ile su samuru habitatı içinde yer alan Körfez'in doğal ve ekolojik değerinin yok olma tehlikesiyle yüzyüze kalması, kıyı ve deniz ekosisteminin ve buradaki kumluk alanların yok olması kaçınılmazdır.Aynı şekilde Datça Yarımadası'nda işletilen kum ve taş ocakları, kalker ocağı kırma[676] eleme tesislerinin dağ ekosistemi, flora ve faunaya işlemler sırasında ortaya çıkan kireç tozunun havaya karışarak insan sağlığına, toprağa ve suya karışarak asit-baz[677] dengesini düzensizleştirmesiyle bitkilere ve dolaylı olarak diğer canlılara zararı hayati önem taşıyandurumlardır.Bunların kapsamlı bir biçimde temel insani gereksinimler olan alt yapı hizmetleri ihmal edilmeden düzenlenmesinin çareleri aranmalıdır.Genel olarak

---

[673] "Ibid".
[674] "Ibid".
[675] <<http://www.dsi.gov.tr/bolge/dsi21/mugla.htm >>, (0 8.05.2010).
[676] <<http://www.mugla-cevreorman.gov.tr/uploads/%C3%87EDGEREKDE%C4%9E%C4%B0L.pdf >>, (08.05.2010).
[677]Oygar, Buket, "Daha da Geç Kalmadan",Argasti , Kasım-Aralık 2006, Sayı :4,5
<<http://www.baraka.cc//index.php?option=com_content&task=view&id=186 >>, (06.05.2010).

2001 yılında hazırlanan Yönetim Planı Taslağında yer alan[678]

- Bodrum ve Marmaris'teki kitle turizminden farklı olarak eko-turizmin desteklenerek (eko köylerin oluşurulması), sınırlı turizme olanak sağlayacak koşulların belirlenmesi, Kos, Rodos, Sömbeki'den gelen turistlerin Masmaris ve Bodrum'dan farklı daha yumuşak turizmin uygulanarak Datça-Bozburun'u tercih etmeleri için Bodrum ile bağlatıyı sağlayan Körmen Limanı'nın geliştirilmesi,
- Kalıcı etkilerinden dolayı mevcut su ürünleri tesisleri dışında tesisin açılmaması,
- Ulaşım açısından alternatif ulaşım araçları ve yollarının (bisiklet yolu) oluşturulması,
- Turizm sigortasının getirilmesi,
- Su kalitesi bakımından Kazandere Turgutlu deresinde su kalitesi izleme laboratuarının kurulması,
- Ağaçlandırma faaliyetlerinin bitki örtüsünün özellikleri hesaba katılarak frigana maki topluğunun zarar görmeyecek şekilde uygulanması,
- Bozburun başta olmak üzere yat ve tekneleri kabul edecek kıyı tesislerinin yapılması, katı atık depolama tesislerinin etkili yönetiminin sağlanması,
- Pezyzajı ve doğal, hassas alanları etkileyecek yapılaşmanın önüne geçilmesi, 1. derece deprem alanı olan bölgede yapılaşmanın sağlam olması,
- III. sınıf arazilerin tarıma kazandırılması, çiftçilerin bilinçlendirilerek damla ulama yöntemiyle tarımın teşvik edilmesi,
- Erozyona ilişkin tedbirlerin alınması,
- Orman yangınlarına karşı yeterli itfaiye ekibinin yer aldığı yangın haber alma sisteminin oluşturulması

Yönetim Planı hedefleri bugün de geçerliliğini korumaktadır.

Yöntim Planı Taslağı'nın Uluslarası Koruma Alanı Yönetim Planı (IUCN yönünde mevcut taslak plana ek olarak değerlendirilen konular üzerinden genişletilmesi gerekmektedir. Bu nedenle planın hazırlanması aşamasından önce

[678] "Dataça-Bozburun Özel Çevre Koruma Bölgesi Biyolojik Zenginlikleri ve Yönetim Planı", Hacettepe Üniversitesi Biyoloji Bölümü, Özel Çevre Koruma Kurumu, Çevre ve Orman Bakanlığı,(ed) Yerli, V.S., Ankara, 2001,s.229.

yöre halkının aktif katılımı ve rol almasını sağlayan geçim kaynaklarının koruma-kullanma dengesine göre formülüze edilmesi çabası ve girişimleri çıkış noktası olmalıdır. Ancak bütün yönetim planlaması süreçlerinin etkili biçimde işlemesi ve bu yönetim planlarının özel çevre koruma bölgelerine bitişik olan koruma alanlarının koşullarını da göz önünde bulundurabilecek şekilde değerlendirilmesi elzemdir.Bu sayede Milenyum Kalkınma Hedeflerine uygun İyi Yönetişim hedefleri yönünde özel çevre koruma bölgelerinin sürdürülebilir yönetimi gerçekleşebilir.

Datça-Bozburun Yarımadası açısından Muğla Mimarlar Odası'nın görüşü değerlendirmeye alındığında "Bölge'de etkili olan Aydın-Muğla-Denizli Planlama Bölgesi 1/100.000 ölçekli Çevre Düzeni Planı koruma-kullanma dengesi, rasyonel kaynak kullanımı yönündeki yaptırımına bağlı olarak 1/1000, 1/25.000 ve 1/5000 ölçekli hartalara indirgemeden uygulanması koşulu Datça-Boznburun ÖÇKB'ye yönelik hazırlanan 1/1000 ölçekli, 1/25.000 ölçekli ve 1/5000 ölçekli planları için değerlendirmeye alınmalıdır. Bu değerlendirme Muğla ilinin Türkiye'nin en zun kıyı şeridine sahip olması, doğal, kültürel, tarihsel, tarımsal açıdan zengin bir il olması, yerli ve yabancı turizm yatırımcıları için çekici bir alan olması, kıyı şeridinin tamamına yakın bölümünde 1/25.000 ölçekli çevre düzeni planlarının yer alması, İlin peç çok yerinde sit alanları, milli parklar ve farklı koruma bölgelerinin içiçeliği ve sit alanlarının çoğunun imar planlarının bulunmayışı, 1/25.000 ölçekli plana karşın kadastro çalışmalarının yer almadığı alanların mevcudiyeti düşünülerek[679] 1980'li yıllardan itibaren sit alanı statüsü verilen yerlerlerin kağıt üzerindeki tesciliyle sınırlı koruması için 1 yıl süre ile koruma planının hazırlanmasının 1/100.000 ölçekli planlarda daha kısa sürede gerçekleştirilmeye çalışılması çelişkisi açısından önemlidir."[680] Şeklinde önemle vurgulandığı görülür.

Sonuç olarak, Kıyı Yasasının olumsuz etkilerini ortadan kaldıracak bir turizm planı ve tamamen koruma-kullanım dengesinde düzenlenmiş olan, bölgelerin

[679] Uysal,L., "1/100.000 Ölçekli Aydın-Muğla-Denizli Çevre Düzeni Planı İle İlgili Mimarlar Odası Muğla Şubesi Değerlendirme Raporu", Mimarlar Odası Şubesi, Muğla, 2007, s. 5, <<http://www.muglamimarlarodasi.org/AYDIN_MUGLA_DENIZLI.pdf >>, (8.5.2010).
[680]" Ibid, s.4"

niteliklerine göre sınıflandırıldığı ve ona uygun yaşamsal ve yönetsel faaliyetlere izin verildiği III. Etap İmar planı Bölge'nin uluslar arası kriterlere göre bütünleşik ve etkili yönetiminde aşılması gerekken sorunlar olarak durmaktadır. Deniz ve kıyı ekosistemi açısından uluslar arası alanda deniz koruma alanı statüsüne sahip bu alanın tıpkı diğer ÖÇKB'lerde olduğu gibi niteliklerine uygun bir şekilde daha detaylı projelerle koruma altına alınması gerekmektedir.

KAYNAKÇA

İnternet Kaynakları

"About the Ramsar Convention", << http://www.ramsar.org/cda/en/ramsar-about-about-ramsar/main/ramsar/1-36%5E7687_4000_0__ >>, (09.04.2010).

"ACCOBAMS Toplantıları", <<http://www.tudav.org/new/projects.php?pid=26>>, (24.05.2010).

"Administration",<<http://dictionary.reverso.net/english-definition/administration>>, (05.04.2010).

"Agreement area", <<http://www.accobams.org/index.php?option=com_content&view=article&id=1078:agreement-area&catid=68:presentation&Itemid=1 >>, (10.04.2010).

" Akdeniz Foku Araştırmaları", Türk Deniz Araştırmaları Vakfı, << http://www.tudav.org/new/projects.php?pid=24 >>, (19.04.2010).

"Akdeniz Foku Yaşam Alanları Araştırması", 360^0 Araştırma Grubu, << http://www.360derece.info/deutsch/akdeniz_foku.htm >>, (29.04.2010).
Alan,< < http://www.tdkterim.gov.tr/bts/?kategori=verilst&kelime=alan&ayn=tam >>, (02.03.2010).

Akdeniz'in Kirlenmeye Karşı Korunması Sözleşmesi, (R.G. 22.08.2002 tarih ve 24854 sayı,

<<http://www.denizcilik.gov.tr/mevzuat/dosyam/AKDEN%C4%B0Z%C4%B0N%20K%C4%B0RLENMEYE%20KAR%C5%9EI%20KORUNMASINA%20A%C4%B0T%20S%C3%96ZLE%C5%9EME.doc >>, (22.04.2010).

Akdenizde Özel Koruma Alanlarına İlişkin Protokol, (R.G. 23.10.1998 tarih ve 19968), <<http://www.denizcilik.gov.tr/mevzuat/dosyam/Akdenizde%20%C3%96zel%20Koruma%20Alanlar%C4%B1na%20%C4%B0li%C5%9Fkin%20Protokol.doc>> ,(24.05.2010).

Akyol, O., Ceyhan, T., "Datça-Bozburun Yaroımadası (Ege Denizi) Kıyı Balıkçılığı ve Sorunları Üzerine Bir Araştırma",Ege Üniversitesi Su Ürünleri Dergisi, Cilt: 24, Sayı : 1-2 , İzmir, 2007, <<http://jfas.ege.edu.tr/pdf/2007-1-2/20_Akyol_24_1-2_2007.pdf >>, (29.04.2010).

"Anadolu Su Havzaları Rehabilitasyon Projesi", << http://www2.agm.gov.tr/ashrp/detaysite.asp?id=12 >>, (16.04.2010)

" Ankara Keçisi Irkının (Capra hircus ancryrensis) Devamlılığının Sağlanması İçin Yetiştiriciliğinin Desteklenmesi Projesi", Türkiye Tabiatını Koruma Derneği, << http://ankarakecisi.ttkder.org.tr/ >>, (19.04.2010)

"Anonim",<<http://www.iucn.org/about/union/commissions/wcpa/wcpa_what/wcpa_governance/ >>, (05.04.2010).

" Araştırma Ormanlarındaki Böcekçil Kuşların Belirlenmesi, Beslenme Biyolojileri ve Çoğalmalarının Desteklenmesi",Batı Akdeniz Ormancılık Araştırma Müdürlüğü, Araştırma ve Geliştirme Dairesi Başkanlığı, Çevre ve Orman Bkanlığı,Teknik Bülten, No:19, Antalya, 2004, << http://www.baoram.gov.tr/tekyaprak_bulten/3.doc >>, (28.04.2010).

“ Atık Yönetim Hizmetleri: Muğla-Datça Bozburun Özel Çevre Koruma Bölgesi”, Özel Çevre Koruma Kurumu Başkanlığı, Çevre ve Orman Bakanlığı, s. 5, <<http://www.ockkb.gov.tr/yukle/dosyalar/faaliyetler/atikyonetimi.swf>>, (27.04.2010).

“Avrupa Peyzaj Sözleşmesi, (R.G. 27.07.2003 tarih ve 25181 sayı), << http://www.milliparklar.gov.tr/DKMP/Files/Mevzuat/hukuk/sozlesme/sozlesme.htm >>, (09.04.2010).

“ Avrupa Birliği Eşleştirme Projesi”, << http://ftw.food.gov.tr/ >>, (18.04.2010)

“Aydın-Muğla-Denizli Planlama Bölgesi 1/100.000 Ölçekli Çevre Düzeni Planı Plan Açıklama Raporu”, Çevresel Planlama ve Değerlendirme Genel Müdürlüğü, Çevre ve Orman Bakanlığı, << http://www.denizli.gov.tr/web/cevre/planrap.pdf >>,(08.05.2010).

Badman, T., Bomhard, B.,“World Heritage and Protected Areas”, IUCN,2008, <<http://whc.unesco.org/uploads/activities/documents/activity-13-5.pdf>>,s.6, (09.04.2010).

“Bakanlık Kuruluşu”, Çevre ve Orman Bakanlığı, << http://www.cevreorman.gov.tr/COB/Bakanlik/BakanlikKurulusu.aspx?sflang=tr >>, (16.04.2010).

“ Balina ve Yunus Araştırmaları”, Türk Deniz Araştırmaları Vakfı-TÜDAV, << http://www.tudav.org/new/projects.php?pcat_id=6 >>, (19.04.2010)

“Bakü-Tiflis-Ceyhan Boru Hattındaki Önemli Kuş Alanları Projesi”, Doağa Derneği, << http://www.dogadernegi.org/index.php?sayfa=calisma&id=18 >>,(19.04.2010)

"Barcelona Convention",
<< http://www.unep.ch/regionalseas/regions/med/t_barcel.htm >>, (12.04.2010)

" Barcelona Konveniyonu Toplantısı", Türk Deniz Araştırmaları Vakfı-TÜDAV, << http://www.tudav.org/new/projects.php?pid=36 >>, (19.04.2010).

Barlas, M., Yorulmaz, B., "Su Samuru (Lutra lutra)Nun Muğla Çevresinde Yayılışı", Tabiat ve İnsan, 1999,
<<http://www.akyaka.org/otter/bilgi_tr/antalya_1999/distribution%20%20of%20%20otters%20(lutra%20lutra)%20%20in%20%20mugla%20%20and%20%20its%20districts.pdf >>, (01.05.2010).

"Belediye Kanunu", (R.G. 13.07.2005 tarih ve 25874 sayı),
<<http://www.mevzuat.adalet.gov.tr/html/1525.html
http://www.hkmo.org.tr/resimler/ekler/82a944b799eac19_ek.pdf >>, (08.05.2010).

"Belek Özel Çevre Koruma Bölgesi, 2008 Yılına Kadar Gerçekleştirilen Faaliyetler", İl Durum Raporu, Özel Çevre Koruma Kurumu Başkanlığı, Çevreve Orman Bakanlığı, s. 31,
<< http://www2.cevreorman.gov.tr/durum_rapor/ockkb/ockkb_ild.pdf >>, (20.04.2010)

"Belek Özel Çevre Koruma Bölgesi", Özel Çevre Koruma Kurumu Başkanlığ, Çevre ve Orman Bakanlığı,
<< http://www.ockkb.gov.tr/TR/Icerik.ASP?ID=126 >> ,(21.04.2010).

"Belek Özel Çevre Koruma Bölgesi, 2010 Yılında Gerçekleştirilmesi Hedeflenen Faaliyetler,
<< http://www.ockkb.gov.tr/YUKLE/Dosyalar/2010/mart/arastirmaizleme.doc >>, (21.04.2010).

"Belek Özel Çevre Koruma Bölgesi", Özel Çevre Koruma Kurumu Başkanlığı, Çevre ve Orman Bakanlığı,<< http://www.ockkb.gov.tr/TR/Icerik.ASP?ID=132 >> (21.04.2010).

"Black Sea Environment",<<http://www.blacksea-commission.org/_environment.asp >>, (13.04.2010) .

<< http://www.turmepa.org.tr/Projelerimiz/fethiye.html >> , (20.04.2010).
http://www.kiyiyonetimi.net/index.php?option=com_content&view=article&id=7&Itemid= 8> >, (20.04.2010).

" Birecik Bozkırlarının Yerel Katılımla Korunması Projesi", Doağa Derneği,
<< http://www.dogadernegi.org/index.php?sayfa=calisma&id=15 >>, (19.04.2010).

" Birecik ve Halfeti İlçelerinde Doğa Turizminin Geliştirilmesi Projesi", Doğa Derneği,
<< http://www.dogadernegi.org/index.php?sayfa=calisma&id=21 >>, (19.04.2010).

"Biyolojik Çeşitlilik Stratejisi, Türkiye'nin Dağ Biyolojik Çeşitliliği", UBÇEP, 2007,
<<http://www.bcs.gov.tr/thematic/tematikalanlar.doc/Dag_BC_17.07.2007.doc>>
,(27.04.2010).

"Biodiversity",
<<http://www.unepmap.org/index.php?module=content2&catid=001003004>>,
(12.04.2010).

" Bitki Genetik Kaynakları Çalışmaları", Ege Tarımsal Araştırma Enstitüsü, Bitki Genetik Kaynakları Bölümü, No:3,
<< http://www.etae.gov.tr/yayin-ek/tanitim-bro/3-bgk-tanitim-bro.pdf >>, (15.04.2010).

"Bölge",
<<http://www.tdkterim.gov.tr/bts/?kategori=verilst&kelime=b%F6lge&ayn=tam >>, (02.03.2010).

" Bölgeler alt kategorileri", Özel Çevre Koruma Kurumu Dairesi Başkanlığı, Çevre ve Orman Bakanlığı,
<< http://www.ockkb.gov.tr/TR/Icerik.ASP?ID=125 >>, (17.04.2010).

"Catagory Ia, Category Ib",
<< http://www.unep-wcmc.org/protected_areas/categories/eng/i.pdf >>, (06.04.2010).

"Category VI", << http://www.unep-wcmc.org/protected_areas/categories/eng/vi.pdf >>, (07.04.2010).

Convention Concerning The Protection Of The World Culturel And Naturel Heritage,16/11/1972,Paris,
<<http://portal.unesco.org/en/ev.phpURL_ID=13055&URL_DO=DO_TOPIC&URL_SECTION=201.html>>, (31.03.2010).
" Convention fort he Protection of the Marine Environment and the Coastal Region of the Mediterranean" Article 4 General Obligations",(UNEP (OCA)/MED 1G.6/7),
<< http://195.97.36.231/dbases/webdocs/BCP/bc95_Eng_p.pdf >>, (03.05.2010).

" Convention on the Protection of the Black Sea Against Pollution",
<< http://www.blacksea-commission.org/_convention-fulltext.asp >>, (13.04.2010).

" COP 2 Decition II/10: Conservation and Sustainable Use of Marine and Coastal Biological Diversity", << http://www.cbd.int/decision/cop/?id=7083 >> (22.03.2010).

"COP 4 Decition IV/5: Conservation and sustainable use ot marine and coastal biological diversity, including a programme of work",

<< http://www.cbd.int/decision/cop/?id=7128 >>, (20.03.2010).

COP 7 Decition VII/11,
<< http://www.cbd.int/decision/cop/?id=7748 >>, (05.04.2010).

"CIESM- Uluslar arası Akdeniz Bilimsel Araştırma Kuruluşu) Kongresi Ardından, Türk Deniz Araştırmaları Vakfı-TÜDAV, << http://www.tudav.org/new/projects.php?pid=17 >>, (19.04.2010).

"CITES species database", << http://sea.unep-wcmc.org/isdb/CITES/Taxonomy/tax-species-result.cfm?Genus=Caretta&Species=caretta&source=animals&tabname=all >>, (24.05.2010).

CITES Sözleşmesi 15. Taraflar Konferansı", Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü, Çevre ve Orman Bakanlığı,
<<http://www.milliparklar.gov.tr/DKMP/AnaSayfa/resimliHaber/10-03-29/CITES_S%C3%B6zle%C5%9Fmesinin_15_Taraflar_Konferans%C4%B1_Toplant%C4%B1s%C4%B1_Katar_da_Yap%C4%B1ld%C4%B1.aspx?sflang=tr>>,
(06.05.2010).

" CITES Sözleşmesi 15. Taraflar Konferansı", Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü, Çevre ve Orman Bakanlığı,
<<http://www.milliparklar.gov.tr/DKMP/AnaSayfa/resimliHaber/10-03-29/CITES_S%C3%B6zle%C5%9Fmesinin_15_Taraflar_Konferans%C4%B1_Toplant%C4%B1s%C4%B1_Katar_da_Yap%C4%B1ld%C4%B1.aspx?sflang=tr>>,
(06.05.2010).

"CITES Strategic Vision: 2008-2013", << http://www.cites.org/eng/res/14/14-02.shtml >>, (08.04.2010).

" Coastal Management Area", Priority Actions Programme Regional Activity Centre-PAP/RAC, UNEP, Split, 2005, s.3,
<<http://www.kay-tmk.metu.edu.tr/yayinlar/cam%20in%20turkey.pdf>>, (23.04.2010).

"Combating desertification in the North Mediterranean",
<< http://www.unccd.int/publicinfo/factsheets/pdf/Fact_Sheets/Fact_sheet_14eng.pdf>>
(12.4.2010).

"Conferance of the Parties/ Akit Taraflar Toplantısı- (COP)",
<< http://www.cbd.int/convention/ >>, (07.03.2010).

" Conserving Marine Biodiversity",
<< http://cmsdata.iucn.org/downloads/marine_conservation_lr.pdf >>, (14.04.2010).

"Convention on Biological Diversity:Convention Badies",
<< http://www.cbd.int/convention/ >>, (07.03.2010).

"Convention on Combating Desertification, Regional profiles",
<< http://www.unccd.int/regional/menu.php >>, (13.04.2010).

"Convening the Global constituency: World Parks Congress, 50 Years of Working for Protected Areas",
<< http://cmsdata.iucn.org/downloads/history_wcpa_15july_web_version_1.pdf >>,
(24.04.2010).

"Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Fauna and Flora: Interpretation and implementation of the Convention, Annex 1, Listed Species taken in

the marine environment not within the jurisdiction of a State", 11th Meeting of the Conference of Parties Gigiri (Kenya), 10-20 April, 2000,
<< http://www.cites.org/eng/cop/11/doc/18.pdf >>, (8.4.2010).

"conserve", << http://oxforddictionaries.com/view/entry/m_en_gb0173440#m_en_gb0173440 >>, (11.08.2010).

Crofts, R., "Parks:Protected Areas Programme, Protected Areas:From Durban Onwards" ,Vol 17, No:2, Durban+5, Paul Goriup(ed), IUCN,2008,
<< http://cmsdata.iucn.org/downloads/parks_17_2_web.pdf >>, (12.03.2010).

"Çevre ve Kültür Değerlerini Koruma ve Tanıtma Vakfı",
<< http://www.cekulvakfi.org.tr/icerik/icerik.asp?sayfaID=1 >>, (19.04.2010).

" Çevresel Etki Değerlendirmesi ve Planlama Genel Müdürlüğünün Görevleri",
<< http://www.cedgm.gov.tr/CED/AnaSayfa/gorevVeyetkiler.aspx?sflang=tr >>, (16.04.2010).

Çevre Kanunu, Kanun No: 2872, R.G. 11.08.1983 tarih ve 18132 sayı.
<<http://www.hukuki.net/hukuk/index.php?article=1197&highlite=2872,sayılı,çevre,kanunu >>, (24.05.2010).

" Çevre ve Orman Bakanlığı Yayın Yönetmeliği" , (R.G. No:25548),
<< http://www.mevzuat.adalet.gov.tr/html/21953.html >>, (16.04.2010).

" Çevre ve Orman Bakanlığı Merkez Teşkilatının Görevleri, Çalışma Esas ve Usulleri Hakkında Yönetmelik",(R.G. No:25348),
<<http://www.mevzuat.adalet.gov.tr/html/21710.html >>, (16.04.2010).

" Çevre ve Taşkın Koruma" , Devlet ve Su İşleri Genel Müdürlüğü,
<< http://www.dsi.gov.tr/hizmet/cevre.htm >>, (18.04.2010).

"Çevre Temaları", Avrupa Çevre Ajansı-AÇA, << http://www.eea.europa.eu/tr/themes >>, (19.04.2010).

" Datça-Bozburun Özel Çevre Koruma Bölgesi", Özel Çevre Koruma Kurumu Başkanlığı , Çevre ve Orman Bakanlığı,
<< http://www.ockkb.gov.tr/TR/Icerik.ASP?ID=128 >>, (21.04.2010).

" Datça-Bozburun Özel Çevre Koruma Bölgesi, 2009 Yılına Kadar Gerçekleştirilen Faaliyetler",
<<http://www.ockkb.gov.tr/YUKLE/Dosyalar/2010/mart/arastirmaizleme.doc>>, (27.04.2010).

Dejeant-Pons,M., "Content and scope of the convention, National measures",
<< http://www.pcl-eu.de/project/convention/mag.php >>, (12.04.2010).

Demirsoy, S., "Ege Denizi Kıta Sahanlığı Sorunu", Maden Mühendisleri Odası Dergisi, sayı:14/1, 1975,
<< http://eski.maden.org.tr/resimler/ekler/91d1b4d82419de8_ek.pdf >> , (08.05.2010).

"Desteklediğimiz Çalışmalar", Doğa Derneği,
<< http://www.dogadernegi.org/calismalarimiz.aspx >>, (19.04.2010).

"Devlet Su İşleri Umum Müdürlüğü Teşkilat ve Vazifeleri Hakkında Kanun", (R.G. No:8592), << http://www.hukuki.net/kanun/6200.13.text.asp >>, (17.04.2010).

" Devlet ve Su İşleri Genel Müdürlüğü Görev ve Sorumlulukları", Devlet ve Su İşleri Genel Müdürlüğü, << http://www.dsi.gov.tr/kurumsal/gorev.htm >>, (18.04.2010).

“ Dış İlişkiler ve Abrupa Birliği Dairesi Başkanlığı Görevleri”, Dış İlişkiler ve Avrupa Dairesi Başkanlığı, << http://www.did-cevreorman.gov.tr/sayfa_detay.asp?id=23 >>, (17.04.2010).

“ Dilek Yarımadası-Büyük Menderes Deltası Eko-Turizm Projesi”, Doğa Derneği, << http://www.dogadernegi.org/index.php?sayfa=calisma&id=23 >>, (19.04.2010).

Dudley,N.(ed),Guidelines for Applying Protected Area Management Categories,World Conservation on Protected Areas, 2008, << http://data.iucn.org/dbtw-wpd/edocs/PAPS-016.pdf >>, (05.04.2010).

“Durban World Parks Congress,Protected Areas Programme”,IUCN, Vol14, No: 2, 2004, << http://cmsdata.iucn.org/downloads/parks_17_2_web.pdf >>, (10.03.2010).

“EGE BÖLGESİ, Datça ve Bozburun Yarımadaları”,Türkiye’nin Önemli Doğa Alanları, Doğa Derneği, Editörler, Eken, G.(et.al.),Doğa Derneği , Ankara, 2006 , s.202 << http://www.dogadernegi.org/data/odapdf/03_EGE.pdf >>, (24.04.2010).

“ Eğitim Projeleri”, Çevre ve Kültür Değerlerini Koruma ve Tanıtma Vakfı-ÇEKÜL, << http://www.cekulvakfi.org.tr/icerik/icerik.asp?sayfaID=37 >>, (19.04.2010).

“ Elaboration of an International Convention to Combat Desertification in Countries Experiencing Serious Drough and/or Desertification, Particularly in Africa, Annex IV: Regional Implementation Annex For The Northern Mediterranean”, << http://www.unccd.int/convention/text/pdf/conv-eng.pdf >>, (12.04.2010).

“ Entegre İdare ve Kontrol Sistemi-(IACS) Integrated Administration and Control System, Tarımsal Üretim ve Geliştirme Genel Müdürlüğü , Tarım ve Köyişleri Bakanlığı , << http://www.tugem.gov.tr/document/IACS.html >>, (18.04.2010).

"Environmental Governance Sourcebook : International Framework for Environmental Governance", Editörler, Steiner, A., Martonakova, H., Guziova, Z., UNDP Regional Bureau for Europe and Commonwealth of Independent States, Bratislava, 2003, << http://europeandcis.undp.org/environment/seeurope/show/3648A4A9-F203-1EE9-B32AA7B7D6E35F95 >>, (31.03.2010).

"Evaluating Effectiveness:A Framework for evaluating management effectiveness", Editörler, Hockings, M., Stolton, S., Leverington, F., Dudley,N.,Courrau, J., WDPA, Best Practise Protected Area Guidelines Series, No: 14, << http://data.iucn.org/dbtw-wpd/edocs/PAG-014.pdf >>, (07.04.2010).

"Fauna",<< http://www.ecologydictionary.org/fauna >>, (12.03.2010).

"Fethiye Göcek Özel Çevre Koruma Bölgesi", Özel Çevre Koruma Kurumu Başkanlığı, Çevre ve Orman Bakanlığı,<< http://www.ockkb.gov.tr/TR/Icerik.ASP?ID=129 >>, (20.04.2010).

" Fethiye Göcek Özel Çevre Koruma Bölgesi, 2008 Yılına Kadar Gerçekleştirilen Faaliyetler", İl Durum Raporu, Özel Çevre Koruma Kurumu Başkanlığı, Çevreve Orman Bakanlığı,
<< http://www2.cevreorman.gov.tr/durum_rapor/ockkb/ockkb_ild.pdf >>,(20.04.2010).

"Fethiye-Göcak", MPA Global,
<< http://www.mpaglobal.org/index.php?action=showMain&site_code=15586 >>, (22.04.2010).

"Flora", << http://www.ecologydictionary.org/Flora > >, (12.03.2010).

"Fitocoğrafya bitki coğrafyası anlamında kullanılan coğrafi terimdir,
<< http://www.cografya.gen.tr/sozluk/fitocografya.htm <<, (11.08.2010).

“ Forests and Water”,
<<http://www.iucn.org/about/union/secretariat/offices/iucnmed/iucn_med_programme/terrestrial_ecosystems___livelihoods/forests/forests_and_water/ >>, (14.04.2010).

“Foça Özel Çevre Koruma Bölgesi”, Özel Çevre Koruma Kurumu Başkanlığı, Çevre ve Orman Bakanlığı,
<<http://www.ockkb.gov.tr/TR/Icerik.ASP?ID=127 >>, (21.04.2010).

“Foça Özel Çevre Koruma Bölgesi, 2010 Yılında Gerçekleştirilmesi Hedeflenen Faaliyetler,
<<http://www.ockkb.gov.tr/YUKLE/Dosyalar/2010/mart/arastirmaizleme.doc >>, (21.04.2010).

Franckx, E., “Applications of the term *Introduction from the sea* “,
<< http://www.cites.org/eng/news/meetings/IFS-05/term_IFS.pdf >>, (08.04.2010).

Foot Print Forum 2010, Global Footprint Network,
<<http://www.planbleu.org/actualite/Mediterranean_Invite_withWWF-UNESCO-Plan%20Bleu.pdf >>, (24.05.2010).

“Future of the CBD Programme of Work on Protected Areas: The Six Key Elements of Success”, WCPA, 2009,
<<http://cmsdata.iucn.org/downloads/the_future_of_the_powpa_final_10_9_09.doc >>, (08.04.2010).

“Future of the CBD Programme of Work on Protected Areas: Appendix 1: PoWPA Implementaiton Challenges and Recommendation, WCPA, 2009, s.15,
<<http://cmsdata.iucn.org/downloads/the_future_of_the_powpa_final_10_9_09.doc >>, (08.04.2010).

"Gediz Deltası'nın Koruma Durumumun İyileştirilmesi İÇN Bölge Yerleşkelerinde Sürdürülebilir Turizmin Oluşturulması Projesi", Doğa Derneği,
<< http://www.dogadernegi.org/index.php?sayfa=calisma&id=19 >>, (19.04.2010).

" Gemi Blast Sularının Kontrolü Projesi", Türk Deniz Araştırmaları Vakfı-TÜDAV,
<< http://www.tudav.org/new/projects.php?pid=9 >>, (19.04.2010).

" Göçmen Kuşların Korunması İçin Eğitim ve Kamuoyu Bilinçlendirme Projesi", Kuş Araştırmaları Derneği-KAD,
<<http://www.kad.org.tr/index.php?option=com_content&task=view&id=51&Itemid=15 >>, (20.04.2010) .

Global Environment Outlook, GEO4 Environment for Development, UNEP, 2007,
<< http://www.unep.org/geo/geo4/report/GEO-4_Report_Full_en.pdf >>, (31.03.2010).

Governance,<http://www.askoxford.com/concise_oed/governance?view=uk>>, (04.04.2010).

" Gökçeada Deniz Parkı", Türk Deniz Araştırmaları Vakfı-TÜDAV,
<< http://www.tudav.org/new/projects.php?pid=2 >>, (19.04.2010).

"Göksu Deltası Özel Çevre Koruma Bölgesi", Özel Çevre Koruma Kurumu Başkanlığı, Çevre ve Orman Bakanlığı,
<< http://www.ockkb.gov.tr/TR/Icerik.ASP?ID=131 >>,(21.04.2010).

"Göksu Deltasında Doğa Tahribatı İddiası", Çevre Mühendisleri Odası, Türk Mühendisler ve Mimarlar Odaları Birliği-TMMOB, 14 Nisan 2010,
<<http://www.cmo.org.tr/index.php/haberler/cevre-haberleri/1925-goeksu-deltasnda-

doa-tahribat-ddias >>,(21.04.2010).

“ Göksu Deltası Özel Çevre Koruma Bölgesi, 2010 Yılında Gerçekleştirilmesi Hedeflenen Faaliyetler”,
<<http://www.ockkb.gov.tr/YUKLE/Dosyalar/2010/mart/arastirmaizleme.doc
>>,(21.04.2010).

“Göksu Deltasında Doğa Tahribatı İddiası”, Çevre Mühendisleri Odası, Türk Mühendisler ve Mimarlar Odaları Birliği-TMMOB, 14 Nisan 2010,
<<http://www.cmo.org.tr/index.php/haberler/cevre-haberleri/1925-goeksu-deltasnda-doa-tahribat-ddias >>,(21.04.2010).

“ Gökova Özel Çevre Koruma Bölgesi”, Özel Çevre Koruma Kurumu Başkanlığı, Çevre ve Orman Bakanlığı,
<<http://www.ockkb.gov.tr/TR/Icerik.ASP?ID=130>> ,(20.04.2010).

“ Gökova Özel Çevre Koruma Bölgesi, 2008 Yılına Kadar Gerçekleştirilen Faaliyetler”, İl Durum Raporu, Özel Çevre Koruma Kurumu Başkanlığı, Çevreve Orman Bakanlığı,
<< http://www2.cevreorman.gov.tr/durum_rapor/ockkb/ockkb_ild.pdf >>,(20.04.2010).
.

“ Gökova Özel Çevre Koruma Bölgesi, 2009 Yılına Kadar Gerçekleştirilen Faaliyetler”, İl Durum Raporu, Özel Çevre Koruma Kurumu Başkanlığı, Çevreve Orman Bakanlığı,
<< http://www2.cevreorman.gov.tr/durum_rapor/ockkb/ockkb_ild.pdf >>,(20.04.2010) .

“ Gökova Özel Çevre Koruma Bölgesi Bütünleşik Deniz ve Kıyı Alanları Yönetim Planlaması Projesi”, 2009-2010,
<< http://www.sadafag.org/gokova/index.php?bolum=amac-kapsam >>, (30.04.2010).

"Gölbaşı Özel Çevre Koruma Bölgesi, 2009 Yılına Kadar Gerçekleştirilen Faaliyetler", <<http://www.ockkb.gov.tr/YUKLE/Dosyalar/2010/mart/arastirmaizleme.doc>>,(21.04. 2010).

"Gölbaşı Özel Çevre Koruma Bölgesi, 2010 Yılında Gerçekleştirilmesi Hedeflenen Faaliyetler,
<<http://www.ockkb.gov.tr/YUKLE/Dosyalar/2010/mart/arastirmaizleme.doc>>, (21.04.2010).

" Guidelines for Protected Area Management Categories, Table: Matrix of management objectives and IUCN protected area management categories", IUCN,<< http://www.unep-wcmc.org/protected_areas/categories/eng/c2.pdf >>, (02.05.2010).

"Guidelines for Protected Area Management Categories", Interpretation And Application of The Protected Area Management Categories In Europe, 2000,
<< http://data.iucn.org/dbtw-wpd/edocs/1999-048-2.pdf >>, (06.04.2010).

"Guidelines for Managemenet Planning of Protected Areas:Other Plans associated with the Management Plan", (ed): Thomas,L.,Middleton, J., << http://data.iucn.org/dbtw-wpd/edocs/PAG-010.pdf >>, (07.04.2010).

" Guidelines for Protected Area Management Categories, Table: Matrix of management objectives and IUCN protected area management categories", IUCN,
<< http://www.unep-wcmc.org/protected_areas/categories/eng/c2.pdf >>, (02.05.2010).

" Günümüzdeki Çalışmalar",Doğal Hayatı Koruma Derneği,
<< http://www.wwf.org.tr/page.php?ID=209 >>, (20.04.2010).

“ Hatay Göç Projesi”, Kuş Araştırmaları Derneği-KAD, <<http://www.kad.org.tr/index.php?option=com_content&task=view&id=44&Itemid=15 >>, (20.04.2010).

“Hierapolis-Pamukkale”,UNESCO,<<http://whc.unesco.org/en/list/485>>, (21.04.2010).

“Ihlara Özel Çevre Koruma Bölgesi”, Özel Çevre Koruma Kurumu Başkanlığı, Çevre ve Orman Bakanlığı,<< http://www.ockkb.gov.tr/TR/Icerik.ASP?ID=133 >>, (21.04.2010).

“International Convention fort he Prevention of Pollution from Ships, 1973, as modified by the Protocol of 1978 relating thereto (MARPOL)”, <<http://www.imo.org/Conventions/contents.asp?doc_id=678&topic_id=258>>, (11.04.2010).

“Introduction to the Convention on Migrotary Species”, << http://www.cms.int/about/intro.htm >>, (09.04.2010)

“ IMPEL NETWORK, ECENA”, Çevre Yönetimi Genel Müdürlüğü , <<http://www.cevredenetimi.cevreorman.gov.tr/sayfa_detay.asp?turid=5>>, (16.04.2010).

“Interactions Between Aquaculture and the Environment: Annexes”, << http://cmsdata.iucn.org/downloads/acua_en_final.pdf >>,IUCN, (31.03.2010).

“Integrated Protected Area Management, Caracas: the problems and the challenges identified”, Kluwer Academic,The Netherlands, Editörler, Walkey, M., Russel, S., 1999 ,<<http://books.google.com.tr/books?id=6_22P7xAu5UC&printsec=frontcover&dq=Integrated+protected+area+amangement&source=bl&ots=Fl36GL83G&sig=lgntgOTLKA

XQNkLZd3AToWniiAE&hl=tr&ei=VsG5S6e6DI3HQb_tJy2Dw&sa=X&oi=book_result&ct=result&resnum=5&ved=0CBwQ6AEwBA#v=onepage&q=&f=false>>, (05.04.2010).

"International Environmental Governance: Preface", (ed): Scanlon, J., Burhenne-Guilmin, F., IUCN Environmetal Law Programme, No: 49, IUCN, 2004, s.vii , << http://data.iucn.org/dbtw-wpd/edocs/EPLP-049.pdf >>, (07.04.2010).

"Invasive Species", <<http://www.iucn.org/about/union/secretariat/offices/iucnmed/iucn_med_programme/species/invasive_species/ >>, (14.04.2010).

" İstanbul Adalarının Korunmasıyla İlgili Yapılan Toplantı", Türk Deniz Araştırmaları Vakfı, << http://www.tudav.org/new/projects.php?pid=14 >>, (19.04.2010).

"IUCN Red List", << http://www.iucnredlist.org/ >>, (11.08.2010).

"IUCN Toplantısı", Türk Deniz Araştırmaları Vakfı-TÜDAV,<< http://www.tudav.org/new/projects.php?pid=35 >>, (19.04.2010).

" IUCN Centre for Mediterranean Cooperation, Regional Situation Analysis, Mediterrnean Species: Diversity and Survival", IUCN,June 2007, s 13, << http://cmsdata.iucn.org/downloads/regional_situation_analysis.pdf >>, (13.04.2010).

" IUCN Centre for Mediterranean Cooperation, Regional Situation Analysis, Mediterrnean Forests", IUCN,June 2007, << http://cmsdata.iucn.org/downloads/regional_situation_analysis.pdf >>, (14.04.2010).

"IUCN Centre for Mediterranean Coopereation, Intersessional Programme 2009-2012, The Mediterranean: Status and Trends",

<< http://cmsdata.iucn.org/downloads/iucn_med_intersessional_plan_2009_2012_en.pdf >> , (14.04.2010).

"İl Durum Raporu", Çevre ve Orman Bkanlığı, Özel Çevre Koruma Kurumu Başkanlığı, <<http://www.cevreorman.gov.tr/COB/Files/durum_rapor/ockkb/ockkb_ild.pdf>>, (17.04.2010).

Jiri Bohdal, << www.naturfoto.cz > (.jpeg)

" Kaçkar Dağları Mlli Parkında Doğa Kılavuzu Eğitim Projesi", Doğa Derneği, <<http://www.dogadernegi.org/index.php?sayfa=calisma&id=20 >>, (19.04.2010).

"KAD Hakkında", Kuş Araştırmaları Derneği-KAD, <<http://www.kad.org.tr/index.php?option=com_content&task=view&id=35&Itemid=21>>, (20.04.2010)

" Kara Akbaba (Aegypius monachus) Koruma ve Araştırma Deneyim Paylaşımı Projesi", Kuş Araştırmaları Derneği-KAD, <<http://www.kad.org.tr/index.php?option=com_content&task=view&id=34&Itemid=15 >>, (20.04.2010).

"Kara Akbaba 2001 Projesi", Kuş Araştırmaları Derneği-KAD, <<http://www.kad.org.tr/index.php?option=com_content&task=view&id=33&Itemid=15 >>, (20.04.2010).

" Karadeniz'de Nesli Azalan Mersin Balığının Korunması Projesi", Türk Deniz Araştırmaları Vakfı-TÜDAV, << http://www.tudav.org/new/projects.php?pid=16 >>, (19.04.2010).

" Kastamonu'da Öğretmenlerin ve Yerel Yöneticilerin Biyolojik Çeşitlilik ve Çevre Koruma Bilincinin Geliştirilmesi Projesi", Türkiye Tabiatını Koruma Derneği,

<<http://www.ttkder.org.tr/index.php?option=com_content&view=article&id=46:awereness&catid=8:projectsfinished&Itemid=7 >>, (19.04.2010).

"Karadeniz'de Biyolojik Çeşitliliğin ve Peyzajı Korunması", << http://www.blacksea-commission.org/_publ-Newsletter08-TR-16.asp >>, (14.04.2010).

" Karadenizde Sorumlu Balıkçılık İlkeleri", Türk Deniz Araştırmaları Vakfı-TÜDAV, << http://www.tudav.org/new/projects.php?pid=30 >, (19.04.2010).

Kaska, Y.," Second Turkish National Sea Turtle Symposium", Marine Turtle Newsletter, 25-27 October,
<< http://www.seaturtle.org/mtn/archives/mtn119/mtn119p20.shtml >>, (29.04.2010).

" Kaş-Kekova Özel Çevre Koruma Bölgesi", Özel Çevre Koruma Kurumu Başkanlığı, Çevre ve Orman Bakanlığı,<< http://www.ockkb.gov.tr/TR/Icerik.ASP?ID=134 >>, (20.04.2010).

"Kaş Kekova Özel Çevre Koruma Bölgesi, 2009 Yılına Kadar Gerçekleştirilen Faaliyetler", İl Durum Raporu, Özel Çevre Koruma Kurumu Başkanlığı, Çevreve Orman Bakanlığı, s.32.,
<<http://www2.cevreorman.gov.tr/durum_rapor/ockkb/ockkb_ild.pdf >>, (20.04.2010).

"Kaş Kekova Özel Çevre Koruma Bölgesi, 2008 Yılına Kadar Gerçekleştirilen Faaliyetler", İl Durum Raporu, Özel Çevre Koruma Kurumu Başkanlığı, Çevreve Orman Bakanlığı, s.33., << http://www2.cevreorman.gov.tr/durum_rapor/ockkb/ockkb_ild.pdf >>,(20.04.2010).

"Kaş-Kalkan-Patara ve Geleceği", Çevre ve Kültür Değerlerini Koruma ve Tanıtma Vakfı-ÇEKÜL,<< http://www.cekulvakfi.org.tr/icerik/haberDetay.asp?ID=264 >>, (20.04.2010).

Kaya, B., Aladağ, C., "Maki ve Gring Topluluklarının Türkiye'deki Yayılış Alanları ve Ekolojik Özelliklerinin İncelenmesi", Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi,22/2009,Kayseri,
<<http://www.sosyalbil.selcuk.edu.tr/dergi/sayi22/BA%C5%9ET%C3%9CRK,%20KAYA%20vd..pdf >>, (28.04.2010).

"Key Biodiversity Areas",
<<http://www.iucn.org/about/union/secretariat/offices/iucnmed/iucn_med_programme/species/key_biodiversity_areas/ >>, (14.04.2010).

"Kırmızı Listeler, Öncelikli Türler ve Ulusal Koruma Eylem Planları Çalıştayları", Kuş Araştırmaları Derneği-KAD,
<<http://www.kad.org.tr/index.php?option=com_content&task=view&id=31&Itemid=15 >>, (20.04.2010).

" Kırmıtlı Sulak Alanı'nda Kırsal Kalkınma İçin Kuş Gözlem Turizmi Geliştirme Projesi", Doğa Derneği,
<< http://www.dogadernegi.org/index.php?sayfa=calisma&id=17 >>, (19.04.2010)

"Kızılırmak Deltası Sulak Alan Yönetim Planı Alt Projesi",
<<http://www.dogadernegi.org/index.php?sayfa=calisma&id=16 >>, (19.04.2010)

"Kızılçam (Pinus brutis Ten.) Orijin Denemeleri 10. Yıl Sonuçları", Batı Akdeniz Ormancılık Araştırma Müdürlüğü, Araştırma ve Geliştirme Dairesi Başkanlığı, Çevre ve Orman Bakanlığı, Teknik Bülten, No:14, 2002, Antalya,
<< http://www.baoram.gov.tr/tekyaprak_bulten/2.doc >>, (28.04.2010).

" Korunan Alanlar İş Programı",<<http://www.wwf.org.tr/page.php?ID=213>>,

(19.04.2010).

“Köpekbalığı Toplantısı Ardından”, Türk Deniz Araştırmaları Vakfı,
<< http://www.tudav.org/new/projects.php?pid=27 >>, (19.04.2010).

“Köyceğiz-Dalyan Özel Çevre Koruma Bölgesi”, Özel Çevre Koruma Kurumu Başkanlığı, Çvere ve Orman Bakanlığı,
<< http://www.ockkb.gov.tr/TR/Icerik.ASP?ID=135 >> , (20.04.2010).

“Köyceğiz-Dalyan Özel Çevre Koruma Bölgesi”, Özel Çevre Koruma Kurumu Başkanlığı, Çvere ve Orman Bakanlığı,
<< http://www.ockkb.gov.tr/TR/Icerik.ASP?ID=135 >> , (20.04.2010).

“ Köyceğiz-Dalyan Özel Çevre Koruma Bölgesi, 2008 Yılına Kadar Gerçekleştirilen Faaliyetler”, İl Durum Raporu, Özel Çevre Koruma Kurumu Başkanlığı, Çevreve Orman Bakanlığı,
<< http://www2.cevreorman.gov.tr/durum_rapor/ockkb/ockkb_ild.pdf >>,(20.04.2010).

“ Köyceğiz-Dalyan Özel Çevre Koruma Bölgesi, 2008 Yılına Kadar Gerçekleştirilen Faaliyetler”, İl Durum Raporu, Özel Çevre Koruma Kurumu Başkanlığı, Çevreve Orman Bakanlığı, s.80,<< http://www2.cevreorman.gov.tr/durum_rapor/ockkb/ockkb_ild.pdf >>,(20.04.2010).

“ Kocadağ ve Datça Makilikleri” Datça Çevre ve Turizm Derneği-DAÇEV, << http://www.dacev.org.tr/index.php?option=com_content&task=view&id=54&Itemid=43 >> (27.04.2010).

“Koycegiz (Mugla) Game Reserve”, WDPA,
<< http://www.wdpa.org/SiteSheet.aspx?sitecode=61998 >>, (20.04.2010).

Kuzugüdenli, E., Erikgenoğlu, S., Özkan, K., "Ağaçların Çaplarının Tahmininde Yapay Zeka'nın Uygulanabilirliği:Kızılçam Örneği", Orman Mühendisliği Dergisi, Orman Mühendisleri Odası Yayın Organı, Sayı:10-11-12, Yıl:46, Ankara, 2009, << http://www.dergi.ormuh.org.tr/dergi_2009/2009_4(1).pdf >>, (27.04.2010).

" Kültür ve Turizm Bakanlığı Kuruluş Amacı ve Görevleri", Kültür ve Turizm Bakanlığı, <<http://www.kultur.gov.tr/TR/Genel/BelgeGoster.aspx?F6E10F8892433CFFAAF6AA849816B2EF10CC3F7A155F5A36 >>, (18.04.2010).

" Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü'nün Görevleri", Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü, <<http://www.kulturvarliklari.gov.tr/Genel/BelgeGoster.aspx?F6E10F8892433CFF20F60137B44E34F55D5FF064BD5E5C5D >>, (18.04.2010).

" Kütahya Altıntaş Ovası'nda Toyların Araştırılması ve Korunması Projesi", Kuş Araştırmaları Derneği-KAD, <<http://www.kad.org.tr/index.php?option=com_content&task=view&id=32&Itemid=15 >>, (20.04.2010).

" Leylek Projesi", Kuş Araştırmaları Derneği-KAD, <<http://www.kad.org.tr/index.php?option=com_content&task=view&id=46&Itemid=15 >>, (20.04.2010).

" Leylek Eğitim Projesi", Kuş Araştırmaları Derneği-KAD, <<http://www.kad.org.tr/index.php?option=com_content&task=view&id=70&Itemid=15 >>, (20.04.2010).

"Leylek Koruma Pilot Projesi",Kuş Araştırmaları Derneği-KAD,

<<http://www.kad.org.tr/index.php?option=com_content&task=view&id=209&Itemid=99999999&mosmsg=G%F6nderiminiz+i%E7in+te%FEekk%FCrler >>, (20.04.2010).

"Rekolte Tahmin ve Kuraklık İzleme Sistemi Projesi", Tarımsal Araştırmalar Genel Müdürlüğü, Tarım ve Köyişleri Bakanlığı ,
<<http://www.tagem.gov.tr/index.php?option=com_content&view=article&id=99&lang=tr&Itemid=204 >>, (18.04.2010).

Lavigne,D. M., Johnson, W. M., "Hanging By a Thread", the Monachus Guardian, Vol 4(2), 2001,
<<http://www.monachus-guardian.org/mguard08/08infocu.htm >>, (29.04.2010).
" Les Aires Marines Protégées", MedPAN,
<<http://www.medpan.org/?arbo=fiche-pays&sel=PAYS&val=21>>, (22.04.2010).

"Loggerhean turtle", WWF Global,
<<http://wwf.panda.org/what_we_do/endangered_species/marine_turtles/loggerhead_turtle/ >>, (29.04.2010).

" Loggerhead Sea Turtle, Courtship and Mating"", Euro Turtle,
<<http://www.euroturtle.org/outline/Loggerhead%20Sea%20Turtle.pdf>>,
(29.04.2010).

" Loggerhead Sea Turtle, Nesting Periods"", Euro Turtle,
<<http://www.euroturtle.org/outline/Loggerhead%20Sea%20Turtle.pdf>>,
(29.04.2010).

"Loggerhean turtle", WWF Global,
<<http://wwf.panda.org/what_we_do/endangered_species/marine_turtles/loggerhead_turtle/ >>, (29.04.2010).

" Loggerhead Sea Turtle,Geographical Distribution"", Euro Turtle, <<http://www.euroturtle.org/outline/Loggerhead%20Sea%20Turtle.pdf>>, (29.04.2010).

" Loggerhead Sea Turtle, Egg number, size and weight", Euro Turtle, <<http://www.euroturtle.org/outline/Loggerhead%20Sea%20Turtle.pdf>>, (29.04.2010).

" Loggerhead Sea Turtle, Maturity", Euro Turtle, <<http://www.euroturtle.org/outline/Loggerhead%20Sea%20Turtle.pdf>>, (29.04.2010).

" Loggerhead Sea Turtle, Courtship and Mating", Euro Turtle, <<http://www.euroturtle.org/outline/Loggerhead%20Sea%20Turtle.pdf>>, (29.04.2010).

" Loggerhead Sea Turtle, Hatching", Euro Turtle, <<http://www.euroturtle.org/outline/Loggerhead%20Sea%20Turtle.pdf>>, (29.04.2010).

" Loggerhead Sea Turtle, Nesting Behaviour", Euro Turtle, <<http://www.euroturtle.org/outline/Loggerhead%20Sea%20Turtle.pdf>>, (29.04.2010).

" Loggerhead Sea Turtle, Hatching Mortality and Predation", Euro Turtle, <<http://www.euroturtle.org/outline/Loggerhead%20Sea%20Turtle.pdf>>, (29.04.2010).

" Loggerhead Sea Turtle, Threats to Survival", Euro Turtle, <<http://www.euroturtle.org/outline/Loggerhead%20Sea%20Turtle.pdf>>,

(29.04.2010).

“ Loggerhead Sea Turtle, Migration”, Euro Turtle, <<http://www.euroturtle.org/outline/Loggerhead%20Sea%20Turtle.pdf>>, (29.04.2010).

“ Loggerhead Sea Turtle,Comensals and disease”, Euro Turtle, <<http://www.euroturtle.org/outline/Loggerhead%20Sea%20Turtle.pdf>>, (29.04.2010).

“Lutra lutra”, <<http://www.cites.org/eng/resources/ID/fauna/Volume1/A-112.004.023.004%20Lutra%20lutra_E.pdf >>, (24.05.2010).

“ Lutra lutra (Linneaus, 1758), the Euroasian Otter, Conservation Status” , IUCN Otter Specialist Group, <<http://www.otterspecialistgroup.org/Species/Lutra_lutra.html#KeyPublications>>, (29.4.2010).

“ Lutra lutra, European Otter, Food Habits”, University of Michigan Museum of Zoology, <<http://animaldiversity.ummz.umich.edu/site/accounts/information/Lutra_lutra.html>>, (30.04.2010).

<<http://www.orman.istanbul.edu.tr/journal/index.php/orman/article/viewPDFInterstitial/469/333>>, (28.04.2010).

“Anonim”, http://www.ntvmsnbc.com/id/25048882/ >>, (08.05.2010).

“Anonim”,<<http://www.mugla-cevreorman.gov.tr/uploads/%C3%87EDGEREKDE%C4%9E%C4%B0L.pdf>>,

(08.05.2010).

Management,<<http://dictionary.cambridge.org/define.asp?key=48505&dict=CALD&topic=boss-and-manager >>, (04.04.2010).

" MED POL FAZ IV Ulusal İzleme Programı", Çevre Yönetimi Genel Müdürlüğü, 2006-2013, <<http://www.cygm.gov.tr/CYGM/Files/Projeler/Ulusal/MEDPOL.doc >>, (16.04.2010).

MPA's fort he country Turkey (Mediterranean)",MPA Global, A Database of the world's Marine Protected Areas",
<<http://www.mpaglobal.org/index.php?action=searchResults&submit=Search&country_id=793&txt_site_name=on&txt_designation_type=on&des_nat=on&des_int=on&des_des=on&des_informal=on&des_degazetted=on&des_proposed=on&des_recommended=on&des_unknown=on >>, (22.04.2010).

" Marmara Denizi 2000 Sempozyumu", Türk Deniz Araştırmaları Vakfı-TÜDAV,
<< http://www.tudav.org/new/projects.php?pid=10 >>, (19.04.2010).

" Marmara Denizi Eylem Planı", Türk Deniz Araştırmaları Vakfı-TÜDAV,
<< http://www.tudav.org/new/projects.php?pid=11 >>, (19.04.2010).

"Mediterranean monk seal",
<<http://wildlife-archipelago.gr/wordpress/marine-mammals/mediterranean-monk-seal-monachus-monachus/ >>, (24.05.2010).

"Mediterranean Species Programme",
<<http://www.iucn.org/about/union/secretariat/offices/iucnmed/iucn_med_programme/species/ >>, (14.04.2010).

"Mediterranean Strategy for Sustainable Development (MSSD)", <<http://www.unepmap.org/index.php?module=content2&catid=001017002001>>, (12.04.2010).

Mission,<< http://www.blacksea-commission.org/_mission.asp >>, (24.05.2010).

"Misyon ve Vizyon", Orman Genel Müdürlüğü, << http://www2.ogm.gov.tr/misyon_vizyon.htm >>, (18.04.2010).

"MARPOL 73/78 Sözleşmesi İle İlgili Eğitim ve Bilgilendirme Notu", << http://www.denizcilik.gov.tr/tr/egitim/dugm/MARPOL_73.doc >>, (11.04.2010).

McNeely, A.J., Mainka, S.A., "Conservation for a New Era:A MAP for Conservation in a New Era", IUCN, Switzerland, 2009, s.177,<< http://data.iucn.org/dbtw-wpd/edocs/2009-026.pdf >> , (04.04.2010).

"Origins and history of the Convention: the road to Maputo, The early origins, The 1933 London Convention, An Introdution to the African Convention on the Conservation of Nature and Naturel Resources", IUCN Environmental Law Centre, 2004, << http://books.google.com.tr/books?id=KLjYYMfla9YC&pg=PA3&lpg=PA3&dq=Convention+Relative+to+the+Preservation+of+Fauna+and+Flora+in+their&source=bl&ots=9vG2VO9QR1&sig=cCXiwcGYvA3DBtFjtgYZf6WVA_k&hl=tr&ei=bH36S9DxFM2YOPsmJUM&sa=X&oi=book_result&ct=result&resnum=10&ved=0CEcQ6AEwCQ#v=onepage&q=Convention%20Relative%20to%20the%20Preservation%20of%20Fauna%20and%20Flora%20in%20their&f=false >>, (24.05.2010).

"National Park", <<http://dictionary.cambridge.org/define.asp?key=52987&dict=CALD&topic=zoos-and-wildlife-reserves >>, (04.04.2010)

"National Action Programmes",
<<http://www.unccd.int/actionprogrammes/northmed/northmed.php#top>>,(12.04.2010)
.

Nişancı, V., Yıldırım, R., "Yeni Belediyeler Kanunu Kapsamında İdari Sınırların Coğrafi Bilgi Sistemleri İle Belirlenmesi : Trabzon Örneği",
<<http://www.hkmo.org.tr/resimler/ekler/4MGO_230_ek.pdf >>, (08.05.2010).

"Orman Koruma Alanları Yönetiminin Güçlendirilmesi Projesi" , 2008-2011,
<< http://www.kdmp.gov.tr/pims1988.htm >>, (16.04.2010).

"Offering tailored global and regional solutions",
<<http://www.unep.org/regionalseas/Partners/MEAs/CMS/default.asp >>, (09.04.2010).

" Orman Köy İşleri Müdürlüğü Görev ve Yetkileri", Orman-Köy İşleri Genel Müdürlüğü,
<< http://www.orkoy.gov.tr/ORKOY/AnaSayfa/gorevVeyetkiler.aspx?sflang=tr >>, (17.04.2010).

Orman Bakanlığı,<< http://www.ockkb.gov.tr/TR/Icerik.ASP?ID=135 >> ,
(20.04.2010).

Oygar, Buket, "Daha da Geç Kalmadan",Argasti , Kasım-Aralık 2006, Sayı :4,5,
<<http://www.baraka.cc//index.php?option=com_content&task=view&id=186>>,
(06.05.2010).

Okuş, E., (et.al.), Datça-Bozburun Özel Çevre Koruma Bölgesinin Denizel ve Kıyısal Alanlarının Biyolojik Çeşitliliğinin Tespiti Final Raporu, OCEANOS,"İstanbul

Üniversitesi Deniz Bilimleri ve İşletmeciliği Enstitüsü, Çevre ve Orman Bakanlığı Özel Çevre Koruma Kurumu Başkanlığı, Kasım 2004,
<< http://www.oceanos-gokova.org/yayinlar/datca_final_tr_int.pdf >>, (29.04.2010).

Okuş, E.,(et.al.), "Marine Biodiversity of Datça-Bozburun Specially Protected Area (Southern Agean Sea,Turkey), Results and Discussion", J. Black Sea/ Mediterranean Environment, Vol:3,İstanbul,
2007,s.45<<http://www.blackmeditjournal.org/pdf/2007%20vol13%20no1-4.pdf >>, (29.04.2010).

Okuş, E. (et.al.), "Datça-Bozburun Özel Çevre Koruma Bölgesinin Denizel ve Kıyısal Alanlarının Biyolojik Çeşitliliğinin Tespiti Final Raporu, OCEANOS," İstanbul Üniversitesi Deniz Bilimleri ve İşletmeciliği Enstitüsü, Çevre ve Orman Bakanlığı Özel Çevre Koruma Kurumu Başkanlığı, Kasım 2004, s.34 <<http://www.oceanos-gokova.org/yayinlar/datca_final_tr_int.pdf>>, (28.04.2010).

Oygar, Buket, "Daha da Geç Kalmadan",Argasti , Kasım-Aralık 2006, Sayı :4,5
<<http://www.baraka.cc//index.php?option=com_content&task=view&id=186>>, (06.05.2010).

" Özel Çevre Koruma Kurumu Görevleri", Özel Çevre Koruma Kurumu Dairesi Başkanlığı, Çevre ve Orman Bakanlığı,
<< http://www.ockkb.gov.tr/TR/Icerik.ASP?ID=122 >>, (17.04.2010).
" Ölüdeniz Lagünü ve Çevresinin Korunması Projesi", Türk Deniz Araştırmaları Vakfı-TÜDAV, << http://www.tudav.org/oludeniz/ >>, (19.04.2010).

" Ölüdeniz Ofisi", Türk Deniz Araştırmaları Vakfı-TÜDAV,
<<http://www.tudav.org/oludeniz/modules.php?name=5Activity&file=Project14mart03 >>, (20.04.2010).

“ Örnek Tür Olarak Leyleğin Kullanılarak Doğa Koruma Çalışmalarına Halkın Katılımının Arttırılması Projesi”, Kuş Araştırmaları Projesi-KAD, <<http://www.kad.org.tr/index.php?option=com_content&task=view&id=49&Itemid=15 >>, (20.04.2010).

“ Özel Koruma Alanları”, Türk Deniz Araştırmaları Vakfı, << http://www.tudav.org/new/projects.php?pid=19 >>, (19.04.2010).

“Özel Çevre Koruma Kurumu Başkanlığı Tarafından 2008 Yılında Başlatılan Koruma ve İzleme Projeleri”, Özel Çevre Koruma Kurumu Başkanlığı, Çevre ve Orman Bakanlığı, << http://www.ockkb.gov.tr/tr/Icerik_Detay.ASP?Icerik=263 >> (26.04.2010).

“Pamukkale Özel Çevre Koruma Bölgesi”,Özel Çevre Koruma Kurumu Başkanlığı, Çevre ve Orman Bakanlığı,<< http://www.ockkb.gov.tr/TR/Icerik.ASP?ID=136 >>, (21.04.2010).

“ Pamukkale ve Hierapolis Antik Kenti”, World Heritage Listind-UNESCO, << http://www.pamukkale.org.tr/ >>, (21.04.2010).

“Pamukkale Özel Çevre Koruma Bölgesi, 2009 Yılına Kadar Gerçekleştirilen Faaliyetler”,<< http://www.ockkb.gov.tr/YUKLE/Dosyalar/2010/mart/arastirmaizleme.doc >>,(21.04.2010).

“Patara Özel Çevre Koruma Bölgesi”,Özel Çevre Koruma Kurumu Başkanlığı, Çevre ve Orman Bakanlığı,<< http://www.ockkb.gov.tr/TR/Icerik.ASP?ID=137 >>, (20.04.2010).

“Patara Özel Çevre Koruma Bölgesi”, İl Durum Raporu, Özel Çevre Koruma Kurumu

Başkanlığı, Çevreve Orman Bakanlığı,
<< http://www2.cevreorman.gov.tr/durum_rapor/ockkb/ockkb_ild.pdf >>,(20.04.2010).

Philips, A (et. al.), Transboundary Protected Areas for Peace and Co-operation, No:7,IUCN, 2001, s.3, << http://cmsdata.iucn.org/downloads/pag_007.pdf >>, (24.05.2010).

Philips, A., "Stewardship Of Heritage Areas,Turning Ideas On Their Head, The New Paradigm For Protected Areas", Brenda Barret, Nora Mitchel (ed),Volume:20,No:2,2003.

"Place",<<http://dictionary.cambridge.org/define.asp?key=60343&dict=CALD&topic=home >>, (02.03.2010).

"Prevention of Marine Litter Pollution Under IMO Conventions",s., 49, << http://www.unep.org/regionalseas/marinelitter/publications/workshops/nowpap/presentation/imoconventions.pdf >>,(11.04.2010).

"Previous World Parks Congress ",
<<http://www.environment.gov.za//Documents/Documents/2003May21_1/previous_wpc_21052003.html >> (10.03.2010).

"Preservation", << http://www.ldoceonline.com/dictionary/preservation >>, (11.08.2010).

" Proje Faaliyetleri", Dış İlişkiler ve Avrupa Dairesi Başkanlığı , << http://www.did-cevreorman.gov.tr/sayfa_detay.asp?id=52 >>, (17.04.2010)

"Protect",<< http://oxforddictionaries.com/view/entry/m_en_gb0668030 >>, (11.08.2010).

"Protected Areas", << http://www.cbd.int/protected/ >>, (22.03.2010).

"Protected Areas",
<<http://www.iucn.org/about/union/secretariat/offices/iucnmed/iucn_med_programme/terrestrial_ecosystems___livelihoods/protected_areas/ >>, (14.04.2010).

"Protected Areas", Cooperative Activities, << http://www.cbd.int/cooperation/related-conventions/activities.shtml >>, (24.05.2010).

"Protocols",<<http://www.unepmap.org/index.php?module=content2&catid=001001001 >>, (13.04.2010) .

"Protocol Concerning Specially Protected Areas and Biological Diversity in the Mediterranean, Annex I: Common Criteria For The Choice of Protected Marine and Coastal Areas That Could Be Included in the SPAMI List, General Principles",
<< http://www.rac-spa.org/dl/criteres_commun.pdf >>, (03.05.2010).

" Proceedings of the Regional Conference on Managing Protected Areas: Shifting Paradigms in Protected Area Management", Nepal, 2007, s. 215 << http://www.ntnc.org.np/uploaded/Book_Final_Verson.pdf >>, (30.3.2010).

"Proceeding of the World Heritage Marine Biodiversity Workshop,Annex 2. Introduction to the workshop process" , (ed), Hillary, A., Kokkonen, M., Max, L., Viet Nam, February 25-March 1 2002,
<<http://whc.unesco.org/uploads/activities/documents/activity-13-2.pdf>>,
(09.04.2010).

"Report of the Convention on Biological Diversity to the third session of the Committee fot the Review of the Implementation of the Convention (CRIC 3) of UNCCD ",
<< http://www.unccd.int/cop/reports/un/2004/cbd-eng.pdf >>, (13.04.2010) .

"Report of the Convention on Biological Diversity to the third session of the Committee fot the Review of the Implementation of the Convention (CRIC 3) of UNCCD ",s. 2, << http://www.unccd.int/cop/reports/un/2004/cbd-eng.pdf >>, (13.04.2010).

"Saz Horozu (Porphio porphio) Koruma ve İzleme Projesi", Kuş Araştırmaları Derneği-KAD,
<<http://www.kad.org.tr/index.php?option=com_content&task=view&id=208&Itemid=15 >, (20.04.2010).

" Second Annex IV Subregional Report fort he Implemnetation of the UNCCD, Grek National Committee for Combating Desertification, Athens, 2002, << http://www.unccd.int/cop/reports/northmed/regional/2002/sub-regional_report-eng.pdf >>,s. 7, (13.04.2010).

S.Chape,M.Spalding, M.Jenkins," The World's Protected Areas: Status, Values and Prospects In The 21st Century", UNEP-WCMC,University of California Press, 2008,
<<http://books.google.com.tr/books?id=HuaGXdMTTmcC&printsec=frontcover&dq=World+Protected+Areas+Values+and+prospects&source=bl&ots=DakChaMTQ9&sig=iXKfzuGNlh4owaGjT_B89LKnlw&hl=tr&ei=PefeS_JSlJQ4yJm19AY&sa=X&oi=book_result&ct=result&resnum=4&ved=0CCEQ6AEwAw#v=onepage&q=World%20Protected%20Areas%20Values%20and%20prospects&f=false >>, (29.03.2010).

"Shifting Paradigms in Protected Area Management, A New Paradigm for Managing Protected Areas In the 21st Century, BOX 3: Functional Roles In The Management of Protected Areas", National Trust for Nature Conservation, (ed):Bajracharya, S.B., Dahal, N., UNEP, Kathmandu, 2008,
<< http://www.ntnc.org.np/uploaded/Book_Final_Verson.pdf >> ,(02.05.2010).

" Signatures and Ratification of the Barcelona Convention for the Protection of the Marine Environment and the Coastal Region of the Mediterranean and its Protocols as at April 2010",
<<http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:Hd3M1XtehRoJ:195.97.36.231/dbases/webdocs/BCP/StatusOfSignaturesAndRatifications.doc+http://195.97.36.231/dbases/webdocs/BCP/StatusOfSignaturesAndRatifications.doc&cd=1&hl=tr&ct=clnk&gl=tr >>, (13.04.2010) .

South Africa: The Proud Host of The 5th World Parks Congress,
<<http://www.environment.gov.za//Documents/Documents/2003May21_1/wpc_sa_host_21052003.html >>, (11.03.2010).

"Strategic Action Plan fort he Environmental Protection and Rehabillitation of the Black Sea, Key management approaches" , Sofia, 17 April 2009,
<< http://www.blacksea-commission.org/_bssap2009.asp >> , (13.04.2010).

"Strategic Action Plan fort he Environmental Protection and Rehabillitation of the Black Sea, The basis for cooperative action" , Sofia, 17 April 2009,
<< http://www.blacksea-commission.org/_bssap2009.asp >> , (13.04.2010).

"Stewardship Of Heritage Areas,Turning Ideas On Their Head, The New Paradigm For Protected Areas", Editörler,Barret B.,Mitchel N. ,Volume:20,No:2,2003,, << http://www.uvm.edu/conservationlectures/vermont.pdf >>, (10.03.2010).

Steiner, A., Martonakova, H., Guziova ,Z. (ed.), "Environmental Governance Sourcebook : International Framework for Environmental Governance", UNDP Regional Bureau for Europe and Commonwealth of Independent States, Bratislava, 2003, s.85.
<< http://europeandcis.undp.org/environment/seeurope/show/3648A4A9-F203-1EE9-B32AA7B7D6E35F95 >> (31.03.2010).

"Sub-national Action Programme, Group of Annex IV Countries, Terms of Reference of

the Regional Action Programme",
<<http://www.unccd.int/actionprogrammes/northmed/subregional/2001/terms_of_reference-eng.pdf >>, (12.04.2010).
" Sulakalan Bilinçlendirme Projesi", Kuş Araştırmaları Derneği-KAD,
<<http://www.kad.org.tr/index.php?option=com_content&task=view&id=65&Itemid=15 >>, (20.04.2010).

" Sulakalan Yönetim Planması için Eğiticilerin Eğitim Projesi", Kuş Araştırmaları Derneği-KAD,
<<http://www.kad.org.tr/index.php?option=com_content&task=view&id=48&Itemid=15 >>, (20.04.2010).

" Sulakalaanların Kayıplarının Durdurması İçin Kamuoyu Oluşturma Projesi", Kuş Araştırmaları Derneği-KAD,
<<http://www.kad.org.tr/index.php?option=com_content&task=view&id=40&Itemid=15 >>, (20.04.2010).

" Summary Table-Permits "
<< http://www.ec.gc.ca/nature/default.asp?lang=En&n=2958484A-1 >>, (08.04.2010).

Sustaining Life on Earth, << http://www.cbd.int/convention/guide.shtml>>, (26.03.2010).

Sustaining Life on Earth, International Action",
<< http://www.cbd.int/convention/guide.shtml?id=intaction >>, (07.03.2010).

" Sürdürülebilir Kalkınma için YEŞİL KUTU Eğitim Projesi", Kuş Araştırmaları Derneği-KAD,
<<http://www.kad.org.tr/index.php?option=com_content&task=view&id=52&Itemid=15 >>, (20.04.2010).

Svaja, J., “Evaluation of Integrated Protected Area Management in Slovak National Parks”, (Klagenfurt:M.Sc. Programme,Management of Protected Areas, 2009) s.7, << http://mpa.e-c-o.at/index.php/plain/content/view/full/864 >>, (02.05.2010).

Stolton,S., Ervin, J., Dudley, N.,“PARKS: Implementing The CBD POWPA, The Convention on Biological Diversity’s (CBD)”, Vol 17, No 1, WCPA, Switzerland, 2008,<< http://cmsdata.iucn.org/downloads/parks17_1_web.pdf >>, (31.03.2010).

“Targets n the programme of work on protected areas”, Protected Areas for Achieving Biodiversity Targets, CBD, 2005, Editörler, Zedan, Hamdallah (et.al.),“<< http://69.90.183.227/doc/publications/news-pa-supplement-en.pdf >>, (24.05.2010).

“ Tarım ve Köy İşleri Bakanlığının Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname”, (R.G.No:20955),Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı, <<http://www.tarim.gov.tr/Files/Mevzuat/khk/KHK'LER%2005.11.04/441%20SAYILI%20KHK.pdf >>, (18.04.2010).

“ Tarımsal Üretim ve Geliştirme Genel Müdürlüğü Görevleri”, Tarımsal Üretim ve Geliştirme Genel Müdürlüğü, Tarım ve Köyişleri Bakanlığı, << http://www.tugem.gov.tr/ContentViewer.aspx?ContentId=2 >>, (18.04.2010).

Taşlıgil, N.,“ Datça-Bozburun Özel Çevre Koruma Bölgesi ve Turizm,İklim-Bitki Örtüsü-Toprak-Su”, Ege Coğrafya Dergisi, 17/1-2(2008)73-83,İzmir , <<http://edebiyat.ege.edu.tr/bolumler/cografya/17_6_NTASLIGIL_.pdf>>, (27.04.2010).

“Tarım Havzalarının Üretim ve Destekleme Modeli”,1 Haziran 2009, << http://www.tarim.gov.tr/Duyurular,haber_Detayli_Gosterim.html?NewsID=308 >>, (15.04.2010).

"Tarihçe",
<<http://www.dhkd.org/index.php?option=com_content&view=article&id=47&Itemid=87 >>, (19.04.2010).

" Tavuk Vebası Projesi", Kuş Araştırmaları Derneği-KAD-
<<http://www.kad.org.tr/index.php?option=com_content&task=view&id=42&Itemid=15 >>, (20.04.2010).

" Tehdit Altındaki Bitki Türlerinin Bulundukları Ekosistemlerin Korunması ve Yönetimi Projesi", Türkiye Tabiatını Koruma Derneği,
<<http://www.ttkder.org.tr/index.php?option=com_content&view=article&id=45:species&catid=8:projectsfinished&Itemid=7 >>,(19.04.2010).

"Tema Vakfının Amaçları", TEMA,
<<http://www.tema.org.tr/Sayfalar/Hakkimizda/AmacVeHedefler.html>>, (20.04.2010).

" Tepeli Pelikanların Populasyon Durumları ve Korunmaları Projesi", Kuş Araştırmaları Derneği-KAD,
<<http://www.kad.org.tr/index.php?option=com_content&task=view&id=47&Itemid=15 >>, (20.04.2010).

Transboundary Protected Areas for Peace and Co-operation, No:7,IUCN, 2001, Editörler Philips, A (et. al.),
<< http://cmsdata.iucn.org/downloads/pag_007.pdf >>, (24.05.2010).

" Turkish Aphrodite Project (Supported by RAC/SPA and ICRAM)",Türk Deniz Araştırmaları Vakfı-TÜDAV, << http://www.tudav.org/new/projects.php?pid=1 >>, (19.04.2010).

Türk Deniz Araştırmaları Vakfı-TÜDAV,<< http://www.tudav.org/new/index.php >>, (19.04.2010).

“ Türkiye’nin Korunan Alanlar Sisteminin Güçlenirilemsi: Deniz ve Kıyı Koruma Alanlarının Sürdürülebilirliğinin Kolaylaştırılması Projesi”, UNDP,
<< http://www.undp.org.tr/Gozlem3.aspx?WebSayfaNo=2194 >>,(20.04.2010).

“ Türkiye’nin Korunan Alanlar Sisteminin Güçlenirilemsi: Deniz ve Kıyı Koruma Alanlarının Sürdürülebilirliğinin Kolaylaştırılması Projesi”, UNDP,
<< http://www.undp.org.tr/Gozlem3.aspx?WebSayfaNo=2194 >>,(20.04.2010).

“ Türkiye’de Dağ Horozunu Koruma Statüsünü İyileştirme Projesi”, Doğa Derneği,
<< http://www.dogadernegi.org/index.php?sayfa=calisma&id=22 >>, (19.04.2010).

“ Türkiye’nin Korunan Alanlar Sisteminin Güçlendirilmesi: Deniz ve Kıyı Koruma Alanlarının Sürdürülebilirliğinin Kolaylaştırılması Projesi”, UNDP,
<< http://www.undp.org.tr/Gozlem3.aspx?WebSayfaNo=2194 >>, (20.04.2010).

“The Belek Specially Protected Area”, WDPA,
<< http://www.wdpa.org/siteSheet.aspx?sitecode=64559 >>, (21.04.2010).

“The Criteria for Selection”, << http://whc.unesco.org/en/criteria/ >>, (09.04.2010).

“ The Commission on the Protection of the Black Sea Against Pollution Permanent Secreteriat, Main Policy Measures”,
<< http://www.blacksea-commission.org/_mission.asp >>, (13.04.2010) .

“The Convention’s main Objectives”,
<<http://www.unepmap.org/index.php?module=content2&catid=001001004>>,
(12.04.2010).

“ The Datca-Bozburun Specially Protected Area”, WDPA,

<< http://www.wdpa.org/siteSheet.aspx?sitecode=64561 >>, (21.04.2010).

"The European Landscape Convention",
<<http://www.coe.int/t/dg4/cultureheritage/heritage/landscape/default_EN.asp>>,
(11.04.2010).

" The European Landscape Convention, First Conferance of the Contracting and Signatory States to the Eurpean Landscape Convention, Appendix 7 ,Statemention 'The Role of Local Regional Authorities Towards the Adoption and the Implementation of the European Landscape Convention, a proposal from local and regional elected representatives", 19 December 2001,T-FLOR 1 (2001) 19,
<<http://www.coe.int/t/dg4/cultureheritage/heritage/landscape/ReunionConf/1eConference/T-FLOR-2001-19-report_en.pdf >>, (12.04.2010).

"The European Landscape Convention, Second Conference of the Contracting and Signatory States to the European Landscape Convention, Appendix 13, Overview of Medium-Term Approach to The Work Programme", 10 January 2003, T-FLOR 2 (2002) 27,<<http://www.coe.int/t/dg4/cultureheritage/heritage/landscape/ReunionConf/2eConference/T-FLOR-2002-27-Report_en.pdf >>, (12.04.2010).

"The Fethiye-Göcek Specially Protected Area", WDPA,
<< http://www.wdpa.org/SiteSheet.aspx?sitecode=15586 >>, (20.04.2010).

"The Foca Specially Protected Area", WDPA,
<< http://www.wdpa.org/siteSheet.aspx?sitecode=61584 >>, (21.04.2010).

" Temel Görevler ve Hedefler", Koruma ve Kontrol Genel Müdürlüğü, Tarım ve Köyişleri Bakanlığı,
<< http://www.kkgm.gov.tr/genel/gorev_hedef.html >>, (18.04.2010).

" The Gökova Specially Protected Area", WDPA,
<< http://www.wdpa.org/siteSheet.aspx?sitecode=6432 >>, (20.04.2010).

" The Ihlara Specially Protected Area",WDPA,
<< http://www.wdpa.org/siteSheet.aspx?sitecode=29648 >>, (21.04.2010).

"The Kekova Specially Protected Area", WDPA,
<< http://www.wdpa.org/siteSheet.aspx?sitecode=64560 >>, (20.04.2010).

"The Köycegiz-Dalyan Specially Protected Area", WDPA,
<< http://www.wdpa.org/SiteSheet.aspx?sitecode=12716 >>, (20.04.2010).

" The Patara Specially Protected Area", WDPA,
<< http://www.wdpa.org/SiteSheet.aspx?sitecode=20059 >>, (20.04.2010).

" The origins of the IUCN-Med Programme",
<< http://www.iucn.org/about/union/secretariat/offices/iucnmed/iucn_med_programme/ >>, (14.04.2010).

" The Operational Guidelines for the Implementation of the World Heritage Convention", << http://whc.unesco.org/archive/opguide08-en.pdf >>, (09.04.2010).

" The United Nations Convention to Combat Desertification: A New Response to an Age-Old Problem, Convention Provisions and Priorities",
<< http://www.un.org/ecosocdev/geninfo/sustdev/desert.htm >>, (12.04.2010).

The World's Protected Areas: Status, Values and Prospects In The 21st Century", UNEP-WCMC,University of California Press, 2008, Editorler, S.Chape,M.Spalding, M.Jenkins,<<http://books.google.com.tr/books?id=HuaGXdMTTmcC&printsec=frontcover&dq=World+Protected+Areas+Values+and+prospects&source=bl&ots=DakChaMT

Q9&sig=iXKfzuGNlh4owaGjT_B89LKnlw&hl=tr&ei=PefeS_JSlJQ4yJm19AY&sa=X&oi=book_result&ct=result&resnum=4&ved=0CCEQ6AEwAw#v=onepage&q=World%20Protected%20Areas%20Values%20and%20prospects&f=false >>, (29.03.2010).

"Tohum Gen Bankaları",
<< http://www.tarim.gov.tr/Duyurular,haber_Detayli_Gosterim.html?NewsID=433 >>, (15.04.2010).

Tuzlacı, E.," Datça Yarımadası (Muğla) Florası ve Bu Yörede Halkın Yararlandığı Bitkiler, Bitki Örtüsüne Yöresel Bakış,2. Bölge: Gebekum",14. Bitkisel İlaç Hammaddeleri Toplantısı, Bildiriler, 29-31 Mayıs 2002,s. 414,2004 yılında internet üzerinden yayımlanmıştır.
<< http://documents.anadolu.edu.tr/bihat/e-kitap/etuzlacipdf.pdf >> , (27.04.2010).

"Tuz Gölü Özel Çevre Koruma Bölgesi", Özel Çevre Koruma Kurumu Başkanlığı, Çevre ve Orman Bakanlığı, << http://www.ockkb.gov.tr/TR/Icerik.ASP?ID=138 >>, (21.04.2010).

" Türkiye'de Kıyı Günü Etkinlikleri-2009 Yılı Raporu", Sualtı Araştırmaları Derneği Kıyı Alanı Yönetimi Araştırma Grubu, Muğla-Datça, Kasım 2009,
<< http://www.sad.org.tr/files/KIYI_GUNU_2009_RAPOR_SAD.pdf >>, (01.05.2010).

"Türkiye'nin Korunan Alanları, Türkiye'deki Alan Koruma Statüleri- Ulusal Statüler",<< http://www.sifiryokolus.org/?sayfa=6 >>, (15.04.2010).

" Türkiye'nin Korunan Alanları, Türkiye'deki Alan Koruma Statüleri-Uluslar arası Statüler", << http://www.sifiryokolus.org/?sayfa=7 >>, (15.04.2010).

Türkiye Tabiatını Koruma Derneği-TTKD,

<<http://www.ttkder.org.tr/index.php?option=com_content&view=article&id=10&Itemid=2 >>, (19.04.2010).

" Türkiye'de Kıyı Günü Etkinlikleri-2009 Yılı Raporu", Sualtı Araştırmaları Derneği Kıyı Alanı Yönetimi Araştırma Grubu, Muğla-Datça, Kasım 2009,
<< http://www.sad.org.tr/files/KIYI_GUNU_2009_RAPOR_SAD.pdf >>, (01.05.2010).

1989 tarih ve 383 sayılı Özel Çevre Koruma Kurumunun Kurulmasına Dair Kanun Hükmünde Kararname

" Uçuş Güvenliği Projesi", Kuş Araştırmaları Derneği-KAD,
<<http://www.kad.org.tr/index.php?option=com_content&task=view&id=45&Itemid=15 >>, (20.04.2010).

" Ulusal Ege Adaları Toplantıları", Türk Deniz Araştırmaları Vakfı-TÜDAV,
<< http://www.tudav.org/new/projects.php?pid=21 >>, (19.04.2010).

"Uluslararası Faaliyetler: Avrupa Miras Günleri", Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü,
<<http://www.kulturvarliklari.gov.tr/Genel/BelgeGoster.aspx?F6E10F8892433CFF20F60137B44E34F5EF55A11862B331AA >>, (18.04.2010).

" Uluslararası Faaliyetler: UNESCO", Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü ,
<<http://www.kulturvarliklari.gov.tr/Genel/BelgeGoster.aspx?F6E10F8892433CFF20F60137B44E34F5A7DE728C67538960 >>, (18.04.2010).

"Uluslararası Faaliyetler: AB İle İlişkiler", Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü ,
<<http://www.kulturvarliklari.gov.tr/Genel/BelgeGoster.aspx?F6E10F8892433CFF20F60137B44E34F5486EA72958D2E8F3 >>, (18.04.2010).

“ Ulusal Biyolojik Çeşitlilik Eylem Planı, İn-situ Koruma (Doğal yaşam alanında koruma ya da yerinde koruma)”<< http://www.bcs.gov.tr/documents/UBSEP-2007.pdf >>, (15.04.2010).

“Ulusal Biyolojik Çeşitlilik Stratejisi ve Eylem Planı”, Çevre ve Orman Bkanlığı, Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü, Ankara, 2008, s.44 ,
<< http://www.bcs.gov.tr/documents/UBSEP-2007.pdf >> (15.04.2010).

“ Ulusal Kuş Halkalama Programı”, Kuş Araştırmaları Derneği,
<< http://www.halkalama.net/ >>, (20.04.2010)

“UNCCD towards new decade”,
<< http://www.unccd.int/publicinfo/factsheets/pdf/Fact_Sheets/Fact_sheet_16eng.pdf >>,(13.04.2010).

“ UNEP/GEF Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesini Uygulama Projesi, Dağ Biyolojik Çeşitliliği ve Ulusal

“UNEP/CBD/COP/8/29”, << http://www.cbd.int/doc/meetings/cop/cop-08/official/cop-08-29-en.pdf >>, (22.03.2010).

“UNEP/CBD/COP/8/29”,<<http://www.cbd.int/decision/cop/?id=11043>>,
(22.03.2010).

Use of the IUCN Protected Areas Management Categories in the Mediterranean Region, : Relitionship with international conventions”, IUCN, 2007,
<< http://cmsdata.iucn.org/downloads/categ_book.pdf >>, (02.04.2010).

Uysal, L., "1/100.000 Ölçekli Aydın-Muğla-Denizli Çevre Düzeni Planı İle İlgili Mimarlar Odası Muğla Şubesi Değerlendirme Raporu", Mimarlar Odası Şubesi, Muğla, 2007,<<http://www.muglamimarlarodasi.org/AYDIN_MUGLA_DENIZLI.pdf>>, (08.05.2010).

"Uzungöl Özel Çevre Koruma Bölgesi", Özel Çevre Koruma Kurumu Başkanlığı, Çevre ve Orman Bakanlığı, << http://www.ockkb.gov.tr/TR/Icerik.ASP?ID=139 >>, (21.04.2010).

Uzun, İ., Bayır, A.,"Horticultural Biodiversity in Turkey, Biogeography and Biodiversity", 2009, <<http://journals.usamvcj.ro/horticulture/article/viewFile/4418/4108 >>, (15.04.2010).

Ülgen, H., Zeyadanlı, U.,"Orman ve Biyolojik Çeşitlilik Kitabı: Bölüm 6 Koruma Yönetimi Uygulamaları, Tablo 6.3. IUCN korunana alan kategorileri ve Türkiye Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü tarafından yönetilen koruma alanları statülerinin eşleştirilmesi (Zeydanlı ve ark. 2005)",2008, s. 133, << http://www.dkm.org.tr/docs/kitap_pdf_tr/bolum6.pdf >> , (29.03.2010).

" Ülkesel Gıda ve Yem Araştırmaları", Tarımsal Araştırmalar Genel Müdürlüğü, Tarım ve Köyişleri Bakanlığı, <<http://www.tagem.gov.tr/index.php?option=com_content&view=article&id=98&lang=tr&Itemid=204 >>, (18.04.2010).

" Ülkenin Doğasının Korunması", << http://www.wwf.org.tr/page.php?ID=3&mID=52 >>,(19.04.2010).

"WDPA",<< http://www.wdpa.org/MultiResult.aspx?Country=214 >>, (20.04.2010).

"WDPA",<< http://www.wdpa.org/MultiResult.aspx?Country=214 >>,(21.04.2010).

"WDPA",<< http://www.wdpa.org/MultiResult.aspx?Country=214 >>,(21.04.2010).

"Welcome to Horizon 2020",
<< http://ec.europa.eu/environment/enlarg/med/horizon_2020_en.htm >>, (24.05.2010).

<< http://www.wwf.org.tr/page.php?ID=27&mID=82 >>, (19.04.2010).

"What is biosphere reserve?", << http://www.unesco.org/mab/doc/faq/brs.pdf >>,
(08.05.2010)

"What is CITES?",<< http://www.cites.org/eng/disc/what.shtml >>, (20.11.2009).

Wildlife,<< http://glossary.eea.europa.eu/EEAGlossary/W/wildlife >>, (12.03.2010).

"Worls Heritage Marine Programme", << http://whc.unesco.org/en/marine-programme/
>>, (09.04.2010).

" What is the European Diploma of Protected Areas?",
<< http://www.coe.int/t/dg4/cultureheritage/nature/Diploma/What_en.asp >>,
(12.04.2010).
"What are the Wetlands?", << http://www.ramsar.org/cda/en/ramsar-about-faqs-what-are-wetlands/main/ramsar/1-36-37%5E7713_4000_0__ >>, (24.05.2010).

" World Wetlands Day Join the worldwide Ramsar community in commemorating the aniversary of the Convention, The Ramsar Convention, What are wetlands?",
<<http://www.ramsar.org/cda/en/ramsar-pubs-manual/main/ramsar/1-30-35_4000_0__#cap1 >>, (09.04.2010).

"World Wetlands Day Join the worldwide Ramsar community in commemorating the aniversary of the Convention, The Ramsar Convention, International Cooperation-Article 5 of the Convention",
<<http://www.ramsar.org/cda/en/ramsar-pubs-manual/main/ramsar/1-30-35_4000_0__#cap1 >>, (09.04.2010).

"World Wetlands Day Join the worldwide Ramsar community in commemorating the aniversary of the Convention, Regional Cooperation and Inısiatives",
<<http://www.ramsar.org/cda/en/ramsar-pubs-manual/main/ramsar/1-30-35_4000_0__#cap1 >>, (09.04.2010).

"WCP Recommendation V.16, Good Governance of Protected Areas", s.175,
<< http://cmsdata.iucn.org/downloads/recommendationen.pdf >>, (31.03.2010).

" World Conservation Strategy: Living Resource Conservation for Sustainable Development", UNEP-IUCN-WWF, 1980,
<<http://data.iucn.org/dbtw-wpd/edocs/WCS-004.pdf >>, (31.03.2010).

" World Conservation Strategy: Living Resource Conservation for Sustainable Development", UNEP-IUCN-WWF, 1980, s. iv << http://data.iucn.org/dbtw-wpd/edocs/WCS-004.pdf >>, (31.3.2010).

"World Heritage Marine Programme: The future 2010-2013",IUCN, Switzerland,26 January 2010,s. 7, << http://whc.unesco.org/uploads/activities/documents/activity-13-7.pdf >>, (09.04.2010) .

Yalınkılıç, M.K.,"Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi ve Ulusal Uygulamalar,Koruma Çalışmalarımız, yeri dışında (ex-situ) koruma",Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü, Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi Ulusal Odak Noktası,s.22,
<< http://www.did-cevreorman.gov.tr/bcs.ppt#324 >>,(17.04.2010).

"Yerel Koruma Birimleri İçin El Kitabı Hazırlanması", Kuş Araştırmaları Derneği-KAD,<<http://www.kad.org.tr/index.php?option=com_content&task=view&id=50&Itemid=15 >>, (20.04.2010).

" Yumurtalık Lagünleri Yönetim Planı Projesi", Kuş Araştırmaları Derneği-KAD, <<http://www.kad.org.tr/index.php?option=com_content&task=view&id=66&Itemid=15 >>, (20.04.2010).

" Yumurtalık Lagünlerinin Tanıtımı ve Korunması İçin Yerel Sahipliğin Desteklenmesi Projesi", Kuş Araştırmaları Derneği-KAD, <<http://www.kad.org.tr/index.php?option=com_content&task=view&id=67&Itemid=15 >>, (20.04.2010).

" Yumurtalık Lagünleri Yönetim Planı ve Erzurum Bataklıkları Koruma Bölgeleri Belirleme Projesi", Kuş Araştırmaları Derneği-KAD, <<http://www.kad.org.tr/index.php?option=com_content&task=view&id=39&Itemid=15 >>, (20.04.2010).

"Zone", <<http://dictionary.cambridge.org/define.asp?key=92233&dict=CALD&topic=weather-and-climate-general-words >>, (02.03.2010).
"32.Yıl", Türkiye Çevre Vakfı,
<< http://www.dogadernegi.org/index.php?sayfa=hakkimizda >>((19.04.2010).

<<http://www.cevre.org.tr/ >>, (19.04.2010).

" 2008 Yılı Bütçe Sunuş Konuşması, Çevre Yönetimi Faaliyetleri" TBMM Plan ve Bütçe Komisyonu, Kasım 2007,
<< http://www2.cevreorman.gov.tr/belgeler6/2008_butce.pdf >>, (27.04.2010).

"2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu", (R.G.23.07.1983 tarih ve 18113 sayı), << http://www.hukuki.net/kanun/2863.15.text.asp >>, (24.05.2010).

"5977 saylı Biyogüvenlik Kanunu", (R.G. 18.03.2010 tarih ve 27533 sayı.),
<< http://rega.basbakanlik.gov.tr/eskiler/2010/03/20100326-7.htm >>, (08.05.2010).

"2873 sayılı Milli Parklar Kanunu", (R.G.09.08.1983 tarih ve 18132 sayı),
<< http://www.mevzuat.adalet.gov.tr/html/632.html >>, (24.05.2010)
"50 Years of Working for Protected Areas: Working at the global level", IUCN, Switzerland, 2010, s. 12,
<< http://cmsdata.iucn.org/downloads/history_wcpa_15july_web_version_1.pdf >>, (01.04.2010).

Kitaplar

Algan, N., Mengi A.," Küreselleşme ve Yerelleşme Çağında Bölgesel Sürdürülebilir Gelişme", Siyasal Kitabevi, Ankara, 2003.

Tekeli, İ. (et.al.), "Dünya'da ve Türkiye'de Biyolojik Çeşitliliği Koruma", Türkiye Bilimler Akademizi Raporları, Sayı: 13, Ankara, 2006.

Algan, N., Dündar ,A.K., "Türkiye'nin Çevre Konusunda Verdiği Sözler", Türkiye Bilimler Akademizi Raporları, Sayı : 8, Ankara, 2003.

Yerli, V.S. (ed.),"Dataça-Bozburun Özel Çevre Koruma Bölgesi Biyolojik Zenginlikleri ve Yönetim Planı", Hacettepe Üniversitesi Biyoloji Bölümü, Özel Çevre Koruma Kurumu, Çevre ve Orman Bakanlığı, Ankara, 2001.

Tezler

Caner, G., "Ulusal ve Uluslararası Doğa Koruma Kriterleri ve NATURA 2000", (İstanbul. Yıldız Teknik Üniversitesi, Fen Bilmleri Enstitüsü, Şehir ve Bölge Planlama Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, 2007).

Demirayak,F., "Türkiye'de Korunan Alanlar İçin Yeni Bir Yaklaşmı: Ortaklaşa Yönetimi", (Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kent ve Çevre Bilimleri Anabilim Dalı, Yayımlanmamış Doktora Tezi,2006).

Demir, N.,"Avrupa Konseyi Sözleşme ve Şartlarının Avrupa Birliği Kopenhag Kriterlerine Göre Değerlendirilmesi",<< http://eab.ege.edu.tr/pdf/6_2/C6-S2-M14.pdf>>, (24.05.2010).

Eğe, M., " Türkiye'de Özel Çevre Koruma Bölgeleri'nin Yönetim Sorunları: Pamukkale Özel Çevre Koruma Bölgesi Örneği",(Denizli: Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü Kamu Yönetimi Anablim Dalı,Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi,2006),s.83, (14.04.2010)

Zafer, B., "Türkiye'de Doğa Koruma Alanları ve Doğal Sitlerin Belirleme ve Sınıflandırılmasında Kullanılacak Kriterlerin Saptanması Amacıyla İzmir/Kemalpaşa Örneklemesine Dayalı Yöntem Araştırması",(İzmir: Ege Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Peyzaj Mimarlığı Anablim Dalı,Yayınlanmış Doktora Tezi, 1991).

Zengin, A., Doğal Sit Sorunlarının Bornova Çiçekliköy ve Yakaköy Örneğinde Hukuksal Yapı Açısından İrdelenmesi",(İzmir: Ege Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Peyzaj Mimarlığı Anablim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, 2007).

Uzel, E., “Küresel Çevresel Yönetişim (İyi Yönetim) “, (Ankara: Ankara Üniversitesi Soysala Bilimler Enstitüsü Sosyla Çevre Bilimleri Anabilim Dalı,Yüksek Lisans Tezi, 2006).

EK I

SÖZLÜK:

" ***Akuakültür:*** yumuşakçalar, kabuklular, balıklar ve deniz bitkileri gibi sucul ortamda yaşayan organizmaların üretilmesidir.[681]

Arkeolojik Sit: 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu'nca İnsanlığın var oluşundan günümüze kadar ulaşan eski uygarlıkların yeraltında, yer üstünde ve su altındaki ürünlerini, yaşadıkları devirlerin sosyal, ekonomik ve kültürel özelliklerini yansıtan her türlü kültür varlıklarının yer aldığı yerleşimler ve alanlardır.[682]*(a)*1. Derece Arkeolojik Sit: Korumaya yönelik bilimsel çalışmalar dışında aynen korunacak sit alanlarıdır.Bu alanlarda, kesinlikle hiçbir yapılaşmaya izin verilmemesine, imar planlarında aynen korunacak sit alanı olarak belirlenmesine, bilimsel amaçlı kazıların dışında hiçbir kazı yapılmaması esastır.*(b)*2. Derece Arkeolojik Sit:Korunması gereken, ancak koruma ve kullanma koşulları tarafından belirlenecek, korumaya yönelik bilimsel çalışmalar dışında aynen korunacak sit alanlarıdır.*(c)*3. Derece Arkeolojik Sit: Koruma kullanma kararları doğrultusunda yeni düzenlemelere izin verilebilecek arkeolojik alanlardır.[683]

Barış Parkı *(Parks for peace)*: sınır aşırı koruma alanları olan bu alanlar, resmi olarak biyolojik çeşitliğin, doğal ve ilişkili kültürel kaynakların korunması ve sürdürülmesi için tahsis edilmiş, barış ve işbirliğinin arttırılması amaçlı alanlardır.[684]

Bilimsel Rezerv/ Mutlak Doğa Rezervleri: Bilimsel,eğitimsel, dinamik ve evrimsel koşullar içerisinde genetik kaynakların devamlılığının sağlanması çalışmaları için doğal çevrede elverişli olan ekolojik olarak temsili örneklerin bozulmadan devamlılığının sağlanması amacıyla doğanın ve doğal süreçlerin korunması.[685]

Biyolojik çeşitlilik: diğerlerinin yanı sıra kara, deniz ve diğer su ekosistemleri ile bu ekosistemlerin bir parçası olduğu ekolojik kompleksler

---

[681] "Interactions Between Aquaculture and the Environment: Annexes",s.82, <<http://cmsdata.iucn.org/downloads/acua_en_final.pdf >> , (30.03.2010).

[682]2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu (R.G.23.07.1983 tarih ve 18113 sayı), << http://www.hukuki.net/kanun/2863.15.text.asp >>, (24.05.2010).

[683] Uluslararası mevzuata karşılık gelmeyen R.G. 10.12.1987 tarih ve 25849 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu Aylin Zengin, "Doğal Sit Sorunlarının Bornova Çiçekliköy ve Yakaköy Örneğinde Hukuksal Yapı Açısından İrdelenmesi",(İzmir: Ege Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Peyzaj Mimarlığı Anablim Dalı,2007),s.7-8

[684] Philips, A (et. al.), Transboundary Protected Areas for Peace and Co-operation, No:7,IUCN, 2001, s.3, << http://cmsdata.iucn.org/downloads/pag_007.pdf >>, (24.05.2010).

[685] "IUCN Protected Areas Management Categories", << http://www.ontarioparks.com/english/iuc.html >>, (24.05.2010).

de dahil olmak üzere tüm kaynaklardan canlı organizmalar arasındaki farklılaşma anlamındadır; türlerin kendi içindeki ve türler arasındaki çeşitlilik ve ekosistem çeşitliliği de buna dahildir.[686]

Biyolojik kaynaklar: genetik kaynakları, organizmaları ve ya parçalarını, popülasyonları ve ya ekosistemlerin insanlık için şimdiden, ya da gelecekte kullanım imkanı ve ya değeri olan diğer biyotik unsurlarını kapsar.[687]

Biyogüvenlik: İnsan, hayvan ve bitki sağlığı ile çevre ve biyolojik çeşitliliği koruma için GDO ve ürünleri ile ilgili faaliyetlerin güvenli bir şekilde yapılması.[688]

Biyoteknoloji: özgün bir kullanım amacıyla ürünler ve ya prosesler meydana getirmek ve ya var olanları değişime uğratmak üzere biyolojik sistemlerin, canlı organizmaların veya bunların türevlerinin kullanıldığı her türlü teknolojik uygulama anlamındadır.

Biyokirlilik (Biofouling)***:*** deniz koruma alanı biyolojik kirliliği ya da deniz kirliliği olarak bilinene, bitki, hayvan ve mikroorganizmaların istenmeyen atıklarının deniz suyu yüzeyine yayılmasıdır.[689]

Biyom: kendine özgü bitki örtüsü ve büyük oranda yerel iklimsel şartlar tarafından karakterize edilmiş özel bir bölgenin yaşanılan çevresinin esas kısmıdır.[690]

Biyosfer rezervi: Karada ve kıyı-deniz ekosistemelerinde ya da bunların birleştiği noktolarda insan ihtiyaçlarının ve biyosfer arasındaki etkileşimin makul bir biçimde ilerletildmesi için kurulmuş, ve örnek olması için makul etkileşim örneği olarak desteklenen alanlardır.[691]

Çok Amaçlı Kullanılan Yönetim Alanı/ Yönetilen Kaynak Alanı: Ekonomik faaliyetleri destekleyecek biçimde su, ahşap, yaban hayatı, yayla ve turizme yönelik üretimi desteklemek amacıyla doğanın korunmasını sağlayan koruma yönetim kategorisidir.[692]

Coğrafiçeşitlilik: doğal süreçlerle birlikte mineral, kayaç, fosil, toprak

---

[686] Dünya'da ve Türkiye'de Biyolojik Çeşitliliği Koruma, İ.Tekeli; Ç.Güler; S.V.Yerli;N.Algan; S.A. Vaizoğlu; A.D.Kaya; B. Öztürk; B.Mutlu; F.Demirayak,Türkiye Bilimler Akademisi Raporları (TÜBA) Sayı:13, 2006, s.114.

[687]" Idem."

[688]5977 Sayılı Biyogüvenlik Kanunu, R.G.18/03/2010 tarih ve 27533 sayı,<<http://rega.basbakanlik.gov.tr/eskiler/2010/03/20100326-7.htm>>, (08.05.2010).

[689] "Interactions Between Aquaculture and the Environment: Annexes",s.82, <<http://cmsdata.iucn.org/downloads/acua_en_final.pdf >> , (30.03.2010).

[690] Dudley,N.(ed), s.81,(31.03.2010).

[691]Bonnin, M., Jardin, M., "Legal Interpretation of the biospher reserve concept in the framework of national legislation", s.2, <<http://www.unesco.org/mab/doc/brs/lawModel.pdf >> , (08.05.2010).

[692] "IUCN Protected Areas Management Categories", << http://www.ontarioparks.com/english/iuc.html >>, (24.05.2010).

formları, tortul tabakalar gibi yer kürenin yapısını oluşturan topoğrafik, karasal alanlar ve diğer yapıları içeren çeşitliliktir.[693]

Deniz Koruma Alanı: gel-git alanı içindeki ve ya dışındaki, suların üst üste olduğu, fauna, flora, tarihsel ve kültürel özelliklerin birbiriyle ilişkilendirildiği kanunlar ya da diğer etkili imkanlarla bir kısmı ya da tamamını kapsayan çevrenin korunduğu alanlardır.[694]

Doğa Koruma Rezervleri/ Yönetilen Doğa Rezervleri/ Doğal Yaşam Barınakları: Ulusal düzeyde önemli olan türlerin, tür gruplarının, biytik toplulukların ya da devamlılığının sağlanması için kendine has bir biçimde insanlar tarafından yönetilen çevrenin fiziksel özellikleri için gerekli doğal koşullanın sağlanmasını garantileyen koruma yönetim kategorisidir.[695]

Doğal biyotik alan/ Antropolojik rezerv: Toplumların yaşam biçimlerinin modern teknoloji tarafından bozulmadan çevre ile uyum içerisinde sürmesini sağlamak amaçlı yerli halkların kaynaklarla olan etkileşimine geleneksel tarzda izin veren koruma kategorisidir.[696]

Doğal sit:*(1)*tamamen doğal güzellik, ya da koruma, bilimsel bakış açısındankaynaklanan dünya çapındaki değeriyle göze çarpan tanımlanan doğal alanlardır.[697] *(2)*Jeolojik devirlerde, tarih öncesi ve tarihi devirlere ait olup ender bulunmaları ve ya özellikleri ve güzellikleri bakımından korunması gerekli yer üstünde, yeraltında ve ya su altında bulunan korunması gerekli alanlardır.*(a)*1. Derece Doğal Sit: Bilimsel muhafaza açısından evrensel değeri olan, ilginç özellik ve güzelliklere sahip olması ve ender bulunması nedeniyle kamu yararı açısından mutlaka korunması gerekli olan, korumaya yönelik bilimsel çalışmalar dışında aynen korunacak alanlardır. *(b)*2. Derece Doğal Sit: Doğal yapının korunması ve geliştirilmesi yanında kamu yararı göz önüne alınarak kullanıma açılabilecek alanlardır.*(c)*3.Derece Doğal Sit:Doğal yapının korunması vegeliştirilmesi yolunda, yörenin potansiyeli ve kullanım özelliği de göz önünde tutularak konut kullanımına da açılabilecek alanlardır.[698]

Endemik tür: belli bir bölgeye özgü olan yerli türdür.[699]

---

[693] "Ibid.,s.82, " , (15.03.2010).
[694] "Interactions Between Aquaculture and the Environment: Annexes", <<http://cmsdata.iucn.org/downloads/acua_en_final.pdf >>,IUCN, s.84, (31.03.2010).
[695] "IUCN Protected Areas Management Categories", << http://www.ontarioparks.com/english/iuc.html >>, (24.05.2010).
[696] "IUCN Protected Areas Management Categories", << http://www.ontarioparks.com/english/iuc.html >>, (24.05.2010).
[697] Convention Concerning The Protection Of The World Culturel And Naturel Heritage,16/11/1972,Paris,s.2, << http://portal.unesco.org/en/ev.php-URL_ID=13055&URL_DO=DO_TOPIC&URL_SECTION=201.html >>, (31.03.2010).
[698] Aylin Zengin, "Doğal Sit Sorunlarının Bornova Çiçekliköy ve Yakaköy Örneğinde Hukuksal Yapı Açısından İrdelenmesi", (İzmir: Ege Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Peyzaj Mimarlığı Anablim Dalı, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2007),s.8.
[699] Çevre Terimleri Sözlüğü << http://cevre.terimleri.com/Endemik.html >>, (04.04.2010).

Ekosistem: bitki, hayvan ve mikro-organizma toplulukları ile bunların cansız çevrelerinin işlevsel bir birim olarak karşılıklı etkileşen dinamik bir kompleks anlamındadır.[700]

Ekosistem hizmetleri: yiyecek ve su gibi tedarik hizmetleri, kuraklık, erozyon, salgınlar ve toprak düzenlenmesi, taşkınların azaltıldığı düzenleyici hizmetler,gıda zinciri gibi destekleyici servisler ve manevi fayda sağlayan kültürel servisleri içeren , ekosistemlerden sağlana faydaların bütünü[701]

Ekosistem yaklaşımı: biyolojik çeşitlilik yönetiminin merkezinde bulunan ve korumanın ve sürdürülebilir kullanımın eşit bir şekilde teşvik edildiği kara parçalarının, su ve yaşayan kaynakların bütünleşik yönetimine yönelik bir stratejidir.[702]

Ex-situ koruma: biyolojik çeşitlilik unsurlarının kendi doğal yaşam ortamları dışında korunması anlamındadır.[703]

Fauna: belirlenmiş bir ülke, bölge, zaman aralığı ve habitat ile ilişkilendirilen bütün hayvanların yaşamıdır.[704]

Flora: belirli bir bölge ya da zaman aralığına ait bütün bitki türlerinin toplamıdır.[705]

Genetik materyal: işlevsel katılım birimleri içeren, bitki, hayvan, mikrop ve ya başka menşeli olan her türlü materyal anlamındadır.[706]

Genetik kaynaklar: bugün ve ya gelecek için değer taşıyan genetik materyal anlamındadır.[707]

Hassas zon: Özel Çevre Koruma Bölgesi içinde yer alan ve Bakanlıkça düzenlenen planlarda özel işaretlerle gösterilen, niteliğine göre tespit edilen tedbirlerle zaman, mekan ve faaliyet türleri açısından çok kısıtlı kullanımlara izin verilen ve gerekli sayı ve nitelikte özel personel tarafından kontrol edilen doğal rezerv alanınıdır.[708]

In-situ koruma: ekosistemlerin ve doğal yaşam ortamlarının korunması, yaşayabilir tür popülasyonlarının doğal çevrelerinde,

---

[700]" Dünya'da ve Türkiye'de Biyolojik Çeşitliliği Koruma", İ.Tekeli (et.al.),Türkiye Bilimler Akademisi Raporları (TÜBA), Sayı:13, 2006,s.115.
[701] Dudley, N.(ed), s.82, (31.03.2010).
[702] Global Environment Outlook, GEO4 Environment for Development, UNEP, 2007, s.518 , <<http://www.unep.org/geo/geo4/report/GEO-4_Report_Full_en.pdf >>, (31.03.2010).
[703]" Dünya'da ve Türkiye'de Biyolojik Çeşitliliği Koruma", İ.Tekeli (et.al.),Türkiye Bilimler Akademisi Raporları (TÜBA), Sayı:13, 2006,s.115.
[704] Fauna,<<http://www.ecologydictionary.org/fauna >>, (12.03.2010).
[705]Flora, << http://www.ecologydictionary.org/Flora > >, (12.03.2010).
[706] " Dünya'da ve Türkiye'de Biyolojik Çeşitliliği Koruma", İ.Tekeli (et.al.),Türkiye Bilimler Akademisi Raporları (TÜBA), Sayı:13, 2006,s.115.
[707]" Idem."
[708] "Özel Çevre Koruma Kurumunun Kurulmasına Dair Kanun Hükmünde Kararname ", R.G.13/11/1989 tarih ve 20341 sayı.

evcilleştirilmiş ve ya kültüre alınmış türlerinse ayırt edici özelliklerini geliştirdikleri çevre anlamındadır.[709]

Jeopark: Kendine özgün jeolojik mirasa sahip, nadirlik ve estetik görüm içeren ulusal koruma alanlarıdır.UNESCO kapsamında bu alanlar koruma , eğitim ve sürdürülebilir kalkınma anlayışının uyumluluğunu öncelemektedir.[710]

Kaynak rezervi: Gelişme faaliyetlerine etkide bulunan kaynakların çözümlenmeyi bekleyen kendine özgü bilgi ve planlama hedefleri doğrultusunda oluşturulmuş Alanın gelecekteki kullanımı ve korunması amacıyla oluşturulmuş koruma yönetim kategorisidir.[711]

Kentsel arkeolojik sitler: Arkeolojik sitlerle 2863 sayılı yasanın altıncı maddesinde tanımlanan korunması gerekli taşınmaz kültür varlıklarını içeren ve aynı yasa maddesi gereği korunması gerekli kentsel dokuların birlikte bulunduğu alanlardır.[712]

Kıyı alanı yönetimi: kıyı ve deniz alanlarının ve kaynaklarının sürdürülebilir bir biçimde kullanılması koşuluyla geliştirilmesi ve korunmasıdır.[713]

Koridor: esas alanla arasında varlığını sürdüren fiziksel bağlar tarafından önemli çevresel ve ekolojik bağlantıların devam ettirilmesi yolu[714]

Koruma alanı: özgün koruma amaçlarını gerçekleştirmek için belirlenen, düzenlenen ve yönetilen, coğrafi olarak tanımlanmış bir alan anlamındadır.[715]

Koruma alanı yönetim kategorileri: koruma alanları yönetim hedefleri arasında yer alan bilimsel araştırma, yaban hayatın korunması, türlerin ve genetik çeşitliliğin koruma altına alınması, çevresel hizmetlerin sürdürülmesi, kendine has doğal ve kültürel özelliklerin korunması, turizm ve rekreasyon, eğitim, doğal sistemlerdeki kaynakların sürdürülebilir kullanımı, alanın kültürel ve geleneksel vasıflarının sürdürülmesi için kolay ve anlaşılır bir biçimde sınıflandırılmasıdır.[716]

---

[709] " Idem".
[710] "What is a Geopark?", Global Geoparks Network, UNESCO, <<http://unesdoc.unesco.org/images/0015/001500/150007e.pdf >>, (11.08.2010)
[711] " Strict Nature Rserve/ Scientific Reserve",IUCN Protected Areas Management Categories, << http://www.ontarioparks.com/english/iuc.html >>, (24.05.2010).
[712] Aylin Zengin, "Doğal Sit Sorunlarının Bornova Çiçekliköy ve Yakaköy Örneğinde Hukuksal Yapı Açısından İrdelenmesi",(İzmir: Ege Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Peyzaj Mimarlığı Anablim Dalı,2007),s.8
[713] "Interactions Between Aquaculture and the Environment: Annexes", <<http://cmsdata.iucn.org/downloads/acua_en_final.pdf >> s.83, (31.03.2010)
[714] Dudley,N.(ed), s. 81, (30.03.2010)
[715] " Dünya'da ve Türkiye'de Biyolojik Çeşitliliği Koruma", İ.Tekeli (et.al.),Türkiye Bilimler Akademisi Raporları (TÜBA), Sayı:13, 2006,s.115.
[716]Dudley,N.(ed), s.3, (30.03.2010).

Korunan peyzaj alanı:Ulusal açıdan öneme sahip insanın yaşadığı çevre ile olan uyumunu karakterize eden ve bir yandan da bu alanlardaki ekonomik faaliyetler ve günlük yaşam biçimlerini içeren turizm ve rekreasyon faaliyetleriyle kamusal fayda sağlayan önemli doğal peyzaj alanlarının devamlılığını saylamaya yönelik koruma yönetim kategorisidir.[717]

Kültürel değerler: kültürel anlamda önemli sit alanlarının ve kaynakları korumak ve doğal mirasın ulusal açıdan önemini ortaya çıkaran değer.[718]

Özel çevre koruma bölgesi: Bakanlar Kurulu ve ülke ve dünya ölçeğinde ekolojik önemi olan çevre kirlenmeleri ve bozulmalarına duyarlı alanların, tabii güzelliklerin ileriki nesillere ulaşmasını emniyet altına almak üzere gerekli düzenlemelerin yapılabilmesi amacıyla tespit ve ilan edilen alanlardır.[719]

Özel koruma alanları *(Specially Protected Areas):* Akdeniz'in Kirliliğe Karşı Korunması Sözleşmesi'ne dayanarak (Barcelona/1976) Akdeniz'de Özel Koruma Alanları ve Biyolojik Çeşitlilik Protokolünce belirlenen, Akdeniz deniz alanını kapsayan koruma alanlarıdır. Ayrıca alan toprak altı ve deniz yatağını, deniz yatağı ve onun bölgesel denize ait genişliğinin ve yayılımının ölçü alındığı ana hat olarak kabul edilen toprak altından karaya doğru uzanan suları, tatlı su sınırına kadar olan dereleri, sulak alan olarak kabul edilen ve Tarafların her biri için karaya ait kıyı alanları olarak belirlenmiş yerleri de kapsamaktadır.[720]

Sınıraşan/Sınırötesi Koruma Alanı *(Transboundary Protected Area)***:** özellikle biyolojik çeşitliliğin korunması ve sürdürülmesi amacıyla tahsis edilmiş, doğal kaynaklar ve ilişkili kültürel kaynakların yasal ya da diğer etkili araçlarla yönetildiği kısımlardan meydana gelen ulus altı bileşenler olan bölge ve ya vilayetler, özerk alanlar, ulusal hakimiyet ve yetki alanı sınırlarının ötesindeki alanlar gibi iki devlet arasında kalan kara ya da deniz alanlarıdır.[721]

Sulak alan *(Ramsar sits):* bataklık alanlarını, çayırlıkları, turbalık alanları ve suları, doğal ya da yapay, sürekli ya da süreksiz, durağan ya da akıcı, taze, tuzlu ya da tatsız suları, hafif gel-git ile derinliği altı metreyi

---

[717] "Protected Landscapes and Seascapes", IUCN Protected Areas Management Categories, << http://www.ontarioparks.com/english/iuc.html >>, (24.05.2010).

[718] " Proceedings of the Regional Conference on Managing Protected Areas: Shifting Paradigms in Protected Area Management", Nepal, 2007, s. 215, <<http://www.ntnc.org.np/uploaded/Book_Final_Verson.pdf >>, (30.3.2010).

[719]Çevre Kanunu, Kanun No: 2872, R.G. 11.08.1983 tarih ve 18132 sayı.<< http://www.hukuki.net/hukuk/index.php?article=1197&highlite=2872,sayılı,çevre,kanunu >>, (24.05.2010).

[720] Akdenizde Özel Koruma Alanlarına İlişkin Protokol, Kabul Tarihi: 23.03.1986 (**R.G.** 23.10.1998 tarih ve 19968), (24.05.2010).

[721] Philips, A (et. al.), Transboundary Protected Areas for Peace and Co-operation, No:7,IUCN, 2001, s.3, << http://cmsdata.iucn.org/downloads/pag_007.pdf >>, (24.05.2010).

geçmeyen deniz sularını içeren alanlar.[722]

Sürdürülebilir kullanım: biyolojik çeşitlilik unsurlarının, uzun dönemde biyolojik çeşitliliğin azalmasına yol açmayacak şekilde ve oranda kullanımını, ve böylece biyolojik çeşitliliğin bugünkü ve gelecekteki nesillerin ihtiyaçlarını ve özlemlerini karşılama potansiyelini muhafaza etmesi anlamındadır.[723]

Tabiat parkı: bitki örtüsü ve yaban hayatı özelliğine sahip, manzara bütünlüğü içerisinde halkın dinlenme ve eğlenmesine uygun tabiat parçalarıdır.[724]

Tabiatı koruma alanı: bilim ve eğitim bakımından önem taşıyan nadir, tehlikeye maruz ve ya kaybolmaya yüz tutmuş ekosistemler, türler ve tabii olayların meydana getirdiği seçkin örnekleri ihtiva eden ve mutlak korunması gerekli olup sadece bilim ve eğitim amaçlarıyla kullanılmak üzere ayrılmış tabiat parçalarını ifade eder.[725]

Tabiat anıtı: tabiat ve tabiat olaylarının meydana getirdiği özelliklere ve bilimsel değerlere sahip ve milli park esasları dahilinde korunan tabiat parçalarıdır.[726]

Tampon alan *(Buffer zone):* aslında geçiş alanı olan ve dışsal etkilerle zarara uğrama potansiyeline sahip korunan, deniz ve ya kara parçaları ağıyla çevrilmiş ve esas koruma alanları arasında kalan alanlar[727]

Tarımsal biyoçeşitlilik: hemen hemen tahıllarla aynı olan işlenmemiş tahılları, işlenmiş bitkiler , çeşitli tahıllar ve yabanıl bitkileri içermektedir.[728]

Taşıma kapasitesi: tanımlanmış alanda çevresel kapasite ile uyumlu hale getirilebilen belirlenen toplam faaliyettir. Akuakültür içerisinde, genellikle maksimüm sayıda hesaplanmış balık ya da su yoğunluğunun deniz çevresi ve balıkçılık faaliyetlerine negatif etkisi olmaksızın uzun vadede desteklenebiliyor olmasıdır.(FAO)[729]

Toplumsal koruma alanı *(Community conserved areas):* önemli biyolojik çeşitlilik, ekolojik hizmetler ve kültürel değerler içeren, değişken topluluklar, yerel ve yöresel halklar tarafından geleneksel kurallar ve diğer

---

[722] "What are the Wetlands?", << http://www.ramsar.org/cda/en/ramsar-about-faqs-what-are-wetlands/main/ramsar/1-36-37%5E7713_4000_0__ ><, (24.05.2010).
[723] Dünya'da ve Türkiye'de Biyolojik Çeşitliliği Koruma, İ.Tekeli (et.al),Türkiye Bilimler Akademisi Raporları (TÜBA) Sayı:13, 2006, s. 115
[724] Milli Parklar Kanunu, Kanun No:2873, R.G.09.08.1983 tarih ve 18132 sayı, << http://www.mevzuat.adalet.gov.tr/html/632.html >>, (24.05.2010).
[725] "Idem".
[726]" Idem".
[727] Dudley,N.(ed), s. 81,(1.4.2010).
[728] "Ibid, s.81".
[729] "Interactions Between Aquaculture and the Environment: Annexes", s. 83, <<http://cmsdata.iucn.org/downloads/acua_en_final.pdf >>, (1.4.2010).

etkili olanaklar vasıtasıyla gönüllü olarak korunan doğal ya da değiştirilmiş ekosistemlerdir.[730]

Ulusal/Milli park: *(a)* ülke içerisinde kendine has tarihi ya da doğal güzellikleri nedeniyle hükümet tarafından koruma altına alınan alandır.[731]*(b)*1994 IUCN sınıflandırmasına göre, ulusal park doğal bir karasal veya denizel alanda, bir ve ya daha fazla ekosistemin ekolojik bütünlüğünün, bugünkü ve gelecek kuşaklar için korunduğu, bu statünün amacına uygun olmayan işler ve üretim süreçlerinin kurulmasınz izn verilmeyen, kültürel ve çevresel uygunlukta manevi, bilimsel, eğitim ve rekreasyon amaçlı ziyaretlere açık olan alanlardır.[732]*(c)* Milli park kullanımı ulusal mevzuatta Milli Parklar Kanunu içerisinde tanımlanmış olup bilimsel ve estetik bakımdan, milli ve milletler arası ender bulunan tabii ve kültürel kaynak değerleri ile koruma , dinlenme ve turizm alanlarına sahip tabiat parçalarını ifade etmektedir.[733]

Yaban hayatı: genellikle doğal şartlara bağlı olarak insan müdahalesinden bağımsız olarak yetişen bitkiler ve hayvanlardır.[734]

Yaşam ortamı (habitat)***:*** herhangi bir organizma ve ya popülasyonun doğal olarak bulunduğu yer ve ya çevre tipi anlamındadır."[735]

---

[730] Dudley,N.(ed) , s.81 ,(1.4.2010).
[731] National Park<< http://dictionary.cambridge.org/define.asp?key=52987&dict=CALD&topic=zoos-and-wildlife-reserves >>, (1.4.2010).
[732] Filiz Demirayak, "Türkiye'de Korunan Alanlar İçin YeniBir Yaklaşmı: Ortaklaşa Yönetimö", (Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kent ve Çevre Bilimleri Anabilim Dalıu, 2006) s.18.
[733] Milli Parklar Kanunu, Kanun No:2873,R.G.11/08/1983 tarih ve 18132 sayı.
[734] Wildlife,<< http://glossary.eea.europa.eu/EEAGlossary/W/wildlife >>, (12.03.2010).
[735] Dünya'da ve Türkiye'de Biyolojik Çeşitliliği Koruma, İ.Tekeli (et.al), Türkiye Bilimler Akademisi Raporları (TÜBA) Sayı:13, 2006, s .115.

EK II

ÖZEL ÇEVRE KORUMA BÖLGELERİ
(Araştırma, İzleme ve Koruma Faaliyetleri)
A- 2009 Yılına Kadar Gerçekleştirilen Faaliyetler

1-Gölbaşı Özel Çvere Koruma Bölgesi

SIRA NO	FAALİYETLER	İŞBİRLİĞİ YAPILAN KURULUŞLAR
1	Çevre Eğitimi	Yerel Yönetimler
2	Eymir ve Mogan Göllerinin Korunmasına Yönelik Jeoloji ve Hidrojeoloji İncelemesi	MTA
3	Anadolu Botanik Bahçesi Projesi	Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi
4	Sivrisinek Entegre Mücadelesi	Üniversite
5	Dip Çamuru Araştırma	Hacettepe Üniversitesi-UKAM
6	Ağaçlandırma	Orman Genel Müdürlüğü-Valilik
7	Mogan ve Eymir Gölleri Havzası Hidrometeoroloji Projesi	Elektrik İşleri Etüd İdaresi Genel Müdürlüğü
8	Mogan Gölü Havzası Biyolojik Zenginliğinin Tespiti Projesi	Hacettepe Üniversitesi Biyoloji Bölümü
9	Mogan Gölü Su Kalitesini İzleme Projesi	Çevre Bakanlığı Çevre Refrans Labaratuarı
10	Mogan Gölü Havzası Erozyon Projesi	Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü Ankara Araştırma Enstiti
11	Mogan Gölü'ne Karışan Bazı Akarsularda Kirletici Yüklerin Belirlenmesi ve Doğal Arıtım Yöntemleriyle Islahı Projesi	TÜBİTAK Marmara Araştırma Merkezi
12	"Cumhuriyet'in 80. Yıl Etkinlikleri" çerçevesinde "Gölbaşı Ağaçlandırma Projesi"	Çevre ve Orman Bakanlığı- Ankara İl Müdürlüğü- Ağaçlanc Erozyon Kontrolü Şube Müdürlüğü ve Gölbaşı Belediye Ba
13	Gölbaşı ÖÇKB'de Yanardöner (Peygamber Çiçeği) Eylem Planı, hazırlık çalışmaları başlatılmış ve 2005 yılı içerisinde de çalışmalara devam edilmiştir.	
14	Su Kalitesi İzleme Projesi	Özel Sektör, Çevre ve Orman Bakanlığı
15	Nesli Tehdit Altındaki Tür ve Habitatların Korunması Projesi (Peyganber Çiçeği)	Üniversite
16	Su Kalitesi İzleme Projesi (13 İstasyon)	Özel Sektör
17	Nesli Tehdit ve Tehlike Altında Olan Tür ve Habitatların Korunması Peygamber Çiçeği	Özel Sektör
18	Mogan Gölü ve Gölü Besleyen Derelerde Katı Atık Temizliği	Özel Sektör
19	Mogan Gölündeki Balık Ölümlerinin Araştırılarak Ölü Balıkların Bertarafı ve Bilimsel Olarak Nedenlerinin Ortaya Konması Hizmet Alımı	Özel Sektör

2-Tuz Gölü Özel Çevre Koruma Bölgesi

SIRA NO	FAALİYETLER	İŞBİRLİĞİ YAPILAN KURULUŞLAR	FAALİYET YILI
1	Tuzgölü Sukaynakları Yönetimi Projesi (*Proje 2009 yılında başlamış olup 2010 yılında tamamlanacaktır)*	Özel Sektör	2009
2	Hedef Gruplarını Bilgilnedirme ve Bilinçlendirme Faaliyetleri	Kurum Personeli Eliyle	2009
3	Tuzgölü Entegre Çevre Projesi Fizibilite Etüdü	Tuz Gölü Konsorsiyumu (IBERINSA-IDOM)	2001
4	Toprak ve Arazİ Kalite Sınıflaması ile Alternatif Tarım Uygulamalarının Belirlenmesi	Köy Hizmetleri Ankara Araştırma Enstitüsü	2002-2004
5	Doğa Koruma-Arazi Kullanım Kararlarının Alınması Çalışmaları: 1-Koruma Alanları Sentezi Çalışması	Yerel Yönetim	Mart 2004- Ağustos 2005
6	Doğa Koruma- Arazi Kullanım Kararlarının Alınması Çalışmaları: 2- Çevre Düzeni Planı Çalışmaları	Yerel Yönetim	Eylül 2000- devam ediyor
7	Tuz Gölü Özel Çevre Koruma Bölgesi Taslak Yönetim Planı Çalışması	Yerel Yönetim, Merkezi İdare	Nisan 2005-devam ediyor
8	Tuz Gölü Özel Çevre Koruma Bölgesinin Biyolojik Çeşitliliğinin Tespiti Projesi	Özel Sektör, Yerel Yönetim	2006-2007
9	Su Kalitesi İzleme Projesi	Özel Sektör, Çevre ve Orman Bakanlığı	2006-sürekli
10	Altınekin Damlama Sulama ve Uygulama Projesi	Kaymakamlık, DSİ, İl Özel İdaresi, Tarım İl Müdürlüğü, İlçe Tarım Müdürlüğü	2008
11	Altınekin İyi Tarım Uygulamaları	Kaymakamlıklar, Kamu Kuruluşları	2009
12	Altınekin Ödüllü Çiftçi Eğitimi	Özel Sektör	2009

3-Belek Özel Çevre Koruma Bölgesi

SIRA NO	FAALİYETLER	İŞBİRLİĞİ YAPILAN KURULUŞLAR	FAALİYET YILI
1	Çevre Eğitimi	Yerel Yönetimler	1991-sürekli
2	Belek Özel Çevre Koruma Bölgesi Çevre Koruma Projesi	Akdeniz Üniversitesi Ziraat Fakültesi	1993-1995
3	Koruma Bölgesi Çevre Koruma Projesi	Üniversiteler/ Özel Sektör	1995-sürekli
4	Kaplumbağa İzleme	ÇEVKO, Mahalli İdareler	1998-sürekli
5	Katı Atık Geri Kazanımı	Yerel Yönetimler	2000-2003
6	Biyolojik Çeşitlilik ve Ekolojik Yönetim Planı Hazırlanması	Ankara Üniversitesi	2003-2004
7	Çevre Koruma Çalışmaları	Doğa Koruma ve Milli Parklar	2005
8	"Türkiye İçin Çevre Alanında Kapasite Geliştirilmesi" Eşleştirme (Twinning) Projesi Biyotop Haritalaması	Üniversiteler, Bfn (Almanya Doğa Koruma Ajansı), Doğa Koruma ve Milli Parklar, Belediyeler	2004-2006
9	Su Kalitesi İzleme Projesi	Özel Sektör	2004-sürekli
10	Nesli Tehdit ve Tehlike Altındaki Tür ve Habitatların Korunması Projesi (Deniz Kaplumbağası/ Nil Kaplumbağası)	Üniversiteler/ Özel Sektör	2008-sürekli
11	Nesli Tehdit ve Tehlike Altındaki Tür ve Habitatların Korunması Projesi (Serik Armudu, Kum Zambağı)	Üniversiteler/ Özel Sektör	2008-sürekli
12	Belek Özel Çevre Koruma Bölgesinde Kuş Halkalama Çalışması	Özel Sektör	2009
13	Belediyelerle İşbirliği ve Koordinasyon Toplantısı	Özel Sektör	2009
14	Eğiticilerin Eğitimi	Özel Sektör	2009
15	Manavgat İlçesi Çolaklı Beldesi Atıksu Arıtma Tesisi Eğitimi	Özel Sektör	2009
16	Korunan Alanların Ynetimi ve Planlaması Eğitimi	Özel Sektör	2009
17	Çevre Muhasebesi Envanter İstatistik Eğitimi	Özel Sektör	2009

4-Kaş Kekova Özel Çevre Koruma Bölgesi

SIRA NO	FAALİYETLER	İŞBİRLİĞİ YAPILAN KURULUŞLAR	FAALİYET YILI
1	Çevre Eğitimi	Yerel Yönetimler	1991-sürekli
2	Çevre Koruma Projesi	Mahalli İdare, Yerel Yönetimler	2000 devam ediyor
3	Likya Kıyılarında Ekolojik Ölçekli Turizm Projesi	WWF, Çevre ve Orman Bakanlığı	2003-2004
4	Su Kalitesi İzleme Projesi	Üniversiteler/ Özel Sektör	2004-sürekli
5	Biyolojik Çeşitlilik Araştırması	Üniversiteler/ Özel Sektör	2008
6	Kekova Biyolojik Çeşitliliğin Tespiti (Proje 2008 yılında başlatılmış olup 2010 yılında tamamlanacaktır.)	Özel Sektör	2009
7	Hedef Gruplarını Bilgilendirme ve Bilinçlendirme Faaliyetleri	Kurum Personeli Eliyle	2009

5-Patara Özel Çevre Koruma Bölgesi

SIRA NO	FAALİYETLER	İŞBİRLİĞİ YAPILAN KURULUŞLAR	FAALİYET YILI
1	Çevre Koruma Eğitimi	Yerel Yönetimler	1991-sürekli
2	Kaplumbağa İzleme ve Koruma	Üniversitler, STK	1992-sürekli
3	Patara'da Seracılığın Mevcut Durumunun Araştırılması	Tarım Bakanlığı Antalya Seracılık Araştırma Enstitüsü	1993
4	Parata Bölgesi Erozyon Kontrolü, Kumsal Tespiti ve Ağaçlandırma	Çevre ve Orman Bakanlığı, Ağaçlandırma Genel Müdürlüğü	1991-1993
5	Patara Yönetim Planı	Dünya Bnakası, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Yerel Yönetimler	1997
6	Patara Su Kaynakları Yönetim	Üniversiteler	1998-1999
7	Çevre Koruma Çalışmaları	Yerel Yönetimler	1996-sürekli
8	Su Kalitesi izleme Projesi	Üniversiteler/ Özel Sektör	2004-sürekli
9	Nesli Tehdit ve Tehlike Altındaki Tür ve Habitatların Korunması Projesi (Kumzambağı Projesi)	Üniversiteler/Özel Sektör	2008-sürekli
10	Hedef Gruplarını Bilgilendirme ve Bilinçlendirme Faaliyetleri	Kurum Personeli Eliyle	2009
11	Katı Atık Düzenli Depolama Tesislerinin Verimli İşletilmesi Eğitimi	Özel Sektör	2009

6-Pamukkale Özel Çevre Koruma Bölgesi

SIRA NO	FAALİYETLER	İŞBİRLİĞİ YAPILAN KURULUŞLAR	FAALİYET YILI
1	Çevre Koruma Eğitimi	Yerel Yönetim	1991-sürekli
2	Katı Atıkların Geri Kazanımı	Çevko, Mahalli İdareler	1995-sürekli
3	Pamukkale Özel Çevre Koruma Bölgesi Karahayıt ve Çevresinin Sıcak Su Kaynaklarının Korunması ve Geliştirilmesi Projesi	M.T.A. Genel Müdürlüğü	1993-1995
4	Pamukkale Özel Çevre Koruma Bölgesi Karahayıt ve Çevresinin Sıcak Su Kaynaklarının Korunması ve Geliştirilmesi Projesi	M.T.A. Genel Müdürlüğü	2006-sondaj çalışmaları başlamıştır.
5	Pamukkale Özel Çevre Koruma Bölgesi Jeotermal Su Kaynaklarının Sürdürülebilir Kullanımı	Birlik, Denizli Valiliği İl Özel İdaresi	2007-sondaj çalışmaları tamamlanmıştır.Sıcak suyun dağıtımı için proje ve uygulama çalışmalarına başlanmıştır.
6	Pamukkale Ö.Ç.K. Bölgesinde Yöre Halkının Sosyo-Ekonomik Araştırılması Projesi	Özel Sektör	2007
7	Biyolojik Çeşitlilik Araştırması	Üniversitler/ Özel Sektör	2008
8	Yönetim Planı Çalışması	Özel Sektör	2008
9	Pamukkale Biyolojik Çeşitliliğin Tespiti (Proje 2008 yılında başlatılmış olup 2010 yılında tamamlanacaktır.)	Özel Sektör	2009
10	Pamukkale Yönetim Planı	Kurum Personeli Eliyle	2009

7-Foça Özel Çevre Koruma Bölgesi

SIRA NO	FAALİYETLER	İŞBİRLİĞİ YAPILAN KURULUŞLAR	FAALİYET YILI
1	Çevre Eğitimi	Yerel Yönetimler	1991-sürekli
2	Deniz Suyu Kirlilik İzleme	Yerel Yönetimler	1993-sürekli
3	Çevre Koruma Çalışmaları	Yerel Yönetimler	1996
4	Katı Atık Yönetimi ve Geri Kazanımı	ÇEVKO, Yerel Yönetimler	1997-sürekli
5	Su Kalitesi İzleme Projesi	Özel Sektör	2006-sürekli
6	Çevre Koruma Teknesi Alımı	Belediye, Kaymakamlık	2007
7	Taşıma Kapasitesi Araştırma Projesi	Özel Sektör	2008
8	Sosyo-Ekonomik Araştırma	Özel Sektör	2008
9	Nesli Tehdit ve Tehlike Altındaki Tür ve Habitatların Korunması Projesi (Akdeniz Foku)	Özel Sektör/ Üniversite	2008-sürekli
10	Deniz ve Kıyı Koruma Alanları Yönetimi GEF Projesi	Özel Sektör	2009
11	Hedef Gruplarını Bilgilendirme ve Bilinçlendirme Faaliyetleri	Kurum Personeli Eliyle	2009

8-Ihlara Özel Çevre Koruma Bölgesi

SIRA NO	FAALİYETLER	İŞBİRLİĞİ YAPILAN KURULUŞLAR	FAALİYET YILI
1	Çevre Eğitimi	Yerel Yönetimler	1991-sürekli
2	Ihlara Ö.Ç.K. Bölgesi Jeolojisi ve Bölgede Bulunan Termal Kaynakların Hidrojeolojik ve Hidrokimyasal Araştırması	Hacettepe Üniversitesi	1992-1993
3	Katı Atıkların Geri Kazanımı	ÇEVKO, Mahalli İdareler, Yerel Yönetimler	1994-sürekli
4	Su Kalitesi İzleme Projesi	Özel Sektör	2008-sürekli

9-Göksu Deltası Özel Çevre Koruma Bölgesi

SIRA NO	FAALİYETLER	İŞBİRLİĞİ YAPILAN KURULUŞLAR	FAALİYET YILI
1	Çevre Eğitimi	Kurum	1991-sürekli
2	Balıkçılık Islah Projesi	Tarım Bakanlığı	1992-1995
3	Göksu Deltasının Biyolojik Zenginliğinin Tespiti ile Ekolojik Peyzaj ve Optimal Arazi Kullanım Planlaması	Çukurova Üniversitesi Ziraat Fakültesi	1992-1994
4	Göksu Deltası Botanik Bahçesi Parkı	Çukurova Üniversitesi Ziraat Fakültesi	1993-1994
5	Göksu Deltası Ö.ÇK Bölgesi Çevre İzleme Projesi	ÖÇKK/ODTÜ Erdemli	1993-1995
6	Çevre Koruma Çalışmaları	Kurum	1996-sürekli
7	Göksu Deltası Yönetim	ÖÇKK/Doğal Hayatı Koruma Derneği	1998-1999
8	Tatlı Su Vejetasyonu Araştırma	ÖÇKK/Doğal Hayatı Koruma Derneği	1998-2003
9	Deniz Kaplumbağası İzleme Projesi	Üniversite/ Özel Kuruluşlar	1998-sürekli
10	Kurtuluş, Sökün, Bahçe Çeltikli Halihazır Harita Alımı	Özel Sektör	2000
11	Çiftçi Eğitimi	ÖÇKK/Doğal Hayatı Koruma Derneği	2001
12	Tarımda Gübre Kullanımının Optimizasyonu İçin Toprak Analizlerini Yapmak-Yaptırmak	İçel Ö.ÇK. Müdürlüğü/ Tarımsal Araştırmalar Genel Müdürlüğü Alata Bahçe Kültürleri Araştırma	2002-2003
13	Su Kalitesi İzleme Projesi	Özel Kuruluşlar	2005-sürekli
14	Göksu Deltası Ö.Ç.K. Bölgesinde Yöre Halkının Sosyoekonomik Araştırılması Projesi	Özel Sektör	2007
15	Mera Islahı Projesi	Mersin Tarım İl Müdürlüğü	-
16	Nesli Tehdit ve Tehlike Altındaki Tür ve Habitatların Korunması Projesi (**Deniz Kaplumbağası/ Nil Kaplumbağası**)	Üniversite/ Özel Sektör	2008-sürekli
17	Nesli Tehdit ve Tehlike Altındaki Tür ve Habitatların Korunması Projesi (Saz Horozu)	Üniversite /Özel Sektör	2008-sürekli
18	Su Kaynakları Yönetimi	Özel Sektör	2008
19	Göksu Deltası II. Dönem Yönetim Planı	Kurum	2006-2008
20	Göksu Deltası Su Kaynakları Yönetim Projesi	Özel Sektör	2009
21	Nesli Tehdit ve Telike Altında Olan Tür ve Habitatların Korunması **Yaz Ördeği**	Özel Sektör	2009
22	Nesli Tehdit ve Tehlike Altında Olan Tür ve Habitatların Korunması **Kumzambağı**	Özel Sektör	2009
23	Göksu Deltası İyi Tarım Uygulamaları	Özel Sektör	2009

10-Datça Bozburun Özel Çevre Koruma Bölgesi

SIRA NO	FAALİYETLER	İŞBİRLİĞİ YAPILAN KURULUŞLAR	FAALİYET YILI
1	Çevre Koruma Eğitimi	Yerel Yönetimler	1991-sürekli
2	Datçave Bozburun Yarımadalarının Aktüel Durumumun Tespiti, Ekolojik Peyzaj ve Optimal Alan Kullanım Planının Belirlenmesi	Çukurova Üniversitesi	1992-1993
3	Katı Atık Geri Kazanım	ÇEVKO, Mahalli İdareler	1998-sürekli
4	Datça-Bozburun Su Kaynakları Yönetim Planını Oluşturmak Üzere Hidrojeolojik Araştırma Projesi	Hacettepe Üniversitesi	2000-2001
5	Datça-Bozburun ÖÇKB Biyolojik Zenginliğinin Tespiti ve Yönetim Planının Hazırlanması Projesi	Hacettepe Üniversitesi	2000-2001
6	Datça Doğa Parkı	Belediyesi	2002
7	Deniz ve Kıyı Alanlarının Biyolojik Çeşitlilik Tespiti	İstanbul Üniversitesi Deniz Bilimleri ve İşletmeciliği Enstitüsü	2002-2004
8	Su Kalitesi İzleme Projesi	Özel Sektör	2007-sürekli
9	Nesli Tehdit Altındaki Tür ve Habitatların Korunması Projesi (Datça Hurması)	Özel Sektör	2008
10	Deniz ve Kıyı Koruma Alanları Yönetimi GEF Projesi	Özel Sektör	2009
11	Su Kalitesi İzleme Projesi (11 İstasyon)	Özel Sektör	2009

11-Fethiye Göcek Özel Çevre Koruma Bölgesi

SIRA NO	FAALİYETLER	İŞBİRLİĞİ YAPILAN KURULUŞLAR	FAALİYET YILI
1	Çevre Eğitimi	Yerel Yönetimler	1991-sürekli
2	Fethiye (Çalış, Yankılar, Akgöl) Özel Çevre Koruma Bölgesi Deniz Kaplumbağalarının Araştırılması ve Korunması Projesi	Üniversiteler/ Şirket	1992-sürekli
3	Katı Atıkların Geri Kazanımı Geri Kazanım	ÇEVKO Mahalli İdareler	1995-sürekli
4	Fethiye-Ölüdeniz Köpüklenme Probleminin Araştırılması Projesi	İ.T.Ü.	1997-1998
5	Çevre Koruma Çalışmaları	Yerel Yönetimler	1997-1998
6	Fethiye-Göcek ÖÇKB'si Su Kaynakları Yönetim Planı Projesi	ODTÜ	1998-1999
7	Kocagöl Biyolojik Çeşitlilik Projesi	Akdeniz Üniversitesi	1998-1999
8	Su Kalitesi İzleme Projesi (20 İstasyon)	Özel Sektör	2005-sürekli
9	Göcek Körfezi ve Civarı Batimetri ve Akıntı Ölçümleri Projesi	Belediye, Valilik ve Özel Sektör	2007
10	Göcek Körfezi Deniz Üstü Araçları Taşıma Kapasitesinin Belirlenmesi Projesi	ODTÜ, Belediyesi, STK	2007-Sürekli
11	Göcek Körfezi ve Civarı Kıyı ve Deniz Alanlarının Biyolojik Çeşitliliğinin Tespiti Projesi	9 Eylül Üniversitesi, STK	2007-2009
12	Nesli Tehdit Altındaki Tür ve Habitatların Korunması Projesi **Deniz Kaplumbağası/ Nil Kaplumbağası**	Özel Sektör	2008-sürekli
13	Fethiye-Göcek Özel Çevre Koruma Bölgesi'nin Kıyı ve Deniz Alanlarının Biyolojik Çeşitlilik Tespiti Projesi	Özel Sektör	2007-2008
14	Fethiye-Göcek Özel Çevre Koruma Bölgesi'nin Kıyı ve Deniz Alanlarının Biyolojik Çeşitlilik Tespiti Projesi	Özel Sektör	2009
15	Deniz ve Kıyı Koruma Alanları Yönetimi GEF Projesi	Özel Sektör	2009
16	Su Kalitesi İzleme Projesi	Özel Sektör	2009
17	Beton Tonoz Şamarda ve Mapa Hizmet Alımı	Özel Sektör	2009

12-Gökova Özel Çevre Koruma Bölgesi

SIRA NO	FAALİYETLER	İŞBİRLİĞİ YAPILAN KURULUŞLAR	FAALİYET YILI
1	Çevre Eğitimi	Yerel Yönetimler	1991-sürekli
2	Katı Atıkların Geri Kazanımı	Yerel Yönetimler, Birlik	1998-sürekli
3	Gökova-Akkaya Ö.Ç.K. Bölgesindeki Azmaklarda Yaşayan Su Samurlarının Mevcut Durumlarının Araştırılması ve Koruma Stratejilerinin Belirlenmesi	ÇEVKO, Yerel Yönetimler	1998-1999
4	Gökova Özel Çevre Koruma Bölgesi'nin Kıyı ve Deniz Alanlarının Biyolojik Çeşitliki Tespiti Projesi	İstanbul Üniversitesi Deniz Bilimleri ve İşletmeciliği Enstitüsü	2005-2006
5	Deniz ve Kıyı Alanlarının Biyolojik Çeşitlilik Tespiti	İstanbul Üniversitesi Deniz Bilimleri ve İşletmeciliği Enstitüsü	2005-2006
6	Gökova ÇÖK Bölgesindeki "Gökova İç Körfezi ve Sedir Adası Bütünleşik Kıyı Yönetim Planı'nın Hazırlanması ve Uygulanması Projesi"	Muğla Üniversitesi, Muğla Valiliğ Akyaka Belediyesi	2006
7	Gökova ÇÖKB-Boncuk Kouyu Sandbar (Carcharhinus plumbeus) Türü Kum Balıkları için Koruma Shası Oluşturulması ve Gözlem Sisteminin Kurulması Projesi	SYK	Haziran 2006-Temmuz 2006
8	Su Kalitesi İzlemle Projesi	Özel Sektör	2007-sürekli
9	Nesli Tehdit ve Tehlike Altındaki Tür ve Habitatların Korunması Projesi (Kum Köpek Balığı)	Özel Sektör	2008-sürekli
10	Nesli Tehdit ve Tehlike Altındaki Tür ve Habitatların Korunması Projesi (Su Samuru)	Özel Sektör	2008
11	Deniz ve Kıyı Koruma Alanları Yönetimi GEF Projesi	Özel Sektör	2009
12	Su Kalitesi İzleme Projesi	Özel Sektör	2009

13-Köyceğiz Dalyan Özel Çevre Koruma Bölgesi

SIRA NO	FAALİYETLER	İŞBİRLİĞİ YAPILAN KURULUŞLAR	FAALİYET YILI
1	Tekne Trafiğinin Düzenlenmesi Amacıyla İnceleme	İTÜ	1990-1992
2	Köyceğiz-Dalyan Ö.Ç.K. Bölgesi Sucul Ekosistemin Hidrobiyolojik Yönden İncelenmesi	Hacettepe Üniversitesi Biyoloji Bölümü	1991-1992
3	Çevre Eğitimi	Yerel Yönetimler	1991-sürekli
4	Kaplumbağa İzleme ve Koruma	Üniversiteler	1991-sürekli
5	Köyceğiz-Dalyan Ö.Ç.K. Bölgesinin Bryophyte Florası Yönünden Araştırılması	Ankara Üniversitesi Biyoloji Bölümü	1991
6	Köyceğiz Dalyan Kompleksi Amfibi, Reptil ve Memeli Faunasının Araştırılması	Dokuz Eylül Üniversitesi	1991
7	Köyceğiz-DalyanÖzel Çevre Koruma Bölgesi (Muğla) Bitki Örtüsü (Flora) Projesi	Hacettepe Üniversitesi	1991-1992
8	Katı Atıkların Geri Kazanımı	ÇEVKO, Yerel Yönetimler	1991-sürekli
9	Çevre ve Ekolojik Turizm Hakkında Sosyolojik Gözlemler	GTZ	1991-1992
10	Köyceğiz-Dalyan Ö.Ç.K. Bölgesi Ornitoloji Projesi	GTZ	1992
11	Köyceğiz-Dalyan Ö.Ç.K. Bölgesi Balıkçılık Projesi	Tarım Bakanlığı Bodrum Su Ürünleri Araştırma Enstitüsü	1992-1993
12	Köyceğiz Sultaniye Kaplıcası Civarının Hidrojeolojik İncelenmesi	MTA	1993
13	Sivrisinekle Entegre Mücadele	Hacettepe Üniversitesi Biyoloji Bölümü	1993-1994
14	Kirlilik İzleme	Kurum Projesi	1993-sürekli
15	Yunus Emre Arboretum Projesi	İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi	1993-1994
16	Çevre Koruma Çalışmaları	Yerel Yönetimler	1996-sürekli
17	Sintine Arıtma Tesisi Kurulması	TURMEPA, Belediye	1997-1998
18	Köyceğiz-Dalyan ÖÇKB'sinde Su Samuru Koruma Stratejilerinin Belirlenmesi	Muğla Üniversitesi	1997-1998
19	Köyceğiz Gölü Su Seviyesi Değişimlerinin Ölçülerek Analizlerinin Yapılması Projesi	İTÜ	1998-2000
20	Yuvarlakçay'ın (Köyceğiz-Dalyan) Sürdürülebilir Kullanımı İçin Eylem Planı Oluşturulması Projesi	Ege Üniversitesi Su Ürünleri Fakültesi	2001-2002
21	Köyceğiz-Dalyan Özel Çevre Koruma Bölgesi Biyolojik Çeşitliliğinin Tespiti ve Yönetim Planı Projesi	Özel Sektör, Yerel Yönetim, STK	2006-sürekli
22	Su Kalitesi İzleme Projesi (13 İstasyon)	Özel Sektör, Çevre ve Orman Bakanlığı	2005-2007
23	Çevre Koruma Teknesine Motor Alımı	Kurum Eliyle	2007
24	Nesli Tehdit ve Tehlike Altındaki Tür ve Habitatların Korunması Projesi (Kaplumbağa İzleme Projesi)	Özel Sektör	2008

25	Nesli Tehdit ve Tehlike Altındaki Tür ve Habitatların Korunması Projesi (Sığla Ağacı İzleme Projesi)	Özel Sektör	2008
26	Su Kalitesi İzleme Projesi	Özel Sektör	2008
27	Nesli Tehdit ve Tehlike Altında Olan Tür ve Habitatların Korunması **Deniz Kaplumbağası/ Nil Kaplumbağası**	Özel Sektör	2009
28	Nesli Tehdit ve Tehlike Altında Olan **Deniz Kaplumbağalarına** yönelik bir Rehabilitasyon ve Bilgilendirme Merkezinin Dalyan-İztuzu kumsalına kurulması	Kurum Personeli Eliyle	2009
29	Nesli Tehdit ve Tehlike Altında Olan Tür Habitatlarının Korunması **Günlük Ağacı**	Özel Sektör	2009
30	Nesli Tehdit ve Tehlike Altında Olan Tür Habitatlarının Korunması **Su Samuru**	Özel Sektör	2009
31	Karasemenderi Koruma ve İzleme Projesi Araştırması	Özel Sektör	2009
32	Deniz ve Kıyı Koruma Alanları Yönetimi GEF Projesi	Özel Sektör	2009
33	Köyceğiz-Dalyan ÖÇK Bölgesinde Sıcak Su Kaynakları Hidrolojik Araştırma	Özel Sektör	2009
34	Su Kalitesi İzleme Projesi	Özel Sektör	2009
35	Hedef Gruplarını Bilgilendirme ve Bilinçlendirme Faaliyetleri Köyceğiz-Dalyan ÖÇKB Sığla Ormanlarının Korunmasına Yönelik Eğitim Çalışması	Özel Sektör	2009
36	Sığla Yağı Üretimi ve Sertifikasyon Eğitimi	ÖÇKK, İŞKUR, Milli Eğitim	2009
37	Köyceğiz-Dalyan ÖKB Dalyan Kanallarında seyreden tekneler için yenilenebilir enerji tabanlı tahrik sistemi yapılabilirlik hizmet alımı	Özel Sektör	2009

14-Uzungöl Özel Çevre Koruma Bölgesi

SIRA NO	FAALİYETLER	İŞBİRLİĞİ YAPILAN KURULUŞLAR	FAALİYET YILI
1	Su Kalitesi İzleme Projesi (4 İstasyon)	Özel Sektör	2006-sürekli
2	Uzungöl ÖÇK Bölgesi Karasal Biyolojik Çeşitlilik Tespiti Projesi	Özel Sektör	2008
3	Uzungöl Biyolojik Çeşitliliğin Tespiti (*Proje 2008 yılında başlatılmış olup 2010 yılında tamamlanacaktır)*	Özel Sektör	2009
4	Su Kalitesi İzleme Projesi	Özel Sektör	2009

B- 2010 Yılına Kadar Gerçekleştirilmesi Hedeflenen Faaliyetler

1-Gölbaşı Özel Çevre Koruma Bölgesi

SIRA NO	FAALİYETLER	İŞBİRLİĞİ YAPILAN KURULUŞLAR	FAALİYET YILI
1	Gölbaşı Özel Çevre Koruma Bölgesi ***Peygamber Çiçeği*** Koruma Projesi		2010
2	Su Kalitesi İzleme Çalışması		2010
3	Gölbaşı Özel Çevre Koruma Bölgesine ait uydu görüntüsü/ hava fotoğrafı ve CBS veri tabanı oluşturulması projesi		2010

2-Tuzgölü Özel Çevre Koruma Bölgesi

SIRA NO	FAALİYETLER	İŞBİRLİĞİ YAPILAN KURULUŞLAR	FAALİYET YILI
1	Tuzgölü Özel Çevre Koruma Bölgesi Habitat ve Tür İzleme Projesi	Özel Sektör	2010
2	Su Kalitesi İzleme Çalışması	Özel Sektör	2010
3	Tuzgölü Su Kaynakları Yönetimi Projesi (*Proje 2009 yılında başlamış olup 2010 yılında tamamlanacaktır)*	Özel Sektör	2010

3-Belek Özel Çevre Koruma Bölgesi

SIRA NO	FAALİYETLER	İŞBİRLİĞİ YAPILAN KURULUŞLAR	FAALİYET YILI
1	Belek Özel Çevre Koruma Bölgesi Kaplumbağa İzleme Projesi		2010
2	Belek Özel Çevre Koruma Bölgesi ***Kumzambağı*** Koruma Projesi		2010
3	Belek özel Çevre Koruma Bölgesi ***Serik Armudu*** Koruma Projesi		2010
4	Belek özel Çevre Koruma Bölgesi Kuş Halkalama Uygulaması		2010
5	Su Kalitesi İzleme Çalışması		2010

4-Kaş Kekova Özel Çevre Koruma Bölgesi

SIRA NO	FAALİYETLER	İŞBİRLİĞİ YAPILAN KURULUŞLAR	FAALİYET YILI
1	Kaş-Kekova Özel Çevre Koruma Bölgesi Karasal Biyolojik Çeşitlilik Araştırması		2010
2	Su Kalitesi İzleme Çalışması		2010
3	Kaş-Kekova Özel Çevre Koruma Bölgesi Sosyo-Ekonomik Araştırması		2010

5-Parata Özel Çevre Koruma Bölgesi

SIRA NO	FAALİYETLER	İŞBİRLİĞİ YAPILAN KURULUŞLAR	FAALİYET YILI
1	Patara Özel Çevre Koruma Bölgesi Kaplumbağa İzleme Projesi		2010
2	Patara Özel Çevre Koruma Bölgesi ***Kumzambağı*** Koruma Projesi		2010
3	Su Kalitesi İzleme Çalışması		2010

6-Pamukkale Özel Çevre Koruma Bölgesi

SIRA NO	FAALİYETLER	İŞBİRLİĞİ YAPILAN KURULUŞLAR	FAALİYET YILI
1	Pamukkale Özel Çevre Koruma Bölgesi Karasal Biyolojik Çeşitlilik Araştırması		2010

7-Foça Özel Çevre Koruma Bölgesi

SIRA NO	FAALİYETLER	İŞBİRLİĞİ YAPILAN KURULUŞLAR	FAALİYET YILI
1	Foça Özel Çevre Koruma Bölgesi ***Akdeniz Foku*** İzleme Projesi		2010
2	Su Kalitesi İzleme Çalışması		2010
3	Deniz ve Kıyı Koruma Alanları Yönetimi GEF Projesi		2010

8-Ihlara Özel Çevre Koruma Bölgesi

SIRA NO	FAALİYETLER	İŞBİRLİĞİ YAPILAN KURULUŞLAR	FAALİYET YILI
1	Ihlara Özel Çevre Koruma Bölgesi Biyolojik Çeşitlilik Araştırması	Özel Sektör	2010
2	Su Kalitesi İzleme Çalışması	Özel Sektör	2010
3	Ihlara Özel Çevre Koruma Bölgesi Sosyo-Ekonomik Araştırması	Özel Sektör	2010

9-Göksu Deltası Özel Çevre Koruma Bölgesi

SIRA NO	FAALİYETLER	İŞBİRLİĞİ YAPILAN KURULUŞLAR	FAALİYET YILI
1	Göksu Deltası Özel Çevre Koruma Bölgesi Kaplumbağa İzleme Projesi		2010
2	Göksu Deltası Özel Çevre Koruma Bölgesi ***Pasbaş Pakta*** Koruma Bölgesi		2010
3	Göksu Deltası Özel Çevre Koruma Bölgesi ***Yaz Ördeği*** Koruma Projesi		2010
4	Göksu Deltası Özel Çevre Koruma Bölgesi ***Kumzambağı*** Koruma Projesi		2010
5	Su Kalitesi İzleme Çalışması		2010
6	Göksu Deltası Su Kaynakları İzleme Projesi		2010

10-Datça Bozburun Özel Çevre Koruma Bölgesi

SIRA NO	FAALİYETLER	İŞBİRLİĞİ YAPILAN KURULUŞLAR	FAALİYET YILI
1	Datça Özel Çevre Koruma Bölgesi Datça Hurması Koruma Projesi		2010
2	Su Kalitesi İzleme Projesi		2010
3	Datça-Bozburun Özel Çevre Koruma Bölgesi Sosyo-Ekonomik Araştırması		2010
4	Deniz ve Kıyı Koruma Alanları Yönetimi GEF Projesi		2010

11-Fethiye Göcek Özel Çevre Koruma Bölgesi

SIRA NO	FAALİYETLER	İŞBİRLİĞİ YAPILAN KURULUŞLAR	FAALİYET YILI
1	Fethiye-Göcek Özel Çevre Koruma Bölgesi Karasal Biyolojik Çeşitlilik Araştırması		2010
2	Fethiye-Göcek Özel Çevre Koruma Bölgesi Kaplumbağa İzleme Projesi		2010
3	Fethiye-Göcek Özel Çevre Koruma Bölgesi Kıyı Alanı Taşıma Kapasitesi Araştırması		2010
4	Fethiye-Göcek ve Dalaman Koyları Şamandıralama Uygulaması		2010
5	Su Kalitesi İzleme Çalışması		2010
6	Fethiye-Göcek Özel Çevre Koruma Bölgesi Sosyo-Ekonomik Araştırması		2010
7	Deniz ve Kıyı Koruma Alanları Yönetimi GEF Projesi		2010

12-Gökova Özel Çevre Koruma Bölgesi

SIRA NO	FAALİYETLER	İŞBİRLİĞİ YAPILAN KURULUŞLAR	FAALİYET YILI
1	Gökova Özel Çevre Koruma Bölgesi ***Köpekbalığı*** İzleme Projesi		2010
2	Gökova Özel Çevre Koruma Bölgesi ***Su Samuru*** Koruma Projesi		2010
3	Deniz ve Kıyı Koruma Alanları Yönetimi GEF Projesi		2010

13-Köyceğiz Dalyan Özel Çevre Koruma Bölgesi

SIRA NO	FAALİYETLER	İŞBİRLİĞİ YAPILAN KURULUŞLAR	FAALİYET YILI
1	Köyceğiz-Dalyan Özel Çevre Koruma Bölgesi Denizel Alan Biyolojik Çeşitlilik Araştırması		2010
2	Köyceğiz-Dalyan Sülüngür Gölü Limnolojik (Göl) Araştırması		2010
3	Köyceğiz-Dalyan Özel Çevre Koruma Bölgesi Kaplumbağa İzleme Projesi		2010
4	Köyceğiz-Dalyan Özel Çevre Koruma Bölgesi ***Günlük Ağacı*** Koruma Projesi		2010
5	Köyceğiz-Dalyan Özel Çevre Koruma Bölgesi ***Kara Semenderi*** Koruma Projesi		2010
6	Köyceğiz-Dalyan Özel Çevre Koruma Bölgesi ***Yalı Çapkını*** Koruma Projesi		2010
7	Su Kalitesi İzleme Çalışması		2010
8	Deniz ve Kıyı Koruma Alanları Yönetimi GEF Projesi		2010

14-Uzungöl Özel Çevre Koruma Projesi

SIRA NO	FAALİYETLER	İŞBİRLİĞİ YAPILAN KURULUŞLAR	FAALİYET YILI
1	Uzungöl Özel Çevre Koruma Bölgesi Karasal Biyolojik Çeşitlilik Araştırması		2010
2	Su Kalitesi İzleme Çalışması		2010
3	Uzungöl Özel Çevre Koruma Bölgesi Sosyo-Ekonomik Araştırması		2010

EK III

TEZ MÜLAKAT SORULARI

Elinizdeki sorular Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Çevre Bilimleri Yüksek Lisans Öğrencisi Müge Yılmaz tarafından Koruma alanları ve bu alanlrın sürdürülebilirliğinin değerlendirilmesi amacıyla Datça-Bozburun Özel Çevre Koruma Bölgesi çalışma alanı seçilerek hazırlanmıştır. Mümküğn olduğunca ayrıntılı ve samimi cevaplayacağınız her soru sayesinde bir yaşam alanının korunması ve kurtarılmasına destek olmuş olacaksınız. Katkılarınızdan ötürü teşekkür ederim.

Yaş:
Cinsiyet:
Öğrenim:
Meslek:

1)Çevre koruma anlayışı açısından değerlendirdiğinizde bütünsel bir Doğa Koruma Yasası'nın oluşturulması için koruma alanlarına yönelik tanımlarda nasıl bir düzenleme yapılması gerekmektedir?

2) Uluslar arası protokol ve sözleşmeler düşünüldüğünde, sizce AB'ye uyum süreciyle birlikte koruma alanları yönetiminde bir değişim olmuş mudur? Neden?

3) Hükümete bağlı çevreci kuruluşlar ile hükümet dışu (STK) kuruluşları karşılaştırdığınızda yarımadanın korunmasına yönelik neleri eksik görüyorsunuz?

4) Çevre Koruma anlayışının ÖÇKK'nun kurulması ile değiştiğine inanıyor musunuz? Neden?

5)Dünya Bankası'nın Datça-Bozburun Yarımadası üzerine hazırlamakta olduğu GEF-IV

Projesi hakkında ne biliyorsunuz?

6) ÖÇKK'nun belirlediği sınırları kapsayan Datça-Bozburun Yarımadasının korunması çabasına yönelik idari anlamada ne gibi sorunlarla karşılaşılmaktadır?

7)Koruma amaçlı imar planlarını Doğa Koruma Alanları açısından değerlendirdiğinizde bir yönetim sorunu olarak mı yoksa mevzuatı yorumlama sorunu olarak mı görüyorsunuz? (Açıklayınız)

8) Doğal kaynakların yönetimi ve sürdürülebilirliği açısından Bozburun III. Etap Uygulama İmar Planlarının korumaya tabi doğa alanı olan Datça-Bozburun Özel Çevre Koruma Bölgesine katkısı nedir?

9)1/25.000 ölçekli Özel Çevre Koruma İmar Planının 1/1000 ölçekli İmar Planına uyarlanması gereken alanlar ve bu alanların yönetsel zorlukları nelerdir?

10) Doğal ve arkeolojik sit, imar uygulaması tamamlanmış, imar uygulaması yarım kalmış ya da imar uygulaması tamamlanmamış alanlar ve mimari yapılaşma düşünüldüğünde Bozburun Belediyesi nasıl bir turizm planı öngörmektedir?Neden?

11) Simi ve Rodos adalarına yakınlığı ile bilinen Bozburun'u Akdeniz Eylem Planı ve Barcelona Sözleşmesi'ni göz önünde tutarak değerlendirdiğinizde doğal alanların yönetiminde ne gibi riskler ve avantajlar taşımaktadır? Neden?

12) Datça-Bozburun'un tür çeşitliliği, bitki örtüsü ve doğal kaynakları üstüne neler söyleyebilirsiniz?

13) Datça-Bozburun Yarımadası doğal kaynaklarının korunması ve geliştirilmesi yönünde bireysel anlamda herhangi bir çabanız var mı? Anlatınız.

14) Doğal liman özelliğine sahip Bozburun Yarımadasında balıkçılık faaliyetlerini etkileyen sorunlar ve bu sorunların çözümleri nelerdir? Anlatınız.

15) Datça-Bozburun'da hangi sektörleri doğal alanlarda öncelikli olarak tahrip edici buluyorsunuz? Neden?

ÖZET

YILMAZ, Müge, Özel Çevre Koruma Bölgeleri Yönetimi ve Sürdürülebilir Çevre Koruma Anlayışının Oluşumuna Etkisi: Datça-Bozburun Örneği, Yüksek Lisans Tezi, Danışman: Nesrin ALGAN, 237 s.

Türkiye'de alan koruma mevzuat ve idari zayıflıklar bakımından sorunlu bir alandır. Bu sorunların aşılmasında sadece hukuki düzenlemeler yeterli olamamaktadır. Mevcut koruma statüleri dahilindeki alanlar ve zaman içerisinde belirlenmesi muhtemel başka koruma alanlarının daha sağlık bir biçimde oluşturulması ve idare edilmesi sürecinin bir bütün olarak değerlendirilmesi gerekmektedir. Ulusal alanda en büyük problemlerden biri koruma alanlarına dair yönetim planlarının eksikliği, bir diğeri ise egemen merkezi yönetim anlayışının doğrudan yönetim sürecine olan etkisidir. Pratikte koruma statüsündeki alanlar için verimli yönetim mekanizmasının oluşması *in-situ* koruma anlayışının öncelikli olarak yöre halkı ve diğer ilgili paydaşlarca benimsenerek hayata geçirildiğinde mümkün olabilmektedir. Bu nedenle biyolojik çeşitliğin korunmasında ve ekosistemin bütünlüğünün ve sürekliliğinin garanti altına alınmasında yöre halkının katılımının desteklenmesi, ortaya çıkan işbirliği ağının iyi yönetişim hedeflerinin bir aracı olarak yönetim planlaması süreci içerisinde daha çok yer alması ve bu noktada gönüllü çevre kuruluşları ve özel sektörün destekleyici denge mekanizmaları olarak çalışması etkili yönetim sürecinin özeti olarak gösterilebilir. Bu sayede pek çok koruma statüsünde olduğu gibi Özel Çevre Koruma Bölgeleri yönetiminde de işbirliğine dayalı düzenlemeler ve çalışmalarla kavramsal netlik kazandırılarak bütünleşik koruma alanı yönetiminin uygulanması mümkün olabilecektir.

Anahtar Kelimeler: İyi Yönetişim, Sürdürülebilirlik, Özel Çevre Koruma Bölgeleri, Biyolojik Çeşitlilik

ABSTRACT

YILMAZ, Müge, Specially Protected Areas Management and Sustainable Environment Impact Protection Concept Formation: The Case of Datca-Bozburun, Master's Thesis, Advisor : Prof.Dr. Nesrin ALGAN, 237 p.

Protection legislation and administrative weakness in Turkey in terms of area is a problematic area. Legal arrangements to overcome these problems just is not enough. The area within the current proteciton satus and other protected areas over time to determine the possible creation of beter health and a way to manage the process as a whole needs to be determined. One of the biggest problems in the national field of conservation area amanagement plan, the lack of a centralized management approach and another dominated by the effects of the direct management is the process. Practice in the field of conservation status to create mechanisms fort he efficient management of in-situ conservation approach as a priority by locak people and other relevant stakeholders as possible can be adopted when implementing. For this reason, biological kinds conservation and ecosystem integrity and continuity is guaranteed in the region of people participation to support emerging cooperation network of the good governance objectives as a means of management plans in the process more involved and at this point, voluntary environmental organizations and the private sector supporting stability as a mechanism to work summary is shown as an effective management process. Inthis way, as in many conservation status of the Special Environmental Protection Area in the management of colloborative working arrangements and integrated conceptual clarity implementation of protected area management will be possible.

Key Words: Good governance, Sustainability, Special Protected Areas, Bilogical Diversity